

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΑ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΔΗΜΟΥΛΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ, ΑΜ 2243
ΚΑΜΠΕΡΗ ΜΑΡΙΑ, ΑΜ 2274
ΠΑΝΑΓΩΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ, ΑΜ 2248**

**ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ**

ΠΑΤΡΑ 2013

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με σκοπό τη διαπίστωση των παραγόντων που οδηγούν σε δημοσιονομικά ελλείμματα τις χώρες της ΕΕ.

Το πρωταρχικό ερώτημα σε έρευνες σχετικά με τα ελλείμματα, είναι ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τα ελλείμματα. Για το σκοπό αυτό, μελετήθηκε η περίπτωση της Ευρωζώνης.

Πότε όμως τοποθετείται χρονικά η αρχή των ελλειμμάτων?

Στα τέλη του 2008 μια παγκόσμια οικονομική κρίση ξέσπασε και ακολούθησε η πιο σοβαρή παγκόσμια οικονομική ύφεση για δεκαετίες. Η κρίση ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος Lehman Brothers και όπως ήταν αναμενόμενο μεταφέρθηκε στον υπόλοιπο κόσμο και φυσικά στην Ευρώπη. Παράλληλα, παρατηρούνται ανισορροπίες στη ζώνη του ευρώ. Παρατηρούνται δηλαδή αποκλίσεις στον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ των χωρών, ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ορισμένων χωρών και πλεονάσματα σε άλλες και ιδιαίτερα αυξημένο δημοσιονομικό χρέος σε ορισμένες περιπτώσεις. Έτσι λοιπόν σαν αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, οι ανισορροπίες που έχουν συσσωρευτεί στο εσωτερικό της ευρωζώνης έχουν οδηγήσει σε ευρύτερες αποκλίσεις.

Οι δημοσιονομικές διαταραχές που δημιουργούν δημοσιονομικά ελλείμματα δημιουργούν παράλληλα και ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Η κρίση της ευρωζώνης απειλεί το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι ευρωπαϊκές αρχές όμως, αντί να λάβουν μέτρα για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης ισχύος των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, που υποδαυλίζουν την κρίση, επιβάλλουν προγράμματα λιτότητας στην Ελλάδα και σε άλλες περιφερειακές χώρες της ευρωζώνης και ταυτόχρονα προωθούν ιδιαίτερα αυστηρά μέτρα δημοσιονομικής πειθαρχίας κάτω από την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για όλα τα κράτη μέλη, υποσκάπτοντας έτσι και τη δημοκρατική νομιμοποίηση της Ε.Ε.

Η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική έχει συμπιέσει τη ζήτηση στην Ευρώπη, ενώ οι προβλέψεις για το 2012 αναφέρονταν σε ουσιαστική στασιμότητα της παραγωγής, πράγμα το οποίο θα καταστήσει δυσχερέστερη την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους, ιδιαίτερα για τις χώρες με υψηλό έλλειμμα. Η σύνοδος κορυφής της ευρωζώνης στις 26 Οκτωβρίου 2011 αποφάσισε την περικοπή του χρέους της Ελλάδας από κρατικά ομόλογα κατά 50%.

Ωστόσο, η πανικόβλητη πώληση ομολόγων εντατικοποιήθηκε, επηρεάζοντας μεγαλύτερες χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία. Προγράμματα λιτότητας στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Λετονία, Ρουμανία και Ουγγαρία), καθώς και σε χώρες της ευρωζώνης (Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία), έχουν οδηγήσει σε βαθιά ύφεση, ενώ οι δημοσιονομικές περικοπές συνοδεύονται επίσης από την απαίτηση για εκποίηση της δημόσιας περιουσίας και την απορύθμιση των εργασιακών σχέσεων.

Οι χώρες της Νοτίου και Ανατολικής Μεσογείου, καθώς και η Τουρκία, πολλές από τις οποίες εξαρτώνται από τις εισροές κεφαλαίου, επλήγησαν σκληρά από την κρίση. Οι χώρες

αυτές, όπως και της Βορείου Αφρικής, άνοιξαν τις οικονομίες τους, κατά παράτρηση της Ε.Ε. στο παρελθόν, με τις αρνητικές συνέπειες που υφίστανται σήμερα.

Ορισμένες χώρες της Ε.Ε., και ιδιαίτερα η Γερμανία, ωφελήθηκαν από την ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου το 2010. Ωστόσο, το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα πλεονάσματα της Κίνας και της Ιαπωνίας συμβάλλει στην επικίνδυνη διεύρυνση της παγκόσμιας ανισορροπίας μεταξύ των διαφόρων χωρών. Επί πλέον, τα χαμηλά επιτόκια στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στις ΗΠΑ έχουν ενισχύσει την αστάθεια των ροών κεφαλαίου προς τις χώρες μεσαίου εισοδήματος, οδηγώντας στην ανατίμηση των νομισμάτων τους.

Η Ε.Ε. δεν διαμόρφωσε μια επαρκή απάντηση στην κρίση της ευρωζώνης. Οι προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις του Συμφώνου Ανάπτυξης και Σταθερότητας στηρίζονται στην λανθασμένη αντίληψη ότι, εφόσον περιοριστεί το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι δυνάμεις της αγοράς εξασφαλίζουν την ισόρροπη ανάπτυξη. Πριν από την κρίση, η Γερμανία δημιούργησε μεγάλα πλεονάσματα στις συναλλαγές με τους εταίρους της, ενώ οι ελλειμματικές χώρες της Νοτίου Ευρώπης χρηματοδότησαν το έλλειμά τους με την εισροή κεφαλαίων. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 είχε ως αποτέλεσμα την απότομη μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, καθιστώντας αναγκαία τη σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών.

Οι νέες ρυθμίσεις της Ε.Ε. αναφέρονται στο συντονισμό των μέτρων πολιτικής. Στην πραγματικότητα όμως επικεντρώνονται σε θέματα εποπτείας, απειλώντας τα οικονομικά ασθενέστερα κράτη σε πλήρη υποδούλωση της δημοσιονομικής τους πολιτικής.

Η κρίση της ευρωζώνης απειλεί ευθέως τις ευρωπαϊκές τράπεζες, οι οποίες υφίστανται ζημίες από τα κρατικά ομόλογα, που έχουν στην κατοχή τους. Εντούτοις, οι τράπεζες αυτές επιδίδονται σε εκστρατεία επηρεασμού των κέντρων διαμόρφωσης πολιτικής, προκειμένου να παρεμποδίσουν τη λήψη μέτρων για τον έλεγχο των χρηματοπιστωτικών αγορών. Έτσι, πέτυχαν την αποδυνάμωση ήδη περιορισμένης εμβέλειας προτάσεων για τα χρηματοπιστωτικά παράγωγα και την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Η Επιτροπή έχει επίσης προτείνει την καθιέρωση φόρου επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, στις οποίες όμως δεν συμπεριλαμβάνονται οι συναλλαγές στην αγορά συναλλάγματος, ενώ σημαντικά για την εφαρμογή του νόμου κράτη αντιτίθενται.

Η κρίση έχει εκθέσει την αποκλίνουσα παραγωγική διάρθρωση της Ε.Ε. Η περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. επικεντρώνει σε θέματα υποδομών και εκπαίδευσης, όχι όμως και βιομηχανίας, την οποία ο πυρήνας των νεομερκαντιστικών χωρών, με επίκεντρο τη Γερμανία, δεν ενδιαφέρθηκε να προωθήσει. Έτσι, η ευρωπαϊκή πολιτική έχει παγιώσει την υφιστάμενη κατανομή εργασίας στο πλαίσιο της Ε.Ε., την οποία θα επιδεινώσει η πολιτική λιτότητας, που επιβλήθηκε στις χώρες της περιφέρειας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να εκφράσουμε την εκτίμησή μας καθώς και τις ευχαριστίες μας προς τον καθηγητή μας και εισηγητή της παρούσας πτυχιακής εργασίας, κο Αθανάσιο Αναστασίου, για όλη την βοήθεια που μας παρείχε κατά την διάρκεια συλλογής, επεξεργασίας στοιχείων και πληροφοριών με σκοπό της ολοκλήρωσης της παρούσας εργασίας.

Θα θέλαμε επίσης να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας και την αγάπη μας προς τις οικογένειες μας για την συμπαράστασή τους προς εμάς τόσο καθόλη την διάρκεια των σπουδών μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία αναλύεται το θέμα των προσδιοριστικών των δημοσιονομικών ελλειμμάτων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στην ΕΕ, που αφορά σε ιστορική αναδρομή, με αναφορά στις σηματικότερες ημερομηνίες σταθμούς ίδρυσης της ΕΕ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα δημοσιονομικά ελλείμματα και οι προσδιοριστικοί παράγοντές τους, καθώς και κάποια χαρακτηριστικά δημοσιονομικής προσαρμογής.

Καθώς η εργασία προχωράει, δίνονται χαρακτηριστικά στοιχεία για την πορεία της Ευρώπης μετά την κρίση, καθώς και στοιχεία για τα δημοσιονομικά ελλείμματα των χωρών της ΕΕ κατά τα έτη 2010 και 2011.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται συσχετισμός των ελλειμμάτων με την κρίση ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο αναφερόμαστε στο ελληνικό έλλειμμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

**21
21**

2.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ

2.2 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

22

2.3 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

23

2.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ

24

2.5 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

26

2.6 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

27

2.7 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ

28

2.8 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

29

2.9 ΔΙΑΥΜΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

31

2.10 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ: ΕΠΠΙΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΟΝΙΜΩΝ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ

32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

45

4.1 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2010

45

4.2 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2011

51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ

ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ	57
5.1 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ	57
5.2 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ	58
5.3 Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΥΠΕΡΧΕΙΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ Σ' ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ	60
5.4 Η ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ	61
5.5 ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ (EUROPEAN FINANCIAL STABILITY FACILITY)	62
5.6 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2010-2012	67
6.1 Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ	67
6.2 ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ	68
6.3 ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ	70
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

9 ΜΑΙΟΥ 1950: Η δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης

Το 1950 υπήρχε η αναγκαιότητα να υπάρξει μια συμφιλίωση των πρώην αντιπάλων Γερμανίας και Γαλλίας, διότι υπήρχε ένα ψυχροπολεμικό κλίμα. Έπρεπε να δημιουργηθεί ένας δεσμός μεταξύ των δύο αυτών κρατών, και να συγκεντρωθούν γύρω τους όλες οι ελεύθερες χώρες της Ευρώπης, ώστε να οικοδομήσουν μαζί το κοινό τους πεπρωμένο. .στόσο, ιδιαίτερη σημασία για την έναρξη της διαδικασίας της οικονομικής ενοποίησης της Ευρώπης αποδίδεται στην διακήρυξη του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Robert Schumann στο Παρίσι (έπειτα από πρόταση του διαπραγματευτή και ειρηνοποιού με μεγάλη εμπειρία, Jean Monnet), ο οποίος δήλωνε την αναγκαιότητα της δημιουργίας μιας ενωμένης Ευρώπης τόσο για οικονομική ανάπτυξη, όσο και για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Πρότεινε δε, η παραγωγή Ανθρακα και Χάλυβα της Γαλλίας και της Γερμανίας να τεθεί κάτω από μια κοινή αρχή και να αναπτύξει μια δομή που να επιτρέπει την είσοδο και άλλων χωρών της Ευρώπης. Κάτω από αυτό το σχήμα μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας, εντάχθηκαν, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία, οι οποίες υπέγραψαν την συμφωνία για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) στο Παρίσι στις 18/4/1951, η οποία ετέθη σε ισχύ από 25/7/1952.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1957: Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Τα επόμενα χρόνια τα έξι κράτη μέλη της ΕΚΑΧ αποφάσισαν να συνεργαστούν ακόμη στενότερα στον οικονομικό τομέα αποφασίζοντας τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς. Έτσι στις 25 Μαρτίου 1957 η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Ιταλία και το Λουξεμβούργο υπέγραψαν τη Συνθήκη της Ρώμης με την οποία ιδρύθηκε η ΕΟΚ. Θέσπισαν όργανα και μηχανισμούς λήψης αποφάσεων που επιτρέπουν την έκφραση τόσο των εθνικών συμφερόντων όσο και μιας κοινοτικής θεώρησης. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί στο εξής τον κύριο πόλο γύρω από τον οποίο οργανώνεται η ευρωπαϊκή οικοδόμηση.

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1963: Συνθήκη του Γιαουντέ

Τα ιδρυτικά κράτη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αφού αποφάσισαν για το κοινό τους μέλλον στην ευρωπαϊκή ήπειρο της ηπείρου, υπέγραψαν το 1963 μια σύμβαση με τις πρώην αποικίες τους στην Αφρική που εγγυούταν στις τελευταίες ορισμένα εμπορικά πλεονεκτήματα και οικονομική βοήθεια. Η Σύμβαση Λομέ που ακολούθησε τη Σύμβαση Γιαουντέ εφαρμόζεται σήμερα σε 70 χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού και καθιστά την Ευρωπαϊκή Ένωση την πρώτη δημόσια πηγή βοήθειας για την ανάπτυξη. Η συνεργασία

επεκτάθηκε επίσης, υπό άλλες μορφές, στις περισσότερες χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής.

1^η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1973: Πρώτη Διεύρυνση της ΕΟΚ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ανοικτή για όλα τα κράτη που θέλουν να συμμετέχουν σε αυτή, αποδεχόμενες το σύνολο των υποχρεώσεων που προβλέπονται στις ιδρυτικές Συνθήκες και τους θεμελιώδεις στόχους της ΕΟΚ. Το υποψήφιο μέλος πρέπει να βρίσκεται επί της ευρωπαϊκής ηπείρου και να εφαρμόζει όλες τις δημοκρατικές διαδικασίες που χαρακτηρίζουν το κράτος δικαίου. Έτσι την 1^η Ιανουαρίου 1973 γίνεται η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας όπου προσχώρησαν σε αυτή τα κράτη της Θανίας, Ιρλανδίας, και το Ηνωμένο Βασίλειο. Συνεχίζεται δε η διεύρυνση της ΕΟΚ με την είσοδο των κρατών που πλέον έχουν δημοκρατικές διαδικασίες το 1981 της Ελλάδος και το 1986 των κρατών της Ισπανίας και Πορτογαλίας. Το 1995 προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Αυστρία, η Σουηδία και η Φιλανδία.

7-10 ΙΟΥΝΙΟΥ 1979: Πρώτες εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Τον Ιούνιο του 1979 γίνονται οι πρώτες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με άμεση καθολική ψηφοφορία. Σύμφωνα με τον Jean Monnet ο οποίος είχε δηλώσει ότι δεν συνασπίζουμε κράτη, ενώνουμε ανθρώπους, δημιουργείται μια ισορροπία των θεσμών της ΕΟΚ, με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το οποίο διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο αντιπροσωπεύοντας λαούς και αποτελεί δημοκρατική πτυχή του Ευρωπαϊκού σχεδίου. Έτσι κάθε 5 χρόνια εκλέγονται με καθολική και άμεση ψηφοφορία Ευρωβουλευτές που προέρχονται από τα κοινοβούλια των κρατών που είναι μέλη της ΕΟΚ. Ο χώρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι το Στρασβούργο. Το κοινοβούλιο αυτό διαθέτει σημαντικές εξουσίες λήψεως αποφάσεων και ελέγχου.

Υπογραφή εντάξεως της Ελλάδος στην ΕΟΚ

Έπειτα από χρόνιες προσπάθειες του Πρωθυπουργού της Ελλάδος κ. Κωνσταντίνου Καραμανλή, αλλά και των συνεργατών του, κ. Γ. Ράλλη και του Π. Παπαληγούρα, ώστε να υπάρξει ένταξη της Ελλάδος στην ΕΟΚ, επετεύχθη τελικά η ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1979. Ο χώρος που υπεγράφη η συνθήκη της ένταξης ήταν το Ζάππειο Μέγαρο στην Αθήνα. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ως πρόεδρος της ελληνικής κυβέρνησεως μαζί με τον Γεώργιο Ράλλη, υπέγραψαν την συνθήκη της ένταξης στην ΕΟΚ, παρουσία όλων των Ευρωπαίων ηγετών.

17 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1986: *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*

Η κατάργηση των εσωτερικών δασμών και των ποσοτικών περιορισμών στις ανταλλαγές όδευσε στην υπογραφή της Συνθήκης που αναφέρεται σαν μια Ενιαία Πράξη όπου συνδέει στενά τον στόχο της μεγάλης εσωτερικής αγοράς με τον εξίσου σημαντικό ρόλο της Οικονομικής και Κοινωνικής συνοχής. Πλέον δεν είναι μόνο οι Οικονομικοί παράμετροι αλλά και τα Κοινωνικά δεδομένα που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο υγιής

ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων συνδέονται άρρηκτα με τον σταθερό στόχο της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των ευρωπαϊών πολιτών.

1^η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993: Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Την 7^η Φεβρουαρίου 1992 υπογράφηκε η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο Μάαστριχ. Την 1^η Νοεμβρίου 1993 η Συνθήκη αυτή τέθηκε σε ισχύ. Η Συνθήκη αυτή είχε τρεις άξονες που στηριζότανε:

- 1^{ος} η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και Οικαστήριο,
- 2^{ος} η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας,
- 3^{ος} οι Εσωτερικές Υποθέσεις των κρατών που την απαρτίζουν.

Η μεγάλη ενιαία αγορά χρειάζεται ένα ενιαίο νόμισμα στο οποίο συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη εφ' όσον πληρούν ορισμένους όρους καλής διαχείρισης. Αυτό είναι το Ευρώ.

Ένταξη της Ελλάδος στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση

Την ένταξη της Ελλάδος στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ.), από την 1^η Ιανουαρίου του 2001, αποφάσισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής, στη Σάντα Μαρία ντε Φείρα της Πορτογαλίας.

Η ελληνική κυβέρνηση, με προεξάρχοντα τον Πρωθυπουργό της Ελλάδος κ. Κωνσταντίνο Σημίτη και τους Υπουργούς Εξωτερικών κ. Γεώργιο Παπανδρέου και των Οικονομικών και Οικονομίας κ. Γιάννο Παπαντωνίου, για πολλά χρόνια προσπάθησε έτσι ώστε, να καλυφθούν οι οικονομικοί δείκτες που απαιτούντο, ώστε να γίνει δεκτή η Ένταξη της Ελλάδος στην ΟΝΕ. Ο ελληνικός λαός δέχθηκε με μεγάλη ικανοποίηση την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, διότι πίστευε και πιστεύει για την αναγκαιότητα που υπάρχει για το πιο σφικτό δέσιμο της Ελλάδος με την Ενωμένη Ευρώπη.

Πρόκειται για μία ιστορική απόφαση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι ύστερα από μία πολύχρονη και κοπιώδη προσπάθεια προσαρμογής στις συνθήκες λειτουργίας της ενοποιημένης ευρωπαϊκής αγοράς, η Ελλάδα γίνεται δεκτή και τυπικά από τους εταίρους της στην ΟΝΕ.

Η Ελλάδα πλέον εντάσσεται οριστικά στον σκληρό πυρήνα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που επιτρέπει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της. Η ένταξη της χώρας μας στη ζώνη του ευρώ, επηρεάζει καθοριστικά τη λειτουργία και τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Η υιοθέτηση του ευρώ προκαλεί σημαντικές αλλαγές στο οικονομικό περιβάλλον, οι οποίες δρομολογούνται από τις νέες συνθήκες, στις οποίες ασκείται η οικονομική πολιτική. Οι αλλαγές αφορούν τη ζωή των μισθωτών, των συνταξιούχων, των επιχειρηματιών και εμπόρων, των φορολογούμενων, των δανειοληπτών, των καταναλωτών και γενικότερα όλων των

συναλλασσομένων, τις οποίες έφερε η ένταξη της δραχμής στη ζώνη του ευρώ.

Οι αρχικές Συνθήκες

Με την απουσία ειρηνευτικής συνθήκης μεταξύ των παλαιών εμπολέμων, η πρώτη Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι ταυτόχρονα πράξη εμπιστοσύνης στη θέληση της Γαλλίας, της Γερμανίας και των εταίρων τους, να μετουσιώσουν τα λάθη του παρελθόντος και πράξη πίστης σε ένα κοινό μέλλον προόδου. Έτσι υπογράφηκε στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951 και τέθηκε σε ισχύ στις 25 Ιουλίου 1952 η πρώτη κοινοτική Συνθήκη που ίδρυε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός της ήταν η εξάλειψη των εμποδίων στις ανταλλαγές και η δημιουργία μιας κοινής αγοράς, μέσα στην οποία τα προϊόντα των ανθρακωρυχείων και των σιδηρουργείων θα κυκλοφορούσαν ελεύθερα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες όλων των κατοίκων της Κοινότητας χωρίς διακρίσεις βασισμένες στην εθνικότητα. Ελεύθερα επίσης θα έπρεπε να κυκλοφορούν τα κεφάλαια και οι εργαζόμενοι σ' αυτούς τους τομείς.

Για να επιτευχθούν αυτά, η Συνθήκη προέβλεπε ορισμένους κανόνες σε θέματα επενδύσεων, εθνικών ενισχύσεων, παραγωγής, τιμών, συμφωνιών και συγχωνεύσεων επιχειρήσεων, μεταφορών και εμπορικής πολιτικής. Προέβλεπε επίσης τη δημιουργία κοινοτικών θεσμών και ειδικά μιας Ανώτατης Αρχής και ενός Ειδικού Συμβουλίου Υπουργών, των οποίων οι αποφάσεις θα επιβάλλονταν στα κράτη μέλη. Φιλόδοξη, παρά το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής της, η Συνθήκη ΕΚΑΧ ίδρυε ήδη μια Συνέλευση και ένα Ευρωπαϊκό Οικαστήριο. Οι ρητές προθέσεις των ιδρυτών της ΕΚΑΧ ήταν, πράγματι, να αποτελέσει αυτή ένα πείραμα, το οποίο θα επεκτεινόταν σταδιακά σε άλλους οικονομικούς τομείς και θα κατάληγε στη δημιουργία μιας «Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας». Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, η ισχύς της Συνθήκης ΕΚΑΧ είχε περιορισμένη διάρκεια. Στις 23 Ιουλίου 2002, οπότε εξέπνευσε η πενήνταετής διάρκεια ισχύς της Συνθήκης ΕΚΑΧ, οι ειδικοί κανόνες που αφορούσαν τους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα εντάχθηκαν στο κοινοτικό δίκαιο και οι πόροι και τα προγράμματα που τους αφορούσαν αναλήφθηκαν από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), πιο γνωστή σαν Ευρατόμ, υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου 1957 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Απέβλεπε στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς πυρηνικών υλικών και εφοδίων, στην κατάρτιση μιας κοινής πυρηνικής νομοθεσίας, στην εγκατάσταση ενός κοινού συστήματος εφοδιασμού σε πρώτες ύλες, ενός συστήματος ελέγχου για την ειρηνική χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας καθώς και κοινών κανόνων ασφαλείας και υγιεινής του πληθυσμού και των εργαζομένων έναντι της ραδιενέργειας. Το κύριο στοιχείο αυτής της Συνθήκης ήταν πάντως ο συντονισμός των ερευνητικών προγραμμάτων των κρατών μελών και ένα κοινό πρόγραμμα έρευνας, το οποίο θα έθετε σε λειτουργία ένα Κοινό Κέντρο Ερευνών, θα ανέπτυξε την τεχνολογία και θα παρακινούσε την παραγωγή πυρηνικής ενέργειας στην Ευρώπη. Ενώ κατά τη στιγμή της ίδρυσης της, η Ευρατόμ είχε δημιουργήσει μεγάλες προσδοκίες, σύντομα συνάντησε πολλούς σκοπέλους, οι οποίοι προέρχονταν τόσο από την απογοήτευση για τις οικονομικές προοπτικές της πυρηνικής ενέργειας, όσο και από τις φιλοδοξίες ορισμένων κρατών μελών να αναπτύξουν τη δική τους πυρηνική ενέργεια. Πάντως, η Συνθήκη ΕΚΑΕ διέπει πάντα την κοινή αγορά της πυρηνικής ενέργειας.

Μαζί με τη Συνθήκη περί Ευρατόμ, τα έξι αρχικά κράτη μέλη υπέγραψαν στις 25 Μαρτίου 1957, στον λόφο του Καπιτωλίου της Ρώμης, τη Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η οποία επίσης τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Η βασική αποστολή την οποία ανέθετε η Συνθήκη της Ρώμης στους κοινοτικούς θεσμούς ήταν

η δημιουργία μιας κοινής αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Αυτή περιλάμβανε: (α) την πραγματοποίηση μιας τελωνειακής ένωσης, που σημαίνει, αφενός, την εξάλειψη των τελωνειακών δασμών, των ποσοστώσεων εισαγωγής και των άλλων εμποδίων στις ανταλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και, αφετέρου, την υιοθέτηση ενός κοινού τελωνειακού δασμολογίου (ΚΤΟ) έναντι των τρίτων χωρών και (β) την πραγματοποίηση, μέσω κοινών πολιτικών, τεσσάρων ουσιωδών ελευθεριών:

- της ελεύθερης κυκλοφορίας των βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων,
- της ελεύθερης κυκλοφορίας των μισθωτών εργαζομένων,
- της ελεύθερης εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών από ανεξάρτητους επαγγελματίες και επιχειρήσεις και
- της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων.

Παρόλο που στο προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης τα κράτη μέλη διακήρυσσαν την απόφαση τους να θέσουν τα θεμέλια μιας συνεχώς πιο στενής ένωσης μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών, η Συνθήκη η ίδια ήταν ο καταστατικός χάρτης απλά και μόνο της κοινής αγοράς. Με το άρθρο 235 (άρ. 308 ΣΕΚ), όμως, έδινε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να αναπτύξουν δραστηριότητες σε πεδία που αυτή δεν είχε προβλέψει παίρνοντας ομόφωνα τις αποφάσεις που χρειάζονταν για τη πραγματοποίηση αυτών.

Αυτό επέτρεψε στα κράτη μέλη να αναπτύξουν πολυάριθμες κοινές ή, άλλως λεγόμενες, κοινοτικές πολιτικές χωρίς αναθεώρηση της Συνθήκης.

Οι Συνθήκες που ίδρυσαν τις Κοινότητες τροποποιήθηκαν και πάλι ως προς τα θεσμικά θέματα από τη Συνθήκη ένταξης της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας, που υπογράφηκε στην Αθήνα στις 28 Μαΐου 1979. Με αυτή τη Συνθήκη οι «Εννέα» έγιναν «Θέκα» από την 1^η Ιανουαρίου 1981. Οι δέκα έγιναν «δώδεκα» από την 1^η Ιανουαρίου 1986 χάρη στις πράξεις προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, που υπογράφηκαν στη Μαδρίτη και στη Λισσαβόνα στις 12 Ιουνίου 1985.

Μια σημαντική τροποποίηση των Ιδρυτικών Συνθηκών των Κοινοτήτων έγινε την 1^η Ιουλίου 1987 με τη θέση σε ισχύ της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Συμπληρώνοντας ιδίως τη Συνθήκη ΕΟΚ, η Ενιαία Πράξη υποχρέωνε την Κοινότητα να πάρει τα μέτρα που χρειάζονταν για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέχρι την 31 Δεκεμβρίου 1992. Συγχρόνως αύξανε τα δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και επισημοποιούσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασία και την οικονομική και κοινωνική συνοχή μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, έδωσε νομική βάση σε πολλές κοινές πολιτικές, όπως την κοινωνική, του περιβάλλοντος, της έρευνας και της τεχνολογίας.

Η Συνθήκη του Μάαστριχ

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη των κρατών – μελών στην Ευρωζώνη ήταν η εκπλήρωση των κριτηρίων σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχ ή Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ), η οποία υπογράφηκε στις 7 Φεβρουάριου του 1992.

Η Συνθήκη αυτή άνοιξε μια νέα φάση στη διαδικασία μιας διαρκούς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης. Η Ένωση βασίζεται στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, συμπληρωμένες με νέες πολιτικές και μορφές συνεργασίας. Οι κυρίως οικονομικοί στόχοι των Κοινοτήτων ξεπεράστηκαν για να αποκτήσουν αυτές σφαιρικούς στόχους.

Η Ένωση θέτει, πράγματι, σαν στόχους:

- να προωθήσει την ισόρροπη και σταθερή οικονομική πρόοδο, ιδίως με τη δημιουργία ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα, με την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής

συνοχής και με την ίδρυση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης, η οποία θα περιλάβει εν καιρώ, ένα ενιαίο νόμισμα,

- να επιβεβαιώσει την ταυτότητα της στη διεθνή σκηνή, ιδίως με την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή να οδηγήσει σε κοινή άμυνα,
- να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των υπηκόων των κρατών μελών της με τη θέσπιση ιθαγένειας της
- να αναπτύξει στενή συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων,
- να διατηρήσει στο ακέραιο το κοινοτικό κεκτημένο και να το αναπτύξει, προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών και των οργάνων της Κοινότητας .

Η Συνθήκη του Μάαστριχ κάλυπτε τροποποιώντας συγχρόνως, τις προηγούμενες Συνθήκες, εφ' όσον οι διατάξεις για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, που μετονομάστηκε σε Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ), συγκεντρώνονταν στο άρθρο Ζ, αυτές που αφορούσαν τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα αποτελούσαν το άρθρο Η και αυτές που τροποποιούσαν τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας βρίσκονταν στο άρθρο Θ της νέας Συνθήκης. Στην πραγματικότητα η Συνθήκη για την ΕΕ διαχωρίζει το ευρωπαϊκό οικοδόμημα σε τρία κτίσματα, που ξεχωρίζουν μεταξύ τους ως προς τις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων: το κύριο κτίσμα που είναι αυτό της Κοινότητας και όπου επικρατεί η κοινοτική μέθοδος το κτίσμα της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων και το κτίσμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής της ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), όπου η λήψη των αποφάσεων προσομοιάζει με διακυβερνητική συνεργασία. Μέσα στο εσωτερικό του κυρίου κτίσματος, αυτού της Κοινότητας, η ΣΕΕ επέφερε βαθιές αλλαγές, εφόσον ενίσχυσε ορισμένες κοινές πολιτικές και ίδρυσε ορισμένες νέες, όπως αυτές που αφορούν την παιδεία και τη νεότητα, τον πολιτισμό, τη δημόσια υγεία και την προστασία των καταναλωτών. Είναι εμφανές ότι ήδη πριν από την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, τα κράτη μέλη αισθάνθηκαν την ανάγκη να την συμπληρώσουν με ένα ενιαίο νόμισμα και να την εμπλουτίσουν με νέες ή ενδυναμωμένες κοινές πολιτικές, επιβεβαιώνοντας τον εξελικτικό χαρακτήρα της διαδικασίας πολυεθνικής ολοκλήρωσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνθηκε σε δεκαπέντε κράτη μέλη από την 1^η Ιανουαρίου 1995, χάρη στις πράξεις προσχώρησης της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φινλανδίας, οι οποίες υπεγράφησαν στις 24 Ιουνίου 1994 με την ευκαιρία της συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κέρκυρα. Τότε είχε υπογραφεί επίσης η πράξη προσχώρησης της Νορβηγίας, αλλά ο Νορβηγικός λαός ψήφισε και πάλι κατά της ένταξης στην Ένωση με πλειοψηφία 52,8%.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Στις 16 και 17 Ιουνίου 1997, στο Άμστερνταμ, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των δεκαπέντε κρατών της ΕΕ αναθεώρησαν τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία ισχύει έως ότου τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη της Νίκαιας στις αρχές του 2003, καθιερώνει μια πιο δημοκρατική Ευρώπη που εξασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δημοκρατικών αρχών από τα κράτη μέλη. Επίσης σημειώνει σαφείς προόδους στα θέματα που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της, ενώ συγχρόνως επιτρέπει την καλύτερη αντιμετώπιση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος.

Προετοιμάζοντας τη διεύρυνση της Ένωσης, η Συνθήκη του Άμστερνταμ εμβάθυνε την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θέτοντας τη δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις υπό την πτέρυγα της Κοινότητας, ενισχύοντας την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και εισάγοντας νέες κοινές πολιτικές, όπως ιδίως για την απασχόληση και την κοινωνική προστασία.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έχει τέσσερις κύριους στόχους:

- να θέσει την απασχόληση και τα δικαιώματα των πολιτών στην καρδιά της Ένωσης. Ενώ δηλώνει ότι τα κράτη μέλη έχουν την κύρια ευθύνη για την απασχόληση, η νέα Συνθήκη τα υποχρεώνει να επιδιώξουν από κοινού βρίσκοντας λύσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας που είναι το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της Ευρώπης σήμερα
- να εξαλείψει τα τελευταία εναπομένοντα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και να ενδυναμώσει την ασφάλεια, παγιώνοντας και «κοινοτικοποιώντας» τη συνεργασία των κρατών μελών στα πεδία της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.
- να δώσει στην Ευρώπη μια ισχυρότερη φωνή στις παγκόσμιες υποθέσεις, καθιστώντας το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων) υπεύθυνο για τον ορισμό κοινών στρατηγικών, τις οποίες θα εφαρμόζουν τα κράτη μέλη και η Ένωση, ορίζοντας έναν ανώτατο αντιπρόσωπο της ΚΕΠΠΑ (τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου) και ιδρύοντας μια μονάδα πολιτικού προγραμματισμού και επείγουσας δράσης υπό την αρμοδιότητα του.
- να καταστήσει πιο αποτελεσματική τη θεσμική δομή της Ένωσης ενόψει της διεύρυνσης της δια της ένταξης των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης και της Κύπρου. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έκανε ορισμένα βήματα προς την κατεύθυνση του τελευταίου στόχου, ιδίως στην επέκταση της διαδικασίας συναπόφασης (Κοινοβουλίου/ Συμβουλίου) και της λήψης των αποφάσεων κατά πλειοψηφία αλλά μια νέα αναθεώρηση της ΣΕΕ ή μια νέα Συνθήκη χρειάζεται ασφαλώς για να συμπληρωθεί η αναδιάρθρωση των θεσμών έτσι ώστε να μπορούν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες ενός οργανισμού αποτελούμενου από πάνω από εικοσιπέντε κράτη μέλη.

Η Συνθήκη της Νίκαιας

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας (7-9 Οεκεμβρίου 2000), που συνήλθε σε διακυβερνητική διάσκεψη, ενέκρινε νέα Συνθήκη ύστερα από έντονες διαπραγματεύσεις διάρκειας δέκα μηνών σχετικά με τα τέσσερα θέματα της εν λόγω διάσκεψης: το μέγεθος και τη σύνθεση της Επιτροπής, τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο, την αντικατάσταση της ομοφωνίας από την ειδική πλειοψηφία στις διαδικασίες απόφασης και τις ενισχυμένες συνεργασίες.

Όσον αφορά τη σύνθεση της Επιτροπής η απόφαση είναι να διατηρηθεί ένας επίτροπος ανά κράτος μέλος μέχρι να προσχωρήσει στην Ένωση το 27^ο κράτος μέλος, οπότε ο αριθμός των επιτρόπων θα είναι χαμηλότερος από τον αριθμό των κρατών. Εξάλλου, ενισχύθηκαν οι εξουσίες του προέδρου της Επιτροπής.

Από την 1^η Μαΐου 2005, το σύστημα λήψης αποφάσεων τροποποιήθηκε ως εξής:

-η ειδική πλειοψηφία θα επιτυγχάνεται όταν η απόφαση συγκεντρώνει ορισμένο αριθμό ψήφων και την ευνοϊκή ψήφο της απλής πλειοψηφίας των μελών. Η ομοφωνία αντικαθιστάται από την ειδική πλειοψηφία για 30 περίπου διατάξεις, που αφορούν ιδίως τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, την κοινή εμπορική πολιτική και τη βιομηχανική πολιτική.

-Η στενότερη συνεργασία ορισμένων κρατών μελών ενισχύεται και θα διευκολύνεται.

- Άλλες σημαντικές θεσμικές μεταρρυθμίσεις αφορούν το κοινοτικό νομικό σύστημα. Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενισχύεται αρκετά. Οι αρμοδιότητες του δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου επαναπροσδιορίζονται, ειδικευμένα δικαστικά τμήματα δημιουργούνται και ο οργανισμός του δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου αναθεωρείται.

Τα κράτη μέλη της ΕΚ/ ΕΕ έχουν επιδείξει μια εξαιρετική ικανότητα να προσαρμόζουν τις Συνθήκες στις συνεχώς μεταβαλλόμενες εσωτερικές και εξωτερικές περιστάσεις. Ο δυναμισμός της διαδικασίας ολοκλήρωσης φαίνεται καθαρά, όταν κανείς παρατηρήσει τη συχνότητα των μεταρρυθμίσεων των Συνθηκών μαζί με την ώθηση που κάθε μεταρρύθμιση έδωσε στην πρόοδο της ολοκλήρωσης. Η διαδικασία πολυεθνικής ολοκλήρωσης ξεκίνησε στην Ευρώπη, τον Απρίλιο του 1951, με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση Άνθρακα και Χάλυβα, η οποία σχεδίασε την κοινή αγορά σε αυτούς τους δύο τομείς. Έξι χρόνια αργότερα, τον Μάρτιο του 1957, η ολοκλήρωση επεκτεινόταν σε όλους τους οικονομικούς τομείς με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Το 1986, τα τότε δέκα κράτη μέλη αποφάσισαν με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη να ολοκληρώσουν την εσωτερική αγορά στις 31 Οκτωβρίου του 1992. Ένα χρόνο πριν από αυτήν την ημερομηνία, τον Δεκέμβριο του 1991, στο Μάαστριχ, υπέγραψαν τη Συνθήκη για τη Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την πραγματοποίηση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης τους. Έξι χρόνια αργότερα, τον Οκτώβριο του 1997, στο Άμστερνταμ, τροποποίησαν αυτή τη Συνθήκη για να καταστρώσουν σημαντικές αλλαγές στα πεδία των εσωτερικών και δικαστικών υποθέσεων καθώς και των εξωτερικών υποθέσεων. Μόλις τρία χρόνια αργότερα, τον Δεκέμβριο του 2000, οι δεκαπέντε υπέγραψαν τη νέα Συνθήκη της Νίκαιας για να προετοιμάσουν τη νέα διεύρυνση της Ένωσης. Συγχρόνως ξεκίνησαν μια σοβαρή συζήτηση ως προς τις προσεχείς μεταρρυθμίσεις των Συνθηκών και του συντάγματος που θα τις επικαλύπτει.

Οικονομική και νομισματική ένωση

Η οικονομική και νομισματική ένωση (ONE) είναι ένα προηγμένο στάδιο πολυεθνικής ολοκλήρωσης το οποίο προϋποθέτει μια κοινή νομισματική πολιτική και στενά συντονισμένες οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών. Η ONE πρέπει να θεμελιώνεται πάνω σε μια κοινή αγορά προϊόντων και υπηρεσιών αλλά είναι η ίδια απαραίτητη για την καλή λειτουργία της κοινής αγοράς, γιατί οι μεταβολές των ισοτιμιών των νομισμάτων των κρατών μελών μιας κοινής αγοράς παρεμποδίζουν τις μεταξύ τους συναλλαγές, την αλληλοδιείσδυση των αγορών κεφαλαίων και επομένως τις διασταυρωμένες επενδύσεις.

Στις αρχές της δεκαετίας του 70, τα έξι αρχικά μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας απέτυχαν στην επιχείρηση ίδρυσης της ONE. Οι λόγοι ήταν τόσο εξωτερικοί - η κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος - όσο και εσωτερικοί - η μη ολοκλήρωση του σταδίου της κοινής αγοράς. Αυτή η αποτυχία χρησίμευσε, όμως, σαν εμπειρία. Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας συνειδητοποίησαν ότι δεν θα

μπορούσαν να επισπεύσουν τη διαδικασία πολυεθνικής ολοκλήρωσης χωρίς να έχει προηγηθεί κατάλληλη προετοιμασία, ότι θα έπρεπε να ολοκληρώσουν το στάδιο της κοινής αγοράς, να υιοθετήσουν πολλές συνοδευτικές πολιτικές και να δεσμευθούν με συνθήκη ως προς τον στόχο της ONE. Η οικονομική και νομισματική ένωση, η οποία προβλέφθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχ και ολοκληρώθηκε ως προς τα περισσότερα κράτη μέλη με την κυκλοφορία του ευρώ αποδεικνύει τη συνέχεια της διαδικασίας πολυεθνικής ολοκλήρωσης.

Η υλοποίηση της ONE και οι λόγοι δημιουργίας της.

Οι μεταβολές των συναλλαγματικών τιμών είναι ακόμη δυνατές και, μέχρι ενός σημείου, επιθυμητές, στο στάδιο της τελωνειακής ένωσης, γιατί τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν την αυτονομία των οικονομικών πολιτικών τους και χάρη σε αυτές τις μεταβολές να προσαρμόσουν τις οικονομίες τους στις νέες συνθήκες του ανταγωνισμού μεταξύ τους και με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι μεταβολές των συναλλαγματικών τιμών όμως, στο στάδιο της κοινής αγοράς, γίνονται όλο και πιο ενοχλητικές για τους εταίρους. Ενώ ίσοι όροι ανταγωνισμού πρέπει να ισχύουν σε μια κοινή αγορά, η υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους μπορεί να προσκομίσει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις του, ενώ η ανατίμηση του νομίσματος ενός άλλου κράτους μέλους μπορεί να παρενοχλήσει τις εξαγωγές του. Πράγματι, η υποτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους μιας κοινής αγοράς έχει αποτελέσματα ισοδύναμα με την επιβολή τελωνειακών δασμών σε όλα τα εισαγόμενα είδη και την επιδότηση όλων των εξαγομένων αγαθών και υπηρεσιών.

Αντίστροφα, η υπερτίμηση του νομίσματος ενός κράτους μέλους σημαίνει περιορισμό των εξαγωγών και ενθάρρυνση των εισαγωγών, καταστάσεις που παρενοχλούν τις οικονομικές δραστηριότητες στο κράτος αυτό.

Μια ενιαία αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα είναι εκτεθειμένη σε νομισματικούς και οικονομικούς κινδύνους. Στο νομισματικό πεδίο, λόγω της δυνατότητας μεταβολής προς τα πάνω ή προς τα κάτω της τιμής ορισμένων νομισμάτων των κρατών μελών, υπάρχει συναλλαγματικός κίνδυνος στις πωλήσεις επί πιστώσει σε εταίρο άλλου κράτους μέλους, κάτι που περιορίζει πολύ αυτού του είδους τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών. Πράγματι μια μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ακόμη και μικρή, μπορεί να μεταβάλλει σημαντικά την ισορροπία των συμβάσεων μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, όπως μπορεί να επηρεάσει τον σχετικό πλούτο των πολιτών και την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών.

Οι νομισματικές διακυμάνσεις ενδέχεται να βλάψουν τόσο τους επενδυτές οι οποίοι χρηματοδοτούν τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό με την εξαγωγή κεφαλαίων από τη χώρα τους, όσο και εκείνους οι οποίοι χρησιμοποιούν χρηματοδοτικές πηγές της χώρας προορισμού. Στην πρώτη περίπτωση, η υποτίμηση του νομίσματος της χώρας όπου έγινε η επένδυση ή η υπερτίμηση του νομίσματος της χώρας του επενδυτού απομυζούν μέρη του κεφαλαίου ή των επαναπατριζόμενων κερδών. Στη δεύτερη περίπτωση, η υποτίμηση στη χώρα του επενδυτού ή η υπερτίμηση στη χώρα προορισμού σημαίνουν υψηλότερες αποσβέσεις και επομένως υψηλότερο κόστος των επενδύσεων από το αρχικά αναμενόμενο. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι επιχειρήσεις, οι οποίες θα δρούσαν σε μια κοινή αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα, θα δίσταζαν να κάνουν επενδύσεις σε εταιρικές χώρες ή να δανειστούν από αυτές κεφάλαια για τις επενδύσεις τους. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος θα μείωνε, έτσι, την αλληλοδιείσδυση των χρηματαγορών και επομένως την οικονομική ανάπτυξη σε μια κοινή αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα.

Από οικονομικής πλευράς, εάν η κοινή αγορά τεμαχιζόταν σε αυτόνομες αγορές, συνέπεια των διαφόρων οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών, τα πλεονεκτήματα που θα

αναμένονταν από αυτήν, ιδίως η ανάπτυξη και η σταθερότητα της οικονομίας, θα μειώνονταν κατά πολύ. Πράγματι, η αλληλεξάρτηση των οικονομιών των μελών μιας κοινής αγοράς επιταχύνει τη μετάδοση των κυκλικών διακυμάνσεων και των αποτελεσμάτων των μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπισή τους. Η πραγματοποίηση των οικονομικών στόχων ενός κράτους μέλους εξαρτάται πολύ από τις οικονομικές συνθήκες στα άλλα κράτη μέλη. Μια κακή συγκυρία σ' ένα κράτος μέλος επιφέρει τη μείωση των εισαγωγών του από τα άλλα κράτη μέλη της κοινής αγοράς, τα οποία δέχονται με τη σειρά τους τις συνέπειες. Αντίστροφα, μια ευνοϊκή συγκυρία σ' ένα κράτος μέλος έχει θετικά αποτελέσματα επί των οικονομιών των άλλων και δευτερεύοντα καλά αποτελέσματα στην οικονομία του πρώτου. Εάν δεν υπήρχε συντονισμός των οικονομικών πολιτικών, οι διαφορές της οικονομικής ανάπτυξης - που θα εκδηλώνονταν με υψηλά επιτόκια και χαμηλές συναλλαγματικές αξίες σε ορισμένα κράτη μέλη και, αντίστροφα, με χαμηλά επιτόκια και υψηλές συναλλαγματικές αξίες σε άλλα θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανεπιθύμητες κινήσεις κεφαλαίων, δηλαδή από τα φτωχότερα κράτη προς τα πλουσιότερα.

Αρνητικά αποτελέσματα θα μπορούσαν επίσης να προκύψουν από τις διαφορές των εθνικών συγκυριακών πολιτικών. Εάν, π.χ., ένα κράτος μέλος ακολουθούσε μια αντιπληθωριστική πολιτική υψώνοντας τα επιτόκια, ενώ ένα άλλο κράτος μέλος ήθελε να ακολουθήσει μια επεκτατική πολιτική με χαμηλά επιτόκια, κεφάλαια μπορούσαν να αποδημήσουν για βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις από το δεύτερο κράτος προς το πρώτο και να παρεμποδίσουν την επίτευξη των στόχων του ενός και του άλλου κράτους. Ακόμη και αν ακολουθούσαν τους ίδιους αντικειμενικούς σκοπούς αλλά με διαφορετικά μέσα, δύο κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς χωρίς ενιαίο νόμισμα μπορούσαν να προκαλέσουν ανεπιθύμητες κινήσεις κεφαλαίων. Εάν, π.χ., επιδιώκοντας μια αντιπληθωριστική πολιτική ένα κράτος περιόριζε ποσοτικά τις πιστώσεις, ενώ ένα άλλο κράτος ύψωνε τα επιτόκια, κεφάλαια μπορούσαν να μεταβιβασθούν από το πρώτο για βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις στο δεύτερο, προκαλώντας προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών στο πρώτο και πληθωριστικές πιέσεις στο δεύτερο.

Η ημι-ολοκλήρωση ή ατελής ολοκλήρωση, η οποία χαρακτηρίζει μια κοινή αγορά, προκαλεί ασταθείς και μακροχρόνια δυσβάστακτες καταστάσεις για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών. Αυτές δεν είναι πλέον αποτελεσματικές για την αντιμετώπιση συγκυριακών προβλημάτων, γιατί, αφενός, ορισμένα αίτια βρίσκονται στο εξωτερικό και αφετέρου, ορισμένα μέσα οικονομικής πολιτικής βρίσκονται ήδη εκτός του ελέγχου των εθνικών αρχών, ιδίως οι τελωνειακοί δασμοί, οι περιορισμοί των εισαγωγών και τα κίνητρα των εξαγωγών. Παρατηρούμε λοιπόν ότι η αυξανόμενη αλληλοδιείσδυση των οικονομιών μέσα σε μια κοινή αγορά προκαλεί την εξασθένηση της αυτοδυναμίας των εθνικών συγκυριακών πολιτικών. Αυτό σημαίνει ότι οι οικονομίες των κρατών μελών μιας κοινής αγοράς δεν μπορούν να ρυθμίζονται αποτελεσματικά από τις εθνικές αρχές, δηλαδή από τα αρμόδια υπουργεία και τις κεντρικές τράπεζες αυτών των κρατών. Γίνεται εμφανές ότι η απώλεια αυτοδυναμίας των εθνικών οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών μιας κοινής αγοράς πρέπει να αντισταθμιστεί με την εδραίωση μιας κοινής οικονομικής και μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς που θέλουν να την ολοκληρώσουν πρέπει επομένως να περάσουν στο επόμενο στάδιο της πολυεθνικής ολοκλήρωσης που είναι εκείνο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Για να ομοιάσουν οι συνθήκες μιας κοινής αγοράς μ' εκείνες της εσωτερικής αγοράς, πρέπει να εκλείψουν οι συναλλαγματικές μεταβολές, οι οποίες διαταράσσουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις, μεταβάλλοντας κατά απρόβλεπτο τρόπο την αποδοτικότητά τους. Για να εδραιώσουν μια νομισματική ένωση, τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς πρέπει να καθορίσουν αμετάκλητα τις συναλλαγματικές ισοτιμίες για τα νομίσματά τους ή, ακόμη καλύτερα, να υιοθετήσουν ένα ενιαίο νόμισμα. Και στις δύο περιπτώσεις θα εξέλειπε το

κόστος των διασυνοριακών συναλλαγών (έξοδα μετατροπής νομισμάτων ή έξοδα κάλυψης των συναλλαγματικών κινδύνων. Η δεύτερη περίπτωση, όμως, που σωστά επιλέχθηκε από την ΕΕ, έχει ορισμένα επιπλέον πλεονεκτήματα. Το ενιαίο νόμισμα επιτρέπει μια πραγματική σύγκριση των τιμών μέσα στην εσωτερική αγορά. Είναι ένα από τα κύρια νομίσματα των συναλλαγών και των αποθεμάτων στον κόσμο και επιτρέπει στους Ευρωπαίους να εξοφλούν στο νόμισμά τους τις εισαγωγές τους από τρίτα κράτη, χωρίς τη μεσολάβηση του δολαρίου.

Με άλλα λόγια, το ενιαίο νόμισμα είναι αναγκαίο στοιχείο μιας πραγματικής ενιαίας αγοράς. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον τα κράτη μέλη της Κοινότητας, ενόψει της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, αποφάσισαν τον Δεκέμβριο 1999 στο Μάαστριχ να προχωρήσουν προς την οδό της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Οικονομολογώντας έτσι την καλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς, το ενιαίο νόμισμα δημιουργεί επίσης ένα σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις. Υπό συνθήκες, *ceteris paribus* (με τις υπόλοιπες μεταβλητές σταθερές), αυτό το περιβάλλον ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών, βελτιώνει την κατανομή των πόρων, ενθαρρύνει την αποταμίευση και την επένδυση και, επομένως, τονώνει την οικονομική ανάπτυξη.

Ασφαλώς όλα αυτά τα οφέλη θα απέρρεαν από την οικονομική και νομισματική ένωση υπό ορισμένους όρους, ειδικότερα τη δέσμευση όλων των συμμετεχόντων κρατών να τηρούν με ακρίβεια ορισμένα κριτήρια νομισματικής σταθερότητας, της σταθερότητας των τιμών και των υγιών δημοσίων οικονομικών. Το ενιαίο νόμισμα σημαίνει, βέβαια, την απώλεια της νομισματικής ανεξαρτησίας των κρατών που συμμετέχουν στην ΟΝΕ και ενδεχομένως και μια σχετική απώλεια της οικονομικής τους ανεξαρτησίας, γιατί η συναλλαγματική ισοτιμία δεν μπορεί πλέον να χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων, τα οποία μπορεί να αντιμετωπίσει ένα από αυτά τα κράτη. Όμως, δεδομένης της οικονομικής ολοκλήρωσης μέσα στην προϋπάρχουσα κοινή αγορά, αυτή η αντιμετώπιση δεν θα πρόσφερε παρά μόνον πρόσκαιρες λύσεις σε αυτό το κράτος και θα δημιουργούσε προβλήματα στα άλλα κράτη της κοινής αγοράς. Πράγματι, για να δημιουργήσουν συνθήκες ενιαίας αγοράς, οι εταίροι υιοθετούν ένα μεγάλο αριθμό κοινών πολιτικών χάνοντας έτσι ένα μεγάλο μέρος της αυτονομίας διαχείρισης των οικονομιών τους. Η απώλεια της εθνικής αυτονομίας πρέπει επομένως να αναπληρωθεί από αύξηση της συλλογικής πειθαρχίας στο οικονομικό και το νομισματικό πεδίο. Αυτός είναι ο κεντρικός στόχος της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Εξ άλλου, η σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών χρειάζεται, όχι μόνο για τη καλή λειτουργία της κοινής αγοράς, αλλά και για την αντιμετώπιση της παγκοσμιοποίησης. Πράγματι, σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης των αγορών, αλληλεξαρτούμενων οικονομιών, ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών και των κεφαλαίων, μια τελείως ανεξάρτητη οικονομική πολιτική είναι πλέον αδύνατη. Για ν' αντιμετωπίζουν καλύτερα τα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης τα κράτη μέλη μιας κοινής αγοράς έχουν συμφέρον, έστω και αν δεν έχουν νομικό καταναγκασμό, να συντονίζουν τις οικονομικές πολιτικές τους. Οι χώρες που συμμετέχουν στην ΟΝΕ χάνουν, επομένως, ορισμένα δικαιώματα, τα οποία στην πραγματικότητα δεν μπορούν πλέον να εξασκήσουν. Από την άλλη όμως, χάρη στην ΟΝΕ, αποκτούν μια συλλογική ευθύνη πάνω στις οικονομικές πολιτικές της Ένωσης και μπορούν να αξιοποιούν την οικονομική και νομισματική ισχύ του συνόλου για να προστατεύουν τα συμφέροντά τους μέσα στη παγκόσμια αγορά.

Η ενιαία νομισματική πολιτική της ΕΕ

Η Συνθήκη της Ρώμης δεν προέβλεπε μια νομισματική οργάνωση της Κοινότητας, γιατί η Συνθήκη αυτή στόχευε στην υλοποίηση των δύο πρώτων σταδίων της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: της τελωνειακής ένωσης και της κοινής αγοράς.

Επιπλέον κατά την εποχή της σύνταξης της Συνθήκης ΕΟΚ υπήρχε μια διεθνής νομισματική οργάνωση, το σύστημα του Bretton Woods, η οποία επέτρεπε τη μετατρεψιμότητα όλων των νομισμάτων του δυτικού κόσμου σε σταθερές ισοτιμίες. Αυτό το σύστημα εξασφάλιζε τη νομισματική σταθερότητα που είναι απαραίτητη μέσα σε μια κοινή αγορά.

Τη στιγμή ακριβώς που κατέρρεε το σύστημα του Bretton Woods, στις αρχές της δεκαετίας '70, τα κράτη μέλη της ΕΟΚ ξεκίνησαν την προσπάθεια να βάλουν τάξη στις νομισματικές υποθέσεις τους μέσα σε μιαν οικονομική και νομισματική ένωση.

Η πρόταση της Επιτροπής ήταν εμπνευσμένη από την έκθεση Werner, και εκφράστηκε με ψήφισμα στις 22 Μαρτίου 1971. Στο τέρμα του σχεδίου, η Κοινότητα θα αποτελούσε μια ζώνη με ενιαίο νόμισμα μέσα στους κόλπους του διεθνούς συστήματος και θα είχε στο οικονομικό και νομισματικό πεδίο τις αρμοδιότητες που θα επέτρεπαν στους θεσμούς της να διαχειρίζονται την οικονομική και νομισματική ένωση.

Εκ των υστέρων αυτή η πρώτη προσπάθεια νομισματικής ένωσης φαίνεται ατελέσφορη εφόσον δεν βασιζόταν σε μιαν ολοκληρωμένη κοινή αγορά. Αλλά αυτή η πρώτη προσπάθεια της δεκαετίας '70 επέτρεψε στα κράτη μέλη να αποκτήσουν πολύτιμες εμπειρίες, να εφεύρουν μηχανισμούς οι οποίοι μεταβιβάστηκαν, το 1979, στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (το οποίο προσπάθησε με σχετική επιτυχία να σταθεροποιήσει τις συναλλαγματικές τιμές των νομισμάτων της κοινής αγοράς), τελειοποιήθηκαν με τον χρόνο και χρησίμευσαν τελικά στη δεύτερη προσπάθεια δημιουργίας μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης τη δεκαετία '90.

Η δεύτερη προσπάθεια στηρίχθηκε σε στερεότερες βάσεις. Η εσωτερική αγορά είχε ολοκληρωθεί, τα κράτη μέλη είχαν δημιουργήσει στενούς δεσμούς μεταξύ τους, χάρη στις κοινές πολιτικές και είχαν αναλάβει στο Μάαστριχ τη συμβατική υποχρέωση να προχωρήσουν στο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης

Το ψήφισμα του 1971

Ενόψει της διεύρυνσης της Κοινότητας, τα έξι αρχικά κράτη μέλη αισθάνθηκαν την ανάγκη να ενισχύσουν τις μεταξύ τους νομισματικές σχέσεις. Το «σχέδιο Barre» (της Επιτροπής) της 4^{ης} Μαρτίου 1970 και η «έκθεση Werner» (του Συμβουλίου) της 8^{ης} Οκτωβρίου 1970 πρότειναν γι' αυτόν τον σκοπό τη σταδιακή πραγματοποίηση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης μέσα στην Κοινότητα.

Έτσι, το Συμβούλιο και οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών εξέφρασαν με ψήφισμα στις 22 Μαρτίου 1971, τη θέλησή τους να δημιουργήσουν μιαν οικονομική και νομισματική ένωση σύμφωνα με ένα σχέδιο, η πρώτη φάση του οποίου άρχισε αναδρομικά την 1^η Ιανουαρίου 1971. Αλλά η Ευρώπη δεν είχε προβλέψει τις αντιδράσεις του υπόλοιπου κόσμου στις προθέσεις της. Μέσα στις δύο εβδομάδες που ακολούθησαν την απόφαση των χωρών της ΕΟΚ να θέσουν τάξη στις νομισματικές υποθέσεις τους, ορισμένες από αυτές τις χώρες δέχτηκαν τεράστια εισροή βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων που τους δημιουργούσε πληθωριστικές πιέσεις.

Για να αντιμετωπίσουν αυτή την κατάσταση, αναγκάστηκαν να πάρουν μέτρα αντίθετα προς τις προθέσεις τις οποίες είχαν εκφράσει στο ψήφισμα του Μαρτίου 1971, ιδίως προς τη μείωση των περιθωρίων διακύμανσης των συναλλαγματικών τιμών μεταξύ των νομισμάτων της Κοινότητας.

Το πιο σοβαρό χτύπημα κατά της νομισματικής ένωσης της ΕΟΚ καταφέρθηκε πέντε μήνες μετά τη διακήρυξη των προθέσεών της ως προς αυτό το εγχείρημα. Στις 15 Αυγούστου 1971, η αμερικανική κυβέρνηση ανακοίνωσε την απόφασή της να αναστείλει τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό, να αφήσει να κυμαίνεται η συναλλαγματική τιμή του δολαρίου και να προστατεύει την αμερικανική αγορά έναντι των εισαγωγών από τον υπόλοιπο αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι ΗΠΑ επέφεραν έτσι το χαριστικό χτύπημα κατά του συστήματος του Bretton Woods.

Συγχρόνως κατάφεραν ένα τόσο βαρύ χτύπημα κατά της οικονομικής και νομισματικής ένωσης της ΕΟΚ, ώστε αυτή να αναβληθεί για τριάντα χρόνια έστω και αν τα κράτη μέλη δεν ήθελαν να το παραδεχτούν.

Είναι αλήθεια ότι, σύμφωνα με την πρόσκληση του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαρτίου 1971, οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών αποφάσισαν να μειώσουν, από την 24^η Απριλίου 1972, σε 2,25% τα περιθώρια διακύμανσης μεταξύ δύο κοινοτικών νομισμάτων. Έτσι γεννήθηκε το κοινοτικό νομισματικό «φίδι», δηλαδή η στενή κοινοτική ταινία διακύμανσης των συμμετεχόντων νομισμάτων, με τους μηχανισμούς βραχυπρόθεσμης παρέμβασης και υποστήριξης της. Αυτό το «φίδι» έπρεπε να ελίσσεται μέσα σε μια σήραγγα την οποία σχημάτιζαν τα περιθώρια διακύμανσης των 4,5% μεταξύ των κοινοτικών νομισμάτων και του δολαρίου. Αλλά το «φίδι» δεν παρέμεινε επί πολύ μέσα στη σήραγγα. Στις 12 Μαρτίου 1973, το Συμβούλιο, διαπιστώνοντας τις δυσκολίες τήρησης των περιθωρίων διακύμανσης των κοινοτικών νομισμάτων και του δολαρίου, αποφάσισε να αφήσει τις κεντρικές τράπεζες ελεύθερες να μην επεμβαίνουν όταν οι συναλλαγματικές τιμές των νομισμάτων τους έφθαναν τα περιθώρια διακύμανσης σχετικά με το δολάριο. Έγινε τότε λόγος για «φίδι χωρίς σήραγγα».

Η διεθνής νομισματική κρίση αύξησε τις διαφορές και τις διαρθρωτικές ανισορροπίες στους κόλπους της Κοινότητας, η οποία είχε μόλις διευρυνθεί. Κερδισμένοι από αυτή την κρίση ήταν οι κερδοσκόποι. Αρκούσε ένας σημαντικός αριθμός αυτών να είναι πωλητές σε μια δεδομένη στιγμή του νομίσματος του φιδιού, το οποίο θεωρούσαν σαν πιο ασταθές, για να βρεθεί αυτό στο κατώφλι. Οι νομισματικές αρχές της προσβαλλόμενης χώρας όφειλαν τότε να σταματήσουν την πτώση της τιμής του νομίσματός της αγοράζοντάς το έναντι των αποθεμάτων τους σε συνάλλαγμα. Η τύχη του προσβαλλόμενου από τη διεθνή κερδοσκοπία νομίσματος εξαρτιόταν τότε από τον όγκο των αποθεμάτων που διέθετε ή που μπορούσε να διαθέσει η κεντρική τράπεζά του. Έτσι έγινε και τα περισσότερα ευρωπαϊκά νομίσματα αναγκάστηκαν να εισέλθουν στο καθεστώς των κυμαινόμενων συναλλαγματικών τιμών. Σε πρώτη φάση, αυτό το καθεστώς παρείχε κάποια ανακούφιση απαλλάσσοντας τις κεντρικές τράπεζες από την άκαρπη προσπάθεια να υπερασπίσουν τα ασθενή νομίσματά τους. Σε δεύτερη φάση, όμως, καθώς κανένας μηχανισμός δεν ανάγκαζε πλέον τα κράτη να εφαρμόζουν αυστηρές και συγκλίνουσες νομισματικές και οικονομικές πολιτικές, αυτά υπέκυπταν στον πειρασμό της παραγωγής νομίσματος, που είχαν προβλέψει οι κερδοσκόποι, και βούλιαζαν όλο και περισσότερο στον πληθωρισμό, τις κοινωνικές πιέσεις, την οικονομική στασιμότητα και την ανεργία.

Έτσι οι στόχοι οι οποίοι είχαν οριστεί για την πρώτη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, δεν μπόρεσαν να επιτευχθούν και το πέραςμα στη δεύτερη φάση, που προβλεπόταν για τις αρχές του 1974, δεν έγινε ποτέ. Αλλά ενώ η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας μιας ΟΝΕ απέτυχε, η αποκτηθείσα αυτή εμπειρία ήταν πολύτιμη για την Κοινότητα. Τα όργανα τα οποία τέθηκαν σε λειτουργία από το 1972, το νομισματικό φίδι, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Νομισματικής Συνεργασίας (ΕΤΝΣ) και η Ευρωπαϊκή Λογιστική Μονάδα (ΕΛΜ)

δοκιμάστηκαν με επιτυχία, βελτιώθηκαν και μεταβιβάστηκαν στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ).

Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα

Θεωρώντας ότι η Κοινότητα χρειαζόταν μια νομισματική οργάνωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, τον Ιούλιο του 1978, προετοίμασε το έδαφος για τη θέσπιση ενός βελτιωμένου νομισματικού συστήματος. Ακολουθώντας τις κατευθύνσεις του, το Συμβούλιο εξέδωσε, το Δεκέμβριο 1978, έναν κανονισμό σχετικά με το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ) [Κανονισμός 3181/78 καταργηθείς από κανονισμό 640/2006]. Ενώ σε διεθνές επίπεδο, από το 1971, οι νομισματικές αρχές μιας χώρας δεν ήταν πλέον αναγκασμένες να επεμβαίνουν για να επηρεάσουν την ισοτιμία του νομίσματός τους, ο μηχανισμός του ΕΝΣ εισήγαγε για τα συμμετέχοντα νομίσματα την υποχρέωση να περιορίζουν τις μεταξύ τους διακυμάνσεις μέσα σε ορισμένα περιθώρια.

Στην αρχική του φάση το ΕΝΣ ήταν, στην πραγματικότητα, ένα βελτιωμένο «νομισματικό φίδι», πιο ευέλικτο και πιο αλληλέγγυο. Η μέγιστη ανεκτή απόσταση μεταξύ δύο νομισμάτων του συστήματος ήταν πάντα 2,25%, όπως ήταν και στο φίδι (6% για ορισμένα ασθενή νομίσματα), αλλά οι συναλλαγματικές διακυμάνσεις ενός νομίσματος δεν υπολογίζονταν πλέον, όπως μέσα στο φίδι, σχετικά με τα άλλα νομίσματα του συστήματος, αλλά σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU). Αυτή βαπτίστηκε ECU, από τα αρχικά του European Currency Unit, τα οποία θύμιζαν το γαλλικό χρυσό νόμισμα που κυκλοφορούσε επί πολλούς αιώνες. Το ECU αποτελείτο από ένα συνδυασμό η «καλάθι» των διαφόρων νομισμάτων που το συνιστούσαν, του οποίου η αρχική σύνθεση είχε καθοριστεί βάσει αντικειμενικών κριτηρίων σχετικών με την οικονομική βαρύτητα κάθε κράτους μέλους, ιδίως του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, του ενδοκοινοτικού εμπορίου και των μερίδων συμμετοχής στον μηχανισμό βραχυπρόθεσμης νομισματικής συνδρομής. Έτσι χρησιμοποιείτο σαν: κοινός παρονομαστής για τον υπολογισμό των συναλλαγματικών τιμών των κοινοτικών νομισμάτων βάση για τον υπολογισμό του δείκτη απόκλισης μεταξύ των κοινοτικών νομισμάτων παρονομαστής για τις πράξεις παρέμβασης και μέσο διακανονισμού των πιστωτικών ή χρεωστικών υπολοίπων μεταξύ των κεντρικών τραπεζών.

Γενικά το ΕΝΣ απέδειξε τη σημασία του πλαισίου συλλογικής πειθαρχίας στο νομισματικό πεδίο. Αναγκάζοντας τα κράτη που ήταν μέλη του να πειθαρχούν ως προς τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, συνέβαλε στην καταπολέμηση του πληθωρισμού. Όμως, κατά τα τελευταία χρόνια, το ΕΝΣ μετατράπηκε σε σε πραγματική ζώνη μάρκου, η πειθαρχία της οποίας επιβαλλόταν από τη γερμανική κεντρική τράπεζα, την περίφημη Bundesbank. Αυτή η πειθαρχία έδινε καλά αποτελέσματα μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80. Από το 1990, όμως, δύο σημαντικά φαινόμενα άρχισαν να κλονίζουν την πειθαρχία μέσα στο ΕΝΣ: η πλήρης απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων μέσα στην Κοινότητα, η οποία ενίσχυσε τις κερδοσκοπικές δυνατότητες των χρηματοδοτικών ενδιάμεσων και η χρηματοδότηση της γερμανικής ενοποίησης, η οποία επιβάρυνε τον γερμανικό προϋπολογισμό. Αλλά όμως, κανένα σύστημα νομισματικής συνεργασίας δεν μπορεί να λειτουργήσει σωστά, όταν το κράτος που εκδίδει το νόμισμα αναφοράς, δεν μπορεί να εγγυηθεί τη σταθερότητά του. Όπως οι πληθωριστικές πιέσεις των ΗΠΑ είχαν αποτελειώσει το σύστημα του Bretton Woods, τα υψηλά γερμανικά επιτόκια, οδήγησαν στη διατάραξη της λειτουργίας του ΕΝΣ. Επομένως σύμφωνα με το ΕΝΣ η νομισματική οργάνωση ήταν χρήσιμη, αλλά χρειαζόταν καλύτερους μηχανισμούς. Αυτοί σκιαγραφήθηκαν στη Συνθήκη του Μάαστριχ.

Τα στάδια της ΟΝΕ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, που υπογράφηκε στο Μάαστριχ το 1991, πρόβλεψε τη σταδιακή καθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασιζόμενης σε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, ο βασικός στόχος της ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και, υπό την επιφύλαξη του στόχου αυτού, η υποστήριξη των γενικών οικονομικών πολιτικών στην Κοινότητα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Οι δράσεις αυτές των κρατών μελών και της Κοινότητας συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών (Άρθρο 4 ΣΕΚ).

Η εμπειρία του 1971 χρησίμευσε στην ΕΕ για να προετοιμάσει καλύτερα τη μετάβαση προς το ενιαίο νόμισμα. Αν και η δημιουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης πρέπει να θεωρείται σαν μια ενιαία διαδικασία, χωρίστηκε σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο, το οποίο άρχισε την 1^η Ιουλίου 1990 συγχρόνως με την εφαρμογή της ελεύθερης διακίνησης των κεφαλαίων, σήμανε στην πραγματικότητα την εκκίνηση της όλης διαδικασίας. Αυτή η φάση είχε σαν βασικούς στόχους την επίτευξη μιας πιο μεγάλης σύγκλισης μεταξύ των οικονομικών πολιτικών και μιας πιο στενής συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών, συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ των νομισματικών πρακτικών στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος [Απόφαση 64/300, ενοποιημένη έκδοση 12.03.1990].

Την 1^η Νοεμβρίου 1993, τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Μάαστριχ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης, των 15 και 16 Οκτωβρίου 1995 αποφάσισε ότι από την έναρξη του τρίτου σταδίου το όνομα του ενιαίου νομίσματος θα είναι «ευρώ» (Euro), όνομα το οποίο συμβολίζει την Ευρώπη και το οποίο πρέπει να είναι το ίδιο σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη διαφορετικών αλφαβήτων, δηλαδή του λατινικού και του ελληνικού.

Το δεύτερο στάδιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης άρχισε την 1^η Ιανουαρίου 1994 και τερματίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1998. Κατά αυτό το στάδιο, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα επέβαλλε στα κράτη μέλη να αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα και να θέσουν σε κίνηση τη διαδικασία για την ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών, έτσι ώστε η μελλοντική νομισματική ένωση να συγκεντρώνει κράτη με υγιή δημοσιονομική διαχείριση. Διευκρινίζοντας από τον κανονισμό 3605/93 τους ορισμούς που αναφέρονται στη «διαδικασία για τα υπερβολικά ελλείμματα» (ΟΥΕ), συμπεριλαμβανομένου του ορισμού του δημοσίου χρέους, και θεσπίζει κανόνες σύμφωνα με τους οποίους τα κράτη μέλη πρέπει να γνωστοποιούν τα σχετικά στοιχεία στην Επιτροπή, η οποία εκτελεί χρέη στατιστικής αρχής σχετικά με τη ΟΥΕ [Κανονισμός 3605/93, ενοποιημένη έκδοση 23.12.2005].

Στα πλαίσια της διαδικασίας για την ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών, η Συνθήκη απαγορεύει σε αυτές να παρέχουν στις κυβερνήσεις τη δυνατότητα υπεραναλήψεων ή οποιουδήποτε άλλου είδους πιστωτικές διευκολύνσεις καθώς επίσης και να αγοράζουν απευθείας από τον εκδότη τους τίτλους του δημοσίου (άρθρο 101 ΣΕΚ). Ο κανονισμός 3605/93 αποσαφηνίζει ορισμένες από τις συνέπειες αυτής της απαγόρευσης.

Παράλληλα με την απαγόρευση της άμεσης νομισματικής χρηματοδότησης των δημοσίων ελλειμμάτων και για να υποχρεώσει τις δημόσιες αρχές να δανείζονται με βάση τους νόμους της αγοράς, η Συνθήκη ορίζει ότι απαγορεύεται κάθε μέτρο που θεσπίζει προνομιακή

πρόσβαση των δημοσίων αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εφόσον δεν υπαγορεύεται από λόγους προληπτικής εποπτείας (άρθρο 102 ΣΕΚ). Η Συνθήκη επιδιώκει έτσι να θεσμοποιήσει ένα είδος δημοσιονομικού ελέγχου από την ίδια την αγορά. Γι' αυτόν τον σκοπό, ο κανονισμός 3604/93 ορίζει τους όρους «προνομιακή πρόσβαση», «χρηματοπιστωτικά ιδρύματα», «λόγοι προληπτικής εποπτείας», και «δημόσιες επιχειρήσεις» [Κανονισμός 3604/93].

Ενόψει του περάσματος προς το τρίτο στάδιο, η Συνθήκη απαιτούσε την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερής σύγκλισης βάσει τεσσάρων κριτηρίων:

(α) ποσοστό πληθωρισμού που προσεγγίζει το αντίστοιχο ποσοστό των τριών κρατών μελών με τις καλύτερες επιδόσεις από άποψη σταθερότητας τιμών·

(β) επίτευξη δημοσιονομικής κατάστασης χωρίς υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα, πράγμα που σημαίνει ότι το δημόσιο έλλειμμα δεν ξεπερνάει το 3% του ΑΕΠ και ότι το συνολικό δημόσιο χρέος δεν ξεπερνάει το 60% του ΑΕΠ (στόχοι που υπόκεινται όμως σε πολιτική εκτίμηση του Συμβουλίου αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία)·

(γ) σταθερή σύγκλιση αντανακλώμενη στα επίπεδα των μακροπρόθεσμων επιτοκίων· και

(δ) τήρηση των κανονικών περιθωρίων διακύμανσης του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος επί δύο τουλάχιστον χρόνια (άρθρο 121 ΣΕΚ κα πρωτόκολλο σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος).

Ακολουθώντας τη διαδικασία και το χρονοδιάγραμμα που όριζε η Συνθήκη ΕΚ, το Συμβούλιο, κρίνοντας έπειτα από σύσταση της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 109 I (νέο Άρθρο 121 ΣΕΚ) συμπέρανε ότι ένδεκα κράτη μέλη πληρούσαν τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος την 1^η Ιανουαρίου 1999 και αυτά ήταν τα εξής: το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες, η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Φινλανδία. Τον Ιούλιο 2000, το Συμβούλιο διαπίστωσε ότι και η Ελλάδα μπορούσε να υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα αφού πληρούσε πλέον τα κριτήρια σύγκλισης [Απόφαση 2000/427].

Το Συμβούλιο είχε ήδη διαπιστώσει ότι η Σουηδία δεν πληρούσε τους απαραίτητους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, γιατί δεν συμμετείχε στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Δεν εξέτασε εάν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία πληρούσαν τους όρους δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της Συνθήκης, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε κοινοποιήσει στο Συμβούλιο ότι δεν είχε την πρόθεση να περάσει στην τρίτη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης την 1^η Ιανουαρίου 1999 και ότι η Οανία είχε κοινοποιήσει στο Συμβούλιο ότι δεν θα συμμετείχε στη τρίτη φάση της ΟΝΕ. Τα κράτη μέλη τα οποία δεν πληρούν στην αρχή τις απαραίτητες προϋποθέσεις, συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις διαδικασίες (πολυμερούς εποπτείας, δημοσιονομικής πειθαρχίας, κλπ), οι οποίες θα στοχεύουν στη διευκόλυνση της μελλοντικής ένταξής τους στην τρίτη φάση. Οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών τους είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Η Σλοβενία υιοθέτησε το ενιαίο νόμισμα την 1^η Ιανουαρίου 2007 [Απόφαση 2006/495], η Κύπρος και η Μάλτα την 1^η Ιανουαρίου 2008 [Αποφάσεις 2007/503 και 2007/504], η Σλοβακία, την 1^η Ιανουαρίου 2009 [Απόφαση 2008/608 και κανονισμός 693/2008]. Έκτοτε η ζώνη ευρώ περιλαμβάνει 16 κράτη μέλη.

Η μετάβαση στο ευρώ και η διοίκησή του

Από την 1^η Ιανουαρίου 1999, ο μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ ΙΙ) αντικατέστησε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα για να συνδέει τα νομίσματα των εκτός της ζώνης ευρώ κρατών μελών με το ευρώ και να τα βοηθήσει να ακολουθήσουν πολιτική σταθερότητας έτσι ώστε να ενισχύσουν τη σύγκλιση που θα τους επιτρέψει να υιοθετήσουν αργότερα το ευρώ. Συγχρόνως, ο μηχανισμός συμβάλλει και στην προστασία όλων των κρατών μελών από αδικαιολόγητες πιέσεις στις αγορές συναλλάγματος. Μια ισοτιμία έναντι του ευρώ υπάρχει για το νόμισμα κάθε συμμετέχοντος στο μηχανισμό κράτους μέλους εκτός της ζώνης ευρώ. Για τα νομίσματα των χωρών αυτών καθορίστηκαν κεντρικές ισοτιμίες σε σχέση με το ευρώ, με κεντρικό περιθώριο διακύμανσης 15% εκατέρωθεν. Η παρέμβαση, όταν η ισοτιμία φθάσει τα όρια, θα είναι κατ' αρχήν αυτόματη και απεριόριστη, με εξαιρετικά βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση· αλλά η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι κεντρικές τράπεζες των συμμετεχόντων θα μπορούν να διακόψουν την παρέμβαση αν αυτή αντιστρατεύεται τον κύριο στόχο τους. Περιθώρια διακύμανσης στενότερα από τα συνήθη και υποστηριζόμενα κατ' αρχήν από αυτόματη παρέμβαση και χρηματοδότηση είναι δυνατόν να οριστούν κατ' αίτηση ενός ενδιαφερόμενου κράτους μέλους εκτός της ζώνης ευρώ (Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου).

Στην αρχή του τρίτου σταδίου της ΟΝΕ, την 1^η Ιανουαρίου 1999, η Νομισματική Επιτροπή αντικαταστάθηκε από την Οικονομική και Οημοσιονομική Επιτροπή (ΟΟΕ). Κάθε κράτος μέλος, η Επιτροπή και η ΕΚΤ διορίζουν μέχρι και δύο μέλη της Επιτροπής αυτής [Απόφαση 98/743]. Η ΟΟΕ έχει ως αποστολή την διατύπωση γνώμης προς το Συμβούλιο ή την Επιτροπή με αίτηση τους είτε με δική της πρωτοβουλία· την παρακολούθηση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κατάστασης των κρατών μελών και της Κοινότητας και την σύνταξη τακτικών εκθέσεων προς το Συμβούλιο και την Επιτροπή για τα θέματα αυτά, ιδίως όσον αφορά τις χρηματοπιστωτικές σχέσεις με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς· τη συμβολή στην προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου σχετικά με την ΟΝΕ να εξετάζει, τουλάχιστον μια φορά το έτος, την κατάσταση ως προς την ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων και την ελευθερία των πληρωμών· και τέλος τη σύνταξη έκθεσης προς την Επιτροπή και το Συμβούλιο για τα αποτελέσματα της εξέτασης αυτής (Άρθρο 114 ΣΕΚ). Σύμφωνα με το καταστατικό της, η ΟΝΕ προετοιμάζει τις εργασίες του Συμβουλίου όσον αφορά την εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ και αποτελεί το πλαίσιο του διαλόγου μεταξύ του Συμβουλίου και Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας [Απόφαση 1999/8, ενοποιημένη έκδοση 01.07.2003].

Το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ ξεκίνησε την 1^η Ιανουαρίου 1999 με τον αμετάκλητο καθορισμό των ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων των συμμετεχόντων χωρών μεταξύ τους και με το ευρώ [Κανονισμός 2866/98, ενοποιημένη έκδοση 01.01.2007]. Το Ευρώ αντικατέστησε το ECU, το οποίο κατέστη πλέον αυτοτελές νόμισμα των κρατών μελών που συμμετέχουν πλήρως στην ενιαία νομισματική πολιτική (Άρθρο 123 ΣΕΚ). Η νομισματική πολιτική και η πολιτική ισοτιμιών ασκούνται σε ευρώ από την ημερομηνία αυτή και ενθαρρύνεται η χρήση του ευρώ στις αγορές συναλλάγματος και τα μετέχοντα κράτη εκδίδουν σε ευρώ τα νέα μεταβιβάσιμα χρεόγραφα του δημοσίου. Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη έχουν πλέον ενιαία νομισματική πολιτική και ενιαίο νόμισμα, το ευρώ [Κανονισμός 974/98, ενοποιημένη έκδοση 01.01.2008]. Αυτά ρυθμίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία αντικατέστησε το προσωρινό Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα και αποτελεί μαζί με τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ). Η ΕΚΤ και οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών δεν δέχονται υποδείξεις ούτε από τις κυβερνήσεις ούτε από τους κοινοτικά θεσμικά όργανα (Άρθρο 108 ΣΕΚ). Ο πρόεδρος, ο αντιπρόεδρος και τα άλλα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ διορίστηκαν με

απόφαση που λήφθηκε με κοινή συμφωνία των κυβερνήσεων των κρατών μελών, τα οποία υιοθέτησαν το ενιαίο νόμισμα, αφότου επικυρώθηκαν οι διορισμοί τους από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο [σύσταση 98/318 και απόφαση 98/345]. Όλες οι κεντρικές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν συμμετέχουν στην ενιαία νομισματική πολιτική, είναι μέλη του ΕΣΚΤ από την έναρξη του τρίτου σταδίου. Πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Επιπλέον, το ΕΣΚΤ στηρίζει τις κοινές οικονομικές πολιτικές που ορίζονται στο άρθρο 2 (ΣΕΚ). Τα βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ είναι:

- η χάραξη και η εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής της Κοινότητας
- η διενέργεια πράξης συναλλάγματος σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 111 (ΣΕΚ)
- η κατοχή και η διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων των κρατών μελών
- και τέλος η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών (Άρθρο 105 ΣΕΚ).

Η πολιτική των συναλλαγματικών ισοτιμιών έναντι των νομισμάτων τρίτων χωρών (δολαρίου, γεν, κτλ.) καθορίζεται από το Συμβούλιο μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ (Άρθρο 111 ΣΕΚ).

Το κεφάλαιο της ΕΚΤ (αρχικό κεφάλαιο 5 δισεκατ. ευρώ) κατέχεται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες σύμφωνα με μια κλείδα κατανομής σταθμισμένη με το δημογραφικό και οικονομικό βάρος κάθε κράτους μέλους [Απόφαση 98/382 και απόφαση 2003/517]. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες μεταβιβάζουν στην ΕΚΤ συναλλαγματικά διαθέσιμα, άλλα εκτός από νομίσματα των κρατών μελών, μέχρι ορισμένου ορίου που τίθεται στο άρθρο 30.1 των καταστατικών του ευρωπαϊκού συστήματος κεντρικών τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, όμως η ΕΚΤ έχει τη δυνατότητα, σε περίπτωση ανάγκης, να ζητήσει από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες την περαιτέρω καταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων μέχρι ενός συμπληρωματικού ποσού που δεν θα υπερβαίνει τα 50 δισ. Ευρώ [Κανονισμός 1010/2000]. Τα όργανα λήψης των αποφάσεων της ΕΚΤ είναι το Διοικητικό Συμβούλιο και η Εκτελεστική Επιτροπή. Η πολιτική της ΕΚΤ που αποβλέπει στη σταθερότητα των τιμών διαμορφώνεται από το Οικονομικό Συμβούλιο, που απαρτίζεται από τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των χωρών της ευρωζώνης και από τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής. Όμως, από την ημερομηνία που ο αριθμός των μελών του διοικητικού συμβουλίου θα υπερβαίνει τα 21, κάθε μέλος της εκτελεστικής επιτροπής θα έχει μία ψήφο και ο αριθμός των διοικητών με δικαίωμα ψήφου θα ανέρχεται σε 15. Τα δικαιώματα ψήφου των τελευταίων θα ασκούνται εκ περιτροπής [Απόφαση 2003/223]. Η Εκτελεστική Επιτροπή, που απαρτίζεται από τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο και τέσσερα άλλα μέλη και διορίζεται με σύμφωνη γνώμη των κυβερνήσεων των κρατών μελών που έχουν υιοθετήσει το ενιαίο νόμισμα, θέτει σε εφαρμογή τη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και δίνει τις απαραίτητες οδηγίες στις εθνικές κεντρικές τράπεζες.

Η ΕΚΤ εκδίδει τους αναγκαίους κανονισμούς και λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για την εκτέλεση των καθηκόντων που ανατίθενται στο ΕΣΚΤ (Άρθρο 110 ΣΕΚ). Οι εθνικές αρχές οφείλουν να διαβουλευθούν με την ΕΚΤ για τα σχέδια νομοθετικών διατάξεων που εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της [Απόφαση 98/415]. Η ΕΚΤ έχει τις εξής εξουσίες: να ορίζει τα ελάχιστα αποθεματικά των κεντρικών τραπεζών και τα επιτόκια επί των αποθεματικών αυτών να επιβάλλει σε επιχειρήσεις πρόστιμα και άλλες χρηματικές ποινές για παραβίαση των κανονισμών και των αποφάσεών της [Κανονισμός 2531/98 και κανονισμός 134/2002] και να συλλέγει στατιστικές πληροφορίες για τη διεκπεραίωση των αποστολών της [Κανονισμός 2533/98]. Η ΕΚΤ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει

την έκδοση τραπεζογραμματίων σε ευρώ μέσα στην Κοινότητα. Η ΕΚΤ και οι κεντρικές τράπεζες μπορούν να εκδίδουν τέτοια τραπεζογραμμάτια [Απόφαση ΕΚΤ 2003/205].

Τα κράτη μέλη μπορούν να εκδίδουν κέρματα σε ευρώ, η ποσότητα των οποίων εγκρίνεται από την ΕΚΤ. (Άρθρο 106 ΣΕΚ). Η γνώμη της ΕΚΤ ζητείται για κάθε προτεινόμενη κοινοτική πράξη που εμπίπτει στο πεδίο της αρμοδιότητάς της και η ίδια μπορεί, για τα θέματα αυτά, να υποβάλλει γνώμες στα κατάλληλα κοινοτικά όργανα ή στις εθνικές αρχές (Άρθρο 105 ΣΕΚ). Μια απόφαση του Συμβουλίου ορίζει το πλαίσιο και τις συνθήκες διαβούλευσης της Τράπεζας με τις εθνικές αρχές για τα σχέδια νομοθετικών διατάξεων που εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της [Απόφαση 98/415].

Η πλήρης ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι η βάση της νέας νομισματικής πολιτικής της Κοινότητας. Κατά τη γερμανική άποψη που έχει αποδείξει την ορθότητά της χάρη στην ανεξαρτησία της Bundesbank, το νόμισμα είναι πολύ σοβαρό πράγμα για να αφήνεται στους πολιτικούς, οι οποίοι, υπό την πίεση της ανεργίας, ξεχνούν τις κακές εμπειρίες του παρελθόντος και τίθενται στον πειρασμό να χειριστούν τη συναλλαγματική τιμή του νομίσματος ή τα επιτόκια σαν εργαλείο ανάκαμψης της οικονομίας. Ο δημοκρατικός έλεγχος μπορεί και πρέπει να ασκείται εκ των υστέρων με την απομάκρυνση των διοικητών των εθνικών κεντρικών τραπεζών, μελών του Συμβουλίου της ΕΚΤ, οι οποίοι, κατά την κρίση των κυβερνήσεων τους, δεν εκτέλεσαν καλά τα καθήκοντά τους.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ, στις 16 και 17 Ιουνίου 1997, εξέδωσε ψήφισμα στο οποίο διατυπώνονται οι δεσμεύσεις των κρατών μελών, της Επιτροπής και του Συμβουλίου το οποίο αφορά την υλοποίηση του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης. Με αυτό το σύμφωνο τα κράτη μέλη δεσμεύονται:

-στην τήρηση του μεσοπρόθεσμου στόχου για μια ισοσκελισμένη ή πλεονασματική δημοσιονομική κατάσταση, που θα προβλέπεται στα εθνικά προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης

- την διόρθωση των υπερβολικών ελλειμμάτων το ταχύτερο δυνατόν μετά την εμφάνισή τους

- την δημοσίευση, με δική τους πρωτοβουλία, των συστάσεων που γίνονται σύμφωνα με το άρθρο 104 (ΣΕΚ) και να μην επιδιώκουν τη δυνατότητα εξαίρεσης από τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος, εκτός εάν βρίσκονται σε σοβαρή ύφεση η οποία χαρακτηρίζεται από πτώση του πραγματικού ΑΕΠ κατά τουλάχιστον 0,75%.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ ενέκρινε επίσης δύο κανονισμούς που αποτελούν μέρος του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης για την εξασφάλιση δημοσιονομικής πειθαρχίας στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Οι κανονισμοί θεσμοθετούν το πλαίσιο για την αποτελεσματική πολυμερή εποπτεία και προσδιορίζουν ακριβέστερα τη διαδικασία των υπερβολικών ελλειμμάτων. Ο πρώτος αφορά κυρίως τη συνέχεια των συμβάσεων, την αντικατάσταση στα κανονιστικά κείμενα της αναφοράς στο ECU από την αναφορά στο ευρώ σε σχέση ένα προς ένα και τους κανόνες μετατροπής και στρογγύλευσης [Κανονισμός 1103/97, ενοποιημένη έκδοση 01.01.2001]. Επιπλέον αυτού του κανονισμού, η οδηγία περί της προστασίας των καταναλωτών δια της αναγραφής των τιμών των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές, ορίζει κανόνες για τις ισοτιμίες μετατροπής, τη στρογγύλευση, τη σαφήνεια και το ευανάγνωστο των ενδείξεων [Οδηγία 98/6]. Ο δεύτερος κανονισμός προβλέπει συγκεκριμένα τις συνθήκες αντικατάστασης των νομισμάτων συμμετεχόντων κρατών μελών από το ευρώ την 1^η Ιανουαρίου 1999 [Κανονισμός 974/98, ενοποιημένη έκδοση 01.01.2008].

Από 1^η Ιανουαρίου 2002 τα εθνικά νομίσματα των δώδεκα κρατών της Ευρωζώνης έπαυσαν να ισχύουν. Υπήρξε μια ανώτατη μεταβατική περίοδος οκτώ εβδομάδων στα περισσότερα κράτη μέλη κατά την οποία κυκλοφορούσαν ταυτόχρονα τα εθνικά κέρματα και χαρτονομίσματα, αλλά δεν γίνονταν πλέον θεσμικά όργανα και οι κυβερνήσεις των συμμετεχόντων κρατών μελών ήταν πολύ καλά προετοιμασμένα ώστε αυτή η πρωτόγνωρη επιχείρηση της μετάβασης στο ευρώ να στεφθεί με επιτυχία.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η μετάβαση στην τρίτη φάση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης διεξήχθη ομαλά παρά τις διακυμάνσεις που επηρέαζαν τις διεθνείς χρηματαγορές και παρά την άνευ προηγουμένου λογιστική πρόκληση. Αυτό ήταν αποτέλεσμα των προνοητικών οικονομικών πολιτικών που ασκήθηκαν στο πλαίσιο της ΟΝΕ. Ήταν επίσης αποτέλεσμα προσεκτικής τεχνικής και νομοθετικής προετοιμασίας. Όπως είδαμε παραπάνω, όλη η κοινοτική νομοθεσία που ήταν απαραίτητη για τη γέννηση του ευρώ υιοθετήθηκε πριν από την 1^η Ιανουαρίου 1999 και όλα έγιναν βάσει των σχεδίων που είχαν καταστρώσει οι κοινοί θεσμοί. Έτσι, χάρη στις σημαντικές προσπάθειες που επιτέλεσαν όλοι οι συμμετέχοντες στην επιχείρηση αυτή (εθνικές διοικήσεις, κεντρικές τράπεζες, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, λιανικό εμπόριο, μεταφορείς χρημάτων) καθώς και στην ενθουσιώδη υποδοχή που επεφύλαξαν οι πολίτες στα νέα κέρματα και χαρτονομίσματα, η μετάβαση στο ευρώ στέφθηκε με πλήρη επιτυχία. Οι πληρωμές σε ευρώ αποτελούσαν την πλειοψηφία στο σύνολο των πληρωμών σε μετρητά ήδη από το τέλος της πρώτης εβδομάδας του Ιανουαρίου 2002. Στο τέλος της δεύτερης εβδομάδας, ελάχιστες ποσότητες εθνικών νομισμάτων κυκλοφορούσαν ακόμη.

Εκείνο που δεν είχε προβλεφθεί ήταν η επιδίωξη πολλών παραγωγών αγαθών και παρεχόντων υπηρεσιών να επωφεληθούν από τις στρογγυλοποιήσεις προς τα πάνω του νέου νομίσματος. Αυτή η ανεξέλεγκτη κερδοσκοπία επαύξησε τις πληθωριστικές πιέσεις πάνω σε οικονομίες που ήδη υπέφεραν από το ασταθές διεθνές περιβάλλον.

Ιδιαίτερα ευάλωτοι στις ανατιμήσεις ήταν οι καταναλωτές που ήταν συνηθισμένοι σε χαρτονομίσματα με πολλά μηδενικά, όπως οι Ιταλοί και οι Έλληνες, οι οποίοι δεν συνειδητοποίησαν αμέσως την αύξηση των τιμών σε ευρώ. Οι αρμόδιες αρχές πρέπει τώρα να καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες για να συγκρατήσουν τις τιμές. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλίσουν την καλή προετοιμασία των νέων κρατών μελών για τη μελλοντική διεύρυνση της ζώνης του ευρώ. Μακροπρόθεσμα, πάντως, είναι πιθανό η ένταση του ανταγωνισμού να σταθεροποιήσει τις τιμές μέσα στην ενιαία αγορά.

Η εισαγωγή του ευρώ ήταν ένα μεγάλο γεγονός για το διεθνές νομισματικό σύστημα, που βασίζεται στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Η ΕΕ επιζήτησε και πέτυχε πρακτικές λύσεις για την εισαγωγή ενός σημαντικού διεθνούς νομίσματος στο σύστημα, χωρίς να απαιτηθεί αλλαγή του καταστατικού του ΔΝΤ. Έτσι, το διοικητικό συμβούλιο του ΔΝΤ δέχθηκε να αποκτήσει η ΕΚΤ θέση παρατηρητού πλησίον του. Οι απόψεις της ΕΕ/ΟΝΕ υποβάλλονται στο διοικητικό συμβούλιο του ΔΝΤ από το αρμόδιο μέλος του διοικητικού γραφείου του κράτους μέλους που ασκεί την προεδρία στη ζώνη ευρώ, επικουρούμενο από έναν εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο πρόεδρος της ΕΚΤ συμμετέχει στις συνεδριάσεις των υπουργών οικονομικών και των διοικητών των τραπεζών της Ομάδας των 7 που αφορούν την ΟΝΕ, π.χ. την πολυμερή εποπτεία ή τα θέματα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Σε αυτές τις συνεδριάσεις ένας εκπρόσωπος της Επιτροπής συμμετέχει στην αντιπροσωπεία της Κοινότητας για να συνδράμει τον πρόεδρο του Συμβουλίου των υπουργών της Ένωσης ή της ζώνης ευρώ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

2.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ

Το ζήτημα της μείωσης των ελλειμμάτων και της δημοσιονομικής πειθαρχίας των ευρωπαϊκών χωρών είναι το πιο ‘καυτό’ ζήτημα των τελευταίων δεκαετιών. Και γίνεται ιδιαίτερα σημαντικό σε επίπεδο νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), όπου ο στόχος του 3% πρέπει να επιτευχθεί. Το γεγονός όμως της ύπαρξης διαφορών στην οικονομική απόδοση των χωρών – μελών χρήζει περαιτέρω έρευνας. Το πρωταρχικό ερώτημα σε έρευνες σχετικά με τα ελλείμματα, είναι ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τα ελλείμματα. Έτσι, μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας έχει προσπαθήσει να εντοπίσει τους παράγοντες που επηρεάζουν τα ελλείμματα, τη μείωσή τους και τη διαφορετική απόδοση των χωρών. Οι έρευνες εστιάζουν σε εγχώριους ή διεθνείς πολιτικούς και θεσμικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη δομή του προϋπολογισμού. Σαν τέτοιοι παράγοντες αναφέρονται η σύνθεση της κυβέρνησης στην εκάστοτε χώρα, η διάρκεια ζωής της και η σταθερότητά της καθώς και διεθνείς παράγοντες όπως οι ενιαίες αγορές και διεθνείς πολιτικές δεσμεύσεις.

Σύμφωνα με τον Hibbs (1977) ‘αριστερές’ κυβερνήσεις που έχουν εκλεκτορικό σώμα το λαό, δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνική πολιτική και την απασχόληση με αποτέλεσμα να συσσωρεύουν ελλείμματα και χρέος. Στον αντίποδα βρίσκεται η άποψη για τις ‘δεξιές’ κυβερνήσεις, οι οποίες θέλοντας να ωφεληθούν το δικό τους εκλεκτορικό σώμα (υψηλά εισοδήματα) θεσπίζουν χαμηλότερη φορολογία που οδηγεί επίσης σε συσσώρευση ελλειμμάτων (Wagschal, 1998) . Εντούτοις, εμπειρικά δεν επιβεβαιώνεται η σχέση της πολιτικής ιδεολογίας με τα ελλείμματα (De Haan and Sturm,1994 Hahm Deuk et al, 1996) ή ορισμένες μελέτες βρίσκουν τις ‘αριστερές’ κυβερνήσεις να έχουν υψηλότερα πλεονάσματα και χαμηλότερα ελλείμματα (Alesina et al,1998 Borelli and Royed,1995 Wagschal, 1998). Ποικίλες είναι οι απόψεις στην βιβλιογραφία σχετικά με το μέγεθος της κυβέρνησης (αριθμός κομμάτων) ή αν υπάρχει κυβέρνηση μειοψηφίας ή πλειοψηφίας. Σύμφωνα με τους Roubini και Sachs (1989), κυβερνήσεις συνασπισμών με πολλά μέλη αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να επιτύχουν ομοφωνία σχετικά με την δημοσιονομική τους πολιτική και ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων δημιουργούν μεγάλα ελλείμματα. Αντίθετα, υπάρχουν μελέτες που υποστηρίζουν ότι κυβερνήσεις συνασπισμών είναι πιο σταθερές, συνεχείς και ακολουθούν προβλέψιμη πολιτική. Επιπλέον, υποστηρίζεται σχεδόν ομόφωνα η άποψη ότι κυβερνήσεις με μικρή διάρκεια ζωής έχουν μεγαλύτερα ελλείμματα καθώς είναι πιο μυωπικές από κυβερνήσεις με μεγάλη διάρκεια ζωής (De Haan and Sturm,1994).

Ένας ιδιαίτερα κρίσιμος παράγοντας για τη δημοσιονομική πολιτική, τα ελλείμματα και τα χρέη μιας χώρας θεωρείται η ανεξαρτησία της κεντρικής τράπεζας (Wagschal, 1998). Το επιχείρημα είναι το εξής: μια ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα στρέφει την προσοχή της εκάστοτε κυβέρνησης στην δημοσιονομική πολιτική αφού δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την νομισματική πολιτική για τη χρηματοδότηση των δαπανών της. Αντίθετα, άλλοι συγγραφείς (Grilli et al, 1991) δεν συμπεραίνουν ότι μια ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα αποτρέπει τα ελλείμματα.

Τέλος, εκτός από τους προαναφερθέντες ‘εγχώριους’ παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τα ελλείμματα μιας χώρας, υπάρχουν και οι διεθνείς παράγοντες, με πιο σημαντικό τις διεθνείς πολιτικές δεσμεύσεις.

Επιβάλλουν περιορισμούς στην δημοσιονομική πολιτική των χωρών και τις υποχρεώνουν να ακολουθήσουν μια περιοριστική δημοσιονομική πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την ΟΝΕ είναι η Συνθήκη του Μάαστριχτ και ο στόχος του 3% του ονομαστικού ΑΕΠ για τα ελλείμματα.

Συνδυάζοντας όλους τους παραπάνω παράγοντες οι Markus Freitag και Pascal Sciarini (2001), προσπάθησαν να εξετάσουν την επίδραση των πολιτικών και θεσμικών παραγόντων στην αύξηση ή μείωση των ελλειμμάτων. Χρησιμοποίησαν ένα δείγμα 14 χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για 20 έτη (1978-1997), χωρίζοντας τον χρόνο σε δύο υποπεριόδους 1978-1991 και 1992-1997 για να εξετάσουν την επίδραση των μεταβλητών πριν και μετά τη συνθήκη του Μάαστριχτ.

Τα συμπεράσματά τους –στην πλειοψηφία τους- έρχονται σε αντίθεση με την προϋπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς δεν επιβεβαιώνεται η αρχική υπόθεση της επίδρασης των πολιτικών και θεσμικών παραγόντων στη δημιουργία ελλειμμάτων. Με εξαίρεση τη μεταβλητή που αφορά τη διάρκεια ζωής μιας κυβέρνησης (συχνότητα αλλαγής) η οποία είναι στατιστικά σημαντική, όλες οι άλλες μεταβλητές δεν επιδρούν στην αύξηση ή μείωση των ελλειμμάτων. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συμπεράσματα των συγγραφέων για την επίδραση των μεταβλητών πριν και μετά το Μάαστριχτ. Καταρχάς, φαίνεται πως οι θεσμικοί και πολιτικοί παράγοντες έχουν ισχυρότερη επίδραση πριν τη Συνθήκη παρά στην μετά-Μάαστριχτ εποχή. Η μεταβλητή που γίνεται τώρα σημαντική είναι η θέληση και η ικανότητα της κυβέρνησης, διότι χώρες που ‘κληρονομούν’ υψηλά ελλείμματα έχουν ισχυρή θέληση να τα μειώσουν. Εντούτοις, πρέπει να επισημάνουμε πως η έρευνα των Freitag και Sciarini είναι ιδιαίτερα ‘ευαίσθητη’ και τα αποτελέσματά της ίσως να μην είναι εύρωστα. Χρίζει λοιπόν περαιτέρω έρευνας η σχέση μεταξύ της δέσμευσης Μάαστριχτ και της δημοσιονομικής σταθεροποίησης.

2.2 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

Η ευρωπαϊκή ατζέντα για την ανάπτυξη και την απασχόληση περιλαμβάνει τόσο τον πυλώνα του Μάαστριχτ για μακροοικονομική σταθερότητα, όσο και τον πυλώνα της Λισαβόνας για μικροοικονομική ή διαρθρωτική προσαρμογή. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν οι δύο αυτές έννοιες είναι συμβατές και κατά πόσο επηρεάζουν τους αυτόματους σταθεροποιητές. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν δύο προσεγγίσεις : ‘back against the wall’ και ‘need for bribes’. Σύμφωνα με την πρώτη, ο συνδυασμός δημοσιονομικής εξυγίανσης και διαρθρωτικών αλλαγών, οδηγεί σε θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα, σύμφωνα με τη ‘need for bribes’ υπόθεση, η διπλή ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα παρεμποδίσει διαρθρωτικές αλλαγές, διότι ταυτόχρονη δημοσιονομική εξυγίανση και μεταρρυθμίσεις είναι πιθανό να αποδυναμώσουν την πολιτική στήριξη και να δημιουργήσουν κίνητρα αντιπαραγωγικά για τις κυβερνήσεις.

Οι Deborah Mabbett και Waltraud Schelkle (2007) χρησιμοποίησαν δεδομένα για τις EU-14 για την περίοδο 1987-2002, με σκοπό να εξετάσουν τις συνέπειες στη δημοσιονομική σταθεροποίηση όταν εφαρμοστούν ορισμένες από τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις της Λισαβόνας. Συγκεκριμένα, η μελέτη των συγγραφέων υποδηλώνει ότι μεταρρυθμίσεις όπως η μείωση της μέσης φορολογικής επιβάρυνσης και των οριακών φορολογικών συντελεστών,

είναι προβληματικές από την άποψη της δημοσιονομικής σταθεροποίησης. Και αυτό διότι αυτές οι μεταρρυθμίσεις θα μειώσουν το βάρος και την ανταπόκριση των φορολογικών συστημάτων των κρατών-μελών σε πιθανές διαταραχές και διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου. Μάλιστα, οι αρνητικές συνέπειες φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές για τα μέλη της ΟΝΕ, καθώς έχουν μικρά περιθώρια για διακριτική δημοσιονομική πολιτική. Όσον αφορά το μέγεθος των αυτόματων σταθεροποιητών, οι Deborah Mabbett και Waltraud Schelkle (2007) καταλήγουν ότι οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης είναι γενικά λιγότερο προοδευτικές από το φόρο εισοδήματος. Και έτσι μεταρρυθμίσεις των δομών των ασφαλιστικών εισφορών ή υποκατάσταση των φόρων για τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης ίσως βελτιώσουν τη λειτουργία των σταθεροποιητών. Γενικά οι συγγραφείς στο άρθρο τους υποστηρίζουν ότι δυσμενείς μακροοικονομικές συνθήκες εμποδίζουν τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και επιπλέον τέτοιες μεταρρυθμίσεις θα αποδυναμώσουν την δημοσιονομική σταθεροποίηση. Εφιστούν την προσοχή λοιπόν των κυβερνήσεων στη συμβατότητα των μεταρρυθμίσεων του κράτους πρόνοιας και της μακροοικονομικής πολιτικής. Κινούμενοι στο ίδιο πλαίσιο και δεχόμενοι ότι η δημοσιονομική σταθεροποίηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν λειτουργεί ικανοποιητικά, οι Sebastian Dullien και Daniela Schwarzer (2009) προτείνουν διορθωτικά μέτρα για τις χαμηλές επιδόσεις των αυτόματων σταθεροποιητών. Κάνοντας τις δαπάνες της ΕΕ ευαίσθητες στην οικονομική συγκυρία της εκάστοτε χώρας, εισάγοντας έναν κοινό ευρωπαϊκό συλλογικό φόρο και δημιουργώντας ένα ευρωπαϊκό σύστημα για την ανεργία μπορούμε να έχουμε θετικά αποτελέσματα, σύμφωνα με τους συγγραφείς. Οι προτεινόμενες λύσεις των Sebastian Dullien και Daniela Schwarzer 11 (2009) θα αυξήσουν την παραγωγικότητα, θα βελτιώσουν την λειτουργία της ζώνης του ευρώ και θα φέρουν την Ευρώπη πιο κοντά στον στόχο της, κάνοντάς την περισσότερο ανταγωνιστική.

2.3 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Είναι φυσικό πως όταν εξετάζουμε θέματα που αφορούν τη δημοσιονομική εξυγίανση και προσαρμογή, μας ενδιαφέρει πρωτίστως να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει αυτό. Στη συνέχεια όμως μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε το μέγεθος της προσαρμογής, τη διάρκειά της, τη σύνθεσή της καθώς και τον αντίκτυπό της στα επιτόκια. Μέρος της βιβλιογραφίας εστιάζει στα μακροοικονομικά αποτελέσματα μιας δημοσιονομικής προσαρμογής και στους παράγοντες που συμβάλουν ώστε να έχει διάρκεια και να είναι βιώσιμη. Οι Giavazzi και Pagano (1990) μελετώντας τις περιπτώσεις της Δανίας (1983-1986) και της Ιρλανδίας (1987-1989) βρήκαν άμεσα μη-Κεϋνσιανά οικονομικά αποτελέσματα. Η εξήγηση που δίνουν οι παραπάνω συγγραφείς καθώς και οι Bertola και Drazen (1993) είναι ότι το αποτέλεσμα του πλούτου στην κατανάλωση από μια αξιόπιστη ανακοίνωση μείωσης δαπανών, αντισταθμίζει το Κεϋνσιανό αντίκτυπο της μείωσης των δημοσίων δαπανών. Επιπλέον, σύμφωνα με τους Sutherland (1997), Zaghini (2001), von Hagen et al (2002) και Ardagna (2004), μεγάλες προσαρμογές αλλάζουν τις προσδοκίες για τις μελλοντικές φορολογικές υποχρεώσεις και συνακόλουθα ενισχύουν τη συνολική ζήτηση άμεσα.

Σε μια επέκταση της βιβλιογραφίας, οι Alesina και Perotti (1997), Alesina και Ardagna (1998) και Guichard et al. (2007) κατέληξαν σε σημαντικά συμπεράσματα. Συμπεράσματα τα οποία επιβεβαιώνονται και στην μετέπειτα βιβλιογραφία. Οι παραπάνω συγγραφείς λοιπόν, έδειξαν

ότι μια δημοσιονομική σταθεροποίηση είναι πιο επιτυχής όταν στηρίζεται πρωτίστως στη μείωση των δαπανών παρά όταν στηρίζεται στην αύξηση της φορολογίας. Επιπλέον, έδειξαν ότι σημαντικό ρόλο παίζει η σύνθεση της περικοπής δαπανών. Πιο συγκεκριμένα, μειώσεις του χρέους και του ελλείμματος (σαν % του ΑΕΠ) είναι επιτυχείς όταν συνδέονται με περικοπές σε κυβερνητικές μεταβιβάσεις (transfers), σε κυβερνητικούς μισθούς καθώς και με μειώσεις στην κοινωνική πρόνοια. Αντίθετα, περικοπές δαπανών που στηρίζονται σε μειώσεις των δημοσίων επενδύσεων τείνουν να μην οδηγούν σε επιτυχείς μειώσεις του ελλείμματος.

Ενώ η ανάλυση για το μέγεθος και τη σύνθεση μιας δημοσιονομικής προσαρμογής είναι αρκετά λεπτομερής, η ανάλυση για την επίδρασή της στο κόστος εξυπηρέτησης του χρέους, είναι λιγότερο λεπτομερής και χωρίς σαφή συμπεράσματα. Πρόσφατα, ο Ardagna (2009) εκτίμησε την σχέση των αγορών γύρω από επεισόδια δημοσιονομικής προσαρμογής και κατέληξε πως το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους είναι ευαίσθητο σε ευδιάκριτες αλλαγές στη δημοσιονομική πειθαρχία. Με σκοπό να επεκτείνουν την έρευνα σχετικά με τα αποτελέσματα των στρατηγικών σταθεροποίησης στο κόστος εξυπηρέτησης του χρέους, οι Christoph A. Schaltegger και Martin Weder (2010) χρησιμοποίησαν ετήσια δεδομένα για 21 χώρες του ΟΟΣΑ καλύπτοντας την περίοδο 1970 έως 2009. Επιπλέον, δίνουν μια εικόνα σχετικά με το μέγεθος των προσαρμογών, τη διάρκειά τους, τη σύνθεσή τους καθώς και την επιτυχία ή την αποτυχία τους.

Οι χώρες που αρχικά αντιμετώπιζαν υψηλότερο χρέος, δαπάνες και υψηλότερα επιτόκια τείνουν να έχουν πιο επιτυχημένες δημοσιονομικές προσαρμογές. Αξιοσημείωτο επίσης, είναι το γεγονός πως τα επιτόκια μειώθηκαν κατά τη διάρκεια των επιτυχημένων προσαρμογών, ενώ αυξήθηκαν στην περίπτωση των αποτυχημένων προσαρμογών.

Τα πιο ουσιώδη και σημαντικά συμπεράσματα των Christoph A. Schaltegger και Martin Weder είναι τα εξής: το μέγεθος και η σύνθεση των δημοσιονομικών προσαρμογών είναι οι κρίσιμοι παράγοντες.

Μεγάλες προσαρμογές και εκείνες που στηρίζονται στην περικοπή των δαπανών οδηγούν σε ουσιαστική μείωση των επιτοκίων. Αντίθετα, προσαρμογές που βασίζονται πρωτίστως στην αύξηση των φόρων – ακόμα και αν οδηγήσουν σε μείωση ελλείμματος και χρέους- δεν επιδρούν στα επιτόκια. Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως οι αγορές χρειάζονται αυστηρά και αποφασιστικά μέτρα. Και οι περικοπές των δαπανών είναι το καλύτερο σημάδι πως η υπόσχεση μιας κυβέρνησης να μειώσει τα ελλείμματα είναι αξιόπιστη.

2.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ

Έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενη ενότητα τη συμβολή της σύνθεσης της δημοσιονομικής προσαρμογής στην προσπάθεια μείωσης των ελλειμμάτων και του χρέους. Οι περισσότερες μελέτες αλλά και η πραγματική εμπειρία χάραξης πολιτικής, δείχνουν ότι μόνο προσαρμογές που βασίστηκαν στις περικοπές δαπανών και τέθηκαν σε εφαρμογή για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα, κατόρθωσαν να επιτύχουν μόνιμη μείωση των δημοσίων υποχρεώσεων. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά την μακροοικονομική απόδοση, επιτυχείς δημοσιονομικές προσαρμογές σχετίζονται με βελτίωση της οικονομικής απόδοσης:

αύξηση κατανάλωσης και επενδύσεων, μείωση της ανεργίας και των επιτοκίων.

Πρώτοι οι Giavazzi και Pagano (1990) μελετώντας τις περιπτώσεις της Δανίας (1983-1986) και της Ιρλανδίας (1987-1989), έδειξαν ότι δραστικές μειώσεις του κυκλικά προσαρμοζόμενου ελλείμματος ακολουθήθηκαν από ισχυρή οικονομική ανάπτυξη. Οι ίδιοι συγγραφείς (1996), βασιζόμενοι σε ένα μοντέλο κατανάλωσης πεπερασμένου ορίζοντα, υπέθεσαν ότι το αποτέλεσμα του πλούτου στην κατανάλωση μπορεί να αντισταθμίσει την Κεϋνσιανή διαδικασία που ενεργοποιείται από την μείωση των δημοσίων δαπανών. Επεσήμαναν επίσης, πως το μέγεθος της προσαρμογής παίζει σημαντικό ρόλο, καθώς μόνο μεγάλες προσαρμογές μπορούν να έχουν επεκτατικά αποτελέσματα και να συμβάλουν στην αύξηση της ιδιωτικής ζήτησης.

Ο Sutherland (1997) έδειξε ότι η θετική επίδραση του πλούτου είναι πιο ισχυρή σε περιόδους δημοσιονομικής πίεσης. Όταν δηλαδή ο λόγος χρέος/ΑΕΠ είναι πολύ υψηλός ή όταν υπάρχουν ταχέως αυξανόμενα ελλείμματα στον προϋπολογισμό. Σημαντική είναι η συμβολή των Alesina και Perotti (1995, 1997) οι οποίοι εστίασαν την προσοχή στη σύνθεση του προϋπολογισμού. Έδειξαν ότι δημοσιονομικές προσαρμογές που στηρίζονται σε μειώσεις δαπανών (transfers, κοινωνική ασφάλιση, κυβερνητικές αποδοχές) τείνουν να είναι περισσότερο επιτυχημένες από προσαρμογές που στηρίζονται σε αυξήσεις φόρων.

Σε άρθρο του ο Andrea Zaghini (2001) προσπαθεί να εντοπίσει την σχέση μεταξύ δημοσιονομικών προσαρμογών με τη μόνιμη βελτίωση των δημόσιων οικονομικών και των βραχυπρόθεσμων οικονομικών επιπτώσεων. Το δείγμα του αποτελούν 14 Ευρωπαϊκές χώρες για περίοδο τριών δεκαετιών (1970-1998). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχουν αρκετοί διαφορετικοί ορισμοί για τις έννοιες της αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής, της χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής, της επιτυχημένης και της αποτυχημένης προσαρμογής. Σύμφωνα με τον Andrea Zaghini (2001) μια περίοδος αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής είναι εκείνη κατά την οποία το κυκλικά προσαρμοζόμενο πρωτογενές ισοζύγιο βελτιώνεται κατά τουλάχιστον 1.6 ποσοστιαίες μονάδες μέσα σε έναν χρόνο και επιπλέον βελτιώνεται κατά 0.8 ποσοστιαίες μονάδες ετησίως για δύο ή περισσότερα χρόνια. Αντίθετα, μια περίοδος χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής είναι εκείνη κατά την οποία το κυκλικά προσαρμοζόμενο ισοζύγιο χειροτερεύει τουλάχιστον κατά 1.4 και 0.7 μονάδες αντίστοιχα.

Τα βασικά συμπεράσματα του συγγραφέα είναι ότι κατά τη διάρκεια και αμέσως μετά από επιτυχημένες προσαρμογές, οι οικονομικές προοπτικές της χώρας είναι βελτιωμένες. Αυτό με τη σειρά του συνεπάγεται ότι τα χαρακτηριστικά των επιτυχημένων προσαρμογών είναι σχετικά στο να επηρεάσουν την πιθανότητα επέκτασης. Σύμφωνα με τον Andrea Zaghini (2001), η σύνθεση και η 'εμμονή' (persistence) μιας προσαρμογής είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία της. Το συμπέρασμα πως μόνο προσαρμογές που στηρίζονται στην πλευρά των δαπανών του προϋπολογισμού κατόρθωσαν επιτύχουν μακροχρόνια μείωση των δημοσίων υποχρεώσεων, συνάδει με την προϋπάρχουσα βιβλιογραφία.

Το αμέσως επόμενο πιο σημαντικό συμπέρασμα του συγγραφέα αφορά την 'εμμονή' των προσαρμογών. Παρατηρεί ότι επιτυχείς προσαρμογές διαρκούν περίπου 3 χρόνια ενώ ανεπιτυχείς μόλις 1.5 έτος.

Η απόδειξη της θετικής σχέσης μεταξύ της διάρκειας και της επιτυχίας μιας δημοσιονομικής προσαρμογής είναι νέα στη βιβλιογραφία καθώς προγενέστερες μελέτες εστίαζαν στο μέγεθος και στη σύνθεσή της.

2.5 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Η συζήτηση για το θεσμικό σχεδιασμό της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης χαρακτηρίζεται από ευρεία συμφωνία μεταξύ πολιτικών και ακαδημαϊκών ότι αυστηροί κανόνες για τις εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές αποτελούν προϋπόθεση για μια αποτελεσματική κοινή νομισματική πολιτική (Girardi and Paesani,2008). Η άποψη αυτή οδήγησε στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (Stability and Growth Pact-SGP). Παράλληλα, οικονομολόγοι και πολιτικοί συμφωνούν και στην ανάγκη διαρθρωτικών αλλαγών που θα οδηγήσουν σε αύξηση της ανάπτυξης και μείωσης της διαρθρωτικής ανεργίας στην Ευρώπη. Η θέση αυτή, ήταν στο κέντρο της ατζέντας της Λισαβόνας.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης δημιουργήθηκε για να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και να αποτρέψει χώρες με υψηλό χρέος να συνεχίσουν να διατηρούν υψηλά ελλείμματα και χρέη, γεγονός που θα μπορούσε να επηρεάσει δυσμενώς και τα υπόλοιπα μέλη της νομισματικής ένωσης. Παρ'όλα αυτά, το κόστος των μη βιώσιμων πολιτικών έχει επιδράσεις μέσα σε μία νομισματική ένωση και δημιουργεί προβλήματα και στα υπόλοιπα μέλη. (Bini –Smaghi and Casini, 2000). Στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE), ο πολιτικός συντονισμός και η οικονομική διακυβέρνηση βασίζεται γενικότερα στην αρχή της διακυβερνητικής προσέγγισης. Αυτό σημαίνει πως τα κράτη-μέλη δρουν από κοινού για τη λήψη αποφάσεων. Ωστόσο, στην περιοχή του ευρώ που χαρακτηρίζεται από μια ενιαία νομισματική πολιτική και μια σειρά αποκεντρωμένων δημοσιονομικών αρχών, ο συντονισμός και η συνεργασία των πολιτικών είναι σαφώς πιο περίπλοκη. Και γίνεται περίπλοκη εξαιτίας της ανάγκης για συντονισμό και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων δημοσιονομικών αρχών καθώς και τον αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ δημοσιονομικών και νομισματικών αρχών.

Στο πλαίσιο της ONE, η απώλεια της νομισματικής ανεξαρτησίας, ενισχύει το αίτημα για τη διατήρηση της δημοσιονομικής ευελιξίας ώστε να αντιμετωπίζονται οι κρίσεις που ίσως εμφανιστούν σε κάθε χώρα. Το σημείο εκκίνησης της συνθήκης της Λισαβόνας ήταν η αναζήτηση νέων πηγών ανάπτυξης ώστε να εξασφαλισθεί η ανταγωνιστικότητα και η οικονομική ανάπτυξη στο μέλλον. Ο γενικός στόχος ήταν να μετατραπεί η ΕΕ στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική, βασισμένη στην γνώση, οικονομία στον κόσμο, ικανή για βιώσιμη ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή μέχρι το 2010. (European Commission,2000).

Το ερώτημα που τίθεται στο σημείο αυτό, είναι κατά πόσο οι διαρθρωτικές αλλαγές και η δημοσιονομική πειθαρχία μπορούν να συμβαδίσουν. Αν μπορεί δηλαδή να συμβαδίσει η δημοσιονομική πειθαρχία με τους στόχους της ατζέντας της Λισαβόνας. Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας έχει ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό.

Οι δύο κύριες, αντίθετες, απόψεις που υπάρχουν στη βιβλιογραφία είναι οι εξής : α) 'either/or view' και β) 'Brussels-Frankfurt consensus'.

Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, οι διαρθρωτικές αλλαγές είναι ασυμβίβαστες με την μείωση των ελλειμμάτων. Υποστηρίζουν ότι πολύ αυστηροί περιορισμοί στη δημοσιονομική πολιτική είναι μάλλον ασυμβίβαστες με τις αλλαγές-στόχους της Lisbon Agenda. Αντίθετα, η 'Brussels-Frankfurt consensus' υποστηρίζει πως δημοσιονομική πολιτική και διαρθρωτικές αλλαγές είναι εντελώς συμβατές. Ως εκ τούτου, μια αυστηρή εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ θα μπορούσε να ευθυγραμμίζεται με τους στόχους της Λισαβόνας.

Πολλά είναι επιχειρήματα που στηρίζουν τη μία ή την άλλη θεωρία. Σύμφωνα με τους Razin and Sadka (2002), οι μεταρρυθμίσεις είναι πιθανό να επιδεινώσουν τον προϋπολογισμό εξαιτίας των δημοσιονομικών δαπανών. Οι Saint-Paul (2002) και Hughes Hallett et al. (2004) υποστηρίζουν ότι μια υποστηρικτική δημοσιονομική πολιτική ίσως χρειαστεί ώστε να αποτρέψει την προσωρινή απόκλιση της παραγωγής που σχετίζεται με τη διεύρυνση των μεταρρυθμίσεων.

Πράγματι, ενώ η δυνητική παραγωγή ενισχύεται από τις μεταρρυθμίσεις, η πραγματική οικονομική δραστηριότητα προσαρμόζεται σταδιακά. Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται από τον ισχυρισμό ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις – μειώνοντας την προοδευτικότητα της φορολογικής κλίμακας και περικόπτοντας κοινωνικές παροχές – ενδέχεται να μειώσουν την προοδευτικότητα των αυτόματων σταθεροποιητών. Σαν αποτέλεσμα απαιτείται η διακριτική δημοσιονομική πολιτική ώστε να εξασφαλιστεί η βέλτιστη δημοσιονομική σταθεροποίηση (Mabbett and Schelkle, 2005).

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και τα επιχειρήματα υπέρ της ‘Brussels-Frankfurt consensus’. Αρχικά, υπάρχει το ‘there-is-no-alternative’ επιχείρημα: υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες απλά δεν υπάρχει εναλλακτική λύση και κάθε κατάλληλο πακέτο μέτρων θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο μέτρα για τις αποκατάσταση των δημοσιονομικών ανισορροπιών όσο και μέτρα για την τόνωση της ανάπτυξης (Rodrik 1996, Bean 1998, Calmfors 2001). Ενώ, σύμφωνα με τους Deroose και Turrini (2005), ισχυρή δημοσιονομική πειθαρχία ενεργεί σαν σήμανση που μειώνει την αντίσταση στις μεταρρυθμίσεις.

Η έρευνα των Marco Buti, Werner Roger και Alessandro Turrini (2009) - ενσωματώνοντας και τα δύο παραπάνω επιχειρήματα - προσπάθησε να καταλήξει αν η δημοσιονομική εξυγίανση και οι διαρθρωτικές αλλαγές είναι έννοιες συμπληρωματικές ή υποκατάστατες και υπό ποιες προϋποθέσεις. Το δείγμα τους είναι οι χώρες της ΕΕ κατά τα έτη 1971-1998, εστιάζοντας κυρίως στην αγορά εργασίας. Το κύριο συμπέρασμά τους είναι πως η συμβατότητα εξαρτάται κυρίως από τον χρονικό ορίζοντα της κυβέρνησης και από τις βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες επιδράσεις τους στην οικονομική δραστηριότητα. Πιο συγκεκριμένα, αν οι κυβερνήσεις είναι ορθολογικές (forward-looking), η υποκατάσταση είναι πιο πιθανή καθώς μακροπρόθεσμα και η δημοσιονομική πειθαρχία και οι διαρθρωτικές αλλαγές μπορούν να αυξήσουν το προϊόν. Αντίθετα, αν οι κυβερνήσεις είναι μυωπικές (short-sighted), δημοσιονομική εξυγίανση και δομικές αλλαγές είναι έννοιες συμπληρωματικές. Σ’ αυτήν την περίπτωση τα προγράμματα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων λειτουργούν σαν ένα εναλλακτικό εργαλείο για να αυξηθεί το προϊόν σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα.

2.6 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Όπως είναι φυσικό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σχέση μεταξύ δημοσιονομικής προσαρμογής και πραγματικής αύξησης του ΑΕΠ. Καθώς η δημοσιονομική προσαρμογή είναι κρίσιμος παράγοντας για μακροοικονομική σταθερότητα, είναι και μια απαραίτητη συνθήκη για ανάπτυξη.

Σε μία σχετικά πρόσφατη έρευνα οι Segura-Ubierno, Simone και Cuypa (2006), διερεύνησαν τη σχέση δημοσιονομικής προσαρμογής και μεγέθυνσης στις οικονομίες σε μετάβαση (transition economies). Σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, βρίσκουν μια θετική, στατιστικά σημαντική σχέση. Το δείγμα τους περιλαμβάνει 26 υπό-μετάβαση οικονομίες και καλύπτει την περίοδο 1992-2001. Τα βασικά τους συμπεράσματα είναι τα εξής: α)

καταλήγουν σε μια θετική σχέση μεταξύ δημοσιονομικής προσαρμογής και ανάπτυξης και επιπλέον όσο πιο υψηλό είναι το αρχικό επίπεδο του ελλείμματος τόσο πιο ισχυρή είναι αυτή η σχέση, β) η σχέση δημοσιονομικής προσαρμογής και ανάπτυξης είναι πιο ισχυρή σε εκείνες τις χώρες οι οποίες έπρεπε να επιτύχουν μακροοικονομική σταθερότητα, αλλά τα αποτελέσματα είναι λιγότερο σαφή για τις χώρες εκείνες που είχαν ήδη επιτύχει μακροοικονομική σταθερότητα. Ο λόγος ίσως είναι πως άλλοι παράγοντες όπως η σύνθεση των δαπανών ή η χρηματοδότηση του ελλείμματος, παίζουν σημαντικό ρόλο, γ) η ισχυρή θετική σχέση δημοσιονομικής προσαρμογής και ανάπτυξης φαίνεται να ισχύει τόσο βραχυχρόνια όσο και μακροχρόνια.

Συμπερασματικά, το κύριο συμπέρασμα των συγγραφέων είναι πως η επίδραση μιας δημοσιονομικής προσαρμογής στην ανάπτυξη στις μεταβατικές οικονομίες, δεν διαφέρει από τη σχέση που ισχύει για βιομηχανικές οικονομίες, για αναδυόμενες αγορές και για χώρες με χαμηλά εισοδήματα.

Κατά παρόμοιο τρόπο οι Adam και Bevan (2004) διερεύνησαν τη σχέση μεταξύ δημοσιονομικών ελλειμμάτων και μεγέθυνσης για ένα panel 45 αναπτυσσόμενων χωρών 7 καλύπτοντας την περίοδο 1970- 1999. Για την ανάλυσή τους δημιούργησαν ένα μοντέλο επικαλυπτόμενων γενεών (overlapping generation). Θεώρησαν ότι οι κυβερνητικές δαπάνες μπορεί να είναι παραγωγικές (με την έννοια ότι ευνοούν την ανάπτυξη) ή μη παραγωγικές και υπάρχει ένας φόρος επί του προϊόντος που αναστέλλει την ανάπτυξη. Επίσης, οι κρατικές δαπάνες είναι δύο ειδών και υπάρχουν πέντε τρόποι χρηματοδότησής τους: φόροι, επιδοτήσεις και τρεις μορφές χρηματοδότησης του ελλείμματος.

Η ανάλυση των συγγραφέων υποθέτει ότι οι επιπτώσεις του ελλείμματος στην ανάπτυξη μπορεί να είναι σύνθετες, ανάλογα με το συνδυασμό χρηματοδότησης και το ύψος του ανεξόφλητου χρέους. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο είδη μη-γραμμικότητας που ενδέχεται να προκύψουν. Το ένα περιλαμβάνει το μέγεθος του ελλείμματος και το άλλο τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ του ελλείμματος και του δημόσιου χρέους μιας χώρας. Η οικονομετρική ανάλυση των Christopher S. Adam

και David L. Bevan (2004), επιβεβαιώνει την ύπαρξη των αλληλεπιδράσεων και προσδιορίζει μία επίδραση-όριο στο έλλειμμα που είναι ισχυρό για την ένταξη. Το όριο αυτό προσδιορίζεται στο 1,5% του ΑΕΠ. Και ενώ φαίνεται να υπάρχει ανάπτυξη με τη μείωση των ελλειμμάτων σε αυτό το επίπεδο, το αποτέλεσμα αυτό εξαφανίζεται όταν υπάρχει περαιτέρω δημοσιονομική συρρίκνωση. Το μέγεθος αυτού του αποτελέσματος (payoff) εξαρτάται από το πώς χρηματοδοτούνται οι αλλαγές στο έλλειμμα και από το πώς οι αλλαγές στο έλλειμμα τοποθετούνται σε άλλο σημείο του προϋπολογισμού. Επιπλέον, στην έρευνά τους οι συγγραφείς βρήκαν αλληλεπίδραση των ελλειμμάτων με τα αποθέματα του χρέους, με τα υψηλά αποθέματα χρέους να επιδεινώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις των ελλειμμάτων.

2.7 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ

Σύμφωνα με τα νεοκλασικά μοντέλα μεγέθυνσης των Solow (1956) και Swan (1956), η σύνθεση των δαπανών και των εσόδων δεν επηρεάζει τον μακροχρόνιο ρυθμό μεγέθυνσης. Αντίθετα, τα ενδογενή μοντέλα μεγέθυνσης προβλέπουν πως η σύνθεση των δαπανών και τη φορολογία μπορεί να επηρεάσει το ρυθμό μεγέθυνσης. Οι πρώτοι που συνέβαλαν σ' αυτήν την ιδέα ήταν οι Barro (1990), King and Rebelo(1990) και Lucas (1990). Έπειτα, ήταν πολλές

οι μελέτες που έγιναν ώστε να διερευνηθεί ποιες δημοσιονομικές μεταβλητές μπορούν να επηρεάσουν την μακροχρόνια μεγέθυνση.

Εντούτοις, το εμπειρικό μέρος της θεωρίας αυτής δεν είναι πολύ ξεκάθαρο. Όπως επισημαίνουν οι Helms (1985), Mofidi and Stone (1990) και Miller and Russek (1993) πολλές μελέτες υποφέρουν από μεροληψία, καθώς εξετάζουν μόνο την μία πλευρά του εισοδηματικού περιορισμού. Εξετάζουν δηλαδή είτε τη δομή των δαπανών είτε τη δομή της φορολογίας και όχι και τα δύο μαζί.

Οι Kneller, Bleaneyb και Gemmellb (1999) προσπάθησαν να αποδείξουν ότι όταν δεν λαμβάνουν υπόψη όλες τις παραμέτρους στο περιορισμό του κρατικού προϋπολογισμού, οι συντελεστές της παλινδρόμησης γίνονται μεροληπτικοί και τα αποτελέσματα δεν είναι ορθά. Χρησιμοποίησαν ένα panel δεδομένων για 22 OECD χώρες για την περίοδο 1970-1995, συγκεντρώνοντας τα δεδομένα σε 5-ετή μέσους.

Οι Richard Knellera et al. (1999), βρίσκουν ότι οι δαπάνες που θεωρούνται μη-παραγωγικές και τα φορολογικά έσοδα που θεωρούνται non-distortionary έχουν ίσους συντελεστές και επομένως δεν μπορούμε να απορρίψουμε την υπόθεση ότι αυτές οι μεταβλητές έχουν μηδενική επίδραση στην ανάπτυξη, αποτέλεσμα που συνάδει με τις προβλέψεις του Barro (1990). Όταν χρηματοδοτούνται από έναν συνδυασμό nondistortionary taxation και μη-παραγωγικών δαπανών, μία αύξηση στις παραγωγικές δαπάνες ενισχύει σημαντικά την ανάπτυξη ενώ μια αύξηση στην distortionary φορολογία μειώνει την ανάπτυξη. Το 'προβληματικό' σημείο της μεθόδου των συγγραφέων, είναι η ευαισθησία που δείχνουν τα μεγέθη των εκτιμώμενων επιπτώσεων στη διαδικασία των 5-ετών μέσων όρων. Αυτό σημαίνει πως ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στην πρόβλεψη των αποτελεσμάτων μιας δημοσιονομικής μεταβολής.

Οι Gang Gong, Alfred Greiner και Willi Semmler (2001), μελέτησαν τις επιπτώσεις του δημοσιονομικού χρέους και των ελλειμμάτων σε σημαντικές μεταβλητές της οικονομίας. Το δείγμα τους περιλαμβάνει το Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, Ισπανία και Σουηδία καλύπτοντας την περίοδο 1970-2000. Χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο ενδογενούς μεγέθυνσης και τους ελέγχους αιτιότητας κατά Granger, οι Gang Gong et al. (2001) κατέληξαν σε μη σαφή συμπεράσματα όσον αφορά τα αποτελέσματα του δημοσιονομικού χρέους και του ελλείμματος στο κυκλικό ΑΕΠ όταν μελέτησαν την κάθε χώρα μεμονωμένα. Αντίθετα, συγκεντρώνοντας τα δεδομένα σε ένα δείγμα έχουμε γενικά σαφή συμπεράσματα. Σε αυτήν την περίπτωση το δημόσιο χρέος και το έλλειμμα ασκούν μια αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ καθώς επίσης και στην ιδιωτική επένδυση.

2.8 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Ένα κοινό χαρακτηριστικό πολλών βιομηχανικών και αναπτυσσόμενων χωρών, είναι η εξάρτησή τους από την ενεργό δημοσιονομική πολιτική που συνοδεύεται από μεγάλα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού. Μεγάλος αριθμός θεωρητικών και εμπειρικών μελετών έχει διερευνήσει τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στην οικονομία. Μάλιστα, ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στην επίδραση που έχουν τα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Από θεωρητική άποψη υπάρχουν δύο αντιλήψεις: η κλασική (συμβατική) που εκφράζεται με έναν πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα και η εναλλακτική η οποία εκφράζεται με τον μη-πεπερασμένο ορίζοντα της Ρικαρδιανής θεωρίας. Σύμφωνα με την πρώτη αντίληψη, μια

μείωση στη δημόσια αποταμίευση -λόγω μείωσης της φορολογίας- αυξάνει την ιδιωτική αποταμίευση κατά ένα ποσό μικρότερο από την αρχική μείωση του φόρου. Σαν αποτέλεσμα λοιπόν, οι εθνικές αποταμιεύσεις μειώνονται. Σε μια κλειστή οικονομία, τα πραγματικά επιτόκια θα αυξηθούν για να αποκαταστήσουν την ισότητα μεταξύ επιθυμητής εθνικής αποταμίευσης και επένδυσης. Αυτό όμως παραγκωνίζει τις εγχώριες επενδύσεις και μειώνει τον μακροχρόνιο σχηματισμό κεφαλαίου. Σε μια ανοικτή οικονομία, με πλήρη κινητικότητα κεφαλαίων, τα πραγματικά επιτόκια μπορεί να μην αυξηθούν, αλλά ο αυξανόμενος δανεισμός από το εξωτερικό ίσως προκαλέσει ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (Diamond(1965), Blanchard (1985), Frenkel and Razin (1992)).

Από την άλλη πλευρά, η εναλλακτική αντίληψη του άπειρου ορίζοντα, υποθέτει ότι μια μείωση στη δημόσια αποταμίευση εξαιτίας της μείωσης στη φορολογία, αντισταθμίζεται από μια ίση αύξηση της ιδιωτικής αποταμίευσης και με αυτόν τον τρόπο η εθνική αποταμίευση παραμένει αμετάβλητη. Σε μια κλειστή οικονομία δεν θα υπάρξει αύξηση των επιτοκίων και ομοίως σε μια ανοικτή οικονομία δεν θα υπάρξει καμία μεταβολή στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (Barro (1989,1992))

Ίσως το πιο σημαντικό θέμα στις δύο παραπάνω θεωρίες, είναι οι επιπτώσεις της πολιτικής τους (Enders and Lee,1990). Σύμφωνα με τη κλασσική άποψη, τα δημοσιονομικά ελλείμματα είναι η κύρια αιτία για τα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η πολιτική που προτείνεται είναι μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων με αύξηση των φόρων. Μια τέτοια πολιτική αναμένεται να μειώσει τις ιδιωτικές δαπάνες και τις καθαρές εξαγωγές και να βελτιώσει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αντίθετα, η Ρικαρδιανή πλευρά υποστηρίζει ότι μια αύξηση των φόρων και μόνο δεν μπορεί να μειώσει τα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών και χρειάζεται επιπλέον μια μείωση των κυβερνητικών δαπανών.

Πλήθος εμπειρικών ερευνών προσπαθούν να μελετήσουν τις παραπάνω δύο θεωρητικές απόψεις, όπως οι μελέτες των Enders και Lee (1990), Miller και Russek (1989), Kearney και Monadjemi (1990), Agora και Dua (1993), Mohammadi και Skaggs (1996, 1997), Mohammadi (2000). Τα συμπεράσματά τους εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες, όπως τη χρονική περίοδο που χρησιμοποίησαν, τις οικονομετρικές τεχνικές, τους μετασχηματισμούς των δεδομένων.

Ο Mohammadi (2004) μελετά την επίδραση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών χρησιμοποιώντας panel δεδομένα για ένα δείγμα 63 χωρών για τα έτη 1975-98. Τα βασικά συμπεράσματά του είναι τα εξής: α) μια μείωση στη δημόσια αποταμίευση -λόγω μείωσης της φορολογίας - έχει αρνητικό αντίκτυπο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, και β) η χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών από φορολογία έχει διαφορετική επίδραση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από ότι η χρηματοδότηση με έκδοση ομολόγων. Πιο συγκεκριμένα, βρήκε ότι ένα δημοσιονομικό πλεόνασμα έχει θετική και σημαντική επίδραση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών: μια αύξηση κατά 1% στο λόγο πλεόνασμα/ΑΕΠ συνδέεται με αύξηση 0.2% στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στις βιομηχανικές χώρες. Συμπερασματικά, τα αποτελέσματά του φαίνεται να συνάδουν με την κλασσική θεωρία.

2.9 ΔΙΔΥΜΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

Η θεωρία για τα δίδυμα ελλείμματα αφορά την υπόθεση ότι οι δημοσιονομικές διαταραχές που δημιουργούν δημοσιονομικά ελλείμματα, δημιουργούν παράλληλα και ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο. Εντούτοις, στην υπάρχουσα βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένα σαφές συμπέρασμα, καθώς υπάρχουν και μελέτες που υποστηρίζουν τη 'δίδυμη απόκλιση' παρά την άποψη περί δίδυμων ελλειμμάτων.

Ο Baxter (1995) -αναλύοντας ένα υπόδειγμα δύο χωρών με ένα ομοιογενές αγαθό – βρήκε ότι μετά από αύξηση των κρατικών δαπανών, οι καθαρές εξαγωγές μειώνονται περίπου στο $\frac{1}{2}$ της δημοσιονομικής επέκτασης, δημιουργώντας έτσι δίδυμα ελλείμματα. Παράλληλα όμως, ο Baxter βρήκε ότι βραχυχρόνιες μειώσεις του φόρου εισοδήματος ίσως προκαλέσουν δίδυμη απόκλιση. Αυτό συμβαίνει διότι οι ιδιώτες επωφελούνται από την προσωρινή μείωση των φορολογικών συντελεστών και υποκαθιστούν την εργασία με ελεύθερο χρόνο, έτσι αυξάνεται η παραγωγή και οι εξαγωγές, χωρίς σοβαρές επιπτώσεις στην επένδυση.

Οι Backus, Kehoe και Kydland (1994) δημιούργησαν ένα υπόδειγμα δύο χωρών αλλά με διαφοροποιημένα αγαθά. Υπάρχει δηλαδή σε αυτό το πιο ρεαλιστικό υπόδειγμα, ατελής υποκατάσταση μεταξύ εγχώριων και ξένων προϊόντων. Οι Backus et al. (1994), κατέληξαν ότι μια μη αναμενόμενη αύξηση στις κρατικές δαπάνες δημιουργεί ελλείμματα. Σε αυτήν την περίπτωση όμως η ελαστικότητα του εμπορικού ισοζυγίου είναι μικρότερη από ότι στο μοντέλο του Baxter, και οι καθαρές εξαγωγές μειώνονται κατά 20% της αύξησης των δημοσίων δαπανών. Ενώ, σε πρόσφατο άρθρο τους οι Guerrieri και Gust (2005) βρήκαν ότι το εμπορικό ισοζύγιο μειώνεται κατά ποσοστό 0.15% της αύξησης των κρατικών δαπανών.

Οι Corsetti και Muler (2005) μελέτησαν την υπόθεση των δίδυμων ελλειμμάτων χρησιμοποιώντας επίσης ένα υπόδειγμα δύο χωρών και δύο αγαθών. Κατέληξαν ότι η εμμόνη των δημοσιονομικών διαταραχών και το πόσο ανοικτή είναι μια οικονομία είναι καθοριστικοί παράγοντες του μεγέθους της επίπτωσης στο εμπορικό ισοζύγιο. Για δεδομένη εμμόνη μιας δημοσιονομικής διαταραχής, τα αποτελέσματα παραγκωνισμού στην επένδυση είναι πιο ισχυρά σε μια κλειστή οικονομία. Ενώ δεδομένης της ανοικτότητας μια οικονομίας, ο παραγκωνισμός στην επένδυση είναι πιο ισχυρός όσο πιο επίμονη είναι η δημοσιονομική διαταραχή. Έτσι λοιπόν, οι Corsetti και Muler (2005) κατέληξαν σε μια παραλλαγή της υπόθεσης των δίδυμων ελλειμμάτων.

Οι συγγραφείς διερεύνησαν εμπειρικά την υπόθεση τους χρησιμοποιώντας δεδομένα για τέσσερις χώρες του ΟΟΣΑ (Αυστραλία, Καναδάς, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες) μέσω ενός VAR υποδείγματος. Επιβεβαιώνοντας την αρχική τους υπόθεση, βρήκαν ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες και στην Αυστραλία – οι οποίες είναι σχετικά πιο κλειστές οικονομίες και οι δημοσιονομικές διαταραχές είναι λιγότερο επίμονες – το εξωτερικό αντίκτυπο της δημοσιονομικής πολιτικής είναι περιορισμένο. Το αντίθετο παρατηρείται για το Ηνωμένο Βασίλειο και τον Καναδά, οι οποίες είναι περισσότερο ανοικτές οικονομίες με πιο επίμονες διαταραχές. Αντιθέτως, οι Kim και Roubini (2008) υποστηρίζουν μάλλον την υπόθεση της δίδυμης απόκλισης παρά των δίδυμων ελλειμμάτων.

Σύμφωνα με τους συγγραφείς, τα ιστορικά δεδομένα έρχονται σε αντίθεση με τα θεωρητικά υποδείγματα που υποστηρίζουν τη θεωρία των δίδυμων ελλειμμάτων. Στο άρθρο τους χρησιμοποιούν τριμηνιαία δεδομένα της περιόδου 1973-2004 για την αμερικανική οικονομία.

Βασιζόμενοι σε VAR υποδείγματα, στόχος τους είναι να μελετήσουν

την επίδραση των αυξομειώσεων των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στην πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία.

Τα εμπειρικά αποτελέσματα των Kim και Roubini (2008) δείχνουν ότι τα δημοσιονομικά ελλείμματα βελτιώνουν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και προκαλούν υποτίμηση στην πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία. Η βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αιτιολογείται από μια μερικώς Ρικαρδιανή (partial Ricardian) συμπεριφορά της ιδιωτικής αποταμίευσης και μία πτώση των επενδύσεων. Ενώ η υποτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι αποτέλεσμα της ονομαστικής υποτίμησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Τελικά, τα αποτελέσματα των συγγραφέων συνάδουν με την υπόθεση της δίδυμης απόκλισης.

2.10 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΟΝΙΜΩΝ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ

Σε απάντηση της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, πολλές κυβερνήσεις έχουν ανακοινώσει δημοσιονομικά μέτρα τόνωσης της οικονομίας. Μέτρα τα οποία, σύμφωνα με τους Freedman et al. (2009), διαφέρουν ως προς την σύνθεσή τους και το μέγεθός τους μεταξύ των χωρών. Η πολιτική συζήτηση εστιάζει στη βραχυπρόθεσμη αποτελεσματικότητα των πακέτων στήριξης και πολύ λιγότερο στα μακροπρόθεσμα θέματα βιωσιμότητας. Είναι πιθανό όμως ένα σημαντικό μέρος των προβλεπόμενων αυξήσεων των δημοσιονομικών ελλειμμάτων να μην είναι μόνο μια προσωρινή άνοδος για να αντιμετωπιστεί η κρίση. Μπορεί τα ελλείμματα να γίνουν μόνιμα μέχρι να φτάσουν σε μη βιώσιμα επίπεδα. Τις συνέπειες αυτές από τις μόνιμες αλλαγές του ελλείμματος προσπαθούν να εντοπίσουν οι Kumhof και Laxton (2009).

Οι συγγραφείς εξετάζουν τις πιθανές συνέπειες των δημοσιονομικών μέτρων στήριξης στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Εξετάζουν τις επιπτώσεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, όχι μόνο βραχυπρόθεσμα αλλά και σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, διότι οι δυνάμεις των μόνιμων αλλαγών στα ελλείμματα χρειάζονται αρκετές δεκαετίες για να φέρουν την οικονομία σε μια νέα θέση ισορροπίας.

Στο πλαίσιο αυτό, οι Kumhof και Laxton (2009) ανέπτυξαν ένα υπόδειγμα που είναι κατάλληλο για την από κοινού ανάλυση της νομισματικής και της δημοσιονομικής πολιτικής. Το υπόδειγμα αυτό, σε αντίθεση με άλλες μελέτες, είναι πεπερασμένου ορίζοντα. Και το πλεονέκτημά του είναι πως μπορεί να συνδυάσει τις βραχυπρόθεσμες επιδράσεις της νομισματικής πολιτικής με τις βραχυπρόθεσμες αλλά και μακροπρόθεσμες επιδράσεις της δημοσιονομικής πολιτικής. Βρήκαν λοιπόν, ότι μια μόνιμη αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων ίση με το 1% του ΑΕΠ – αν δεν συνοδεύεται από μία ίση αύξηση των ελλειμμάτων στον υπόλοιπο κόσμο – οδηγεί σε μια επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της τάξεως του 0.5% του ΑΕΠ βραχυπρόθεσμα, και 0.75% μακροπρόθεσμα. Τα αποτελέσματα αυτά αναφέρονται σε μια χώρα του μεγέθους των Ηνωμένων Πολιτειών, ενώ η επιδείνωση είναι μεγαλύτερη όταν αναφερόμαστε σε μια μικρή ανοικτή οικονομία. Τα συμπεράσματα των συγγραφέων έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τα αποτελέσματα ενός συμβατικού υποδείγματος άπειρου ορίζοντα, στο οποίο η μακροχρόνια επίδραση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι μηδενική. Η αδυναμία του υποδείγματος άπειρου ορίζοντα να εντοπίσει τις μακροπρόθεσμες συνέπειες μιας μόνιμης διαταραχής, είναι εκείνη που οδήγησε τους Kumhof και Laxton (2009) να χρησιμοποιήσουν ένα υπόδειγμα πεπερασμένου ορίζοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Εξ αρχής, το ευρώ βασιζόταν σε ένα στοίχημα. Όταν οι Ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν την νομισματική ένωση το 1992, στοιχημάτισαν ότι οι ευρωπαϊκές οικονομίες θα συγκλίνουν μεταξύ τους: οι επιρρεπείς στα ελλείμματα χώρες της νότιας Ευρώπης θα υιοθετήσουν γερμανικά οικονομικά πρότυπα - χαμηλότερο πληθωρισμό και αυξήσεις μισθών, αύξηση αποταμίευσης και περιστολή δαπανών - και η Γερμανία θα γίνει λίγο περισσότερο σαν τον Νότο αποδεχόμενη περισσότερο κράτος, μεγαλύτερη ιδιωτική κατανάλωση, υψηλότερους μισθούς και πληθωρισμό. Αυτό δεν συνέβη. Τώρα, με το ευρώ σε κρίση, οι αληθινές επιπτώσεις αυτού του στοιχήματος γίνονται σαφείς.

Κατά τα τελευταία δύο χρόνια, τα κράτη μέλη της ευρωζώνης έχουν κάνει μια αξιοπρόσεκτη προσπάθεια διαχείρισης των βραχυπρόθεσμων συμπτωμάτων της κρίσης, παρότι οι δαπάνες ήταν μεγάλες. Ωστόσο, η μακροπρόθεσμη πρόκληση παραμένει: να καταστούν οι ευρωπαϊκές οικονομίες συγκλίνουσες, δηλαδή, να εξασφαλιστεί ότι οι εγχώριες μακροοικονομικές συμπεριφορές είναι αρκετά παρόμοιες τόσο που να επιτρέπεται η ενιαία νομισματική πολιτική και σε λογικό κόστος. Για να συμβεί αυτό, οι πιστώτριες χώρες, όπως η Γερμανία, και οι χώρες με έλλειμμα στη νότια Ευρώπη πρέπει να ευθυγραμμίσουν τις τάσεις τους επί των δημόσιων δαπανών, της ανταγωνιστικότητας, του πληθωρισμού κ.λπ.

Η ευθυγράμμιση των οικονομιών της ηπείρου θα απαιτήσει από την Ευρώπη κατ' αρχήν να απορρίψει τις συνήθεις λανθασμένες διαγνώσεις της σημερινής κρίσης. Το πρόβλημα δεν προέρχεται κατά κύριο λόγο από τη σπάταλη του δημόσιου τομέα ή τον χρεοκοπημένο ιδιωτικό τομέα στις χώρες - οφειλέτες. Είναι μάλλον το αποτέλεσμα μιας θεμελιώδους ανισορροπίας στην ζώνη του ενιαίου νομίσματος, η οποία εφαρμόζει μια ενιαία νομισματική πολιτική και ενιαίο μηχανισμό συναλλαγματικής ισοτιμίας σε μια ομάδα διαφορετικών χωρών. Οι προτάσεις πολιτικών δημοσιονομικής λιτότητας, η εξονυχιστική διαχείριση των εθνικών προϋπολογισμών, ο φορολογικός φεντεραλισμός, οι διασώσεις ή τα τεράστια κεφάλαια για να εξορκιστούν οι κερδοσκόποι, δεν αρκούν για να λύσουν αυτό το πρόβλημα. Αντ' αυτού, οι Ευρωπαίοι θα πρέπει να εμπιστεύονται ουσιαστικά τον δημοκρατικό χαρακτήρα της ΕΕ, ο οποίος θα τους ενθαρρύνει να καταλείψουν το κόστος της σύγκλισης δικαιότερα εντός και μεταξύ των χωρών. Το βάρος πρέπει να μετατοπιστεί από τον δημόσιο τομέα στην Ευρώπη και τις χώρες του ελλείμματος στον ιδιωτικό τομέα και τις πλεονασματικές χώρες. Εάν αυτό δεν συμβεί, η επιβίωση του ευρώ θα πρέπει να τεθεί υπό αμφισβήτηση και η Ευρώπη θα αντιμετωπίσει μια μακροπρόθεσμη οικονομική καταστροφή που θα μπορούσε να αποφορτίσει τον πλούτο και τη δύναμή της για το υπόλοιπο της τρέχουσας δεκαετίας ίσως και πέραν αυτής.

Από τότε που στην Ευρώπη άρχισαν να συνεργάζονται για νομισματικά θέματα στη δεκαετία του 1970, σχεδόν κάθε συμφωνία αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης με όρους που κατά κύριο λόγο έθετε η Γερμανία. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, η οποία δέσμευσε τους ευρωπαίους στο ευρώ, δεν αποτελούσε εξαίρεση. Βασικό κίνητρο της Γερμανίας για ένα ενιαίο νόμισμα, σε αντίθεση με την πλέον διαδεδομένη άποψη, δεν ήταν ούτε για την ενίσχυση της επανένωσης, ούτε για την υλοποίηση ενός ιδεαλιστικού ομοσπονδιακού συστήματος με στόχο την ευρωπαϊκή πολιτική ένωση. Ήταν μάλλον για να προωθήσει την δική της οικονομική ευημερία μέσω των ανοικτών αγορών, μια ανταγωνιστική συναλλαγματική ισοτιμία και μια αντιπληθωριστική νομισματική πολιτική. Τα περισσότερα στελέχη των γερμανικών επιχειρήσεων και των γερμανικών κυβερνήσεων πίστευαν τότε και

πιστεύουν και σήμερα ότι η ευρωπαϊκή οικονομία θα υποστηριζόταν καλύτερα μέσω ανεξάρτητων κεντρικών τραπεζών σαν την δική τους Bundesbank, η οποία σχεδόν πάντα δίνει προτεραιότητα στον χαμηλό πληθωρισμό έναντι της ανάπτυξης ή της απασχόλησης.

Στη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία και άλλες χώρες που είχαν παραδοσιακά πιο αδύναμο νόμισμα, οι πολιτικοί είδαν την νομισματική ένωση εν μέρει ως μέσο για να μιμηθούν την επιτυχία της Γερμανίας με το να δεσμευτούν σε χαμηλό πληθωρισμό και χαμηλά επιτόκια, σε μεταρρύθμιση των δομών των οικονομιών τους και την ενθάρρυνση των διασυνοριακών επενδύσεων. Ωστόσο, είδαν επίσης το ευρώ ως μέσο για να φέρουν τη Γερμανία πιο κοντά στα δικά τους οικονομικά μοντέλα, χαλαρώνοντας έτσι τους εξωτερικούς περιορισμούς και τις ανταγωνιστικές πιέσεις στις οικονομίες τους. Αυτές οι χώρες με αδύναμα νομίσματα είχαν υποστεί πολλές κρίσεις χρέους αλλά και συναλλαγματικές κρίσεις στη δεκαετία του 1970 και του 1980, κρίσεις που ξέσπασαν λόγω χασμάτων στις τιμές, τις δαπάνες και τους μισθούς μεταξύ αυτών και της Γερμανίας. Για να αποφευχθεί η επανάληψη του φαινομένου αυτού, ήλπιζαν να ενθαρρύνουν τη Γερμανία να δεχτεί μια ευρωπαϊκή δομή που θα επιτρέψει υψηλότερες εγχώριες δαπάνες, αυξήσεις μισθών και πληθωρισμού. Οι δύο προσεγγίσεις θα συναντώντο κάπου στη μέση.

Δεν πέτυχε. Ακόμα και ο Ζακ Ντελόρ, ο οποίος ήταν πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 1985 έως το 1995 και ο οποίος συχνά θεωρείται ως ο πατέρας του ευρώ, μου είπε λίγο μετά τη διαπραγμάτευση για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ότι είδε το ενιαίο νόμισμα ως μια αποτυχία, διότι είχε αποτύχει να πείσει τους Γερμανούς να συμβιβαστούν. Η αδιαπραγμάτευτη απαίτηση του Βερολίνου σε αντάλλαγμα για τη νομισματική ένωση, ήταν μια ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα που θα είναι ακόμη πιο ανεξάρτητη ήδη από το σχεδιασμό της, και με εντολή για ακόμα πιο αντι-πληθωριστική δράση από όσο η παλιά Bundesbank. Δεν έγινε καμία πρόβλεψη για δημοσιονομικές μεταβιβάσεις ή διασώσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών.

Από την αρχή, λοιπόν, το ενιαίο νόμισμα επέβαλε υψηλούς κινδύνους σε ορισμένες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Εάν οι ελλειμματικές χώρες, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, δεν μπορούσαν να πείσουν τη Γερμανία να αλλάξει τη συμπεριφορά της, τότε στοιχημάτιζαν την μελλοντική ευημερία τους στη δική τους ικανότητα να υιοθετήσουν τα γερμανικά πρότυπα στην μισθολογική πειθαρχία, στις δημόσιες δαπάνες και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα. Αυτοί ήταν φιλόδοξοι στόχοι, γιατί τέτοιου είδους πρότυπα είναι βαθειά ριζωμένα σε εθνικούς κοινωνικούς συμβιβασμούς και στην πολιτική ιστορία κάθε χώρας. Η ευρωζώνη έπρεπε να γίνει κάτι περισσότερο από αυτό που οι οικονομολόγοι αποκαλούν «μια βέλτιστη νομισματική περιοχή», στην οποία η οικονομική συμπεριφορά είναι αρκούντως εναρμονισμένη για να δικαιολογήσει μια ενιαία νομισματική πολιτική.

Στην πράξη, το να φθάσει η ευρωζώνη στο σημείο αυτό θα είναι πολύ δύσκολο, επειδή το σύστημα του ευρώ απαιτούσε από τις κυβερνήσεις να παραδώσουν τα εργαλεία που παραδοσιακά χρησιμοποιούσαν για να αντισταθμίσουν την διαφορά τους με τη Γερμανία. Αυτά συμπεριελάμβαναν μονομερή έλεγχο των επιτοκίων και της προσφοράς χρήματος, περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων και χειραγώγηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Αντιμέτωπη με μια κρίση χρέους ή ανταγωνιστικότητας, μια χώρα θα έπρεπε να δράσει άμεσα για να συμπίεσει την οικονομική δραστηριότητα μέσω των μισθών, της ιδιωτικής κατανάλωσης, των επενδύσεων των επιχειρήσεων και των κρατικών δαπανών. Αυτή είναι μια επικίνδυνη πορεία για οποιαδήποτε κυβέρνηση, διότι επιβάλλει άμεσα και ορατά το κόστος σε όλη την κοινωνία. Ωστόσο, οι δημιουργοί του ευρώ προφανώς πίστευαν ότι οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες θα μπορούσαν να συγκλίνουν σε κάτι που μοιάζει με το γερμανικό

μοντέλο, ή ότι η ίδια η Γερμανία θα υποχωρήσει, επειδή έκαναν μερικές προβλέψεις για την αντιμετώπιση μιας κατάρρευσης τραπεζών, κρίσεων χρέους ή άλλες πιθανές συνέπειες μιας οικονομικής αποτυχίας .

Αρχικά, οι άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες φαινομενικά εναρμόνισαν τις πολιτικές τους σύμφωνα με εκείνες της Γερμανίας, όπως ανέμεναν οι αισιόδοξοι. Οι κυβερνήσεις χωρών με ασθενές νόμισμα συγκράτησαν τους μισθούς, τις κρατικές δαπάνες και την κατανάλωση - ή παρουσίασαν στατιστικά στοιχεία που έδειχναν σαν να το είχαν πράξει. Η υιοθέτηση του ευρώ μείωσε τα επιτόκια για τις χώρες αυτές και ενθάρρυνε τις χορηγήσεις δανείων από τους βορειο-ευρωπαίους προς τις οικονομίες αυτές, τονώνοντας την ανάπτυξη.

Ωστόσο, κάτω από την επιφάνεια, η ευρωζώνη ήταν μια ωρολογιακή βόμβα. Οι οικονομίες της Ευρώπης αναπτύσσονταν και πάλι ξεχωριστά, κατάσταση της οποίας οι συνέπειες έγιναν σαφείς μετά την οικονομική κατάρρευση ΗΠΑ και Βρετανίας το 2008. Οι κυβερνήσεις των χωρών με έλλειμμα βρέθηκαν αμέσως υπό πίεση στις διεθνείς αγορές: οι κερδοσκοπικές εγχώριες αγορές κατέρρευσαν, τα επιτόκια αυξήθηκαν, το εξωτερικό χρέος διογκώθηκε και η ανάπτυξη έπεσε κατακόρυφα. Αντίθετα, η Γερμανία, μετά από έναν σύντομο... λόξιγκα, γνώρισε μια πρωτοφανή οικονομική άνθηση. Αυτές οι διαφορετικές τροχιές έχουν θέσει υπό αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα του ευρώ.

Σύμφωνα με την κοινή λογική και την επίσημη ρητορική στη Γερμανία και αλλού, η κρίση προκλήθηκε κυρίως από τις υπερβολικές δημόσιες δαπάνες σε ορισμένες χώρες της ευρωζώνης. Η επίλυση αυτής της κρίσης και η πρόληψη άλλων μελλοντικών κρίσεων, θα απαιτήσει, επομένως, απλώς να επιβληθεί αυστηρός έλεγχος επί των κρατικών προϋπολογισμών σε χώρες με ελλειμματικό ισοζύγιο. Για το σκοπό αυτό, η λεγόμενη συνθήκη δημοσιονομικής πειθαρχίας που πρόσφατα διαπραγματεύτηκαν τα μέλη της ΕΕ, εάν επικυρωθεί, επιβάλλει δημοσιονομική λιτότητα σε όλη την ήπειρο. Ορισμένοι οικονομολόγοι, όπως ο Mario Draghi, ο οποίος ηγείται σήμερα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, επίσης πιστεύουν ότι η περικοπή των προϋπολογισμών είναι κάτι καλό για την ανάπτυξη.

Ωστόσο, αυτή είναι μια παραπλανητική διάγνωση. Αν και ορισμένες χώρες της νότιας Ευρώπης, όπως και πολλές δυτικές δημοκρατίες, μπορεί να κάνουν καλά εάν μειώσουν τα δημόσια ελλείμματα, η δημόσια σπατάλη δεν ήταν η κύρια αιτία της κρίσης. Οι χώρες της ευρωζώνης έχουν σχετικά συνετές δημοσιονομικές πολιτικές. Οι περισσότερες έχουν μικρότερα ελλείμματα από την Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της ευρωζώνης με μέσο όρο ελλείμματος πάνω από 3% του ΑΕΠ, το ανώτατο όριο που επιτρέπεται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, και η Πορτογαλία ήταν η μόνη άλλη χώρα που μαστιζόταν επίσης από μεγάλα δημόσια ελλείμματα πριν από την κρίση. Η Ισπανία είχε στην πραγματικότητα πλεόνασμα. Πολύ πιο σημαντικοί στην πρόκληση της κρίσης ήταν οι κοντόφθαλμοι και χαλαροί κανονισμοί για τον ιδιωτικό τομέα, κάτι που εξέθρεψε την απερίσκεπτη πολιτική του τραπεζικού τομέα της Ιρλανδίας, τον ανεπαρκή ανταγωνισμό των αγορών στην Ιταλία και μια εκρηκτική άνοδο της αγοράς ακινήτων που προσγειώθηκε άσχημα στην Ισπανία. Ούτε υπάρχει λόγος να κατηγορούμε την κρίση για την πτώχευση του κοινωνικού μοντέλου της γηραιάς ηπείρου. Η πρόσφατη φερεγγυότητα και η ανταγωνιστικότητα των οικονομιών της βόρειας Ευρώπης δείχνει ότι η συνετή διαχείριση των Ταμείων Προνοίας και οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας μπορούν να κρατήσουν βιώσιμο το ευρωπαϊκό μοντέλο.

Μια χορωδία γερμανικής κριτικής, από την εφημερίδα Bild ως τον Josef Joffe, τον διευθυντή της αξιοσέβαστη εφημερίδας Die Zeit, έχουν απευθύνει την κατηγορία ότι η κρίση βασίστηκε

σε μια μοναδική κουλτούρα διαφθοράς και αναποτελεσματικότητας στη νότια Ευρώπη, σε αντίθεση με τη νηφαλιότητα στον βορρά. Ωστόσο, αυτή η διάκριση είναι επίσης παραπλανητική. Οι σοβαρές κρίσεις τις αγορές ακινήτων ή στον τραπεζικό τομέα δύσκολα εστιάζονται στη νότια Ευρώπη. Έχουν συμβεί πρόσφατα σε όλο τον δυτικό κόσμο. Μεταξύ 1999 και 2008, παρά το σκληρό ανταγωνισμό από τις αναδυόμενες αγορές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε σχεδόν κατά ένα τρίτο. Όλες οι χώρες που βρίσκονται σε κρίση έχουν σχεδόν ταιριάζει ή και ξεπεράσει τη Γερμανία σε κάποιο συνδυασμό αύξησης του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, παραγωγικότητας της εργασίας και ωρών εργασίας. Αυτό εξηγεί γιατί οι επενδύσεις στη νότια Ευρώπη, δεν προέρχονται αποκλειστικά από εγχώριες πηγές: Οι συνοφρωμένοι Γάλλοι και Γερμανοί τραπεζίτες και ομολογιούχοι βοήθησαν να χρηματοδοτηθούν οι επενδύσεις με χαμηλότοκα δάνεια.

Παρά το γεγονός ότι τα μεγάλα ελλείμματα και ο χρεοκοπημένος ιδιωτικός τομέας ήταν μέρος του προβλήματος, η βαθύτερη αιτία της σημερινής κρίσης βρίσκεται στις αντιφάσεις στην ίδια τη ζώνη του ευρωσυστήματος. Δέκα χρόνια μετά την υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος, η Ευρώπη εξακολουθεί να μην είναι μια βέλτιστη νομισματική ζώνη. Αντ' αυτού, το ενιαίο νόμισμα μεγεθύνει τις υφιστάμενες διαφορές και περιορίζει τα μέσα πολιτικής που απαιτούνται για την υπέρβασή τους. Πτώχευση στη νότια Ευρώπη και ευημερία στη Γερμανία είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.

Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία και Ισπανία πέρασαν την τελευταία δεκαετία συσσωρεύοντας μεγάλα και αυξανόμενα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και έτσι κατηγορούνται για αναποτελεσματικότητα και υπερβολικές δαπάνες. Αλλά οι γερμανικές πολιτικές είναι συνυπεύθυνες για τα ελλείμματα. Κατά την ίδρυση του ευρώ το 1999, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έθεσε έναν πανευρωπαϊκό στόχο για τον πληθωρισμό στο 2%, με βάση τις τάσεις στην αγορά εργασίας της Γερμανίας. Ωστόσο, η Γερμανία μετάβαλε τους όρους μειώνοντας τις τιμές της και τους μισθούς της κάτω από αυτό το επίπεδο. Για να δει κανείς πώς αυτό βοήθησε να προκληθεί η κρίση, αρκεί να σκεφτεί το πιο σημαντικό συστατικό για τη μέτρηση της εξωτερικής ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας: το κόστος της εργασίας ανά παραγόμενη μονάδα, που ονομάζεται επίσης «κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος», το οποίο ιδανικά θα έπρεπε να αυξηθεί με τον ίδιο ρυθμό όπως ο πληθωρισμός. Μεταξύ 1999 και 2008, το μέσο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Πορτογαλία και την Ισπανία αυξήθηκε κατά μία ποσοστιαία μονάδα ανά έτος πάνω από το στόχο, καθιστώντας με αργό ρυθμό μη ανταγωνιστικές τις οικονομίες τους και σηματοδοτώντας την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις. Αντίθετα, κατά την ίδια περίοδο στη Γερμανία, η ασθενική αύξηση των μισθών, η επίσης ασθενής εγχώρια κατανάλωση, οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, καθώς και οι περικοπές των κρατικών δαπανών οδήγησαν το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος να αυξηθεί κατά μέσο όρο λιγότερο από ένα τοις εκατό ανά έτος, πολύ χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό στόχο. Επί μία δεκαετία, ο συνδυασμός της υπερβολικής αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε ορισμένες περιοχές και η συμπίεση των μισθών αλλού δημιούργησε ένα συνολικό χάσμα ανταγωνιστικότητας μεταξύ της Γερμανίας και των ευρωπαϊκών εταίρων της κατά 25%. Αυτό ωφέλησε κυρίως τον εξαγωγικό τομέα της Γερμανίας - το μόνο μέρος της οικονομίας της που κατέγραψε καθαρή αύξηση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας -σε βάρος όχι μόνο των ξένων αλλά και των Γερμανών εργαζομένων και των φορολογουμένων, των οποίων οι μισθοί δεν συμβαδίζουν με τον πληθωρισμό.

Πολλοί παρατηρητές, και όχι μόνο στη Γερμανία, βλέπουν την ανταγωνιστικότητα της Γερμανίας ως τον επάξιο καρπό μιας δεκαετίας εσωτερικής μεταρρύθμισης και

αυτοσυγκράτησης, κατά την οποία η κυβέρνηση και τα συνδικάτα εργάστηκαν μαζί για την απελευθέρωση των αγορών εργασίας και την άμβλυνση των μισθών. Οι χώρες της νότιας Ευρώπης, όπως υποστηρίζουν, θα πρέπει απλά να μιμηθούν την επιτυχία της Γερμανίας. Υπάρχει κάποια αλήθεια σε αυτή την άποψη, αλλά παραβλέπει το γεγονός ότι η συγκράτηση των μισθών στη Γερμανία ήταν υπερβολική, τροφοδοτώντας τόσο μια σειρά εμπορικές ανισορροπίες όσο και τον αλόγιστο διεθνή δανεισμό. Επειδή η Γερμανία είναι στην ευρωζώνη, η εξωτερική ανταγωνιστικότητά της δεν αντισταθμίστηκε από την άνοδο του νομίσματος. Η πραγματική σταθμισμένη ισοτιμία της Γερμανίας σήμερα, στο ενιαίο νόμισμα, είναι περίπου 40% χαμηλότερο από εκείνη που θα ήταν αν το γερμανικό μάρκο υπήρχε ακόμα. Το αποτέλεσμα: το εμπορικό πλεόνασμα της Γερμανίας, στα 200 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο, είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο, ακόμα μεγαλύτερο και από της Κίνας. Το 40% του πλεονάσματος προέρχεται από το εμπόριο της Γερμανίας εντός της ευρωζώνης - συνολικά περίπου το ίδιο ποσό με τα συνδυασμένα ελλείμματα των χωρών της κρίσης.

Η συσσώρευση πλεονασμάτων που προέρχονται από τις εξαγωγές και την συγκράτηση της εγχώριας κατανάλωσης, άλλωστε, παράγουν πλεόνασμα κεφαλαίου. Οι γερμανικές τράπεζες και οι Γερμανοί επενδυτές δανείζουν τα επιπλέον κεφάλαιά τους στη νότια Ευρώπη σε ιστορικά χαμηλά επιτόκια, αγνοώντας τον μακροπρόθεσμο κίνδυνο. Έτσι, τα ελλείμματα της νότιας Ευρώπης είναι τόσο σφάλμα της βόρειας Ευρώπης όσο είναι και λάθος των ίδιων των δανειζομένων της νότιας Ευρώπης. Χρησιμοποιώντας ένα υποτιμημένο νόμισμα για να συσσωρευτεί εμπορικά πλεονάσματα, η Γερμανία ενεργεί σαν να είναι η Κίνα της Ευρώπης. Ωστόσο, η ιδιότητά της ως μέλος της ευρωζώνης την απαλλάσσει από το είδος της κριτικής που η Κίνα αναγκάζεται να αντιμετωπίζει τακτικά.

Αυτό η επαγόμενη από το ευρώ ανισορροπία βοηθά να εξηγηθεί γιατί η εξαγωγική οικονομία της Γερμανίας αναπτυσσόταν κατά 3% με 4% ετησίως, ενώ οι γειτονικές οικονομίες παραμένουν βυθισμένες στην κρίση. Τέτοιες ιστορικά μεγάλες ανισορροπίες ήταν περισσότερο από αρκετές για να προκαλέσουν σοβαρές κρίσεις στις οικονομίες που χρωστούν. Ωστόσο, στην προσπάθειά τους να καλύψουν τη διαφορά με τη Γερμανία, οι κυβερνήσεις της νότιας Ευρώπης παρεμποδίστηκαν περαιτέρω από το σύστημα του ευρώ, που τους έχει αφαιρέσει το κύριο εργαλείο που παραδοσιακά χρησιμοποιούσαν για να συμβαδίσουν με τους οικονομικά ανταγωνιστικούς γείτονές τους: την υποτίμηση του νομίσματος. Η υποτίμηση μειώνει την τιμή των εξαγωγών και αυξάνει την τιμή των εισαγωγών, μετατοπίζοντας μέρος του βάρους της προσαρμογής των ελλειμμάτων στους ξένους των οποίων τα προϊόντα έχουν γίνει σχετικά λιγότερο ανταγωνιστικά. Το ευρώ έχει αναγκάσει επίσης τις νότιες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να παραδώσουν τον μονομερή έλεγχο των επιτοκίων και του πληθωρισμού, ως ένα μέσο για έλεγχο των τιμών ή μείωση των χρεών τους. Η μόνη εναπομείνασα επιλογή πολιτικής που οι ελλειμματικές χώρες έχουν για να καλύψουν το χάσμα ανταγωνιστικότητας του 25% είναι να μειώσουν δραστικά τους μισθούς, την ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα και τις κρατικές δαπάνες, οδηγώντας σε μείωση του επιπέδου της συνολικής κατανάλωσης. Σε κάθε χώρα, τέτοιες άμεσες περικοπές τείνουν να είναι αμφιλεγόμενες, να έχουν πολιτικό κόστος και να είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν. Η Γερμανία, εν τω μεταξύ, παρά το γεγονός ότι φέρει μεγάλο μέρος της ευθύνης για το χάσμα αυτό, δεν αντιμετωπίζει άμεση πίεση από την αγορά για να μοιραστεί το κόστος της προσαρμογής.

Εν όψει αυτών των εντάσεων, η διατήρηση της ενότητας της ευρωζώνης απαιτεί από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις πρώτα να αντιμετωπίσουν την κρίση ρευστότητας με τη σταθεροποίηση των χρεωμένων χωρών και την στήριξη των ευρωπαϊκών τραπεζών και στη συνέχεια, μακροπρόθεσμα, να προσπαθήσουν τη δομική σύγκλιση των ευρωπαϊκών

οικονομιών. Οι χώρες της ευρωζώνης φαίνεται να έχουν επιτυχώς, αν και ίσως μόνο προσωρινά, αντιμετωπίσει την πρώτη πρόκληση. Μετά από δύο χρόνια, οι ισολογισμοί των τραπεζών έχουν σταθεροποιηθεί, οι αγορές μετοχών και ομολόγων ανέκαμψαν και η άμεση πίεση στις χρεωμένες χώρες έχει σταματήσει. Για την επίτευξη των στόχων αυτών, η ΕΕ, η οποία κατά τις φήμες είναι αργή και προσεκτική, ενήργησε με εξαιρετική ευελιξία.

Από τον Μάιο του 2010, οι ευρωπαίοι ηγέτες δημιούργησαν μια σειρά από Ταμεία με συνολικά κεφάλαια σχεδόν 800 δισ. ευρώ, συμπεριλαμβανομένων των δεσμεύσεων από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), και συνήψαν συμφωνίες μεταξύ των επιμέρους χωρών, με στόχο την πρόληψη ανεξέλεγκτων χρεοκοπιών. Ένας μόνιμος ευρωπαϊκός μηχανισμός σταθερότητας δημιουργήθηκε για να αναλάβει τη λειτουργία πολλών από αυτών των Ταμείων, τον Ιούλιο του τρέχοντος έτους, ενδεχομένως με ακόμα περισσότερα χρήματα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αγόρασε ομόλογα από τις προβληματικές χώρες, τα οποία προεξοφλούνται στη συνέχεια, αν και κάτι τέτοιο μπορεί να έχει παραβιάσει διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ που απαγορεύει διασώσεις οικονομιών και νομισματική χρηματοδότηση δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Τον Φεβρουάριο, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ανάγκασαν ομολογιούχους ελληνικών ομολογιών να αποδεχθούν μια απώλεια 53% και μείωσαν τα επιτόκια στο υπόλοιπο χρέος της χώρας.

Η ΕΕ σταθεροποίησε επίσης τον χρηματοπιστωτικό της τομέα. Τους τελευταίους μήνες, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στήριξε το τραπεζικό σύστημα της ηπείρου προσφέροντας 600 δισεκατομμύρια ευρώ σε τριετή δάνεια στο πολύ χαμηλό επιτόκιο του 1%. Έχει υπαινιχθεί ότι μπορεί να παράσχει περισσότερα τέτοια δάνεια, εάν κριθεί απαραίτητο. Η ΕΕ έχει εγκρίνει σημαντικές νέες τραπεζικές ρυθμίσεις, που αυξάνουν το ποσό του κεφαλαίου των τραπεζών που πρέπει να διακρατείται και έχει ξεκαθαρίσει τις ευθύνες της για τη ρύθμιση των τραπεζών.

Το Βερολίνο έχει ξεπεράσει τις περισσότερες προσδοκίες με το να στηρίζει σταθερά αυτή τις τολμηρές δράσεις, αναλαμβάνοντας κατά τη διαδικασία μεγάλο κόστος και ρίσκο. Αλλά δεν το έχει πράξει από ιδεαλισμό ή φιλανθρωπία, παρά τις εμπνευσμένες εκκλήσεις της καγκελάριας Άνγκελα Μέρκελ για ενίσχυση της ευρωπαϊκής πολιτικής ένωσης. Η Γερμανία είναι ο μεγαλύτερος ωφελημένος από την χρηματοπιστωτική σταθερότητα και το κοινό νόμισμα. Μια ξαφνική χρεοκοπία από μια χώρα της ευρωζώνης ή η κατάρρευση του κοινού νομίσματος θα καταστρέψει τη γερμανική οικονομία, κυρίως την εξαγωγική βιομηχανία της. Επιπλέον, επειδή δεν είναι δημοφιλείς οι διασώσεις στη Γερμανία, η στήριξη της ΕΕ στις ελλειμματικές χώρες έχει μέχρι στιγμής προσφέρει τον πιο αποδοτικό και πολιτικά πρόσφορο τρόπο στο Βερολίνο για να εξασφαλιστεί ότι οι γερμανικές τράπεζες και οι ομολογιούχοι θα λάβουν την αποπληρωμή των απερίσκεπτων διεθνών δανείων τους. Δεν αποτελεί έκπληξη, λοιπόν, ότι μια ισχυρή υποστήριξη από τις γερμανικές επιχειρήσεις υπήρξε καθοριστική για την εξασφάλιση μιας πολυκομματικής πλειοψηφίας στη γερμανική Βουλή που στήριξε τη δέσμευση πόρων για την υπεράσπιση του ευρώ.

Είναι λιγότερο σαφές κατά πόσον το ευρώ εξυπηρετεί τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των ελλειμματικών χωρών. Στις χώρες αυτές, το ισχυρότερο επιχείρημα για την παραμονή στην ευρωζώνη ήταν ότι το κόστος της εξόδου θα ήταν απαγορευτικό. Εάν η Ελλάδα εγκαταλείψει το ευρώ, για παράδειγμα, το κόστος που θα δημιουργηθεί από την ταχεία εκροή κεφαλαίων, τη μαζική πτώχευση των τραπεζών και των επιχειρήσεων και την προσαρμογή στο εθνικό νόμισμα θα ανέλθει πιθανόν στο ένα τρις. ευρώ. Και οι κίνδυνοι μιας ελληνικής κατάρρευσης φαίνονται λίγοι σε σύγκριση με εκείνους της μετάδοσης της κρίσης στην Ιταλία ή την Ισπανία.

Τα αμερικανικά και ευρωπαϊκά μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν επικρίνει την Μέρκελ για την αναποφασιστική ηγεσία της, η οποία λένε ότι έχει δημιουργήσει μια αργή ευρωπαϊκή απόκριση επικεντρωμένη περισσότερο στην επιβολή λιτότητας παρά στην αναζωπύρωση της ανάπτυξης. Είναι αλήθεια ότι αντιμετωπίζοντας μη ρεαλιστικές προσδοκίες για ανάκαμψη, η Γερμανία αντιτάχθηκε αρχικά στα σχέδια διάσωσης και αναδιάρθρωσης του χρέους και στη συνέχεια οργάνωσε δάνεια με επιτόκια σε επίπεδα τιμωρίας. Μόνο τον Οκτώβριο του 2011, και σε μεγάλο βαθμό χάρη στην επιμονή του ΔΝΤ, η Ευρώπη είχε αρχίσει να τακτοποιεί τα ελληνικά κρατικά χρέη. Αντί γι' αυτό, η καλύτερη τεχνοκρατική λύση θα ήταν, η Γερμανία να στηρίζει μια ταχύτερη και πιο γενναιόδωρη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, με τους ιδιώτες ομολογιούχους στη βόρεια Ευρώπη να αναλάβουν ένα μερίδιο των απωλειών, και η ΕΕ να παράσχει περισσότερο γενναιόδωρη χρηματοδότηση ώστε να τραβήξει τις προβληματικές οικονομίες από την ύφεση. Αυτό θα μπορούσε να εμποδίσει αυτές τις οικονομίες από τη συσσώρευση χρέους, αφήνοντας καλύτερες προοπτικές για αυστηρότερους προϋπολογισμούς και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε βάθος χρόνου.

Ωστόσο, οι προσδοκίες για αυτό το είδος του αποτελέσματος υποτιμούν την εγγενή πολιτική δυσκολία των διαπραγματεύσεων για το χρέος, οι οποίες περιλαμβάνουν διαπραγματεύσεις μεταξύ κυβερνήσεων χωρών με έλλειμμα και εκείνων με πλεόνασμα, ταυτόχρονα με ανησυχίες για τις αντιδράσεις των χρηματοπιστωτικών αγορών αλλά και των φορολογουμένων. Αν το ελληνικό χρέος είχε διευθετηθεί νωρίτερα, ή αν είχε χτιστεί ένα μεγαλύτερο «τείχος προστασίας» για να προστατευθεί η Ιταλία και η Ισπανία από την κατάρρευση, τα κίνητρα για μεταρρυθμίσεις των χωρών που χρωστούν θα είχαν μειωθεί. Η Γερμανία δεσμεύεται δικαίως να πιέσει για σημαντικές εγχώριες αλλαγές μέσα από αυτή τη διαδικασία, ιδίως δεδομένης της προθυμίας της να διακινδυνεύσει τη χρηματοδότηση σε άλλες χώρες χωρίς σταθερή εγγύηση επιστροφής του χρέους. Αντιμετωπίζοντας τις βραχυπρόθεσμες συνέπειες της κρίσης χρέους, και διασώζοντας ένα σύστημα από το οποίο επωφελούνται, οι Γερμανοί ηγέτες έχουν επιδείξει πιο τολμηρή πολιτική ηγεσία από ό, τι σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή στην ιστορία της ευρωπαϊκής νομισματικής ολοκλήρωσης.

Δυστυχώς, η διαχείριση των βραχυπρόθεσμων συμπτωμάτων της κρίσης δεν είναι αρκετή. Η επίλυση της άμεσης κρίσης ρευστότητας έχει εξασφαλίσει στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αρκετά χρόνια για να αντιμετωπίσουν το βαθύτερο πρόβλημα: πώς να ενθαρρύνουν τη θεμελιώδη οικονομική σύγκλιση. Για όσο διάστημα οι χώρες της ευρωζώνης εξακολουθούν να λαμβάνουν τόσο ριζικά διαφορετικές πορείες σχετικά με το κόστος εργασίας, τις δημόσιες δαπάνες, τη συμπεριφορά του ιδιωτικού τομέα και την ανταγωνιστικότητα, η Ευρώπη δεν θα είναι μια βέλτιστη νομισματική περιοχή περισσότερο από όσο ήταν όταν το ευρώ τέθηκε σε κυκλοφορία.

Τώρα που το γνωρίζουν αυτό, τα περισσότερα κράτη μέλη σήμερα πιθανόν να μην επέλεγαν ένα κοινό νόμισμα. Στην ίδρυση της ευρωζώνης, οι υποστηρικτές δικαιολόγησαν το νόμισμα με τον ισχυρισμό ότι οι επώδυνες βραχυπρόθεσμες προσαρμογές θα δημιουργήσουν μακροπρόθεσμη οικονομική υγεία. Τώρα, το επιχείρημα έχει γυρίσει: μπορεί να ήταν κακή ιδέα να δημιουργήσουμε το ευρώ αλλά τώρα που υπάρχει, τα βραχυπρόθεσμα οφέλη να μείνουμε με αυτό (σε σύγκριση με την καταστροφική εναλλακτική λύση) αντισταθμίζουν τα μακροπρόθεσμα κόστη.

Νέες, φιλομεταρρυθμιστικές κυβερνήσεις ανέλαβαν τα καθήκοντά τους σε όλη την Ευρώπη, με επικεφαλής τον Μάριο Μόντι στη Ρώμη, τον Μαριάνο Ραχόι στη Μαδρίτη, τον Πέδρο Πάσος Κοέλιο στη Λισαβόνα, τον Λουκά Παπαδήμο στην Αθήνα και τον Έντα Κένυ στο Δουβλίνο. Οι κυβερνήσεις αυτές είναι αποφασισμένες να κάνουν το ευρώ λειτουργικό, αλλά

αντιμετωπίζουν δύσκολες επιλογές. Οι πολιτικοί της αντιπολίτευσης στην Ελλάδα και αλλού υποστηρίζουν όλο και περισσότερο την έξοδο από την ευρωζώνη αντί για την διαρκή λιτότητα. Εν τω μεταξύ, εξέχοντα στελέχη των γερμανικών επιχειρήσεων και της οικονομίας έχουν καταδείξει ότι η Γερμανία θα μπορούσε να επιβιώσει σε μια μικρότερη βόρεια ευρωζώνη ή με δικό της νόμισμα, όπως η Σουηδία. Τα θέματα αυτά θα επιλυθούν όχι στις Βρυξέλλες ή τη Φρανκφούρτη, αλλά στις εθνικές πρωτεύουσες. Η διατήρηση του ευρώ με την τρέχουσα μορφή του εξαρτάται από την διαμόρφωση ενός πολιτικά βιώσιμου συμβιβασμού για το ποιες χώρες και ποιες ομάδες σε αυτές τις χώρες θα επωμιστούν το βάρος να κάνουν τις διαφορετικές οικονομίες της Ευρώπης να συγκλίνουν.

Η γερμανική άποψη - ότι το μέλλον του ευρώ στηρίζεται στις χώρες που θα προχωρήσουν σε δύσκολες μεταρρυθμίσεις και σε μείωση των δημοσίων δαπανών - είναι εν μέρει σωστή. Θα ήταν παράτολμο για τη Γερμανία να αναλάβει υποχρεώσεις για τις ελλειμματικές χώρες χωρίς αυτές τις μεταρρυθμίσεις. Αυτός είναι ο λόγος που το Βερολίνο επέμεινε ότι το σύμφωνο δημοσιονομικής πειθαρχίας της ΕΕ απαιτεί από τις κυβερνήσεις να ενσωματώσουν στα εθνικά συντάγματά τους διατάξεις για ισοσκελισμένο προϋπολογισμό. Ωστόσο, αυτό εξακολουθεί να αφήνει άλυτα δύο κρίσιμα ερωτήματα για το πώς θα κατανεμηθεί το κόστος της προσαρμογής της Ευρώπης, τόσο στο εσωτερικό των χωρών όσο και μεταξύ τους.

Πρώτον, πώς θα μεταρρυθμιστεί ο ιδιωτικός τομέας της Ευρώπης; Διαφορετικά μισθολόγια στον ιδιωτικό τομέα και διαφορετικές επιχειρηματικές πρακτικές αποτελούν μεγαλύτερο εμπόδιο για την οικονομική σύγκλιση από όσο οι διαφοροποιήσεις στις δημόσιες δαπάνες. Ωστόσο, συχνά είναι ασαφές το πώς ακριβώς οι εθνικές κυβερνήσεις μπορούν να ενθαρρύνουν τις μεταρρυθμίσεις επί των μισθών και των επιχειρηματικών πρακτικών ή πώς η ΕΕ μπορεί να διαβεβαιώσει ότι οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις εφαρμόζονται στην πράξη. Συχνά είναι πιο εύκολο για τις κυβερνήσεις να περικόψουν τις δημόσιες δαπάνες από το να επιβάλουν λύσεις σε ισχυρές τράπεζες, εταιρείες ή συνδικάτα. Ως αποτέλεσμα, ακόμα και αν η κρίση προέρχεται από τον ιδιωτικό τομέα, το κόστος της σταθεροποίησης πέφτει συχνά δυσανάλογα περισσότερο πάνω στους δικαιούχους του δημόσιου τομέα.

Δεύτερον, ποιες είναι οι χώρες που θα πρέπει να χαράξουν νέα οικονομικά μονοπάτια; Η Γερμανία ωφελείται σημαντικά από το σημερινό σύστημα, στο οποίο οι ελλειμματικές χώρες πρέπει να κάνουν σχεδόν όλη την προσπάθεια της προσαρμογής προχωρώντας σε περικοπή δαπανών και η Γερμανία θα παρέχει τη χρηματοδότηση για να εξασφαλιστεί ότι θα αποπληρώσουν τα δάνειά τους, κάτι που χρησιμεύει επίσης για τη διάσωση των τραπεζών της βόρειας Ευρώπης και των ομολογιούχων. Το νέο δημοσιονομικό σύμφωνο θα το θεσμοποιήσει αυτό. Ωστόσο, επιβάλλοντας το αρχικό κόστος της ανάκαμψης στις ελλειμματικές χώρες με τη μορφή της λιτότητας είναι πιθανό να αποτύχει τόσο ρεαλιστικά όσο και πολιτικά. Οικονομίες χωρίς ανάπτυξη δεν μπορούν να υποστηρίξουν ή να διατηρήσουν τη μείωση του χρέους ή τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ακόμη και επίσημες εκθέσεις της ΕΕ και του ΔΝΤ δεν ισχυρίζονται ότι οι τρέχουσες πολιτικές θα δημιουργήσουν βιώσιμη ανταγωνιστικότητα και σύγκλιση. Αυτός είναι ο λόγος που ακόμη και ο Μόντι, ο τεχνοκράτης Ιταλός πρωθυπουργός, πρόσφατα κατέστησε σαφές ότι οι ελλειμματικές χώρες θα μπορούσαν να αγκαλιάσουν τη λιτότητα και τις μεταρρυθμίσεις μόνο εφόσον η Γερμανία αλλάξει τις πολιτικές της ώστε να δεχτεί μεγαλύτερη επιβάρυνση για την προσαρμογή των ευρωπαϊκών οικονομιών.

Ο οικονομολόγος Πολ Κρούγκμαν αλλά και άλλοι υποστηρίζουν ότι μια τέτοια επιβάρυνση θα μπορούσε να έρθει με τη μορφή ενός περισσότερο συγκεντρωτικού ευρωπαϊκού φορολογικού φεντεραλισμού. Αν η Ευρώπη διέθετε μια κοινή πολιτική ταυτότητα που

υποστηρίζει δημοσιονομικές μεταβιβάσεις μεταξύ των κυβερνήσεων - όχι διαφορετικές από τις μεταφορές κεφαλαίων μεταξύ των Πολιτειών των ΗΠΑ που πραγματοποιούνται μέσω της ομοσπονδιακής κυβέρνησης - οι χώρες της ευρωζώνης θα μπορούσαν να φέρουν τις οικονομίες τους σε ισορροπία. Αυτή η αναλογία δεν είναι απολύτως πειστική. Η Ευρώπη δεν είναι Αμερική. Η Ουάσιγκτον επιτρέπει στις Πολιτείες των ΗΠΑ να λειτουργούν κάτω από ένα ενιαίο νόμισμα, όχι μέσω φορολογικού φεντεραλισμού και τακτικών διασώσεων, αλλά μέσω κανόνων για τοπικούς ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς που υποστηρίζονται από - συχνά βίαιες- αποχωρήσεις επιχειρήσεων, κεφαλαίου και ανθρώπων προς πιο δυναμικές οικονομικά περιοχές. Όταν κατέρρευσε η παραδοσιακή μεταποίηση στο Μίτσιγκαν, η ομοσπονδιακή παρέμβαση δεν έσωσε την Πολιτεία από το να περάσει μια δεκαετία συρρίκνωσης πληθυσμού και εισοδημάτων. Απλώς οι κάτοικοι του Μίτσιγκαν και τα χρήματά τους μετακινήθηκαν προς Νότον. (Η έντονη διαμάχη σχετικά με τη διάσωση της αυτοκινητοβιομηχανίας αποδεικνύει ότι ήταν μια εξαιρεση). Επιπλέον, οι βόρειοι Ευρωπαίοι είναι ακόμη λιγότερο διατεθειμένοι να υποστηρίξουν μεγάλες άμεσες μεταβιβάσεις σε ξένους γείτονές τους από όσο οι Αμερικανοί στις νότιες πολιτείες είναι πρόθυμοι να διασώσουν το Μίτσιγκαν. Αν και οι βόρειοι Ευρωπαίοι έχουν αποδεχθεί τις ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές διασώσεις προς το παρόν, τα κεφάλαια αυτά είναι ανεπαρκή για να σώσουν μεγάλες χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, και έτσι δεν έχουν υποσκελίσει την ανάγκη για μια πιο ουσιαστική σύγκλιση.

Δεδομένου ότι η λιτότητα και ο φορολογικός φεντεραλισμός δεν μπορούν να αντέξουν όλο το βάρος της προσαρμογής, ιδίως για τις μεγάλες οφειλέτριες χώρες, η σύγκλιση της Ευρώπης θα απαιτήσει επίσης μια μετατόπιση των εσωτερικών πολιτικών της Γερμανίας και άλλων πλεονασματικών χωρών. Το Βερολίνο πρέπει να κινηθεί για να αυξήσει τις δημόσιες δαπάνες του, τους μισθούς του και την κατανάλωση με ταχύτερο ρυθμό. Αυτό θα βοηθήσει να γεφυρωθεί το χάσμα ανταγωνιστικότητας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών, θα ενθαρρύνει τις χώρες με έλλειμμα να αναπτυχθούν και να εξάγουν περισσότερο και θα μειώσει τα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών σε ολόκληρη τη νότια Ευρώπη. Μια πτώση στην αξία του ευρώ θα έχει συμπληρωματικό, αλλά ασθενέστερο, αποτέλεσμα. Στη Γερμανία, μια τέτοια αλλαγή θα μπορούσε να κερδίσει και την υποστήριξη των συνδικάτων, του τομέα παροχής υπηρεσιών, του δημόσιου τομέα και των αριστερών κομμάτων, καθώς όλοι θα επωφεληθούν άμεσα από αυτές τις πολιτικές. Το κόλπο είναι να πεισθεί η εξαγωγική βιομηχανία της Γερμανίας, τα γεράκια του πληθωρισμού και ο συντηρητικός συνασπισμός της Μέρκελ ότι τα μακροπρόθεσμα οφέλη από ένα σταθερό νόμισμα υπερτερούν των κινδύνων του πληθωρισμού και των δεσμεύσεων της χώρας να διασώσει τους γείτονές της. Οι Γερμανοί καγκελάριοι έχουν ιστορικά υπάρξει πιο πρόθυμοι από τους νεοφιλελεύθερους οικονομολόγους και τους κεντρικούς τραπεζίτες στο να εξετάσουν την αύξηση των δαπανών και των μισθών, ιδιαίτερα κοντά σε προεκλογικές περιόδους.

Υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ότι η Γερμανία κινείται προς αυτή την κατεύθυνση, παρά τα όσα οι πολιτικοί και οι διπλωμάτες της λένε μερικές φορές. Το κόστος της αδράνειας βραχυπρόθεσμα είναι πολύ υψηλό. Όμως, ελλείψει μια βαθύτερης σύγκλισης, τα μακροπρόθεσμα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη της ευρωζώνης συσσωρεύονται στην αντίθετη πλευρά της επιτυχίας. Το αν η Γερμανία θα πάρει τελικά τις δύσκολες πολιτικές αποφάσεις που απαιτούνται για να σώσει το ευρώ ή δεν τις πάρει, κατά πάσα πιθανότητα θα εξαρτηθεί από το περίγραμμα της επόμενης χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Πολλοί Ευρωπαίοι διαμαρτύρονται ότι η κρίση έχει αποκαλύψει ότι η ΕΕ είναι αντιδημοκρατική. Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα φαίνονται αποστασιοποιημένα, τεχνοκρατικά και άδικα για τους κοινούς ανθρώπους, όπως έχουν υποστηρίξει οι μελετητές Timothy Garton

Ash και Larry Siedentop, μεταξύ πολλών άλλων . Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι εν λόγω ισχυρισμοί περιλαμβάνουν μικρή αλήθεια. Η ΕΕ εξακολουθεί να ελέγχεται αυστηρά από εκλεγμένους πολιτικούς σε εθνικό επίπεδο. Βέβαια, κάθε χώρα παραδίδει κάποιον μονομερή έλεγχο επί της εσωτερικής πολιτικής της, αλλά σε αντάλλαγμα εξασφαλίζει επιρροή στις πολιτικές των άλλων χωρών που την επηρεάζουν. Στην ΕΕ, η ταυτόχρονη λήψη αποφάσεων από τις εθνικές υπηρεσίες και τους εκλεγμένους με άμεσο τρόπο ευρωβουλευτές, δημιουργούν μια μορφή περιορισμένης κυβέρνησης που θα έκανε περήφανους τον Τζον Λοκ και τον Τζέιμς Μάντισον. Κανενός τα δημοκρατικά δικαιώματα δεν περιορίζονται για όσο διάστημα οι πολίτες του κάθε κράτους μέλους επιλέγουν ελεύθερα να δρουν ενωτικά και η συνεργασία συντηρεί την ίδια δημόσια εισροή και διαφάνεια που οι Ευρωπαίοι περιμένουν στην χάραξη της εσωτερικής πολιτικής.

Κρίνοντας από αυτό το πρότυπο της δημοκρατίας, όμως, το ενιαίο νόμισμα έχει βρεθεί πάντα να υπολείπεται. Το πρόβλημα δεν είναι ο ρόλος των τεχνοκρατικών κεντρικών τραπεζών, ή ακόμη και των προσωρινών τεχνοκρατικών κυβερνήσεων. Σχεδόν κάθε σύγχρονη χώρα δέχεται ότι μια αξιόπιστη δέσμευση στη νομισματική σταθερότητα απαιτεί από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες να είναι πιο αυτόνομες από τα κοινοβούλια ή τους προέδρους. Το πρόβλημα είναι μάλλον ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι πιο ανεξάρτητη από οποιαδήποτε άλλη συγκρίσιμη εθνική κεντρική τράπεζα - χωρίς καμιά προφανή τεχνοκρατική ή δημοκρατική δικαιολογία. Ο λόγος, αντίθετα, είναι πολιτικός: Ήταν το αντάλλαγμα στη Γερμανία για τη δημιουργία του ευρώ. Το αποτέλεσμα είναι ένα σύστημα που κλίνει προς τις γερμανικές προτεραιότητες: τον χαμηλό πληθωρισμό, την λιτότητα και την εξόφληση των πιστωτών.

Τα πολιτικά και κοινωνικά κόστη της προσαρμογής σε ένα κοινό νόμισμα, εν τω μεταξύ, έχουν πέσει δυσανάλογα επάνω στις πλάτες των φτωχών και των αδύναμων. Κατά τα τελευταία δύο χρόνια, η ΕΕ έχει κάνει εκκλήσεις για μειώσεις του ελάχιστου μισθού και των κρατικών δαπανών, αλλά ζήτησε λιγότερα από τους εύπορους πολίτες, τους τραπεζίτες και τους πολίτες των πλεονασματικών χωρών. Ένα δικαιότερο σύστημα θα απαιτούσε καλύτερη εφαρμογή της είσπραξης του φόρου εισοδήματος (κατά μέσο όρο, οι πλούσιοι Έλληνες παρακρατούν παράνομα το ένα τέταρτο από αυτά που χρωστούν σε φόρο), καθώς και μεταρρυθμίσεις στη στέγαση και τις επιχειρηματικές πρακτικές. Παρακολουθώντας τις τεχνοκρατικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα, την Ιταλία και αλλού να συμφωνούν να επιβάλουν αυτό που φαίνεται να είναι μονόπλευρες πολιτικές υποστηριζόμενες από τις ευρωπαϊκές Αρχές, φυσικά, πολλοί πολίτες γίνονται νευρικοί.

Το πρόβλημα αυτό καθιστά σαφές ότι μια πιο ισορροπημένη ευρωζώνη, την οποία χρειάζεται τόσο η Γερμανία όσο και οι χρεωμένες χώρες, δεν είναι απλώς μια ρεαλιστική ανάγκη: αποτελεί δημοκρατικό επιτακτικό καθήκον. Ωστόσο, παρά τις σοβαρές διαρθρωτικές αποκλίσεις της, στο τέλος της ημέρας, αν η Ευρωζώνη καταρρεύσει, θα είναι λόγω της αφθονίας της δημοκρατίας όσο και της έλλειψής της. Η απόκλιση μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών αντανακλά τις τοπικές προτεραιότητες και προτιμήσεις. Καμιά μακροπρόθεσμη λύση στα δεινά της Ευρώπης δεν μπορεί να επιβληθεί σε ένα κράτος μέλος χωρίς τη συγκατάθεση της κυβέρνησής του, καθώς και κάθε κυβέρνηση - ακόμα και οι τεχνοκρατικές κυβερνήσεις που τώρα κυβερνούν στην Αθήνα και τη Ρώμη - απαιτούν μια εκλογική εντολή. (Η Ιρλανδία προχώρησε ακόμη περισσότερο για την εξασφάλιση δημοκρατικής συναίνεσης, όταν, τον Φεβρουάριο, ανακοίνωσε ότι θα θέσει το σύμφωνο δημοσιονομικής σταθερότητας της ΕΕ σε δημοψήφισμα εντός του τρέχοντος έτους). Οι δημοκρατικές κυβερνήσεις συχνά δυσκολεύονται να δεσμευτούν για τον τύπο των μακροπρόθεσμων μεταρρυθμίσεων που

αμφότερες η βόρεια και η νότια Ευρώπη απαιτούν σήμερα. Στην περίπτωση αυτή, εάν δεν μπορέσουν, τότε το ευρώ δεν θα παραμείνει βιώσιμο.

Η κρίση του ευρώ θα διαμορφώσει όχι μόνο τη μοίρα του ενιαίου νομίσματος, αλλά και το μέλλον ολόκληρης της ηπείρου. Η πρόσφατη αναταραχή έχει καταστήσει σαφές ότι η ευθυγράμμιση των ευρωπαϊκών εσωτερικών πολιτικών αποτελεί προϋπόθεση για την αμοιβαία επωφελή συνεργασία. Αυτό είναι το χαρακτηριστικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπου τα βασικά εθνικά συμφέροντα και ο τρόπος των κανονισμών έχουν συγκλίνει, όπως στον τομέα του εμπορίου, οι κυβερνήσεις έχουν αναπτύξει ισχυρούς κανόνες για να συντονίσουν τις πολιτικές τους, και αυτές οι πολιτικές έχουν παραμείνει σταθερές μέσα στην κρίση. Στους τομείς όπου οι χώρες δεν εναρμόνισαν τις πολιτικές τους, οι κανόνες παραμένουν προαιρετικοί και σε μεγάλο βαθμό εθνικοί. Έτσι, το αποτέλεσμα της κρίσης του ευρώ θα εξαρτηθεί από το πόσο καλά η βόρεια και η νότια Ευρώπη μπορούν να κλείσουν τα κενά στην μακροοικονομική συμπεριφορά τους. Αλλά οι δυσκολίες στο να μπορέσουν οι ευρωπαϊκές χώρες να υιοθετήσουν παρόμοιες νομισματικές πολιτικές δείχνουν ότι οι ηγέτες της ΕΕ μπορεί να έχουν προχωρήσει την εναρμόνιση όσο μπορεί να πάει.

Από την άποψη αυτή, η κρίση του ευρώ είναι μόνο η τελευταία εξέλιξη σε μακρά πορεία δύο δεκαετιών προς τη σταθεροποίηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Κατά το χρόνο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, πολλοί παρατηρητές της ΕΕ ανέμεναν να ξεκινήσει να ρυθμίζει όλο και περισσότερες πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων για την κοινωνική πρόνοια, την περίθαλψη, τις συντάξεις, την ποινική δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, τα ζητήματα του πολιτισμού και της γλώσσας, των τοπικών υποδομών, την εθνική πολιτική, και, πάνω απ' όλα, τη φορολογία και τις δημοσιονομικές προτεραιότητες. Λίγα από αυτά έγιναν, και η Ευρώπη προωθεί σήμερα λίγες πολιτικές που ανοίγουν νέα πεδία για συνολική ρύθμιση. Σήμερα, τα ευρωπαϊκά κράτη διατηρούν πολύ περισσότερο έλεγχο από όσο οι Βρυξέλλες σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων, μετανάστευσης, πνευματικής ιδιοκτησίας και κοινωνικής πολιτικής. Και όταν η ΕΕ ξεκινήσει μια νέα κεντρική πολιτική, είναι σπάνιο κάθε κυβέρνηση να την συνυπογράψει ή να την εφαρμόσει πλήρως. Δεν χρησιμοποιεί κάθε μέλος της ΕΕ το ευρώ, όπως ακριβώς δεν τηρεί κάθε μέλος της ΕΕ τη συμφωνία Σένγκεν η οποία περιορίζει τους ελέγχους στα σύνορα, ή δεν συμμετέχει σε όλες τις δράσεις εξωτερικής πολιτικής και άμυνας της ΕΕ.

Ωστόσο, τίποτε από αυτά δεν δικαιώνει τους ευρω-πεσιμιστές. Καμία χώρα δεν έχει προβεί σε σοβαρή πρόκληση για οποιαδήποτε από τις βασικές δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε κανένας σπουδαίος ευρωπαίος πολιτικός υποστήριξε την έξοδο από την ΕΕ, καθώς αυτό θα ισοδυναμούσε με οικονομική αυτοκτονία. Οι Βρυξέλλες συνεχίζουν να διαχειρίζονται περίπου το 10% των εθνικών πολιτικών, από τη ρύθμιση των επιχειρήσεων ως την ευρωπαϊκή μετανάστευση, στο πλαίσιο ενός ενιαίου νομικού συστήματος. Η Ένωση έχει πρόσφατα επεκταθεί, από 12 μέλη κατά τη στιγμή της Συνθήκης του Μάαστριχτ σε 27 σήμερα, κάνοντας μια διαρκή κίνηση προς το άνοιγμα των αγορών, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου στο πέρασμά της. Οι χώρες δεν έχουν ανταποκριθεί στην κρίση του ευρώ με στροφή προς τον προστατευτισμό ή με το να αρνούνται να εφαρμόσουν τις πολιτικές της ΕΕ, επειδή η συνεργασία στους τομείς αυτούς στηρίζεται σταθερά στο κοινό συμφέρον. Η ίδια η κρίση του ευρώ επέτρεψε στις ευρωπαϊκές πολιτικές να ενταθούν σε υφιστάμενους τομείς, όπως η νομισματική και τραπεζική ρύθμιση. Και ακόμη και η κατάρρευση του ευρώ δεν θα θέσει σε κίνδυνο την ύπαρξη της ΕΕ, παρά τα όσα μερικοί σχολιαστές όπως ο Walter Laqueur και ο Wolfgang Münchau έχουν κατά καιρούς υποστηρίξει. Όποια και αν είναι η έκβαση της κρίσης, η ΕΕ θα παραμείνει χωρίς αντίπαλο ως το πιο φιλόδοξο και επιτυχές παράδειγμα εθελοντικής διεθνούς συνεργασίας στην παγκόσμια ιστορία.

Παρόλα αυτά, η κρίση σηματοδοτεί ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχει φτάσει σε ένα φυσικό πλάτωμα, τουλάχιστον για το ορατό μέλλον, και βασίζεται σε μια ρεαλιστική κατανομή μεταξύ της πολιτικής των εθνικών και των υπερεθνικών πολιτικών. Η κίνηση προς μια «διαρκώς στενότερη ένωση» την οποία οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ονειρεύονταν όταν υπέγραψαν τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957 θα πρέπει να σταματήσει σε κάποιο σημείο. Δεν θα υπάρξει ποτέ ένα συνολικό ευρωπαϊκό ομοσπονδιακό κράτος. Αλλά στο πλαίσιο της όλο και περισσότερο σαφούς εντολής για μια σταθερή συνταγματική διεύθυνση, η Ευρώπη θα συνεχίσει να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις ενός ολοένα και πιο αλληλοεξαρτώμενου κόσμου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^Ο ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.1 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2010

Οριακή μείωση καταγράφηκε στο δημοσιονομικό έλλειμμα του συνόλου των χωρών της Ευρωζώνης (17 χώρες) και του συνόλου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (27 χώρες) κατά το 2010.

Πιο συγκεκριμένα, για τις χώρες της Ευρωζώνης, το έλλειμμα μειώθηκε σε 6,0% του ΑΕΠ, έναντι 6,3% κατά το 2009 και για το σύνολο των χωρών της Ε.Ε., μειώθηκε σε 6,4% από 6,8%.

Αντίθετα, καταγράφηκε μία συνολική (με εξαίρεση την Εσθονία και τη Σουηδία) αύξηση του χρέους σαν ποσοστό του ΑΕΠ, το οποίο έφθασε στο 85,1% για τις 17 χώρες της Ευρωζώνης και στο 80% για το σύνολο των 27 χωρών της Ε.Ε..

Μόλις 5 χώρες (Δανία, Εσθονία, Λουξεμβούργο, Φινλανδία, και Σουηδία) πληρούσαν στα τέλη του 2009 τα κριτήρια του Μάαστριχτ (χρέος κάτω του 60% και έλλειμμα κάτω του 3,0% του ΑΕΠ) τόσο για το χρέος, όσο και για το έλλειμμα. Παράλληλα, το κριτήριο του χρέους πληρούσαν και 8 ακόμη χώρες (Βουλγαρία, Τσεχία, Λεττονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβενία, και Σλοβακία), αφού καταγράφουν χρέος κάτω του 60% του ΑΕΠ.

Το γεγονός ότι η Ευρωζώνη και η Ευρωπαϊκή Ένωση ευρύτερα, δεν κατόρθωσαν να επιβάλουν ένα καθεστώς δημοσιονομικής πειθαρχίας, τελικά δεν αφορά μόνον την Ελλάδα, ή και τις άλλες αδύναμες χώρες της Ευρωπαϊκής περιφέρειας, αλλά -κατά τα φαινόμενα- η “αρρώστια” των ελλειμμάτων και του χρέους έχει προσβάλει τη μεγάλη πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε την κριτική που επανέρχεται στο προσκήνιο, αναφορικά με τη στάση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά την περίοδο 2003 και 2004, όταν αρνήθηκε να επιβάλει κυρώσεις σε μεγάλες χώρες που υπερέβησαν το έλλειμμα και κυρίως στη Γερμανία και στη Γαλλία. Πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι η “χαλάρωση” εκείνης της χρονικής περιόδου, ως το σημείο καμπής στην εξέλιξη της δημοσιονομικής κατάστασης των χωρών της Ευρωζώνης, αφού αποδείχθηκε ότι οι κανόνες για δημοσιονομική πειθαρχία ήταν χωρίς μεγάλη ουσία. Στη συνέχεια, η εμφάνιση της χρηματοοικονομικής κρίσης της περιόδου 2007-2009, απλά μεγέθυνε το πρόβλημα, το οποίο είχε εκδηλωθεί αρκετά νωρίτερα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ο μέσος όρος του δημοσιονομικού ελλείμματος για το 2007, για τις μεν χώρες της Ευρωζώνης έφθανε στο 0,7% του ΑΕΠ και για το σύνολο των χωρών της Ε.Ε. στο 0,9%. Ο μέσος όρος του χρέους, για τις χώρες της Ευρωζώνης έφθανε στο 66,2% του ΑΕΠ και για το σύνολο των χωρών της Ε.Ε. στο 59%. Είναι προφανές ότι, η κατάσταση επιδεινώθηκε σημαντικά μέσα σε μόλις 3 χρόνια. Παράλληλα, όπως φάνηκε από τα στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα σήμερα, η βλάβη είναι ήδη σημαντική και θα απαιτηθούν προσπάθειες πολλών ετών, για το το σύνολο σχεδόν

των ευρωπαϊκών χωρών, για να σταματήσουν οι παράγοντες των ελλειμμάτων και του χρέους να συνιστούν σημαντικό κίνδυνο στην οικονομική πορεία των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με βάση τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν σήμερα, προκύπτει ότι μείωσαν το μέγεθος του ελλείμματος ως ποσοστό του ΑΕΠ (θετική εξέλιξη) 21 χώρες: Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Κύπρος, Λεττονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Φινλανδία, Σουηδία και η Μεγ. Βρετανία.

Αύξησαν το μέγεθος του ελλείμματος ως ποσοστό του ΑΕΠ (αρνητική εξέλιξη), 5 χώρες: Γερμανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Αυστρία και Πολωνία.

Τέλος, δημοσιονομικό πλεόνασμα εμφάνισε η Εσθονία (έναντι ελλείμματος κατά το 2009).

Σε επίπεδο χρέους, οι 25 από τις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέγραψαν αύξηση του χρέους σαν ποσοστό του ΑΕΠ. Μείωση του χρέους πέτυχαν μόνον η Εσθονία και η Σουηδία. Αναφορικά με τις ελληνικές επιδόσεις, θα πρέπει να αναφερθεί ότι, με εξαίρεση το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ιρλανδίας (το οποίο όμως είναι ένα “εφ’ άπαξ” έλλειμμα και δεν είναι “διαρθρωτικού” χαρακτήρα), η Ελλάδα εξακολουθεί να εμφανίζει το υψηλότερο έλλειμμα, αλλά και το υψηλότερο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ (142,8%)

Βέβαια, από την άλλη πλευρά, η χώρα πέτυχε μείωση του ελλείματός της κατά 4,9% του ΑΕΠ, κάτι που -παρά την κριτική που δέχεται σήμερα η Κυβέρνηση- δε θα πρέπει να θεωρηθεί ως αμελητέο.

Παράλληλα, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, μετά από σειρά πολλών ετών, η Eurostat δε διατυπώνει επιφυλάξεις για την ορθότητα των ελληνικών στοιχείων, ενώ αντίθετα, διατυπώνει σχετικές (διαδικαστικές) επιφυλάξεις για τα στοιχεία της Μεγάλης Βρετανίας και της Ρουμανίας.

Πίνακας 1: Συνολική εξέλιξη των Δημοσιονομικών μεγεθών στις χώρες της Ευρωζώνης (17)				
Ευρωζώνη (17)	2007 (σε εκατ.Ευρώ)	2008 (σε εκατ.Ευρώ)	2009 (σε εκατ.Ευρώ)	2010 (σε εκατ.Ευρώ)
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	9.030.198	9.244.306	8.930.927	9.161.696
Δημοσιονομικό Έλλειμμα (-)	-62.044	-196.966	-571.457	-572.526
Δημοσιονομικό Πλεόνασμα				

α (+)				
» » » » » » » » » » ως (%) του ΑΕΠ	-0.7	-2.1	-6.4	-6.2
Δαπάνες Γεν. Κυβέρνησ ης ως (%) του ΑΕΠ	45.9	47.1	51.1	50.9
Έσοδα Γεν. Κυβέρνησ ης ως (%) του ΑΕΠ	45.2	44.9	44.7	44.6
Δημόσιο Χρέος (σε εκατ. Ευρώ)	5.989.195	6.481.274	7.125.902	7.822.443
Δημόσιο Χρέος (ως % του ΑΕΠ)	66.3	70.1	79.8	85.4
Δαπάνες Γεν. Κυβέρνησ ης ως (%) του ΑΕΠ	45.6	47.1	51.0	50.6
Έσοδα Γεν. Κυβέρνησ ης ως (%) του ΑΕΠ	44.7	44.7	44.1	44.1
Δημόσιο Χρέος (σε εκατ. Ευρώ)	7.315.316	7.791.183	8.779.402	9.816.372
Δημόσιο Χρέος (ως % του	59.0	62.5	74.7	80.2

ΑΕΠ)				
------	--	--	--	--

Τα μεγαλύτερα Δημοσιονομικά Ελλείμματα ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, κατά τη διάρκεια του 2010 κατεγράφησαν : στην Ιρλανδία (-31.3%), στην Ελλάδα (-10.6%), στο Ηνωμένο Βασίλειο (-10.3%), στην Πορτογαλία (-9.8%), στην Ισπανία (-9.3%), στη Λετονία (-8.3%), στη Πολωνία (-7.8%), στη Γαλλία (-7.1%), στη Λιθουανία (-7.0%) και στη Ρουμανία (-6.9%). Αντίθετα τα μικρότερα ελλείμματα κατεγράφησαν στο Λουξεμβούργο (-1.1%), στη Φινλανδία (-2.5%), και στη Δανία (-2.6%). Η Εσθονία και η Σουηδία κατέγραψαν ένα ελαφρύ δημοσιονομικό πλεόνασμα, μέσα στο 2010 της τάξεως του 0.2%. Συμπερασματικά, Είκοσι ένα (21) Κράτη – Μέλη παρουσίασαν μία βελτίωση στο Δημοσιονομικό τους Ισοζύγιο σε σχέση πάντα με το ΑΕΠ τους το 2010 σε σύγκριση με το 2009, πέντε (5) εμφάνισαν χειροτέρευση ενώ ένα (1) παρέμεινε σταθερό.

Στο τέλος του 2010, οι χαμηλότερες αναλογίες Δημόσιου Χρέους προς ΑΕΠ παρατηρήθηκαν στην Εσθονία (6.7%), στη Βουλγαρία (16.3%), στο Λουξεμβούργο (19.1%), στη Ρουμανία (31.0%), στη Τσεχία (37.6%), στη Λιθουανία (38.0%), στη Σλοβενία (38.8%) και στη Σουηδία (39.7%). Δεκατέσσερα (14) Κράτη – Μέλη είχαν αναλογία Δημόσιου Χρέους προς ΑΕΠ μεγαλύτερη από το 60% του ΑΕΠ μέσα στο 2010, και πρόκειται για τις εξής χώρες: Ελλάδα (144.9%), Ιταλία (118.4%), Βέλγιο (96.2%), Ιρλανδία (94.9%), Πορτογαλία (93.3%), Γερμανία (83.2%), Γαλλία (82.3%), Ουγγαρία (81.3%), Ηνωμένο Βασίλειο (79.9%), Αυστρία (71.8%), Μάλτα (69.0%), Ολλανδία (62.9%), Κύπρος (61.5%) και Ισπανία (61.0%).

Το 2010, οι Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης στις χώρες της Ευρωζώνης ήταν ίσες με το 50.9% του ΑΕΠ και τα Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης με το 44.6% (του ΑΕΠ) ενώ τα αριθμητικά δεδομένα για το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 50.6%. και 44.1% αντίστοιχα. Και στις δύο ζώνες η αναλογία των Κυβερνητικών Δαπανών μειώθηκε ελαφρώς μεταξύ του 2009 και του 2010 ενώ ο λόγος των Εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης στο ίδιο χρονικό διάστημα, παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος.

Πίνακας 3: Μέγεθος Δημοσιονομικής προσαρμογής κατά το 2010, στις χώρες της Ε.Ε. (27)		
Χώρες	2009 Δημοσιονομικό Έλλειμμα ως % του ΑΕΠ	2010 Δημοσιονομικό Έλλειμμα ως % του ΑΕΠ
Αυστρία	-4.1	-4.4
Βέλγιο	-5.8	-4.1
Βουλγαρία*	-4.3	-3.1
Γαλλία	-7.5	-7.1
Γερμανία	-3.2	-4.3
Δανία*	-2.7	-2.6

Ελλάδα	-15.8	-10.6
Εσθονία	-2.0	0.2
Ηνωμένο Βασίλειο*	-11.5	-10.3
Ιρλανδία	-14.2	-31.3
Ισπανία	-11.2	-9.3
Ιταλία	-5.4	-4.6
Κύπρος	-6.1	-5.3
Λετονία*	-9.7	-8.3
Λιθουανία*	-9.5	-7.0
Λουξεμβούργο	-0.9	-1.1
Μάλτα	-3.7	-3.6
Ολλανδία	-5.6	-5.1
Ουγγαρία*	-4.6	-4.2
Πολωνία*	-7.3	-7.8
Πορτογαλία	-10.1	-9.8
Ρουμανία*	-9.0	-6.9
Σλοβακία	-8.0	-7.7
Σλοβενία	-6.1	-5.8
Σουηδία*	-0.7	0.2
Τσεχία*	-5.8	-4.8
Φινλανδία	-2.5	-2.5

Οι χώρες βρίσκονται **εκτός** της ζώνης του **Ευρώ** (17) αλλά **εντός** **Ε.Ε.**(27). Ως εκτούτου η εκτίμηση του Δημοσιονομικού τους Ελλείμματος Χρέους τους ως % ΑΕΠ γίνεται με βάση το εθνικό τους νόμισμα και όχι με βάση το Ευρώ.

Πίνακας 4: Μεταβολή Δημόσιου Χρέους (ως ποσοστό του ΑΕΠ) κατά το 2010, στις χώρες της Ε.Ε. (27)		
Χώρες	2009 Δημόσιο Χρέος ως % του ΑΕΠ	2010 Δημόσιο Χρέος ως % του ΑΕΠ
Αυστρία	69.5	71.8
Βέλγιο	95.9	96.2
Βουλγαρία*	14.6	16.3
Γαλλία	79.0	82.3
Γερμανία	74.4	83.2

Δανία*	41.8	43.7
Ελλάδα	129.3	144.9
Εσθονία	7.2	6.7
Ηνωμένο Βασίλειο*	69.6	79.9
Ιρλανδία	65.2	94.9
Ισπανία	53.8	61.0
Ιταλία	115.5	118.4
Κύπρος	58.5	61.5
Λετονία*	36.7	44.7
Λιθουανία*	29.4	38.0
Λουξεμβούργο	14.8	19.1
Μάλτα	67.8	69.0
Ολλανδία	60.8	62.9
Ουγγαρία*	79.7	81.3
Πολωνία*	50.9	54.9
Πορτογαλία	83.0	93.3
Ρουμανία*	23.6	31.0
Σλοβακία	35.5	41.0
Σλοβενία	35.3	38.8
Σουηδία*	42.7	39.7
Τσεχία*	34.4	37.6
Φινλανδία	43.3	48.3

*Οι χώρες βρίσκονται εκτός της ζώνης του Ευρώ (17) αλλά εντός Ε.Ε.(27). Ως εκτούτου η εκτίμηση του Δημόσιου Χρέους τους ως % ΑΕΠ γίνεται με βάση το εθνικό τους νόμισμα και όχι με βάση το Ευρώ.

Πίνακας 5: Μεταβολή Δημόσιου Χρέους (σε απόλυτα μεγέθη) κατά το 2010, στις χώρες της Ευρωζώνης (17)			
Χώρες	2009 Δημόσιο Χρέος σε απόλυτα ποσά (σε εκατ. Ευρώ)	2010 Δημόσιο Χρέος σε απόλυτα ποσά (σε εκατ. Ευρώ)	Μεταβολή (%) 2010 / 2009
Αυστρία	191.069	205.576	7,59
Βέλγιο	326.319	340.738	4,42
Γαλλία	1.492.746	1.591.169	6,59
Γερμανία	1.767.744	2.061.795	16,63

Ελλάδα	299.537	329.351	9,95
Εσθονία	991	957	-3,43
Ιρλανδία	104.731	147.988	41,3
Ισπανία	563.878	641.802	13,82
Ιταλία	1.763.629	1.842.826	4,49
Κύπρος	9.865	10.653	8,0
Λουξεμβούργο	5.527	7.672	38,81
Μάλτα	3.954	4.250	7,49
Ολλανδία	347.102	369.894	6,57
Πορτογαλία	139.945	161.257	15,23
Σλοβακία	22.331	26.998	20,9
Σλοβενία	12.449	13.737	10,35
Φινλανδία	74.998	86.975	15,97

4.2 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2011

Το 2011, το Δημοσιονομικό Έλλειμμα των Κρατών – Μελών της Ευρωζώνης όσο και εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (27) μειώθηκε σε απόλυτα μεγέθη σε σχέση με το 2010 ενώ το Δημόσιο Χρέος αυξήθηκε και στις δύο ζώνες. Στις χώρες της Ευρωζώνης ο λόγος του Δημοσιονομικού Ελλείμματος προς το Α.Ε.Π. μειώθηκε από το 6,2% το 2010 στο 4,1% το 2011 και στην Ε.Ε. (Ευρωπαϊκή Ένωση) από το 6,5% στο 4,5%. Στην Ευρωζώνη ο λόγος του Δημοσίου Χρέους προς το Α.Ε.Π. αυξήθηκε από το 85,3% στο τέλος του 2010 στο 87,2% στο τέλος του 2011, και στην Ε.Ε. από 80,0% στο 82,5%.

Πίνακας 1: Συνολική εξέλιξη των Δημοσιονομικών μεγεθών στις χώρες της Ευρωζώνης (17)				
Ευρωζώνη (17)	2008 (σε εκατ.Ευρώ)	2009 (σε εκατ.Ευρώ)	2010 (σε εκατ.Ευρώ)	2011 (σε εκατ.Ευρώ)
Α.Ε.Π. σε αγοραίες τιμές	9.244.227	8.919.411	9.162.447	9.419.160
Δημοσιονομικό Έλλειμμα (-) Δημοσιονομικό Πλεόνασμα	-196.067	-569.501	-571.050	-387.617

(+)				
» » » » » » » » » » » » » ως (%) του ΑΕΠ	-2.1	-6.4	-6.2	-4.1
Δαπάνες Γεν. Κυβέρνηση ς ως (%) του ΑΕΠ	47.1	51.1	50.9	49.3
Έσοδα Γεν. Κυβέρνηση ς ως (%) του ΑΕΠ	44.9	44.8	44.7	45.2
Δημόσιο Χρέος (σε εκατ. Ευρώ)	6.481.705	7.125.984	7.817.826	8.215.289
Δημόσιο Χρέος (ως % του ΑΕΠ)	70.1	79.9	85.3	87.2

Πίνακας 2: Συνολική εξέλιξη των Δημοσιονομικών μεγεθών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (27)				
Ευρωπαϊκή Ένωση (27)	2008 (σε εκατ. Ευρώ)	2009 (σε εκατ. Ευρώ)	2010 (σε εκατ. Ευρώ)	2011 (σε εκατ.Ευρώ)
Α.Ε.Π. σε αγοραίες τιμές	12.466.843	11.742.120	12.260.171	12.634.499
Δημοσιονομικό Έλλειμμα (-) / Δημοσιονομικό Πλεόνασμα (+)	-302.270	-808.644	-802.311	-565.117
» » » » » » » » » » » » ως (%) του ΑΕΠ	-2.4	-6.9	-6.5	-4.5
Δαπάνες Γεν. Κυβέρνησης ως (%) του ΑΕΠ	47.1	51.1	50.6	49.1

Έσοδα Γεν. Κυβέρνησης ως (%) του ΑΕΠ	44.7	44.2	44.1	44.6
Δημόσιο Χρέος (Χρέος Γεν. Κυβέρνησης σε εκατ. Ευρώ)	7.789.712	8.777.601	9.811.660	10.421.987
Δημόσιο Χρέος (Χρέος Γεν. Κυβέρνησης σε ως % του ΑΕΠ)	62.5	74.8	80.0	82.5

Κατά τη διάρκεια του 2011 τα μεγαλύτερα Δημοσιονομικά Ελλείμματα ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π. κατεγράφησαν : στην Ιρλανδία (-13.1%), στην Ελλάδα (-9.1%), στην Ισπανία (-8.5%), στο Ηνωμένο Βασίλειο (-8.3%), στη Σλοβενία (-6.4%), στην Κύπρο (-6.3%), στη Λιθουανία (-5.5%), στη Γαλλία και στη Ρουμανία (και οι δύο με -5.2%) και στην Πολωνία (-5.1%). Τα μικρότερα ελλείμματα κατεγράφησαν στη Φινλανδία (-0.5%), στο Λουξεμβούργο (-0.6%) και στη Γερμανία (-1.0%). Η Ουγγαρία (+4.3%), η Εσθονία (+1.0%) και η Σουηδία (+0.3%) κατέγραψαν Δημοσιονομικό Πλεόνασμα, μέσα στο 2011. Συμπερασματικά, Είκοσι τέσσερα (24) Κράτη – Μέλη παρουσίασαν βελτίωση των Ισοζυγίων Γενικής Κυβέρνησης σε αναλογία πάντα με το Α.Ε.Π. τους το 2011 σε σύγκριση με το 2010, δύο (2) εμφάνισαν χειροτέρευση ενώ ένα (1) παρέμεινε σταθερό.

Στο τέλος του 2011, οι χαμηλότερες αναλογίες Δημόσιου Χρέους προς ΑΕΠ παρατηρήθηκαν στην Εσθονία (6.0%), στη Βουλγαρία (16.3%), στο Λουξεμβούργο (18.2%), στη Ρουμανία (33.3%), στη Σουηδία (38.4%), στη Λιθουανία (38.5%), στη Τσεχία (41.2%), στη Λετονία (42.4%), στη Σλοβακία (43.3%) και στη Δανία (46.5%). Δεκατέσσερα (14) Κράτη – Μέλη είχαν αναλογία Δημόσιου Χρέους προς ΑΕΠ μεγαλύτερη από το 60% του ΑΕΠ μέσα στο 2011, και πρόκειται για τις εξής χώρες: Ελλάδα (165.3%), Ιταλία (120.1%), Ιρλανδία (108.2%), Πορτογαλία (107.8%), Βέλγιο (98.0%), Γαλλία (85.8%), Ηνωμένο Βασίλειο (85.7%), Γερμανία (81.2%), Ουγγαρία (80.6%), Αυστρία (72.2%), Μάλτα (72.0%), Κύπρος (71.6%), Ισπανία (68.5%) και Ολλανδία (65.2%).

Το 2011, οι Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης στις χώρες της Ευρωζώνης ήταν ίσες με το 49.3% του Α.Ε.Π. και τα Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης με το 45.2% (του Α.Ε.Π.) ενώ τα αριθμητικά δεδομένα για το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 49.1% και 44.6% αντίστοιχα. Και στις δύο ζώνες η αναλογία των Δαπανών Γενικής Κυβέρνησης προς το Α.Ε.Π. μειώθηκε μεταξύ του 2010 και του 2011 ενώ ο λόγος των Εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης (προς το Α.Ε.Π.) στο ίδιο χρονικό διάστημα, εμφάνισε άνοδο.

Πίνακας 3: Μέγεθος Δημοσιονομικής προσαρμογής κατά το 2011, στις χώρες της Ε.Ε. (27)

Χώρες	2010 Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ	2011 Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ
Αυστρία	-4.5	-2.6
Βέλγιο	-3.8	-3.7
Βουλγαρία*	-3.1	-2.1
Γαλλία	-7.1	-5.2
Γερμανία	-4.3	-1.0
Δανία*	-2.5	-1.8
Ελλάδα	-10.3	-9.1
Εσθονία	0.2	1.0
Ηνωμένο Βασίλειο*	-10.2	-8.3
Ιρλανδία	-31.2	-13.1
Ισπανία	-9.3	-8.5
Ιταλία	-4.6	-3.9
Κύπρος	-5.3	-6.3
Λετονία*	-8.2	-3.5
Λιθουανία*	-7.2	-5.5
Λουξεμβούργο	-0.9	-0.6
Μάλτα	-3.7	-2.7
Ολλανδία	-5.1	-4.7
Ουγγαρία*	-4.2	4.3
Πολωνία*	-7.8	-5.1
Πορτογαλία	-9.8	-4.2
Ρουμανία*	-6.8	-5.2
Σλοβακία	-7.7	-4.8
Σλοβενία	-6.0	-6.4
Σουηδία*	0.3	0.3
Τσεχία*	-4.8	-3.1
Φινλανδία	-2.5	-0.5

*Οι χώρες με κίτρινη επισήμανση βρίσκονται εκτός της ζώνης του Ευρώ (17) αλλά εντός Ε.Ε.(27).

**Πίνακας 4: Μεταβολή Δημόσιου Χρέους (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)
κατά το 2011, στις χώρες της Ε.Ε. (27)**

Χώρες	2010 Δημόσιο Χρέος ως % του ΑΕΠ	2011 Δημόσιο Χρέος ως % του ΑΕΠ
Αυστρία	71.9	72.2
Βέλγιο	96.0	98.0
Βουλγαρία*	16.3	16.3
Γαλλία	82.3	85.8
Γερμανία	83.0	81.2
Δανία*	42.9	46.5
Ελλάδα	145.0	165.3
Εσθονία	6.7	6.0
Ηνωμένο Βασίλειο*	79.6	85.7
Ιρλανδία	92.5	108.2
Ισπανία	61.2	68.5
Ιταλία	118.6	120.1
Κύπρος	61.5	71.6
Λετονία*	44.7	42.6
Λιθουανία*	38.0	38.5
Λουξεμβούργο	19.1	18.2
Μάλτα	69.4	72.0
Ολλανδία	62.9	65.2
Ουγγαρία*	81.4	80.6
Πολωνία*	54.8	56.3
Πορτογαλία	93.3	107.8
Ρουμανία*	30.5	33.3
Σλοβακία	41.1	43.3
Σλοβενία	38.8	47.6
Σουηδία*	39.4	38.4
Τσεχία*	38.1	41.2
Φινλανδία	48.4	48.6

*Οι χώρες με κίτρινη επισήμανση βρίσκονται εκτός της ζώνης του Ευρώ (17) αλλά εντός Ε.Ε.(27).

Πίνακας 5: Μεταβολή Δημόσιου Χρέους (σε απόλυτα μεγέθη) κατά το 2011, στις χώρες της Ευρωζώνης (17)

Χώρες	2010 Δημόσιο Χρέος σε απόλυτα ποσά (σε εκατ. Ευρώ)	2011 Δημόσιο Χρέος σε απόλυτα ποσά (σε εκατ. Ευρώ)	Μεταβολή (%) 2011 / 2010
Αυστρία	205.741	217.399	5,67
Βέλγιο	340.302	361.735	6,30
Γαλλία	1.595.172	1.717.256	7,65
Γερμανία	2.056.711	2.088.472	1,54
Ελλάδα	329.535	355.617	7,91
Εσθονία	957	965	0,84
Ιρλανδία	144.241	169.264	17,35
Ισπανία	643.136	734.961	14,28
Ιταλία	1.841.912	1.897.179	3,00
Κύπρος	10.653	12.720	19,40
Λουξεμβούργο	7.672	7.786	1,49
Μάλτα	4.251	4.600	8,21
Ολλανδία	369.894	392.506	6,11
Πορτογαλία	161.135	184.291	14,37
Σλοβακία	26.998	29.911	10,79
Σλοβενία	13.737	16.954	23,42
Φινλανδία	86.974	93.030	6,96

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

5.1 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Όλες οι οικονομίες της ευρωζώνης, παρά το διαφορετικό βαθμό ένταξής τους στο διεθνές οικονομικό σύστημα, είναι δέκτες πολλών οικονομικών και πολιτικών διαταραχών. Πριν την ίδρυση της ΟΝΕ τονίστηκε ο κίνδυνος της εμφάνισης στα κράτη μέλη της ΟΝΕ διαφορετικών διαταραχών (Bayoumi and σταθεροποιητικού ταμείου (Belke and Gros, 1998).

Κατά τον δεκαετή βίο της η ΟΝΕ και η ΕΕ εν γένει εκλήθη να αφομοιώσει τους ενδογενείς κραδασμούς της μετάβασης από την ΕΕ-15 στην ΕΕ-27 και της αύξησης του αριθμού των μελών της ΟΝΕ. Επίσης εκλήθη να διαχειρισθεί την επιθετική εξαγωγική πολιτική της Κίνας και των άλλων δυναμικώς αναπτυσσομένων χωρών στην ευρωπαϊκή αγορά, την κρίση πρώτων υλών και τις μεγάλες αυξήσεις στις τιμές πετρελαίου, καθώς και τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση.

Οι εν λόγω διαταραχές είχαν διαφορετικές επιπτώσεις στις επί μέρους χώρες της ΟΝΕ. Επί παραδείγματι, η ένταξη των νέων χωρών, οι οποίες έχουν όμοιες οικονομικές διαρθρώσεις με τις χώρες της περιφέρειας της ΕΕ-15, αλλά φθηνότερα κόστη παραγωγής, ανταγωνίζονται στις ίδιες αγορές τις χώρες του Νότου. Επίσης, προσέλκυσαν τεράστια ποσά για άμεσες επενδύσεις από τις ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ, εν μέρει εις βάρος των χωρών του Νότου.

Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές τους προέρχονται κυρίως από τις ανεπτυγμένες χώρες του Βορρά. Οι επιπτώσεις των εμπορικών συναλλαγών με την Κίνα διαφέρουν από χώρα σε χώρα και μετρώνται με όρους ελλειμμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ τους.

Οι αυξήσεις των πρώτων υλών και των τιμών του πετρελαίου επιβαρύνουν το ισοζύγιο πληρωμών των χωρών με υψηλά ελλείμματα περισσότερο από ότι τις χώρες που έχουν ήδη πλεονάσματα ή μικρό βαθμό εξάρτησης από εισαγωγές ενέργειας (Hahn and Mestre, 2011). Τέλος, η χρηματοπιστωτική κρίση και η ανάγκη για δημοσιονομική επέκταση, για αντικυκλικούς λόγους, οδήγησε σε συγκριτικώς μεγαλύτερη κρίση ρευστότητας τις χώρες του Νότου. Συνεπώς, οι εξωτερικές διαταραχές είχαν εν συνόλω ισχυρότερη επίδραση στις χώρες της περιφέρειας από ό,τι στις χώρες του Βορρά και συνέβαλαν, ως ένα βαθμό, στην κρίση που βιώνουν.

Η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ προσανατολίζεται στη σταθερότητα των τιμών (ετήσιος πληθωρισμός κατώτερος, αλλά πλησίον του 2%) του μέσου όρου της ευρωζώνης. Όπως, όμως, επεσημάνθη ανωτέρω, οι πληθωριστικές εξελίξεις στις χώρες της ευρωζώνης υπήρξαν αποκλίνουσες. Έτσι, οι χώρες με πληθωρισμό (και ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση) αρκετά άνω του 2% χρειαζόνταν μία πιο σφιχτή νομισματική πολιτική, ενώ χώρες με πολύ χαμηλότερα ποσοστά πληθωρισμού (και χαμηλότερα ποσοστά οικονομικής μεγέθυνσης) θα ήθελαν μία πιο επεκτατική νομισματική πολιτική. Η χωρική διαφοροποίηση της νομισματικής πολιτικής είναι όμως ανέφικτη. Συνεπώς, εκ των πραγμάτων η κοινή νομισματική πολιτική ήταν κατά την πρώτη δεκαετία της ΟΝΕ συχνά προκυκλική, δηλαδή ενίσχυε τον πληθωρισμό και τα δημοσιονομικά ελλείμματα στις ταχύτερα μεγεθυνόμενες

οικονομίες, κυρίως, της περιφέρειας, αλλά και την ύφεση σε ορισμένες χώρες του Ενωσιακού Βορρά (Buti et al, 2009, Hughes Hallet and Richter 2008, Prausselo, 2011).

Το κύριο συμπέρασμα από την ανωτέρω ανάλυση είναι ότι οι χώρες της περιφέρειας, οι οποίες ευρίσκονται στη δίνη της τρέχουσας κρίσης, αγνόησαν τους όρους παιγνιδιού της και δεν αξιοποίησαν τα δυναμικά πλεονεκτήματά της.

Αντιθέτως, επέτειναν τα ανταγωνιστικά μειονεκτήματά τους. Διαπιστώνεται, όμως, ότι και το σύστημα της ONE, μη δυνάμενο να αντιμετωπίσει ασύμμετρες διαταραχές και, εκ των πραγμάτων, ασκώντας μια προκυκλική νομισματική πολιτική, συνέβαλε, αν και σε μικρότερο βαθμό, στην κρίση.

5.2 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Οι οικονομικές κρίσεις είναι το αιτιατό και όχι το αίτιο των προβλημάτων. Είναι το σύμπτωμα μίας βαριάς ασθένειας, η οποία προκαλείται κατά κανόνα από συμπεριφορές και πρακτικές της οικονομικής πολιτικής και των αγορών. Όπως όλες οι μεγάλες οικονομικές κρίσεις, έτσι και η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση και πολύ περισσότερο η κρίση χρέους και ρευστότητας σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης λειτούργησαν ως διαδικασία αποκάλυψης μίας σειράς αρρυθμιών, προβλημάτων και κενών του συστήματος και της διακυβέρνησης της ONE.

Ειδικότερα, με την κρίση της ευρωζώνης απεκαλύφθησαν: Οι δομικές ατέλειες και οι λειτουργικές αδυναμίες του ευρωσυστήματος.

Είναι πρόδηλη η διαπίστωση ότι όλες οι αδυναμίες και τα κενά της αρχιτεκτονικής της ONE, που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες ενότητες, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο τόσο στην πρόκληση της κρίσης, όσο και στην αναποτελεσματική διαχείρισή της. Λ.χ. οι χώρες της περιφέρειας, οι οποίες εντάχθησαν με αδύνατες οικονομικές διαρθρώσεις, με ανταγωνιστικά μειονεκτήματα, με αποκλίνουσα κουλτούρα σταθερότητας ή με υψηλό δημόσιο χρέος και λανθασμένες οικονομικές πολιτικές ήταν εκείνες, οι οποίες εμφάνισαν τα δίδυμα ελλείμματα (δημοσιονομικά και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών) και προκάλεσαν τη συνολική κρίση του συστήματος. Η κρίση αποκάλυψε επίσης τη σημασία της μη ενσωμάτωσης στο σύστημα διακυβέρνησης της ONE μηχανισμών πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών της. Επίσης, η κυριαρχία της πολιτικής έναντι της οικονομικής λογικής δεν διαπιστώθηκε μόνο κατά την φάση οικοδόμησης της ONE, αλλά και κατά την περίοδο λειτουργίας της, όταν με πρωταγωνιστή τον άξονα Γερμανίας-Γαλλίας καταστρατηγήθηκε, σε μεγάλο βαθμό, το οπλοστάσιο της δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Η κρίση κατέδειξε ότι το σύστημα της ONE εμφανίζει τεράστια προβλήματα κατά τη λήψη των αποφάσεων. Δεν ανέπτυξε μία κοινή στρατηγική αντιμετώπισης των συνεπειών της χρηματοπιστωτικής κρίσης και αντέδρασε με σημαντική καθυστέρηση στην αντιμετώπιση της κρίσης χρέους και ρευστότητας της Ελλάδος και των άλλων χωρών της περιφέρειας. Λόγω απουσίας ενός θεσμοθετημένου συστήματος διαχείρισης κρίσεων και κατανομής ρόλων, ανεδείχθησαν σε πρωταγωνιστικούς δρώντες όλες οι συνιστώσες της ΕΕ: Η ΕΚΤ, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες, το Eurogroup, το ECOFIN, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ONE, τα εθνικά κοινοβούλια, τα εθνικά πολιτικά κόμματα, οι κοινωνικοί εταίροι, τα κοινωνικά κινήματα, οι τράπεζες, τα ερευνητικά ινστιτούτα, μεμονωμένες προσωπικότητες

κ.ά. Σ' αυτούς έρχονται να προστεθούν και δρώντες εκτός της ΟΝΕ, όπως το ΔΝΤ, οι «οίκοι αξιολόγησης», τα μεγάλα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι κυβερνήσεις μεγάλων χωρών (π.χ. ΗΠΑ, Ιαπωνία, Κίνα), οι "Ομάδες των 7/8" (G7/8) και των "20" (G 20), διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης, ερευνητικές μονάδες, εδικοί με βαρύνουσα άποψη κ.ά. Όλοι οι ανωτέρω δρώντες εξέφρασαν και εκφράζουν συχνά αποκλίνουσες απόψεις, χωρίς να υπάρχει ένα ενιαίο φόρουμ συντονισμού αυτών. Η άφθονη πολιτική ρητορική, η συνεχής δημοσιοποίηση διαφορετικών απόψεων και εκτιμήσεων και η ανοικτή οικονομική διπλωματία προκάλεσαν και προκαλούν ανασφάλεια στις κοινωνίες και στις αγορές και επιδεινώνουν την κατάσταση.

Η εμπλοκή του ΔΝΤ στη διαχείριση της ευρωπαϊκής κρίσης και η υιοθέτηση των μεθόδων δανεισμού και εποπτείας του έδειξε την αδυναμία των χωρών της ΟΝΕ να διαχειρισθούν μόνες τους την κρίση και, χωρίς αμφιβολία, έβλαψε την αξιοπιστία και τη διεθνή εικόνα της ΟΝΕ.

Τέλος, ερωτήματα εγείρονται σχετικά με τη δημοκρατική νομιμοποίηση των αποφάσεων διαχείρισης της κρίσης λαμβάνονται από τις εθνικές κυβερνήσεις και τα όργανα της ΕΕ χωρίς την προηγούμενη συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Η άρση του κατακερματισμού και του πολυκεντρισμού καθώς και η κάλυψη του δημοκρατικού ελλείμματος κατά τη λήψη αποφάσεων με τη δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου διαχείρισης κρίσεων, το οποίο θα ασκεί προσεκτική οικονομική διπλωματία, αποτελεί το μεγάλο ζητούμενο.

Το έλλειμμα οραματικής και αποφασιστικής ευρωπαϊκής ηγεσίας και η εμφάνιση οικονομικού εθνικισμού σε ορισμένα κράτη μέλη.

Το έλλειμμα αποτελεσματικής ευρωπαϊκής ηγεσίας εκφράστηκε πολλαπλώς. Εν πρώτοις, δεν λειτούργησε αποτελεσματικώς, όπως στο παρελθόν, ο παραδοσιακός γαλλογερμανικός άξονας, λόγω διαφορετικών εσωτερικών πολιτικών συνθηκών, συμφερόντων και αντιλήψεων των πολιτικών τους ηγεσιών. Πολλές κυβερνήσεις στις χώρες της ΟΝΕ καθόρισαν την στάση τους έναντι της κρίσης επί τη βάσει σταθμίσεων εσωτερικής πολιτικής και όχι του κοινού (συλλογικού) συμφέροντος. Εξ άλλου, όπως δείχνει η διαδρομή της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, σε περιόδους κρίσεων, κάθε κυβέρνηση ενδιαφέρεται περισσότερο για τα του οίκου της και λιγότερο για τη σύνολη πορεία της ενοποίησης και την ευρωπαϊκή πολιτική. Οργανωμένες εθνικές ομάδες πίεσης και ευρωσκεπτικιστικά πολιτικά κόμματα ασκούν πιέσεις στις κυβερνήσεις τους για προστασία του εθνικού συμφέροντος και θεωρούν την Ενωσιακή αλληλεγγύη ως επιβλαβή. Προκειμένου να κερδίσουν τη εσωτερική δημόσια γνώμη, πολλές από αυτές τις ομάδες πίεσης δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν σοβινιστικά επιχειρήματα και συνθήματα κατά των χωρών της περιφέρειας. Σε ένα περιβάλλον οικονομικού εθνικισμού και λαϊκισμού είναι συχνά δύσκολο οι κυβερνήσεις που καλούνται να χρηματοδοτήσουν τις χώρες της περιφέρειας να δράσουν αποτελεσματικώς.

Έτσι, εξηγούνται και ορισμένες στάσεις και αιτήματα, όπως η εμμονή ορισμένων στην εφαρμογή από τις χώρες της κρίσης αυστηρών και σχετικά βραχυπροθέσμων προγραμμάτων προσαρμογής, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (τραπεζών) στη διαχείριση του χρέους, οι ταχύτερες ιδιωτικοποιήσεις και η εμπράγματα ασφάλιση των δανείων.

5.3 Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΥΠΕΡΧΕΙΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ Σ' ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Η Ελληνική κρίση, όπως και αυτή των άλλων χωρών, απέδειξε ότι μία σοβαρή εθνική διαταραχή εμπεριέχει κινδύνους για όλες τις χώρες της ΟΝΕ και θέτει σε δοκιμασία το σύνολο της ευρωζώνης. Η κρίση χρέους σε μία χώρα μπορεί να μεταδοθεί και σε άλλες μέσω σειράς διαύλων (Arghyrou and Kontonikas, 2010, Darvas et al, 2011). Επί παραδείγματι, λόγω της ολοκλήρωσης των χρηματοπιστωτικών αγορών μεγάλο μέρος του χρέους του δημοσίου και των τραπεζών των χωρών της περιφέρειας το κατέχουν τράπεζες άλλων χωρών, όπως, μεταξύ άλλων, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Αυστρίας, της Ολλανδίας (BIS 2011). Επίσης, σχέσεις αλληλεξάρτησης υπάρχουν και μεταξύ των χωρών σε κρίση (Eurobank, 2011).

Έτσι, ισπανικές τράπεζες έχουν χορηγήσει υψηλά δάνεια (περίπου 80 δις ευρώ) στην Πορτογαλία, ενώ πορτογαλικές τράπεζες κατέχουν ελληνικό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος (περίπου 10 δις ευρώ). Από μία στάση πληρωμών ή από μία περικοπή (haircut) των οφειλομένων θα κινδύνευαν με κατάρρευση ή θα αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα ρευστότητας πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα άλλων χωρών, με αποτέλεσμα την εκ νέου παρέμβαση των κυβερνήσεών τους για διάσωση.

Κίνδυνοι από ενδεχόμενη στάση πληρωμών ή από μία περικοπή των ομολόγων των υπερχρεωμένων χωρών προκύπτουν και για την ΕΚΤ, η οποία κατέχει σημαντικό χαρτοφυλάκιο ομολόγων των χωρών σε κρίση και για την στήριξη της οποίας θα απαιτείτο η γενναία αύξηση των ιδίων κεφαλαίων της. Επίσης, η χορήγηση δημόσιων δανείων για στήριξη των χωρών της περιφέρειας, η οποία γίνεται με νέα δάνεια από τις αγορές, ανεβάζει το συνολικό χρέος και τα ελλείμματα και των χωρών του Βορρά, με κινδύνους και για τη δική τους μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα. Τέλος, η κρίση επηρεάζει την εικόνα και τη συνοχή της ευρωζώνης και μπορεί να προκαλέσει, βραχυπροθέσμως, κρίση του ευρώ (π.χ. μεγάλη υποτίμηση) και φυγή κεφαλαίων από την ευρωζώνη.

Είναι ακριβώς η έντονη αλληλεξάρτηση και η λειτουργία των διαύλων διάδοσης, που δικαιολογούν το εύλογο και άμεσο ενδιαφέρον χωρών της ευρωζώνης για τις εξελίξεις στις δοκιμαζόμενες χώρες. Από την κρίση σε ένα τμήμα της ΟΝΕ προκύπτουν κόστη για το σύνολο. Όσο πιο βαθιά η κρίση αυτή, τόσο μεγαλύτερα και τα εν λόγω κόστη για όλους.

Συνεπώς, οι χώρες της ΟΝΕ είναι καταδικασμένες σ' ένα συνεργατικό παίγνιο, ώστε να υπάρξουν οφέλη για όλους (win-win game). Σε περίπτωση κατά την οποία κάποια χώρα σε κρίση δεν υποστηριχθεί από τις άλλες και αφεθεί να χρεοκοπήσει ή αποφασίσει μονομερώς να κηρύξει στάση πληρωμών, τότε υπάρχουν ζημιές για όλους (lose-lose game).

Οι υπερβολικές αντιδράσεις των χρηματοπιστωτικών αγορών και των οίκων αξιολόγησης Σε περιόδους κρίσεων παρατηρείται κατά κανόνα υπεραντίδραση των αγορών χρήματος και κεφαλαίων. Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση της πρόσφατης κρίσης στην ευρωζώνη. Υπήρξε αφ' ενός μία μεγάλη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και όχι μόνον στις χώρες που βρίσκονται στο προσκήνιο λόγω της κρίσης, αφ' ετέρου πτώση των τιμών των ομολόγων τους στις δευτερογενείς αγορές. Επίσης, μειώθηκε δραστικά και η ιδιωτική χρηματοδότηση των χρηματοπιστωτικών τους ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων, επιταθέντος έτσι του προβλήματος ρευστότητας και κατ' επέκταση της ύφεσης στις χώρες της περιφέρειας. Η

μεγάλη πίεση που προήλθε από τις αγορές οδήγησε τις χώρες του Βορρά να αναλάβουν, σε μεγάλο βαθμό, τη χρηματοδότηση των χωρών σε κρίση. Ιδιαίτερα αρνητικός αποδείχθηκε ο ρόλος των «οίκων αξιολόγησης», οι βαθμολογίες και προβλέψεις των οποίων επηρεάζουν τη συμπεριφορά των αγορών, καθώς και τις αγορές ασφαλιστρών κινδύνου, χωρίς να έχουν καμία δημοκρατική νομιμοποίηση. Οι επί πολλά έτη υπερβολικά θετικές αξιολογήσεις των χωρών της κρίσης, μετετράπησαν σε υπερβολικά αρνητικές, επιθετικές και άκαιρες, εγείροντας, όπως υπογραμμίστηκε ανωτέρω, ζητήματα διαφάνειας και νομιμοποίησης των εν λόγω οίκων.

5.4. Η ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

Με αφορμή την ελληνική κρίση χρέους, η οποία έκανε τη διεθνή εμφάνισή της περί τα τέλη του 2009/αρχές του 2010, προκλήθηκε ένας πανευρωπαϊκός πανικός και ένας ατέρμων διάλογος για το τί μέλλει γενέσθαι. Στο διάλογο αυτό συμμετείχαν όλα τα αναφερθέντα δρώντα συστήματα και υποσυστήματα. Καθοριστικός ήταν και ο ρόλος της δημόσιας γνώμης σε όλες τις χώρες της ΟΝΕ και, κυρίως, στις άμεσα θιγόμενες, όμως και στις υποψήφιες για να αναλάβουν το βάρος της στήριξης. Διαμορφώθηκαν πολλές τάσεις με κυριότερες τις εξής:

- Οι χώρες σε κρίση να αναλάβουν μόνες τους το κόστος προσαρμογής και εάν δεν τα καταφέρουν να αφευθούν να πτωχεύσουν.
- Να τεθούν εκτός ΟΝΕ και να επιστρέψουν στα εθνικά τους νομίσματα χώρες, όπως η Ελλάδα.
- Να υπάρξει αναδιάρθρωση του χρέους με περικοπή ή/και επιμήκυνση αυτού.
- Να χορηγηθεί δημόσια βοήθεια από τα κράτη μέλη της ΟΝΕ και από το ΔΝΤ, υπό τον όρο της εφαρμογής δραστικών προγραμμάτων προσαρμογής με διεθνή εποπτεία.

Τελικώς, μετά από πολλές παλινωδίες και διπλωματικές τριβές, που αποκάλυψαν πολλές από τις αναφερθείσες δομικές και λειτουργικές αδυναμίες, υιοθετήθηκε η τελευταία επιλογή ως απάντηση στην κρίση χρέους. Η Ελλάδα αποτέλεσε την αφορμή για να αποκτήσει η ευρωζώνη τον πρώτο μηχανισμό διάσωσης χώρας. Ειδικότερα, η Ελλάδα, στις 23 Απριλίου 2010, κατέθεσε στο Συμβούλιο της ΟΝΕ και στο ΔΝΤ αίτημα για δημόσια χρηματοδότηση. Στις 2 Μαΐου αποφασίσθηκε η χορήγηση στην Ελλάδα δανείου ύψους 110 δισεκατομμυρίων ευρώ (80 δις από τις 15 χώρες της ΟΝΕ και 30 δις από το ΔΝΤ). Το δάνειο της ΟΝΕ έλαβε διακρατικό χαρακτήρα και στηρίχθηκε στις διατάξεις περί ενίσχυσης μίας χώρας λόγω εκτάκτων καταστάσεων. Ήταν η πρώτη φορά που η ΟΝΕ κλήθηκε να διαχειρισθεί συνθήκες κρίσης. Λόγω της απουσίας θεσμοθετημένων μηχανισμών διαχείρισης κρίσεων, της απαγόρευσης από τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ένωσης της ανάληψης των υποχρεώσεων ενός κράτους της ΟΝΕ από άλλα κράτη μέλη, του φόβου δημιουργίας ενός προηγούμενου, αλλά και λόγω της αντίδρασης των πολιτών τους, τα κράτη μέλη αντιμετώπισαν το ελληνικό ζήτημα με μεγάλη χρονική καθυστέρηση. Φόβοι, όμως, για διάδοση της κρίσης και σε άλλες υπερχρεωμένες χώρες και για τις συνέπειες μίας πτώχευσης στα εθνικά τραπεζικά συστήματα, κυρίως της Γαλλίας και Γερμανίας, καθώς και ανησυχίες για την εικόνα της Ευρωζώνης και της συνολικής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης οδήγησαν τις χώρες της ΟΝΕ, με προφανή δυσθυμία, να υιοθετήσουν ένα διακρατικό χρηματοδοτικό σχήμα με τη συμμετοχή του ΔΝΤ υπέρ της Ελλάδος.

Έτσι, με αφορμή την ελληνική κρίση, η ONE δημιούργησε προηγούμενο στήριξης άνευ καταστατικών αλλαγών. Εν συνεχεία, και με αφορμή τους φόβους για κατάρρευση και άλλων χωρών της Ενωσιακής περιφέρειας, η Ευρωζώνη ανέπτυξε και άλλα μέσα αντιμετώπισης κρίσεων (EEAG, 2011b), που θα ισχύσουν ως το 2013, όπως τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (European Financial Stabilization Mechanism) και την Ευρωπαϊκή

5.5 ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ (EUROPEAN FINANCIAL STABILITY FACILITY).

Ο πρώτος μηχανισμός έχει Κοινοτικό χαρακτήρα και επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τη λήψη δανείων για στήριξη χωρών της ΕΕ σε κρίση, μέχρι συνολικού ύψους 60 δις ευρώ με την εγγύηση του Ενωσιακού προϋπολογισμού. Το δεύτερο ταμείο έλαβε διακρατικό χαρακτήρα, καθώς και τη μορφή εταιρείας ειδικού σκοπού και παρέχει σε κράτη μέλη της ONE εγγυήσεις δανείων μέχρι συνολικού ύψους 440 δις ευρώ. Το ΔΝΤ έρχεται να συμπληρώσει τα παραπάνω ποσά με άλλα 250 δις ευρώ. Τα ως άνω εργαλεία ενεργοποιήθηκαν για τη χορήγηση στήριξης στην Ιρλανδία ύψους 45 δις ευρώ (συνολικό πακέτο 85 δις ευρώ) και της Πορτογαλίας ύψους 52 δις ευρώ (συνολικό πακέτο 78 δις ευρώ). Εν συνεχεία (Δεκέμβριος 2010 και Μάρτιος 2011), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε, ότι η Συνθήκη της Λισαβόνας θα πρέπει να τροποποιηθεί (άρθρο 136), προκειμένου να θεσπισθεί μόνιμος μηχανισμός από τα κράτη μέλη της ευρωζώνης, ο οποίος θα διασφαλίζει τη χρηματοοικονομική σταθερότητα του συνόλου της ευρωζώνης στο πλαίσιο του νέου Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας. Ο εν λόγω μηχανισμός, που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Μάρτιο του 2011, με συνολικά κεφάλαια ύψους 700 δις ευρώ και χρηματοδοτική ικανότητα ύψους 500 δις ευρώ, θα αντικαταστήσει από το 2013 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM) και προβλέπει την εφαρμογή μηχανισμών για την αναδιάρθρωση του χρέους υπερχρεωμένων χωρών με τη βοήθεια Ρητρών Συλλογικής Δράσης (Collective Action Clauses).

Προκειμένου να βελτιωθεί ο συντονισμός της οικονομικής πολιτικής των χωρών της ΟΝΕ και η ανταγωνιστικότητα υιοθετήθηκε στο ίδιο Συμβούλιο κορυφής το "Σύμφωνο για το Ευρώ συν" (The Euro Plus Pact) που μεταξύ άλλων προβλέπει την ενίσχυση της υφισταμένης διακυβέρνησης, την προτεραιότητα της ανταγωνιστικότητας και της σύγκλισης, την ανάληψη συγκεκριμένων δεσμεύσεων από τα κράτη μέλη, και την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Το εν λόγω Σύμφωνο δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τα κράτη μέλη στα πεδία των εσωτερικών οικονομικών πολιτικών. Περισσότερο πρόκειται για έναν οδηγό δράσης, ο οποίος θα αξιολογηθεί μετά την έναρξη της εφαρμογής του.

Τα ευρωπαϊκά πολιτικά αντανακλαστικά ήταν βραδέα, το δε νέο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι ελλιπές. Δεν αποτυπώνεται σε κανονιστική ρύθμιση όλο το εύρος των δομικών εργαλείων που θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν. Ειδικότερα, πίσω από την ευρωπαϊκή "προφάνεια" του "Συμφώνου του Ευρώ συν" κρύπτεται η απόφαση ότι η πρόσβαση στη χρηματοδοτική συνδρομή από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ), μετά το 2013, "θα παρέχεται με βάση αυστηρούς όρους πολιτικής, σύμφωνα με πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής και εμπειριστατωμένη ανάλυση της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους, που θα διενεργεί η Επιτροπή από κοινού με το ΔΝΤ και σε συνεργασία με την ΕΚΤ. Θα απαιτείται από το δικαιούχο κράτος μέλος να εξασφαλίζει μια πρέπουσα μορφή συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες συνθήκες και κατά τρόπο πλήρως

συμμορφούμενο προς τις πρακτικές του ΔΝΤ" (δηλαδή κάτω από διεθνή οικονομικό έλεγχο). Πέραν τούτου, η αυστηρή επαναφορά της υποχρέωσης για αυστηρή κανονιστική υποδοχή του "φρένου του χρέους" δεν αφορά πλέον μόνον στην κεντρική κυβέρνηση, αλλά και στην περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση. Ο επαρκώς ισχυρός δεσμευτικός κανόνας "θα πρέπει να εξασφαλίζει δημοσιονομική πειθαρχία τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο." Στον ΕΜΣ και στο ΔΝΤ επιφυλάσσεται καθεστώς προτιμησιακού πιστωτή με υπεροχή μάλιστα του ΔΝΤ έναντι του ΕΜΣ.

Οι κατ' ιδίαν δεσμεύσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25ης Μαρτίου – όπως "ο ΕΜΣ θα επιδιώκει να συμπληρώνει τη δανειοδοτική ικανότητά του με τη συμμετοχή του ΔΝΤ", "ο ΕΜΣ θα συνεργάζεται πολύ στενά με το ΔΝΤ κατά την παροχή χρηματοδοτικής συνδρομής", "οι όροι πολιτικής που θα συνοδεύουν την κοινή συνδρομή ΕΜΣ/ΔΝΤ θα αποτελέσουν αντικείμενο κοινής διαπραγμάτευσης της Επιτροπής και του ΔΝΤ, σε συνεργασία με την ΕΚΤ" κ.ά υπό τον υπότιτλο "Συμμετοχή του ΔΝΤ" – πρόκειται να βρεθούν στο επίκεντρο του δημοσίου διαλόγου στα κράτη μέλη, ιδίως κατά τη διαδικασία κύρωσης στα κοινοβουλευτικά σώματα των κρατών μελών, σύμφωνα με τους συνταγματικούς τους κανόνες, της λεγομένης "μικρής αναθεώρησης" (μεγάλου, ωστόσο, αντικτύπου) που συνεπιφέρει η εν λόγω απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Τέλος, για τη βελτίωση της εποπτείας των τραπεζών, των αγορών και των ασφαλιστικών ταμείων αποφασίστηκε το 2010 η ίδρυση τριών νέων υπερεθνικών θεσμών: (α) Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής, της Ευρωπαϊκής Αρχής Αξιών και Αγορών και της Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής Ασφάλισης και Επαγγελματικών Συντάξεων. Για την αξιολόγηση και πρόληψη των τραπεζικών κινδύνων μέσω πρώιμης προειδοποίησης και υποβολής συστάσεων δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου. Η αποκατάσταση της ευρωστίας του τραπεζικού τομέα βρέθηκε και πάλι στο επίκεντρο των Συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 24/25ης Μαρτίου. Οι "δοκιμές αντοχής" διενεργούνται από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή και τους εθνικούς εποπτικούς φορείς, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συστημικών Κινδύνων, την Κομισιόν και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στο πλαίσιο των δοκιμών αντοχής στα διακρατούμενα κρατικά χρεόγραφα. Επίσης, στο πλαίσιο της εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος θα παρακολουθείται στενά το επίπεδο ιδιωτικού χρέους των τραπεζών, των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών εταιριών.

Προς την κατεύθυνση της ανάδειξης μίας συνεκτικότερης ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης κινούνται τα υπό υιοθέτηση κανονιστικά κείμενα της ΕΕ σχετικά με:

- 1) τις ανοικτές πωλήσεις και ορισμένες πτυχές των συμβάσεων αντιστάθμισης πιστωτικού κινδύνου,
- 2) τη συμπληρωματική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών οντοτήτων που ανήκουν σε χρηματοπιστωτικούς ομίλους ετερογενών δραστηριοτήτων (ΧΟΕΔ),
- 3) τα συστήματα αποζημιώσεως των επενδυτών,
- 4) την πρόληψη και τη διόρθωση των υπερβολικών μακροοικονομικών ανισορροπιών,
- 5) την ενίσχυση της εποπτείας της δημοσιονομικής κατάστασης και την εποπτεία και τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών,

- 6) κατασταλτικά μέτρα για τη διόρθωση των υπερβολικών μακροοικονομικών ανισοροπιών στην ευρωζώνη,
- 7) την αποτελεσματική επιβολή της δημοσιονομικής εποπτείας στη ζώνη του ευρώ,
- 8) τις απαιτήσεις για τα δημοσιονομικά πλαίσια των κρατών μελών,
- 9) την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος.

5.6 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

Δεν χωρεί αμφιβολία ότι το σύστημα της ευρωζώνης ευρίσκεται σε βαθιά κρίση. Σ' αυτή συνέβαλαν πρωτίστως τα δοκιμαζόμενα κράτη μέλη με τις λανθασμένες οικονομικές πολιτικές τους και με την μη αξιοποίηση των ευκαιριών που τους προσέφερε η ιδιότητα του κράτους μέλους της ευρωζώνης. Όταν μία χώρα συμμετέχει σε μια νομισματική ένωση, σ' ένα απολύτως ανταγωνιστικό περιβάλλον, πρέπει να είναι αποφασισμένη να «παίξει» με τους όρους παιγνιδιού της ένωσης αυτής. Αλλιώς, είτε θα εκτοπισθεί από το μέγεθος των συσσωρευμένων προβλημάτων, είτε θα υποστεί τις συνέπειες της θεραπείας σοκ, με ισχυρές πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις. Άλλη εναλλακτική δεν υπάρχει. Μέχρι στιγμής, οι τρεις χώρες σε κρίση επέλεξαν την επίλυση των προβλημάτων προσαρμογής εντός της ΟΝΕ. Αυτό σημαίνει ότι, ανεξαρτήτως του τρόπου και του ύψους της βοήθειας, είναι υποχρεωμένες να ακολουθήσουν βίαιη προσαρμογή. Ακόμη όμως και μετά από μία ενδεχόμενη επιτυχία της πολιτικής προσαρμογής, θα πρέπει να ενσωματώσουν στο σύνολο των πολιτικών και δράσεών τους, όπως και στις κοινωνικές τους διεργασίες, τους περιορισμούς που θέτει η νομισματική ένωση. Εν άλλους λόγους, η προσαρμογή δεν είναι μία προσωρινή διαδικασία, αλλά συνεχής. Μόνον χώρες με οικονομική, πολιτική και κοινωνική ευελιξία και προσαρμοστικότητα είναι σε θέση να επωφελούνται από τον ανταγωνισμό εντός της ευρωζώνης, όπως ασφαλώς και διεθνώς. Αν και δεν προκάλεσαν αμέσως την τρέχουσα κρίση χρέους, τα δομικά και διαχειριστικά λάθη και τα κενά του ευρωσυστήματος επέτρεψαν τη γένεση της κρίσης και έως ένα βαθμό την επέτειναν. Συνεπώς, πρόκειται για κρίση πρωτίστως της πολιτικής, αλλά δευτερευόντως και του ευρωσυστήματος.

Στο σημείο αυτό τίθεται το ερώτημα της μελλοντικής πορείας της ΟΝΕ (Dietrich et al, 2010, ΕΕΑΓ, 2011b, Gianviti et al, 2010, Kirkegaard, 2010, Klodt, 2011, Mateus, 2010). Παρά τις μέχρι τώρα προσπάθειες και παρεμβάσεις, η αστάθεια και αβεβαιότητα εξακολουθούν να υφίστανται. Οι αγορές δεν φαίνεται να έχουν πεισθεί για την οριστική διάσωση της Ελλάδος και των άλλων χωρών. Η αποτελεσματικότητα των διαμορφωθέντων μηχανισμών αμφισβητείται από πολλές πλευρές (Boysen-Hogrefe, 2011). Στις χώρες της κρίσης είναι φυσικό να εκδηλώνονται ισχυρές κοινωνικές και πολιτικές αντιδράσεις έναντι των προγραμμάτων προσαρμογής. Στις χώρες-πιστωτές η δημόσια γνώμη είναι κατά της παροχής δανείων, φοβούμενη την μετακύλιση του κόστους μίας ενδεχόμενης πτώχευσης στους φορολογουμένους. Η δημοσιοποίηση αντιφατικών απόψεων για το μέλλον της ευρωζώνης και της συνολικής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δημιουργούν σύγχυση και κλίμα πεσιμισμού.

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι μία έξοδος της Ελλάδος ή και κάποιων άλλων μικρών χωρών, όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, ή μία ενδεχόμενη χρεοκοπία θα επιφέρει το τέλος της

ONE (Der Spiegel, 2011). Η άποψη αυτή είναι υπερβολική (De Grauwe, 2010, Stark, 2011, Weidmann, 2011). Το μέλλον της ευρωζώνης εξαρτάται από την παραμονή σ' αυτή των μεγάλων οικονομιών της βορείου Ευρώπης και, κυρίως, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Εάν υπάρχει πολιτική βούληση για συνέχιση της ONE, τότε είναι βέβαιο ότι οι χώρες του σκληρού πυρήνα αυτής, παρά τους όποιους βραχυπρόθεσμους κλυδωνισμούς, δύνανται να διασώσουν τη νομισματική τους ένωση. Επίσης, συχνά διαπιστώνεται η άποψη ότι πρόκειται και για κρίση του ευρώ (Boysen-Hogrefe, 2010). Και η άποψη αυτή είναι λανθασμένη, δεδομένου ότι η ισοτιμία του ευρώ, παρά τις περιοδικές της διακυμάνσεις, είναι ανατιμημένη έναντι του δολαρίου και της στερλίνας. Εξάλλου, μία υποτίμηση θα ωφελούσε την εξωστρεφή ευρωπαϊκή οικονομία. Γενικώς, η μακροχρόνια ισοτιμία του ευρώ εξαρτάται από τη νομισματική σταθερότητα της ευρωζώνης, από τη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ, από την πορεία της οικονομίας των μεγάλων χωρών της ONE και από τις εξελίξεις στις άλλες χώρες. Συνεπώς, άλλο είναι η κρίση χρέους και άλλο η κρίση του ευρώ.

Το σοβαρότερο πρόβλημα για τη βιωσιμότητα της ευρωζώνης θα προέκυπτε στην περίπτωση που θα παρουσιαζόταν κρίση χρέους σε μεγάλες οικονομίες, όπως αυτές της Ισπανίας, της Ιταλίας και του Βελγίου. Η Ισπανία, έχει να επιδείξει συγκριτικώς χαμηλό ποσοστό δημοσίου χρέους (68% του ΑΕΠ για το 2011). Αντιμετωπίζει, όμως, τεράστια προβλήματα με την ρευστότητα και φερεγγυότητα του τραπεζικού της συστήματος. Χρειάζεται κρατικά κεφάλαια για την ενίσχυση αυτού, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλη αύξηση των ελλειμμάτων και του χρέους. Η Ιταλία και το Βέλγιο έχουν από τα υψηλότερα ποσοστά δημοσίου χρέους στην ONE. Ενδεχόμενη επιθετική υποβάθμιση των ανωτέρω χωρών από τους «οίκους αξιολόγησης» θα προκαλούσε αύξηση του κόστους δανεισμού τους και πολύ πιθανό αύξηση των ελλειμμάτων και περαιτέρω επιδείνωση του δημοσίου χρέους τους. Κλιμάκωση αυτής της εξέλιξης θα ωθούσε και τις χώρες αυτές στο μηχανισμό στήριξης της ευρωζώνης.

Είναι, όμως, αμφίβολο, εάν ο σχεδιασθείς μηχανισμός είναι σε θέση να διασώσει τις εν λόγω χώρες, οι οποίες έχουν εν συνόλω δημόσιο χρέος πλησίον των 3.000 δις (Ιταλία γύρω στα 1.900 δις ευρώ). Η αύξηση των προβλεπομένων πόρων για διάσωση μεγάλων οικονομιών θα πρέπει να θεωρείται αδύνατη, αφού το δημόσιο χρέος της Γερμανίας και της Γαλλίας είναι ήδη υψηλό (81 % και 88% του ΑΕΠ για το 2011 αντιστοίχως).

Συνεπώς, το μέλλον της ευρωζώνης θα εξαρτηθεί κυρίως από δύο παραμέτρους:

Πρώτον, από τη δημοσιονομική προσαρμογή των χωρών της ONE και ιδίως αυτών με υψηλά ποσοστά δημοσίου χρέους, από τη συμπεριφορά των αγορών και εν γένει από τη βιωσιμότητα του χρέους. Θα πρέπει να υπάρξει μία οριστική λύση, κυρίως στο ελληνικό πρόβλημα, μέσω της Ενωσιακής αλληλεγγύης, ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα ντόμινο. Σε κάθε περίπτωση, χωρίς την στήριξη της μεγέθυνσης και της ανταγωνιστικότητας της πραγματικής οικονομίας, είναι αμφίβολη η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρέους της Ελλάδος και των άλλων χωρών της περιφέρειας (Marzinotto, 2011). Πιθανή αναδιάρθρωση του χρέους στο μέλλον δεν μπορεί να αποκλεισθεί, γεγονός που έχει ενσωματωθεί στις προσδοκίες των αγορών.

Δεύτερον, από τη βελτίωση των δομών και της διακυβέρνησης της Ευρωζώνης (Trichet, 2011). Λ.χ. θα πρέπει να συνεχισθούν οι προσπάθειες για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών αγορών, για τη βελτίωση των μηχανισμών πρόληψης και έγκαιρης προειδοποίησης των κρίσεων, να υπάρξει αποτελεσματικότερη εναρμόνιση βασικών εθνικών πολιτικών, να μετατραπεί ο μόνιμος μηχανισμός σταθερότητας σε ένα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο (Belke 2010, Παπαστάμκος, 2010), το οποίο θα διαθέτει επαρκή κεφάλαια, να υπάρξει μία κοινή δημοσιονομική πολιτική και να αποκτήσει η ΕΚΤ

αρμοδιότητες για ουσιαστική παρέμβαση σε περιόδους μεγάλων κρίσεων. Παράλληλα, για την ενίσχυση των χωρών με συγκριτικώς χαμηλή ανταγωνιστικότητα οφείλει να θεσμοθετηθεί ένας μηχανισμός μεταφοράς πόρων για επενδύσεις και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αδυνάτων οικονομιών από τις χώρες που αποκομίζουν μεγάλα οφέλη από τη λειτουργία της ΟΝΕ. Η ΟΝΕ λειτούργησε με σχετική επιτυχία επί δέκα έτη χωρίς την ύπαρξη πολιτικής ένωσης, αλλά και χωρίς θετική συμβολή στην πορεία της ΕΕ προς την πολιτική ένωση. Συνεπώς, απέδειξε πώς μπορεί να υπάρξει νομισματική ένωση, χωρίς ταυτόχρονη πολιτική ένωση. Όμως, η πρόσφατη κρίση κατέδειξε ότι η πολιτική συνεργασία και η οικονομική διακυβέρνηση στο πλαίσιο της ΟΝΕ οφείλει να ενισχυθεί και να υπάρξουν αυτόματες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση διαταραχών και όχι λύσεις κατά περίπτωση, χρονοβόρες διαδικασίες και πολιτικές τριβές και αντιπαραθέσεις. Θα πρέπει να αρθεί το πολυκεντρικό σύστημα λήψης αποφάσεων, να υπάρξει σοβαρή οικονομική διπλωματία και περισσότερες αποφάσεις αντί δηλώσεων. Η Ευρωζώνη θα πρέπει να ομιλεί με μία φωνή και να δίνει οριστικές λύσεις, αντί της προσέγγισης "trial and error".

Η δεκάχρονη εμπειρία της νομισματικής ένωσης συνηγορεί υπέρ της ανάγκης μεγαλύτερου ρυθμιστικού εξευρωπαϊσμού της οικονομικής πολιτικής. Ωσαύτως, υπέρ της ανάγκης εξευρωπαϊσμού του οικονομικού κινδύνου. Την ώρα της ανάγκης οι πολίτες της ΕΕ εστράφησαν ενστικτωδώς στο κράτος. Είναι ακριβώς το θεσμικά ισχυρό κράτος το οποίο εκλήθη να αντιμετωπίσει την αποτυχία της αγοράς. Μέχρι νεωτέρας θεσμικής και ρυθμιστικής φυγής προς τα εμπρός, ο συντονισμός των εθνικών εργαλείων δράσης εντός της ΕΕ και δι' αυτής προς τα έξω είναι δείκτης, συγχρόνως δε και συντελεστής της εξέλιξης του οικονομικού κράτους ως μέλος της ΕΕ. Επειδή η κατάσταση πρωτόγνωρης ανάγκης στην οποία έχει περιέλθει η ευρωπαϊκή οικονομία δεν γνωρίζει δοκιμασμένες συνταγές, είναι χρέος των πρωταγωνιστών της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης –εθνικών συντονισμένη ευρωπαϊκή στρατηγική εξόδου από την κρίση. Διαφοροποιήσεις και ομαδοποιήσεις, λ.χ. σε περισσότερο και λιγότερο ανθεκτικά εθνικά οικονομικά συστήματα ή σε "παλαιά και νέα Ευρώπη", δεν αποτελούν δημιουργική διέξοδο από την κρίση. Όσο περισσότερο σταθερό και πλήρες θα καθίσταται το παγκόσμιο ρυθμιστικό σύστημα (με εποπτικούς μηχανισμούς, μηχανισμούς πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων, κυρώσεις), τόσο περισσότερο θα επιτυγχάνεται παγκόσμια σύγκλιση, διαφάνεια και σταθερότητα και θα συναντάται το ευρωπαϊκό πρότυπο εξωτερικής δράσης με το πολυμερές σύστημα. Η Ε.Ε. υπήρξε εισαγωγέας της κρίσης, ας γίνει λοιπόν εξαγωγέας σταθερότητας και οικονομικής ασφάλειας.

Η αξιόπιστη προβολή του ευρωπαϊκού προτύπου οικονομικής διακυβέρνησης στην παγκόσμια mega-κλίμακα προϋποθέτει τον σαφή και συνεκτικό καθορισμό του ιδίου στο εσωτερικό της ΕΕ. Προϋποθέτει την άρση της ασυμμετρίας μεταξύ των δύο πυλώνων της ΟΝΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2010-2012

6.1 Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ

Η Ελλάδα ήταν μια ειδική περίπτωση. Εν μέρει λόγω των σφαλμάτων των κυβερνήσεών της, που εκτίναξαν το δημοσιονομικό έλλειμμα από το 3,7% του ΑΕΠ το 2008 στο 12,7% στο τέλος του 2009, και εν μέρει λόγω της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής και οικονομικής κρίσης, που σταμάτησαν απότομα τη μέχρι τότε σταθερή αύξηση του ΑΕΠ της, η Ελλάδα βρέθηκε, στην αρχή του 2010, όχι μόνο με υπερβολικό έλλειμμα, αλλά στα πρόθυρα της πτώχευσης. Η ελληνική κρίση ήταν μια δοκιμασία για τη στερεότητα της ευρωπαϊκής οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Θα μπορούσε να τη βλάψει σοβαρά με τις επιθέσεις των κερδοσκόπων εναντίον των αδύναμων κρίκων της, όπως έγινε με την πρώτη προσπάθεια δημιουργίας της ΟΝΕ το 1971. Θα μπορούσε, αντίθετα, να γίνει ένα κίνητρο για να ενισχύσει την οικονομική πλευρά της ΟΝΕ, η οποία ήταν αρχικά αδύναμη, και το πνεύμα της αλληλεγγύης μέσα στην ζώνη του ευρώ. Όπως θα δούμε στο επόμενο τμήμα, οι ηγέτες της ευρωζώνης αναγκάστηκαν, πρώτα, να παράσχουν οικονομική ενίσχυση στην Ελλάδα και, κατόπιν, να επινοήσουν έναν ευρωπαϊκό μηχανισμό οικονομικής σταθεροποίησης με τη συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η Ελλάδα, από την πλευρά της, υποχρεώθηκε να υιοθετήσει ένα φιλόδοξο σχέδιο για τη διόρθωση των δημοσιονομικών εκτροπών της και για τη μεταρρύθμιση της οικονομίας της μέχρι το 2014, υπό τη επίβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του ΔΝΤ. Κατόπιν αυτών, η Ελλάδα ειδοποιήθηκε από το Συμβούλιο να λάβει τα μέτρα μείωσης του ελλείμματος που κρίνονται αναγκαία για την αντιμετώπιση της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος.

Στα μέσα του 2010, και μετά τις αποκαλύψεις ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο, η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας και στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Η προσπάθεια της κυβέρνησης να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων οδήγησε σε λήψη μέτρων μείωσης των δαπανών, τα οποία δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα. Κατόπιν αυτών η Ελλάδα κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου 2010 από τον πρωθυπουργό ο οποίος βρισκόταν εκείνη την ημέρα στο Καστελόριζο. Η χρηματοδότηση από τον μηχανισμό στήριξης έγινε υπό τους όρους ότι η Ελλάδα θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και, ειδικότερα, υπό τους όρους ότι θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης. Με τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό αποφεύχθηκε ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας της Ελλάδας, που θα είχε πιθανές ανεξέλεγκτες συνέπειες και για όλη τη ζώνη του ευρώ. Τα πρώτα μέτρα ανακοινώθηκαν από τον πρωθυπουργό την Κυριακή 2 Μαΐου 2010. Η Ελληνική οικονομία συνέχισε να βρίσκεται σε κατάσταση δημοσιονομικής ανισορροπίας και το επόμενο διάστημα με αποτέλεσμα ένα χρόνο μετά, τον Ιούνιο του 2011, η κυβέρνηση να καταφύγει στην ψήφιση του μεσοπρόθεσμου προγράμματος, που περιλάμβανε νέα μέτρα λιτότητας και περικοπές. Επίσης

τέθηκε θέμα αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και αναδιάρθρωσης ή «κουρέματος» του χρέους με σκοπό τη μακροπρόθεσμη μείωση του χρέους σε βιώσιμα επίπεδα.

Στην καθημερινή «δημοσιογραφική» γλώσσα υπάρχει σύγχυση στην ορολογία για το ελληνικό πρόβλημα. Συχνά αναφέρεται ως «οικονομική κρίση» η αυξανόμενη ανεργία, η μείωση των πραγματικών εισοδημάτων και η γενική πτώση της ζήτησης. Επίσης αναφέρεται ως «οικονομική κρίση» η ελληνική κρίση χρέους. Τα δύο αυτά διαφέρουν και το πρώτο είναι προτιμότερο να αναφέρεται ως «ύφεση». Έχοντας κάνει αυτή τη διάκριση μπορούμε κατόπιν να εξετάσουμε (i) τα αίτια της ύφεσης, (ii) τα αίτια της κρίσης χρέους και (iii) τη σχέση μεταξύ ύφεσης και κρίσης χρέους.

6.2 ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΧΡΕΟΥΣ

Η περίοδος μετά το 1974 υπήρξε περίοδος μεγάλου δανεισμού για την Ελλάδα με συνέπεια τη γρήγορη διόγκωση του χρέους. Μεταξύ του 1980 και 1993 το χρέος εκτινάχτηκε από 28,6% σε 111,6% του ΑΕΠ. Το έλλειμμα την ίδια περίοδο ήταν επίσης υψηλό. Μετά το 1993 η οικονομία μπήκε σε έναν πιο ομαλό δρόμο με στόχο να ικανοποιήσει τα κριτήρια σύγκλισης της συνθήκης του Μάαστριχτ. Χάρη στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης και αποκρατικοποιήσεων το χρέος άρχισε να μειώνεται ελαφρά ως ποσοστό του ΑΕΠ και το έλλειμμα έπεσε μέχρι το 1999 κάτω από 3%, πετυχαίνοντας τελικά η Ελλάδα να γίνει μέλος της ΟΝΕ. Αργότερα αποκαλύφθηκε πως οι σχετικά υψηλές επιδόσεις που παρουσιάζονταν αυτή την περίοδο οφείλονταν σε αποκρύψεις ελλειμμάτων και δανείων, πρακτική που ονομάστηκε δημιουργική λογιστική, στην υλοποίηση της οποίας βοήθησε και η τράπεζα επενδύσεων Goldman Sachs.

Το φθινόπωρο του 2004, ο τότε υπουργός οικονομικών προχώρησε σε οικονομική απογραφή κατόπιν πίεσης από την Eurostat. Η απογραφή αποκάλυψε αποκρύψεις δαπανών της προηγούμενης κυβέρνησης με αποτέλεσμα να αναθεωρηθούν τα ελλείμματα των προηγούμενων ετών προς τα πάνω. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μείωση της αξιοπιστίας της χώρας και σε τριετή επιτήρηση από την Ε.Ε.. Την ίδια χρονιά η Eurostat προχώρησε σε αναθεώρηση παλαιότερων ελλειμμάτων της Ελλάδας, από τα οποία προέκυπτε ότι η Ελλάδα δεν ικανοποιούσε ποτέ τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ αφού ακόμα και την κρίσιμη χρονιά του 1999 εξακολουθούσε να έχει έλλειμμα πάνω από 3%

Την τριετία 2004-2007 το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώνεται ενώ σημειώνονται υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης με το εθνικό εισόδημα να αυξάνεται κατά 12-15 δις. τον χρόνο. Από το φθινόπωρο του 2008 όμως, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε τότε, η ελληνική οικονομία εκτροχιάζεται και το έλλειμμα άλλα και το χρέος αρχίζουν να αυξάνονται με γρήγορους ρυθμούς.

Τον Νοέμβριο του 2010 η Eurostat προχώρησε σε αναθεώρηση των ελληνικών ελλειμμάτων των τελευταίων ετών. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά το έλλειμμα του 2006 τοποθετήθηκε στο 5,7% του ΑΕΠ (12,1 δις. ευρώ), του 2007 στο 6,4% του ΑΕΠ (14,4 δις. ευρώ), του 2008 στο 9,4% του ΑΕΠ (22,3 δις. ευρώ) και του 2009 στο 15,4% του ΑΕΠ (36,1 δις. ευρώ). Αντίστοιχα αναθεωρήθηκε προς τα πάνω και το χρέος, με το χρέος του 2009 να αναθεωρείται στο 126,8% του ΑΕΠ που αντιστοιχεί σε 298 δις. Ευρώ.

Στις 20 Οκτωβρίου του 2009 ανακοίνωσε στο ECOFIN ότι το έλλειμμα για το 2009 θα εκτιναχτεί στο 12,5% από 6% που το υπολόγιζε η προηγούμενη κυβέρνηση (τελικά το 2010 αναθεωρήθηκε στο 15,4%). Δύο μέρες μετά ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από Α σε Α-.

Ο προϋπολογισμός για το 2010, που κατατέθηκε στη βουλή στις 20 Νοεμβρίου 2009, ο οποίος περιλάμβανε αυξήσεις, στα όρια του πληθωρισμού, σε χαμηλούς μισθούς και συντάξεις. Ο προϋπολογισμός περιείχε επίσης μέτρα μείωσης δαπανών με περιστολή κρατικής σπατάλης και περικοπές σε λειτουργικές δαπάνες ενώ υπολόγιζε αύξηση εσόδων, κυρίως μέσω της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

Λίγο μετά την κατάθεση του προϋπολογισμού υπήρξε νέα αρνητική εξέλιξη που αφορούσε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Στις 8 Δεκεμβρίου ο οίκος Fitch υποβάθμισε για δεύτερη φορά την ελληνική οικονομία στο επίπεδο BBB+. Με την σειρά του ο οίκος Standard and Poor's προχώρησε στις 16 Δεκεμβρίου σε υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, κρίνοντας το πρόγραμμα της κυβέρνησης για τη δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας ανεπαρκές. Ακολούθησε τρίτη υποβάθμιση της ελληνική οικονομίας, στις 23 Δεκεμβρίου, αυτή την φορά από τον οίκο Moody's.

Από τα μέσα Ιανουαρίου του 2010 ξεκίνησε μία συνεχής άνοδος των spreads, που αναφερόταν συχνά στον τύπο ως ράλι ή κούρσα των spreads. Στις 21 Ιανουαρίου του 2010 το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες και στη συνέχεια ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

Στις 3 Μαΐου 2010, η Ελλάδα αιτήθηκε €80δισ από τις υπόλοιπες (15) χώρες του Ευρώ και €30δισ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Την αίτηση συνόδευαν 3 συνημμένα μνημόνια:

1. "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),
2. "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και
3. "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ).

Στις 8 Μαΐου 2010 εγκρίθηκε "Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης" ("Loan Facility Agreement") με τις χώρες του Ευρώ και "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας" ("Stand-by Agreement") με το ΔΝΤ. Το σύνολο αυτών των συμφωνιών ονομάζεται συχνά για συντομία "Μνημόνιο".

Στη συνέχεια σχηματίστηκε ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), γνωστή και ως "Τρόικα", η οποία ανά τρίμηνο αξιολογεί την πρόοδο του προγράμματος εφαρμογής των όρων του "Μνημονίου" (ΜΟΧΠ και ΣΠΟΠ) και αποφασίζει για την εκταμίευση της αντίστοιχης δόσης του δανείου.

Η Ελλάδα δεν κατάφερε να βελτιώσει την θέση της στις διεθνείς αγορές παρά την λήψη των μέτρων, με αποτέλεσμα ενάμιση μήνα μετά να προσφύγει στην βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της

προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου από τον πρωθυπουργό ο οποίος βρισκόταν εκείνη την ημέρα στο Καστελόριζο. Η Ελλάδα προχώρησε σε υπογραφή μνημονίου με το ΔΝΤ και την ΕΕ, για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης

Στις 12 Μαρτίου 2011 υπήρξε συμφωνία για μείωση του ποσοστού δανεισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα και επιμήκυνση του χρόνου απόσβεσης στα 7.5 χρόνια

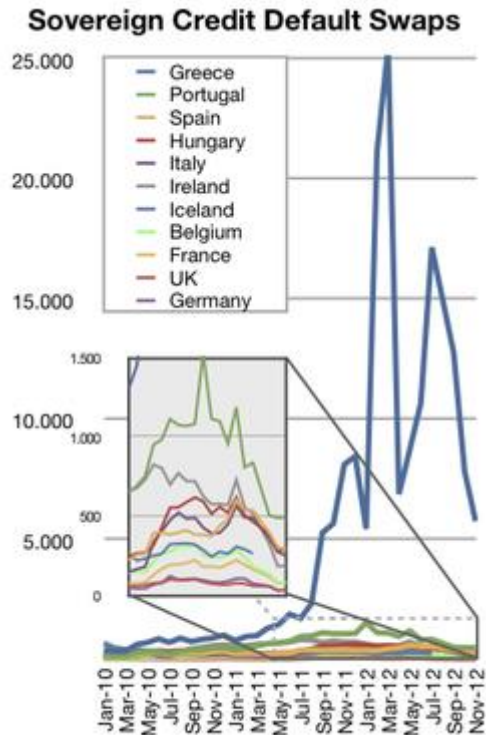
Στις 29 Ιουνίου 2011 ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων το "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015".

Από το καλοκαίρι κιάλας άρχισαν να φαίνονται οι συνέπειες των μέτρων. Η ανεργία και ο πληθωρισμός άρχισαν να εκτινάσσονται ενώ οι μικροεπιχειρήσεις έβλεπαν τον τζίρο τους συνεχώς να μειώνεται με αποτέλεσμα να οδηγούνται όλο και περισσότερες στο κλείσιμο, γεγονός που περιγραφόταν ως κύμα λουκέτων. Στις 9 Δεκεμβρίου 2010 η κυβέρνηση κατέθεσε στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ. Το νομοσχέδιο περιλάμβανε ρυθμίσεις για υπερίσχυση των επιχειρησιακών συμβάσεων έναντι των κλαδικών, με μόνο περιορισμό το ύψος του βασικού μισθού της εθνικής συλλογικής σύμβασης. Θεσπίστηκε η δοκιμαστική περίοδος εργασίας με διάρκεια 12 μηνών, στο διάστημα των οποίων η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί χωρίς προειδοποίηση και χωρίς αποζημίωση απόλυσης. Επίσης το νομοσχέδιο έθετε πλαφόν τα 4.000 Ευρώ, στις μικτές αποδοχές των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ και μείωση 10% σε αμοιβές που ξεπερνούν τα 1.800 Ευρώ. Το 2010 έκλεισε με το χρέος να αγγίζει το 142,8% του ΑΕΠ και το έλλειμμα στο 10,5%. Παράλληλα η οικονομία συρρικνώθηκε 4,5%

6.3 ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ

Μέσα στον Ιούλιο υπήρξε σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα χρέους της Ελλάδας αλλά και να εξευρεθούν τρόποι θωράκισης του Ευρώ απέναντι σε κερδοσκοπικές επιθέσεις. Η σύνοδος κορυφής κατέληξε την 21η Ιουλίου σε συμφωνία νέας δανειοδότησης της Ελλάδας. Η συμφωνία περιλάμβανε νέο δάνειο για την χώρα ύψους 158 δις Ευρώ. Από αυτά τα 109 δις θα προέλθουν από την ΕΕ και το ΔΝΤ (49 δις από αυτά είναι το υπόλοιπο από το πρώτο πακέτο διάσωσης), 37 δις από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, ενώ άλλα 12 δις θα προέλθουν από την επαναγορά ομολόγων. Ακόμη προβλέπεται η επιμήκυνση από 15 έως και 30 χρόνια των ομολόγων που λήγουν από το άμεσο διάστημα έως το 2020. Μετά την ανακοίνωση της συμφωνίας οι οίκοι αξιολόγησης Fitch και Moody's υποβάθμισαν την Ελλάδα σε καθεστώς περιορισμένης χρεοκοπίας. Παρόλα αυτά η συμφωνία χαιρετίστηκε με αισιοδοξία στο εσωτερικό της χώρας, χαρακτηρίστηκε ιστορική και παρομοιάστηκε με το πακέτο Μάρσαλ της μεταπολεμικής περιόδου. Σύντομα όμως το κλίμα αισιοδοξίας μεταστράφηκε όταν παρουσιάστηκαν προβλήματα με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έδειξαν απροθυμία να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα χωρίς εγγυήσεις. Η κυβέρνηση προχώρησε σε διμερή συμφωνία με την Φινλανδία παρέχοντάς της εγγυήσεις για να συμμετάσχει στο δεύτερο δάνειο της Ελλάδας. Η συμφωνία μεταξύ των δύο χωρών προκάλεσε άμεσα αντιδράσεις άλλων χωρών της Ευρωζώνης, όπως η Αυστρία, η Ολλανδία και η Σλοβακία που απαίτησαν

αντίστοιχες συμφωνίες. άλλα και της Γερμανίας που παρενέβη για να θέσει άκυρη τη συμφωνία Ελλάδας-Φινλανδίας.

Source: Bloomberg, CNBC

Πορεία των CDS, Ευρωπαϊκών κρατών

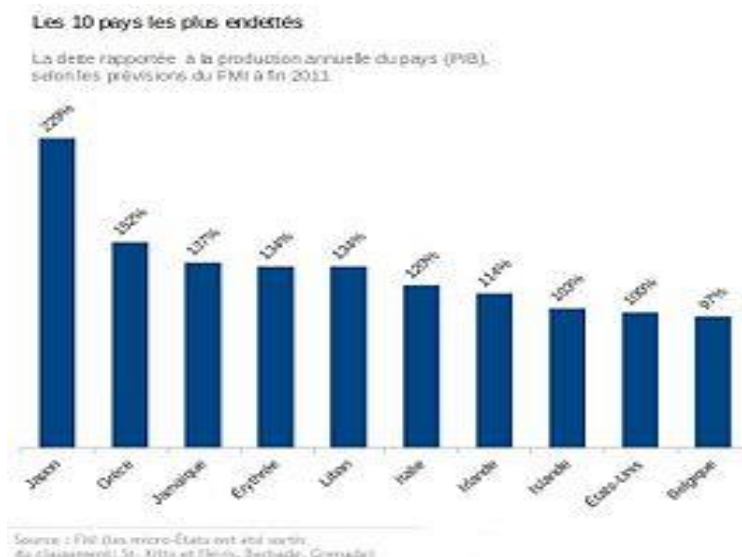
Στο τέλος Αυγούστου ανακοινώθηκε πως η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν εκτός στόχων, καθώς υπήρχε μεγάλη υστέρηση εσόδων και αύξηση δαπανών. Η κατάσταση αυτή συνεπικουρούμενη και από την απειλή της τρόικας για την μη καταβολή της έκτης δόσης του δανείου του πρώτου πακέτου διάσωσης, οδήγησε την κυβέρνηση σε μία σειρά έκτακτων συμπληρωματικών μέτρων τα οποία ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου. Στα μέτρα που ανακοινώθηκαν περιλαμβάνονται τα εξής:

- Διεύρυνση του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας και σε οργανισμούς που δεν καταργούνται
- Νέος έκτακτος φόρος στις κατοικίες που θα καταβάλλεται μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ
- Περικοπή συντάξεων και μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ
- Νέες περικοπές μισθών στο δημόσιο και εφαρμογή ενιαίου μισθολογίου
- Μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000€ στις 5.000€
- Άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων

Οι ανακοινώσεις και οι εξαγγελίες των νέων μέτρων οδήγησαν σε μία σειρά μεγάλων απεργιών, διαδηλώσεων και καταλήψεων σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμού. Στις 11 Οκτωβρίου, ανακοινώθηκε ότι η τράπεζα Proton Bank ζήτησε κεφαλαιακή ενίσχυση από την

Ελληνική Κυβέρνηση και εντάχθηκε στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών πάρθηκε έπειτα από απαίτηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά την διάρκεια της κρίσης χρέους.

Στις 23 Οκτωβρίου συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την κατάρτιση ενός οριστικού σχεδίου αντιμετώπισης της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Η σύνοδος κατέληξε σε συμφωνία που ανακοινώθηκε τα ξημερώματα της 27ης Οκτωβρίου και απέβλεπε σε «κούρεμα» κατά 50% του ελληνικού χρέους και πρόσθετο πακέτο βοήθειας προς την Ελλάδα ύψους 130 δις €. Με βάση την συμφωνία οι ιδιώτες θα αποδεχτούν σε εθελοντική βάση, μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που διαθέτουν κατά 50%. Η συμφωνία θα συνοδεύεται από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 και δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας για την συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό ύψους 30 δις € και αύξηση κατά ένα τρις € των κεφαλαίων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής χαιρέτιστηκαν θετικά από την κυβέρνηση ενώ αποδοκιμάστηκαν από όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα οποία έκαναν λόγο για απόφαση ελεγχόμενης χρεοκοπίας της Ελλάδας. Έντονη ανησυχία εκφράστηκε στο εσωτερικό της χώρας για τις επιπτώσεις της συμφωνίας στην εισοδηματική πολιτική των επόμενων ετών, στο μέλλον των ελληνικών τραπεζών και των ασφαλιστικών ταμείων που είναι εκτεθειμένα σε ελληνικά ομόλογα.

Την ίδια περίοδο η πραγματική οικονομία συνέχιζε να επιδεινώνεται με την ανεργία να καταγράφει νέο ρεκόρ κατά τον μήνα Αύγουστο φτάνοντας το 18,4% και ακόμα υψηλότερα κατά τον μήνα Νοέμβριο όπου έφτασε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, στο 20,9%.¹Η

επιδείνωση της οικονομίας αποτυπώνεται στα όλο και συχνότερα περιστατικά υποσιτισμού μαθητών που παρουσιάζονταν σε σχολεία. Στα τέλη Ιανουαρίου του 2012 το υπουργείο παιδείας ανακοίνωσε πρόγραμμα συσσιτίων για μαθητές, για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Ποσοστό ανεργίας (Ιανουάριος 2010 – Δεκέμβριος 2012)

Πηγή: [ΕΛΣΤΑΤ](#)

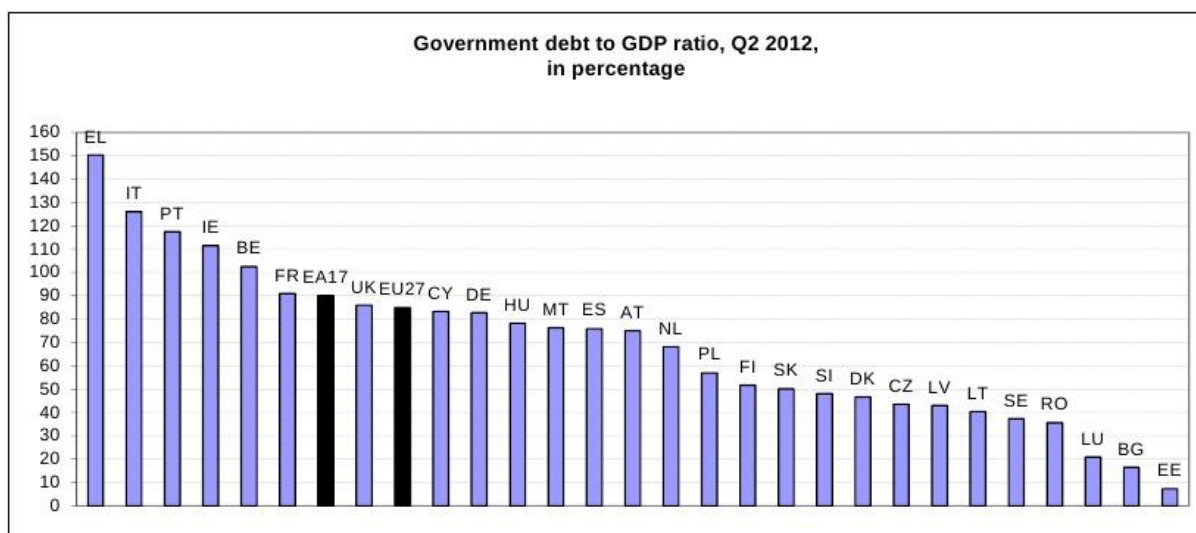
2010	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
	11.3	12.1	11.6	11.9	12.0	11.6	12.0	12.2	12.6	13.5	13.9	14.8
2011	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
	15.1	15.9	16.2	15.8	16.6	16.0	16.5	18.4	17.5	18.2	20.9	21.0
2012	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
	21.5	21.7	22.1	23.1	23.9	24.8	25.1	25.4				

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Βυθίζεται από την πολιτική λιτότητας όλη η Ευρώπη: τα ελλείμματα μειώνονται και μαζί τους μειώνεται και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της, αλλά τα χρέη αυξάνουν και μαζί αυξάνει και η ανασφάλεια για την βιωσιμότητα του Ευρώ.

Το επίπεδο του χρέους των κυβερνήσεων ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα σε αυτές στην ζώνη του Ευρώ συνέχισε να ενισχύεται στους τρεις μήνες έως τον Ιούνιο, παρά τα προγράμματα λιτότητας που εφαρμόζονται. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, δηλαδή της επίσημης στατιστικής υπηρεσίας της Ευρωζώνης, το κρατικό χρέος στα 17 κράτη του ευρώ ανήλθε στο 90% του ΑΕΠ στο δεύτερο τρίμηνο από το 88,2% στο πρώτο και 87,1% στο δεύτερο τρίμηνο του 2011. Παράλληλα, στα 27 κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ ενισχύθηκε στο 84,9% από το 83,5% στο πρώτο τρίμηνο του έτους και 81,4% την ίδια περίοδο του 2010.

Όπως αναφέρει η Eurostat, στο τέλος του δεύτερου τριμήνου του τρέχοντος έτους, τα μεγαλύτερα ποσοστά χρέους καταγράφηκαν σε Ελλάδα (150,3%), Ιταλία (126,1%), Πορτογαλία (117,5%) και Ιρλανδία (111,5%), ενώ τα χαμηλότερα σε Εσθονία (7,3%), Βουλγαρία (16,5%) και Λουξεμβούργο (20,9%).

Σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2012, είκοσι κράτη εμφάνισαν αύξηση στο ποσοστό χρέους, έξι μείωση και σε ένα κράτος το χρέος διατηρήθηκε αμετάβλητο. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν σε Ελλάδα (+13,4 ποσοστιαίες μονάδες), Κύπρος (+8,3) και Πορτογαλία (+5,6), ενώ οι μεγαλύτερες μειώσεις σε Λιθουανία (-2,3), Λετονία και Ουγγαρία (και στις δύο -1,3).

Σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2011, είκοσι χώρες εμφάνισαν αύξηση στο χρέος και τέσσερις μείωση. Μεγαλύτερη αύξηση στο ποσοστό εμφάνισε η Κύπρος (+16,5 ποσοστιαίες

μονάδες), η Πορτογαλία (+10,8), η Ιρλανδία (+10,0) και η Ισπανία (+9,3), και μεγαλύτερη μείωση η Ελλάδα (-8,5, απότοκη όμως του περιβόητου “κουρέματος”) και η Λετονία (-1,5).

Παράλληλα πτώση του δημοσιονομικού ελλείμματος καταγράφεται στην πλειοψηφία των Χωρών της Ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας Eurostat που αφορούν το 2011.

Συγκεκριμένα, το συνολικό δημοσιονομικό έλλειμμα των 17 μελών της νομισματικής ένωσης για το 2011 διαμορφώθηκε στο 4,1% (390,71 δισεκατομμύρια ευρώ) του ΑΕΠ της ευρωζώνης (9,42 τρισεκατομμύρια ευρώ σε τιμές αγοράς), έναντι του 6,2% που ήταν το 2010. Την ίδια στιγμή όμως, το συνολικό δημόσιο χρέος των κρατών του ευρώ ανήλθε στα 8,23 τρισεκατομμύρια ευρώ, δηλαδή το 87,3% του ευρωζωνικού ΑΕΠ, από το 85,4% που ήταν το 2010.

Τα χαμηλότερα δημοσιονομικά ελλείμματα καταγράφηκαν στο Λουξεμβούργο (0,3%), τη Φινλανδία (0,6%) και τη Γερμανία (0,8%), ενώ τα υψηλότερα σημειώθηκαν στην Ιρλανδία (13,4%), την Ελλάδα, την Ισπανία (αμφότερες 9,4%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (7,8%).

Εντυπωσιακό είναι πως ανάμεσα στα 27 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μονάχα τρία είχαν δημοσιονομικό πλεόνασμα (Ουγγαρία, Εσθονία και Σουηδία) ενώ 17 κατέγραψαν έλλειμμα μεγαλύτερο του 3%. Παρά ταύτα, 25 μέλη είδαν βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασής τους το 2011 σε σχέση με το 2010. Όσον αφορά το δημόσιο χρέος, τα χαμηλότερα ποσοστά χρέους αναλογικά με το εκάστοτε ΑΕΠ σημειώθηκαν στην Εσθονία (6,1%), την Βουλγαρία (16,3%) και το Λουξεμβούργο (18,3%). Αντίθετα, 14 μέλη της Ε.Ε. είχαν χρέος που υπερέβαινε το 60% του ΑΕΠ στα τέλη του 2011, με τα πρωτεία να καταλαμβάνει η Ελλάδα (170,6%), η Ιταλία (120,7%) και η Ιρλανδία (106,4%). Συνολικά μονάχα έξι μέλη της Ε.Ε. διαπίστωσαν βελτίωση της κατάστασης του χρέους τους μεταξύ 2011 και 2010, ενώ τα υπόλοιπα 21 κράτη είδαν επιδείνωση της κατάστασής τους.

Η οικονομική και κοινωνική πρόοδος και οι συνεχείς βελτιώσεις των συνθηκών ζωής και εργασίας αποτελούν θεμελιώδεις στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την εμπειρία των τελευταίων πέντε δεκαετιών προκύπτει σαφώς ότι η οικονομική ενοποίηση (κατάργηση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, υπηρεσιών, χρημάτων και προσώπων) δημιουργεί στην Ευρώπη τις καλύτερες προϋποθέσεις για περισσότερες θέσεις εργασίας και διατηρήσιμη ανάπτυξη. Τα επιτεύγματα είναι ήδη πολλά: πρώτα η τελωνειακή ένωση, στη συνέχεια η ενιαία αγορά και, πιο πρόσφατα, η οικονομική και νομισματική ένωση (ONE).

Ωστόσο, στην πορεία αυτή η ONE και το ευρώ αποτελούσαν σταθμούς, όχι προορισμούς. Πολλά πρέπει να γίνουν ακόμη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να καταργήσει και τα τελευταία εμπόδια που περιορίζουν ακόμα μέσα στα εθνικά σύνορα την έρευνα, την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων και την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Η πρόωθηση της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και του προγράμματος δράσης eEurope θα ενισχύσει ακόμα περισσότερο την οικονομία και θα συμβάλει έτσι στη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας και στην προστασία των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας.

Η ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση ακολούθησε μια σειρά από λογικά βήματα. Ήταν προφανές ότι για την αξιοποίηση όλου του δυναμικού της τελωνειακής ένωσης, η Ευρωπαϊκή

Ένωση χρειαζόταν μια ενιαία αγορά. Και για πολλές χώρες, ενιαία αγορά σημαίνει κυρίως ενιαίο νόμισμα στις συναλλαγές.

Ωστόσο, πολλά πρέπει ακόμη να γίνουν. Πρέπει ιδίως να ανακτήσει τη δυναμική της η ενιαία αγορά υπηρεσιών και να προωθηθεί η ψηφιακή οικονομία, η επιχειρηματικότητα και η καινοτομία. Πρέπει επίσης να αντιμετωπισθούν οι πιέσεις που απειλούν τη δημοσιονομική πειθαρχία.

Ολοκλήρωση των εργασιών στον τομέα των υπηρεσιών

Η περαιτέρω ενοποίηση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών θα έχει απτά οφέλη. Για παράδειγμα, αν είναι πιο εύκολο για τις επιχειρήσεις να εκδίδουν μετοχές και ομόλογα αντί να δανείζονται, μπορεί να εξοικονομηθεί 0,3 % του ΑΕγχΠ. Η δημιουργία μιας πραγματικά ενιαίας αγοράς μετοχικών τίτλων θα αύξανε το ΑΕγχΠ κατά 1,1 % τουλάχιστον και την απασχόληση κατά μισή ποσοστιαία μονάδα. Εάν οι τραπεζικές αγορές ήταν πραγματικά ενοποιημένες, θα εξοικονομούσαμε 1,5 % του ΑΕγχΠ. Έχουν ήδη γίνει πολλά. Όσα απομένουν θα έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το 2005.

Υπάρχουν ακόμη διοικητικά εμπόδια στις συναλλαγές και σε άλλους τομείς υπηρεσιών και η Επιτροπή ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να τα ξεπερνούν υιοθετώντας ευρωπαϊκούς κώδικες συμπεριφοράς. Παροτρύνει επίσης τον δημόσιο τομέα να καταβάλει περισσότερες προσπάθειες για να προσελκύει επιχειρήσεις από άλλες χώρες στις διαδικασίες υποβολής προσφορών για προϊόντα και υπηρεσίες. Η ενίσχυση του ανταγωνισμού με τον τρόπο αυτό μπορεί να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες κατά 1 %.

Αξιοποίηση του ψηφιακού δυναμικού

Εξίσου ζωτική σημασία για τη διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης έχει η εκμετάλλευση του ψηφιακού δυναμικού της Ευρώπης. Οι κυβερνήσεις της Ένωσης έχουν ήδη συμφωνήσει να εξασφαλίσουν φθηνότερη, ταχύτερη και ασφαλέστερη πρόσβαση στο Διαδίκτυο και να πραγματοποιήσουν σημαντικές επενδύσεις για να αποκτήσουν οι πολίτες δεξιότητες στη χρήση του. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί επίσης να ενθαρρύνει δικτυακές δραστηριότητες, όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο, οι διοικητικές και ιατρικές υπηρεσίες σε ανοικτή γραμμή, τη διάδοση του ευρωπαϊκού περιεχομένου στο Διαδίκτυο και τη χρήση «έξυπνων» τεχνολογιών για τα κυκλοφοριακά προβλήματα.

Τόνωση της επιχειρηματικότητας

Είναι σημαντικό να αλλάξουν οι νοοτροπίες και να εξαλειφθούν οι φραγμοί στη δημιουργία και την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων. Στον τομέα αυτό, οι Ευρωπαίοι υστερούν σε σχέση με τους Αμερικανούς: προτιμούν τη μισθωτή εργασία από την αυτοαπασχόληση, παρόλο που όσοι έχουν δική τους επιχείρηση αντλούν μεγαλύτερη ικανοποίηση από την εργασία τους.

Οι νέες επιχειρήσεις στην Ευρώπη αναπτύσσονται συνήθως με πιο αργούς ρυθμούς απ' ό,τι στις ΗΠΑ. Αυτό οφείλεται κυρίως στα εμπόδια στην καινοτομία: γραφειοκρατία, δυσχέρεια δανεισμού για τη χρηματοδότηση νέων επιχειρήσεων και υψηλό κόστος απόκτησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί μέτρα για την αντιμετώπιση όλων αυτών των προβλημάτων, ιδίως με τον περιορισμό των διοικητικών διατυπώσεων, τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε κεφάλαια εκκίνησης και την καθιέρωση λιγότερου δαπανηρού και πιο αποτελεσματικού συστήματος για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

Κάλυψη της τεχνολογικής υστέρησης

Τέλος, πρωταρχική σημασία έχει η κάλυψη της τεχνολογικής υστέρησης έναντι των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξοδεύει λιγότερο από το 2 % του ΑΕγχΠ για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, ενώ οι ΗΠΑ ξοδεύουν σχεδόν το 3 % και η Ιαπωνία είναι πολύ κοντά στο επίπεδο των ΗΠΑ. Στην ΕΕ, η υψηλή τεχνολογία αντιπροσωπεύει το 10,1 % της προστιθέμενης αξίας, έναντι 13,8 % στην Ιαπωνία και 25,8 % στις ΗΠΑ. Οι δαπάνες για την τεχνολογία της πληροφορίας και των επικοινωνιών ανέρχονται στο 6,93 % του ΑΕγχΠ στην ΕΕ, 8,22 % στις ΗΠΑ και 8,98 % στην Ιαπωνία.

Όσο περισσότερο καθυστερεί η αξιοποίηση του δυναμικού και η επίτευξη της πρόσθετης ανάπτυξης που θα προκύψει από αυτό, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η πίεση στα δημόσια οικονομικά, εφόσον μόνο μια ευημερούσα οικονομία μπορεί να εξασφαλίσει στις κυβερνήσεις τα φορολογικά έσοδα που χρειάζονται για να χρηματοδοτήσουν τις δημόσιες υπηρεσίες και τις συντάξεις.

Οι κυβερνήσεις δυσκολεύονται ολοένα περισσότερο να πληρώσουν τις συντάξεις και τις δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης, καθώς το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται, οι εργαζόμενοι συνταξιοδοτούνται σε μικρότερη ηλικία, η γεννητικότητα μειώνεται και, παράλληλα, αυξάνονται οι προσδοκίες ότι τα τεχνολογικά επιτεύγματα στον τομέα της ιατρικής θα είναι προσιτά σε όλο τον κόσμο. Οι συντάξεις και η υγειονομική περίθαλψη των ηλικιωμένων χρηματοδοτούνται από τις εισφορές εκείνων που εργάζονται. Σήμερα στην Ευρώπη σε κάθε συνταξιούχο αντιστοιχούν τέσσερα άτομα σε εργάσιμη ηλικία, αλλά μέχρι το 2040 η αναλογία θα είναι 2 προς 1.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι η μόνη που αντιμετωπίζει τις προκλήσεις αυτές, αλλά γι' αυτήν το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα έντονο αφού οι ευρωπαϊκοί δείκτες γεννήσεων είναι από τους χαμηλότερους στον κόσμο και το προσδόκιμο ζωής από τα υψηλότερα. Τα ευρωπαϊκά

συστήματα συνταξιοδότησης και υγειονομικής περίθαλψης είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένα και οι κυβερνήσεις θέλουν να διατηρήσουν την κάλυψη που προσφέρουν τα συστήματα αυτά σε όλους τους πολίτες ως χαρακτηριστικό γνώρισμα των ευρωπαϊκών οικονομιών. Ένα ισχυρό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας αποτελεί σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής και οικονομικής κληρονομιάς της Ένωσης. Χάρη στην οικονομική ανάπτυξη, οι μελλοντικές γενεές θα επωφεληθούν και αυτές από την κληρονομιά αυτή.

Για να αναλάβουν τις δαπάνες αυτές, οι κυβερνήσεις πρέπει να θέσουν σαν στόχο την ανάπτυξη — εκσυγχρονίζοντας την ευρωπαϊκή οικονομία, προωθώντας την ενοποίηση και εφαρμόζοντας υγιείς δημοσιονομικές πολιτικές. Πιο αποτελεσματικές χρηματοπιστωτικές αγορές χωρίς σύνορα θα επιτρέψουν στις κυβερνήσεις και τους πολίτες να μεγιστοποιούν την απόδοση των χρημάτων τους. Αν όλες οι προσπάθειες έχουν σαν στόχο την ανάπτυξη και την αύξηση των θέσεων εργασίας, οι κυβερνήσεις θα εξασφαλίσουν τα φορολογικά έσοδα που χρειάζονται για τις συντάξεις, την υγειονομική περίθαλψη και τα άλλα μέτρα κοινωνικής προστασίας.

Για την Ένωση, η ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας δεν αποτελούν αυτοσκοπούς. Η ανάπτυξη πρέπει να είναι διατηρήσιμη και να αποσκοπεί στη μακροπρόθεσμη ευημερία των πολιτών και στην προστασία του περιβάλλοντός τους. Επιπλέον, οι πολίτες έχουν κάθε δικαίωμα να έχουν ποιοτικές συνθήκες εργασίας και διευκολύνσεις όπως η μέριμνα για τα παιδιά. Αυτοί είναι βασικοί άξονες της πολιτικής απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ίδιο ισχύει για την ισότητα ευκαιριών. Η διατήρηση κατάλληλης ισορροπίας ανάμεσα στην εργασία και τις άλλες πτυχές της ζωής αποτελεί διακηρυγμένο στόχο της Ένωσης.

Οι άνθρωποι είναι ο μεγαλύτερος πλούτος της Ευρώπης. Αυτό αναγνωρίστηκε και από τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Λισσαβόνα το 2000, όταν έθεσαν τους στρατηγικούς στόχους για τη δεκαετία που διανύουμε. Η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και η δημιουργία ενεργού και δυναμικού κράτους πρόνοιας έχουν εξίσου καθοριστική σημασία για να εξασφαλίσει η Ευρώπη μια θέση στη νέα οικονομία της γνώσης όσο και η οικονομική, η χρηματοπιστωτική και η νομισματική ολοκλήρωση ή η προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας. Αν η έμφαση δοθεί στον άνθρωπο, η νέα οικονομία που αρχίζει να διαμορφώνεται θα αποτελέσει παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό είναι ακόμα πιο καθοριστική σήμερα, που η Ένωση προσπαθεί να επιτύχει το στόχο της ανάπτυξης και να γίνει μέχρι το 2010 η πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης στον κόσμο.

Τα αποτελέσματα της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Φθινόπωρο του 2012 φαίνεται να επιβεβαιώνουν τις προβλέψεις της αντίστοιχης Έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την Άνοιξη του 2012, όσον αφορά στη μη τήρηση των δεσμεύσεων ορισμένων χωρών της ΕΕ για μείωση του ελλείμματος κάτω από 3% το 2013, με βάση το Σύμφωνο Σταθερότητας. Οι χώρες που εμφανίζονται να είναι υπό τον κίνδυνο επιβολής κυρώσεων,

όπως υπολογίστηκε την Άνοιξη του 2012, είναι οι Κύπρος, Σλοβενία, Σλοβακία, Γαλλία, Ισπανία, και Ολλανδία.

Εξετάζοντας τα αποτελέσματα της τελευταίας έκθεσης του Φθινοπώρου, παρατηρούμε ότι οι χώρες που δε φαίνεται να έχουν τηρήσει τις δεσμεύσεις τους για μείωση του ελλείμματος μέχρι το 2013 είναι οι Κύπρος, Σλοβενία, Σλοβακία (Διάγραμμα 2). Να σημειωθεί ότι, η Ισπανία κατάφερε να μεταφέρει το χρονικό ορίζοντα των δεσμεύσεών της στο 2014, υπό το πρίσμα των χαμηλών ρυθμών ανάπτυξης, ενώ η Ολλανδία κατάφερε να επιτύχει τη δημοσιονομική προσαρμογή (European Commission, Economic Forecast, Autumn 2012).

η Ολλανδία, η Γαλλία και η Σλοβακία αναμένεται το 2013 να βρίσκονται κοντά στο όριο του 3% του ελλείμματος. Το γεγονός αυτό ενισχύει την άποψη ότι θα πρέπει στις χώρες αυτές να εφαρμοστεί η πολιτική που ακολουθήθηκε στην Ισπανία και να τους δοθεί μια επιμήκυνση στην περίοδο επίτευξης του στόχου για τη μείωση του ελλείμματος. Εξαίρεση αποτελεί η Κύπρος, η οποία είναι πιθανό να εισέλθει σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και με αυτό τον τρόπο να απεμπλακεί από τη δέσμευση του 3%.

Στις χώρες αυτές αναμένεται να επιβληθούν κυρώσεις αν δεν αλλάξουν τους στόχους των προϋπολογισμών τους ή αν δεν τους δοθεί η περίοδος χάριτος από την ΕΕ προκειμένου να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους.

Αναφορικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης (εκτός από τις χώρες που βρίσκονται υπό καθεστώς δημοσιονομικής προσαρμογής Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία), αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την Άνοιξη 2012, δε διατρέχουν κάποιο κίνδυνο επιβολής κυρώσεων, καθώς το έλλειμμα το 2013 για το Βέλγιο υπολογίζεται σε ποσοστό 3,2% (από 3% το 2012), για την Αυστρία 2,7% (από 3,2% το 2012), για τη Γερμανία σχεδόν σταθερό στο 0,3% για τη χρονική περίοδο 2012-2012 και τέλος για την Ιταλία 2,1% (από 2,9% το 2012).

Αναμφίβολα η διαδικασία διόρθωσης σοβαρών ανισορροπιών, που είναι απόρροια της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, έχει ξεκινήσει. Η Ευρωζώνη φαίνεται πλέον να συγκλίνει σε μια κοινή πορεία, παρά την όποια διαφοροποίηση υπήρχε μέχρι τώρα μεταξύ των χωρών του «πυρήνα» και της «περιφέρειας». Παρατηρώντας την εξέλιξη τριών μακροοικονομικών δεικτών (ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, μοναδιαίο κόστος εργασίας, δημοσιονομικά ελλείμματα) στην Ευρωζώνη για το χρονικό διάστημα 2007-2013 διαπιστώνουμε τη σύγκλιση αυτή.

Οι χώρες της Ευρωζώνης, τόσο της «περιφέρειας» (Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία) όσο και του «πυρήνα» (Αυστρία, Γερμανία, Βέλγιο), συγκλίνουν προς μια κοινή πορεία από το 2013 και μετά. Οι χώρες της «περιφέρειας» με την εφαρμογή των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής και των διαρθρωτικών μεταβολών έχουν βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά τους μέσω της αύξησης των εξαγωγών έναντι των εισαγωγών τους, προσεγγίζοντας τις χώρες του «πυρήνα».

Ταυτόχρονα, η σύγκλιση προς μια κοινή κατεύθυνση των χωρών της Ευρωζώνης όσον αφορά στην εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος, από το 2013 και μετά, είναι ξεκάθαρη. Παρατηρούμε ότι οι χώρες της «περιφέρειας» μειώνουν το δημοσιονομικό τους έλλειμμα, ενώ στη Γερμανία και την Αυστρία παραμένει σχεδόν σταθερό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασίου Έρση, 2009, Η Οημοσιονομική Πολιτική και η Ύφεση: Η Περίπτωση της Ελλάδας, Αθήνα.

Γκίκας Α. Χαρδούβελης, 2008, Οιεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση 2007 & Οικονομικές Επιπτώσεις, Αθήνα

Δημέλη Σ. – Κολλίντζας Τ. – Χριστοδουλάκης Ν.Μ., (1997), Οικονομικές Διακυμάνσεις και Ανάπτυξη στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα.

Θεοδωρόπουλος Σ., (2006), Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα.

Θεοδωρόπουλος Σ., (1997), Ευρωπαϊκή Οικονομική Ολοκλήρωση θεωρία και πολιτική, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα.

Τσούκαλης Λουκάς, (1993), Η νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία: η Οικονομική και Πολιτική διάσταση της Ολοκλήρωσης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

europa.eu.int/comm/economy_finance/index_en.htm

ue.eu.int/emu/el/index.htm

europa.eu.int/comm/publications/booklets/eu_glance/21/index_el.htm

europa.eu.int/pol/singl/index_en.htm

europa.eu.int/pol/infso/index_el.htm

europa.eu.int/pol/rd/index_el.htm

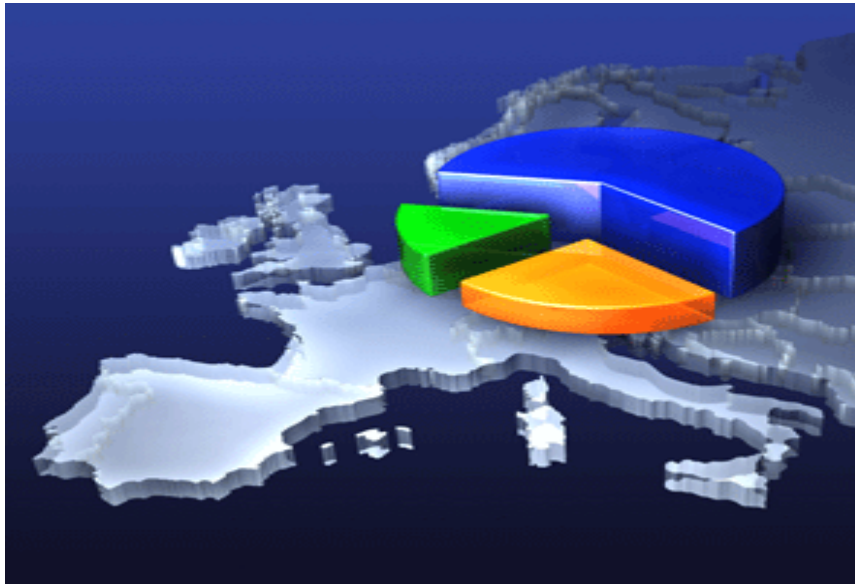
www.naftemporiki.gr

www.el.wikipedia.org/wiki/ΕυρωπαϊκήΈνωση

www.express.gr

www.euro2day.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στην παρούσα εργασία αναλύσαμε τους προσδιοριστικούς παράγοντες των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Κρατικό έλλειμμα προκύπτει όταν οι κρατικές δαπάνες υπερβαίνουν τα συνολικά έσοδα. Όταν τα συνολικά έσοδα είναι ίσα με τις δαπάνες, τότε κάνουμε λόγο για "δημοσιονομική ισορροπία". Εάν τα έσοδα υπερβαίνουν τις δαπάνες, τότε έχουμε "πλεόνασμα". Το [Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης](#) θέτει όρια στα κρατικά ελλείμματα προκειμένου να διασφαλισθεί ο υγιής και αειφόρος χαρακτήρας των δημοσίων οικονομικών. Έλλειμμα άνω του 3% του ΑΕΠ θεωρείται υπερβολικό και επιβάλλει τη λήψη διορθωτικών μέτρων. Ένα σχετικά υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα δεν είναι ούτε κακό ούτε καλό. Τα ελλείμματα ή πλεονάσματα χρησιμεύουν για να διανέμουν στον χρόνο τα δεινά της φορολογίας. Σε περιόδους δηλαδή ύφεσης, ή υψηλών δημοσίων δαπανών ο δανεισμός μπορεί να ανακινήσει την οικονομία, ενώ σε περιόδους ανάπτυξης είναι χρήσιμο οι κυβερνήσεις να δημιουργούν και να αποταμιεύουν πλεονάσματα. Η πολιτική βούληση βέβαια παίζει καθοριστικό ρόλο τότε θα πάρει τις γενναίες αποφάσεις για έναν έκτακτο δανεισμό (πιθανός πόλεμος και χρηματοδότηση του, επενδυτικά προγράμματα, αλλά και κατασπατάληση δημοσίου χρήματος η οποία δεν μπορεί να καλυφθεί αλλιώς παρά με εξωτερικό δανεισμό, φορτώνοντας στις μελλοντικές γενιές αυτά τα οποία καταναλώνουν οι προηγούμενες).

Σε πραγματικούς όρους το δημοσιονομικό έλλειμμα ισούται με το πραγματικό Έλλειμμα υπολογισμένο βάσει πραγματικού επιτοκίου συν τους τόκους του συν τις τρέχουσες δημοσιονομικές δαπάνες πλην την φορολογία. Αύξηση του επιτοκίου καθώς επίσης και αύξηση των δαπανών μέσω προγραμματικών κρατικών παροχών σε συνάρτηση με μια καιροσκοπική μείωση της φορολογίας αυξάνουν κατά πολύ το δημοσιονομικό έλλειμμα. Συνεπώς μια καιροσκοπική μείωση των φόρων τα προηγούμενα χρόνια ή μια εκτεταμένη φοροδιαφυγή προηγούμενων χρόνων συνεπάγεται περισσότερους φόρους τα επόμενα χρόνια.

Για να υπάρξει λοιπόν ένα πλεόνασμα πρέπει:

- Οι κυβερνήσεις να ελέγχουν συνεχώς τα πλεονάσματα με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να πληρώνουν τουλάχιστον τους τόκους του ελλείμματος και να προσπαθούν σιγά-σιγά να δημιουργούν και νέα αποθεματικά για περαιτέρω μείωση του.
- Το έλλειμμα επομένως και η συσσώρευση τους είναι πολιτική βούληση των κυβερνήσεων οι οποίες πρέπει να πάρουν γενναίες αποφάσεις ώστε να έχουν ένα αξιοπρεπές και δίκαιο φορολογικό σύστημα ώστε να εισπράττει καλύτερα τους φόρους, οι εκάστοτε υπουργοί οικονομικών να μπορούν να κρατάνε σε λογικά επίπεδα τις δημόσιες δαπάνες αποφεύγοντας καιροσκοπικές παροχές και ταυτόχρονα να στηρίζουν την ανάπτυξη ώστε η φορολογία και η κρατική επιχορήγηση να μην εμποδίζουν την ιδιωτική πρωτοβουλία να αναπτυχθεί και να δώσει ώθηση στο εγχώριο προϊόν.
- Ο συνήθης τρόπος για να μειωθεί το έλλειμμα είναι να χτυπηθεί η δημοσιονομική δαπάνη και να αυξηθεί η φορολογία, αυτό όμως είναι ένας αντιλαϊκός τρόπος ο οποίος γεννάει αναταραχές και ανασφάλεια οι οποίες επηρεάζουν και αυτές με την σειρά τους άμεσα τα spreads των δανείων που έχει προσυπογράψει η κυβέρνηση με αποτέλεσμα περαιτέρω ύφεση.

Μόνο σε βάθος χρόνου (Στο τέλος των Ναπολεόντειων πολέμων η Αγγλία στις αρχές του 1800 η Αγγλία είχε σχέση ΑΕΠ/Χρέους = 200% για το οποίο χρειάστηκε ένας αιώνας για να κατεβεί στο 30% !!! την ίδια στιγμή η Ελλάδα του 2010 είχε σχέση ΑΕΠ/χρέος της τάξης περίπου 155% και καλείται να το μειώσει στο 110% μέσα σε μια επταετία!!!) και με καθοριστικές διαπραγματεύσεις με τους δανειστές μπορεί να καθορισθεί ένας χρονικός ορίζοντας που με χαμηλά επιτόκια δανεισμού, θα επιτρέψει στις κυβερνήσεις να ασκήσουν μια σωστή δημοσιονομική πολιτική αποπληρωμής του χρέους ενώ παράλληλα δεν θα πλήξει τις οικονομικές δυνάμεις του τόπου.

- Η ιδέα παραγραφής και άρνησης πληρωμών σίγουρα μπορεί να είναι ελκυστική αλλά καταδικάζει την χώρα αυτή στο μέλλον γιατί οι αγορές δεν θα εμπιστεύονται πλέον τις όποιες εκκλήσεις της για δανεισμό.

Βαθύτερη ύφεση στην ευρωζώνη το 2013 βλέπει η ΕΕ

Η οικονομία της ευρωζώνης θα συρρικνωθεί περισσότερο απ' ό,τι αναμενόταν εφέτος και τα δημοσιονομικά ελλείμματα θα μειωθούν με βραδύτερο ρυθμό, σύμφωνα με τις εαρινές οικονομικές προβλέψεις, τις οποίες έδωσε σήμερα στη δημοσιότητα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συγκεκριμένα, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία και Ολλανδία, ήτοι, τέσσερις από τις πέντε μεγαλύτερες οικονομίες της ευρωζώνης θα είναι σε ύφεση το 2013, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Επιτροπής και μόνο η Γερμανία, η μεγαλύτερη οικονομία της ευρωζώνης, θα καταφέρει να έχει κάποια ανάπτυξη.

"Λόγω της παρατεταμένης ύφεσης πρέπει να κάνουμε ό,τι χρειάζεται για να ξεπεραστεί η κρίση της ανεργίας στην Ευρώπη. Η πολιτική της ΕΕ επικεντρώνεται στη βιώσιμη ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας", δήλωσε ο Επίτροπος Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων της ΕΕ, Όλι Ρεν.

"Η δημοσιονομική εξυγίανση συνεχίζεται, ωστόσο ο ρυθμός της επιβραδύνεται. Παράλληλα, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να επιταχυνθούν για να αρχίσει η ανάπτυξη στην Ευρώπη", πρόσθεσε.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει ότι η οικονομία της ευρωζώνης θα συρρικνωθεί κατά 0,4% εφέτος και θα αυξηθεί κατά 1,2% τον επόμενο χρόνο, αναθεωρώντας προς τα κάτω τις προβλέψεις της από το Φεβρουάριο (0,3% και 1,4% αντίστοιχα).

Βάσει των προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το ισπανικό δημοσιονομικό έλλειμμα θα φθάσει το 7% του ΑΕΠ εφέτος, μακριά από τους στόχους που έχει θέσει η χώρα.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα της τέταρτης μεγαλύτερης οικονομίας της ευρωζώνης από το 10,6% το 2012 θα φθάσει το 6,5% το 2013 για να αυξηθεί εκ νέου στο 7% το 2014.

Στη Γαλλία, το ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί κατά 0,1% ενώ το δημοσιονομικό έλλειμμα θα φθάσει το 3,9% του ΑΕΠ εφέτος και το 4,2% το 2014.

Ο Όλι Ρεν δήλωσε ότι ίσως δοθούν στην Ισπανία και τη Γαλλία δυο επιπλέον χρόνια για να φέρουν το δημοσιονομικό τους έλλειμμα κάτω του ορίου του 3% του ΑΕΠ που έχει ορίσει η ΕΕ.

"Ίσως είναι λογικό να παρατείνουμε το χρονοδιάγραμμα ως το 2015 για τη Γαλλία και ως το 2016 για την Ισπανία", τόνισε ο Ρεν, ο οποίος αναφέρθηκε επίσης στο ενδεχόμενο να δοθεί πρισσότερος χρόνος στη Σλοβενία και την Ολλανδία να επιτύχουν τους δημοσιονομικούς στόχους της ΕΕ.

Η Πορτογαλία, θα μειώσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα εφέτος στο 5,5% του ΑΕΠ από 6,4% πέρυσι γιατί η ύφεση θα είναι βαθύτερη απ' ό,τι αναμενόταν, ενώ στην Ιταλία το δημοσιονομικό έλλειμμα θα φθάσει το 2,9% εφέτος και το 2,5% το 2014.

Οικονομική διακυβέρνηση

Η κρίση έφερε στην επιφάνεια ουσιαστικά προβλήματα και μη βιώσιμες τάσεις σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Κατέδειξε επίσης πόσο αλληλοεξαρτώμενες είναι οι οικονομίες της ΕΕ. Ο καλύτερος συντονισμός των οικονομικών πολιτικών σε όλη την ΕΕ θα συμβάλει στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, αλλά και στην τόνωση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Πιο δυνατοί μέσα από την κρίση: ένα κοινό ευρωπαϊκό όραμα

Περισσότερο ενωμένοι από ποτέ: πώς η ΕΕ βρήκε λύσεις για να αντιμετωπίσει τη χρηματοπιστωτική κρίση, πώς ενισχύει την οικονομική και νομισματική της ένωση και πώς ανοίγει τον δρόμο προς μια ισχυρότερη πολιτική ένωση.

Η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση με διαγράμματα

Η νέα οικονομική διακυβέρνηση της ΕΕ βασίζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- **Ενισχυμένο οικονομικό θεματολόγιο με αυστηρότερη επιτήρηση από την ΕΕ.** Στο θεματολόγιο περιλαμβάνονται προτεραιότητες πολιτικής και στόχοι που έχουν εγκριθεί στο πλαίσιο της στρατηγικής "Ευρώπη 2020", πρόσθετες δεσμεύσεις των κρατών μελών που συμμετέχουν στο Σύμφωνο "Ευρώ +", αυστηρότερη εποπτεία των οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών από την ΕΕ στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και νέα εργαλεία αντιμετώπισης των μακροοικονομικών ανισορροπιών, καθώς και μια νέα μέθοδος εργασίας, το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, για την εξέταση οικονομικών και δημοσιονομικών προτεραιοτήτων το ίδιο διάστημα κάθε χρόνο.
- **Δράση για τη διαφύλαξη της σταθερότητας στην ευρωζώνη.** Το 2010, η ΕΕ αντέδρασε στην κρίση δημόσιου χρέους με τη σύσταση προσωρινών μηχανισμών στήριξης για τα κράτη μέλη, οι οποίοι, το 2013, θα αντικατασταθούν από τον μόνιμο

Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ). Αυτά τα μέτρα εξαρτώνται από την εφαρμογή αυστηρών προγραμμάτων δημοσιονομικής εξυγίανσης και μεταρρυθμίσεων και καταρτίζονται σε στενή συνεργασία με το ΔΝΤ.

- **Δράση για την αποκατάσταση του δημοσιονομικού τομέα**, όπως περιγράφεται στη συνέχεια.

Ακολουθούν μερικές βασικές πτυχές της νέας οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ.

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο είναι μια εξαμηνιαία περίοδος κάθε χρόνο κατά την οποία συντονίζονται αποτελεσματικά οι δημοσιονομικές, μακροοικονομικές και διαρθρωτικές πολιτικές των κρατών μελών, έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι παρατηρήσεις της ΕΕ σε αρχικό στάδιο της διαδικασίας κατάρτισης των εθνικών προϋπολογισμών και λήψης αποφάσεων για διάφορα θέματα οικονομικής πολιτικής.

Τα βασικά στάδια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου είναι τα εξής:

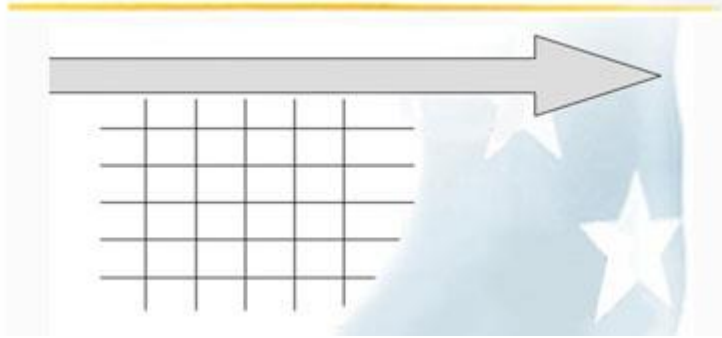
Τον **Ιανουάριο**, η Επιτροπή εκδίδει την Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης στην οποία καθορίζονται οι προτεραιότητες της ΕΕ για τα επόμενα χρόνια με στόχο την τόνωση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Τον **Μάρτιο**, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εκδίδουν τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τις εθνικές πολιτικές με βάση την Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης.

Τον **Απρίλιο**, τα κράτη μέλη υποβάλλουν τα σχέδιά τους για υγιή δημόσια οικονομικά (Προγράμματα Σταθερότητας ή Σύγκλισης) καθώς και τις μεταρρυθμίσεις και τα μέτρα που αποσκοπούν σε μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων).

Τον **Ιούνιο**, η Επιτροπή αξιολογεί τα προγράμματα και διατυπώνει, κατά περίπτωση, συστάσεις για κάθε χώρα. Το Συμβούλιο εξετάζει τις συστάσεις και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τις εγκρίνει.

Τέλος, στα τέλη Ιουνίου ή στις αρχές **Ιουλίου**, το Συμβούλιο εγκρίνει επίσημα τις συστάσεις για κάθε χώρα.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) είναι ένα κανονιστικό πλαίσιο που παροτρύνει τα κράτη μέλη να διατηρούν υγιή δημόσια οικονομικά.

Το ΣΣΑ έχει δύο σκέλη:

- Το **προληπτικό σκέλος** απαιτεί από τα κράτη μέλη να υποβάλλουν κάθε χρόνο Πρόγραμμα Σταθερότητας (οι χώρες της ευρωζώνης) ή Σύγκλισης (τα άλλα κράτη μέλη), μαζί με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων. Το πρόγραμμα αυτό καθορίζει τους τρόπους με τους οποίους κάθε κράτος μέλος σκοπεύει να επιτύχει και να διατηρήσει υγιή δημόσια οικονομικά μεσοπρόθεσμα. Στη συνέχεια η Επιτροπή μπορεί να διατυπώσει συστάσεις πολιτικής (τον Ιούνιο, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου), ή, αν κρίνεται αναγκαίο, να υποβάλει πρόταση στο Συμβούλιο για την έκδοση **έγκαιρης προειδοποίησης** με στόχο την αποφυγή υπερβολικού ελλείμματος.
- Το **διορθωτικό σκέλος** διέπει τη **διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος** (ΔΥΕ). Σύμφωνα με αυτή τη διαδικασία, αν το δημοσιονομικό έλλειμμα ενός κράτους μέλους υπερβεί το όριο του 3% που προβλέπει η Συνθήκη, το Συμβούλιο θα εκδώσει συστάσεις για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα. Η μη συμμόρφωση με αυτές τις συστάσεις μπορεί να οδηγήσει σε επιβολή κυρώσεων σε κράτη μέλη της ευρωζώνης.

Σήμερα προτείνεται μια σειρά αλλαγών για την ενίσχυση του ΣΣΑ που στοχεύουν στα εξής:

- να ληφθεί ιδιαίτερος υπόψη, στο πλαίσιο του διορθωτικού σκέλους του ΣΣΑ, η στενή σχέση μεταξύ του χρέους και του ελλείμματος, κυρίως σε χώρες με υψηλό χρέος (στις οποίες το δημόσιο χρέος υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ)
- να επιταχυνθεί η ΔΥΕ και να καταστεί η επιβολή κυρώσεων στα κράτη μέλη ημιαυτόματη, δηλαδή να απαιτείται ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο για την απόρριψη πρότασης της Επιτροπής σχετικά με την επιβολή κυρώσεων, αλλά όχι και για την έγκρισή της
- να βελτιωθούν τα εθνικά δημοσιονομικά πλαίσια, με ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα λογιστικής και στατιστικών, καθώς και σε μεθόδους προγνώσεων

Διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών

Την τελευταία δεκαετία, λόγω των αποκλίσεων στην οικονομική πορεία των κρατών μελών, έγιναν ακόμη μεγαλύτερα τα χάσματα ανταγωνιστικότητας και προκλήθηκαν μακροοικονομικές ανισορροπίες στο εσωτερικό της ΕΕ. Για να αποτρέψει την επανάληψη παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον, η Επιτροπή πρότεινε νέο μηχανισμό επιτήρησης μέσω του οποίου θα εντοπίζονται και θα διορθώνονται εγκαίρως τέτοιου είδους προβλήματα. Μέσω αυτού του μηχανισμού, θα παρακολουθούνται οι οικονομίες των κρατών μελών ώστε να εντοπίζονται νεοεμφανιζόμενες μακροοικονομικές ανισορροπίες (π.χ. "φούσκες" ακινήτων, αυξανόμενα ελλείμματα ή πλεονάσματα τρεχουσών συναλλαγών ή πτώση ανταγωνιστικότητας). Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη υπερβαίνουν τα "όρια προειδοποίησης", η Επιτροπή θα διενεργεί διεξοδικές μελέτες για να διαπιστώσει κατά πόσον οι ανισορροπίες είναι επιβλαβείς και, αν είναι αναγκαίο, θα διατυπώνει συστάσεις.

Το Σύμφωνο "Ευρώ +"

Ένα συμπληρωματικό πρόγραμμα με πρόσθετες μεταρρυθμίσεις – με την ονομασία Σύμφωνο "Ευρώ+" – συμφωνήθηκε από τα κράτη μέλη της ευρωζώνης, ως έκφραση της βαθύτερης αλληλεξάρτησής τους, καθώς και από έξι χώρες εκτός ευρωζώνης οι οποίες επέλεξαν να το προσυπογράψουν: Βουλγαρία, Δανία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία και Ρουμανία. Το πρόγραμμα αυτό επικεντρώνεται σε τέσσερις τομείς: ανταγωνιστικότητα, απασχόληση, βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Το Σύμφωνο υιοθετήθηκε από τους ηγέτες της ΕΕ τον Μάρτιο 2011. Και τα 23 συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύτηκαν να υλοποιήσουν τις μεταρρυθμίσεις στο σύνολό τους. Τα υπόλοιπα τέσσερα κράτη μέλη μπορούν να το προσυπογράψουν εφόσον το επιθυμούν. Το Σύμφωνο είναι πλήρως ενσωματωμένο στο νέο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης και οι σχετικές δεσμεύσεις περιλαμβάνονται στα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων των εν λόγω κρατών μελών.

Αποκατάσταση του χρηματοπιστωτικού τομέα

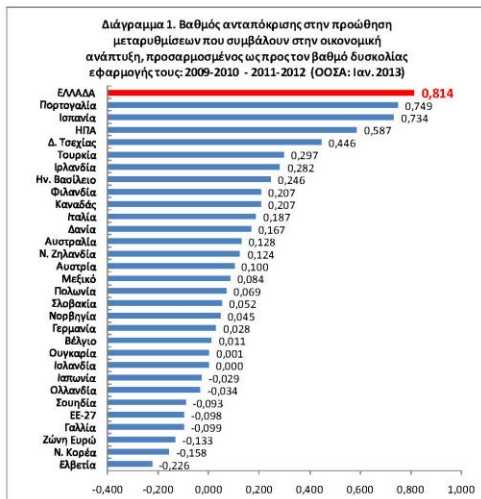
Η ΕΕ θέσπισε νέους κανόνες και οργανισμούς για να αντιμετωπίζονται έγκαιρα τυχόν προβλήματα και να διασφαλίζεται ότι όλοι οι χρηματοπιστωτικοί φορείς θα διέπονται από το κατάλληλο κανονιστικό και εποπτικό πλαίσιο. Προωθούνται ήδη και άλλα μέτρα με στόχο να διασφαλιστεί ότι οι ευρωπαϊκές τράπεζες διαθέτουν επαρκή αποθέματα κεφαλαίων για να αντιμετωπίσουν τυχόν μελλοντικούς κλυδωνισμούς του χρηματοπιστωτικού τους συστήματος, έτσι ώστε να συνεχίσουν να λειτουργούν κανονικά και να είναι σε θέση να παρέχουν πιστώσεις σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Στην συνέχεια παραθέτουμε έρευνα της Alpha Bank, που αφορά σε εβδομαδιαίο οικονομικό δελτίο του μηνός Μαρτίου του έτους 2013, και αναλύεται η οικονομική πορεία τόσο της Ελλάδας όσο και των υπολοίπων χωρών της ΕΕ και δείχνει και την πορεία των ελλειμμάτων των χωρών αυτών.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ
Ελληνική Οικονομία

Η Ελλάδα συνεχίζει να εκπλήσσει τους εταίρους της στην Ευρωζώνη και τις αγορές με τις καλές της επιδόσεις. Η δραστηκή δημοσιονομική προσαρμογή που πραγματοποιείται συνοδεύεται από εντυπωσιακή πρόοδο στον τομέα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Όπως αναγνωρίζεται πλέον ευρέως η Ελλάδα έχει επιτύχει τη μεγαλύτερη πρόοδο στον κόσμο στον τομέα των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Ο ΟΟΣΑ ανακρίνει και φέτος (Ιανουάριος 2013) την εκτίμησή του για τον βαθμό ανταπόκρισης των χωρών μελών του, και άλλων χωρών που είναι ακόμη εκτός του ΟΟΣΑ, στην προώθηση μεταρρυθμίσεων που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών στην βραχυχρόνια και μεσοχρόνια περίοδο. Στη βαθμολογία αυτή του ΟΟΣΑ η Ελλάδα είναι και πάλι με σημαντική διαφορά πρώτη, όσον αφορά στις μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν στην περίοδο 2009-2012 (Διάγραμμα 1).

Επίσης, η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση μεταξύ όλων των ευρωπαϊκών χωρών όσον αφορά στην προσαρμογή της οικονομίας της. Σε εμπειριστατωμένη μελέτη που έχει εκπονηθεί από την Berenberg Bank σε συνεργασία με το ερευνητικό ίδρυμα Lisbon Council (Spring 2013 Update), αναλύεται ο συνολικός βαθμός προσαρμογής των χωρών της Ζώνης του Ευρώ και της Πολωνίας, Σουηδίας και Ην. Βασιλείου που εκτιμάται ως το άθροισμα του βαθμού προσαρμογής των χωρών στους τομείς α) της δημοσιονομικής προσαρμογής, δηλαδή της μείωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, β) της προσαρμογής του εξωτερικού

τομέα των οικονομικών, δηλαδή της μείωσης του ελλείμματος μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών σε κάθε χώρα, γ) της προσαρμογής του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και δ) του βαθμού προώθησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των χωρών, όπως αυτός εκτιμάται από τον ΟΟΣΑ, όπως προαναφέρθηκε. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον κατωτέρω Πίνακα 1, με την Ελλάδα να είναι αναμφισβήτητα και με διαφορά η χώρα με την εντυπωσιακότερη πρόοδο σε όλους αυτούς τους τομείς προσαρμογής.

Πίνακας 1. Βαθμός πρόοδου των χωρών στους τομείς της δημοσιονομικής προσαρμογής και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας

	Συνολικό Αποτέλεσμα Προσαρμογής	Δημοσιονομική Προσαρμογή	Προσαρμογή στο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (ULC)	Προσαρμογή στον εξωτερικό τομέα	Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις
Ελλάδα	8,2	8,7	7,4	6,6	10,0
Ιρλανδία	7,6	4,6	8,5	8,5	8,9
Ισπανία	6,5	4,5	5,8	7,4	8,5
Πορτογαλία	6,4	6,2	5,2	6,6	7,8
Εσθονία	6,4	2,9	8,2	7,9	...
Σλοβακία	5,5	4,4	5,8	6,5	...
Πολωνία	4,9	8,3	2,4	4,5	4,3
Ιταλία	4,8	7,2	2,9	4,1	5,0
Μάλτα	4,5	2,6	3,7	7,1	...
Ην. Βασίλειο	4,4	4,2	3,0	3,9	6,4
Σλοβενία	4,2	3,7	3,0	5,8	...
ΕΕ-17	3,9	4,6	2,6	4,2	4,2
Κύπρος	3,8	3,5	2,4	5,5	...
Γαλλία	2,8	4,4	1,9	3,1	1,9
Ολλανδία	2,7	2,6	2,8	4,4	0,9
Φινλανδία	2,5	0,3	3,5	1,9	4,3
Σουηδία	2,5	4,0	1,9	2,9	1,0
Γερμανία	2,3	3,9	1,0	3,7	0,8
Βέλγιο	2,0	2,0	1,8	3,4	1,0
Αυστρία	1,8	1,1	1,8	2,8	1,4

Πηγή: Berenberg Bank, The Lisbon Council, The Euro Plus Monitor Spring 2013 Update

Παρ' όλα αυτά, στις διαπραγματεύσεις για την εκταμίευση της δόσης των € 2,8 δισ. του Μαρτ. '13, η Τρόικα εξακολουθεί να έχει εμμονές σε θέματα μικρότερης εμπέλειας και να επιβαρύνει δυσανάλογα το οικονομικό κλίμα. Κανείς, όμως, δεν έχει το δικαίωμα να παίζει παιχνίδια σε βάρος της ελληνικής οικονομίας. Ιδίως όταν, στην σημερινή συγκυρία η δημοσιονομική προσαρμογή συνεχίζεται με ρυθμό πολύ καλύτερο του αναμενομένου. Το 2μηνο Ιαν.-Φεβ. '13 καταγράφεται σημαντική υπερκάλυψη των στόχων υλοποίησης του Π2013, με πρωτογενές πλεόνασμα ύψους € 463,0 εκατ. στην Κεντρική Κυβέρνηση (ΚΚ), έναντι πλεονάσματος € 367 εκατ. το αντίστοιχο 2μηνο του 2012, και έναντι του στόχου για πρωτογενές έλλειμμα € 1,33 δισ. Δημιουργείται επομένως θετική διαφορά από τον στόχο για το πρωτογενές ισοζύγιο της ΚΚ ύψους € 1,82 δισ. από το 1^ο 2μηνο του έτους. Η διαφορά αυτή κατά ένα μέρος οφείλεται στις μειωμένες σε σχέση με το στόχο επιστροφές φόρων (κατά € 393 εκατ.) και στο μειωμένο σε σχέση με το στόχο έλλειμμα του ΠΔΕ (το οποίο ήταν πλεονασματικό στα € 605 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα € 170 εκατ.). Ωστόσο, κατά το μεγαλύτερο μέρος της, η θετική διαφορά στο 1^ο 2μηνο του 2013 οφείλεται και πάλι στη μεγάλη μείωση των πρωτογενών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού (Τ.Π.) κατά € 897 εκατ. έναντι του

1^{ου} 2μήνου του 2012 και κατά € 766 εκατ. έναντι του στόχου που είχε τεθεί για το 1^ο 2μηνο του 2013. *Οι πρωτογενείς δαπάνες του Τ.Π. έχουν προγραμματιστεί να μειωθούν κατά -5,0% το 2013 και στο 1^ο 2μηνο του 2013 ήταν μειωμένες κατά -10,4%, μετά τη σημαντική μείωσή τους κατά -7,8% το 2012.*

Η ανωτέρω εντυπωσιακή μείωση των πρωτογενών δαπανών του Τ.Π., τόσο το 2012 όσο και το 2013, διαμορφώνει ένα νέο οικονομικό περιβάλλον, με σημαντικά μειωμένους χρηματοοικονομικούς πόρους για το δημόσιο τομέα. Σημειώνεται ότι η σημαντική μείωση των εσόδων του κράτους από φόρους και εισφορές οφείλεται και στην αδυναμία είσπραξης τους από τον ίδιο το δημόσιο τομέα. Σε αυτό το νέο περιβάλλον, η ανάγκη για μια εκ βάθρων αναδιάρθρωση των υπηρεσιών και των εν γένει κρατικών υπηρεσιών και για εξορθολογισμό του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού του δημόσιου τομέα, αποτελεί ανάγκη επιβίωσης για το δημόσιο τομέα και για τη χώρα ως σύνολο. Σε κάθε περίπτωση, στην τρέχουσα εξαιρετικά κρίσιμη περίοδο για την ανάκαμψη της οικονομίας, η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να εξασφαλίσει ότι η αναγκαία μείωση του προσωπικού του δημόσιου τομέα δεν θα γίνει με την παραίτηση των αξιότερων και αποδοτικότερων εργαζομένων και στελεχών.

Και βέβαια αυτό το πολύ θετικό αποτέλεσμα, όσον αφορά την εκτέλεση του Π2013 στο 1^ο 2μηνο του έτους, επιτεύχθηκε παρά τα μεγάλα προβλήματα που ακόμη αντιμετωπίζονται στον τομέα της είσπραξης των φορολογικών εσόδων και των εσόδων από εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι η μη ικανοποιητική πορεία των εσόδων οφείλεται κατά ένα μέρος στην πολύ μεγαλύτερη του αναμενομένου μείωση τόσο των πρωτογενών δαπανών του Τ.Π., όσο και των δαπανών του ΠΔΕ. Από την άλλη πλευρά τα προβλήματα στην είσπραξη των εσόδων από τον ΦΠΑ και από άλλους ειδικούς φόρους, καθώς και από τον ΦΕΦΠ, τον ΦΕΝΠ και από τις ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του δημοσίου από βεβαιωμένες οφειλές φόρων και εισφορών φαίνεται ότι έχουν διογκωθεί σημαντικά τους τελευταίους μήνες και ιδιαίτερα στο 1^ο 2μηνο του 2013. Η αντιμετώπισή τους και η ουσιαστική βελτίωση της ροής των φορολογικών εσόδων απαιτείται τόσο για την εξασφάλιση της καλής εκτέλεσης του Π2013 και των επόμενων προϋπολογισμών, όσο, και το σπουδαιότερο, για λόγους στοιχειώδους φορολογικής δικαιοσύνης. Οι προσπάθειες που έχουν αρχίσει προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να αποδώσουν αποτελέσματα και να επαναφέρουν την ομαλότητα στην είσπραξη των φορολογικών εσόδων, το ταχύτερο δυνατό.

Όσον αφορά τις επιστροφές φόρων αυτές θα είναι έτσι κι αλλιώς σημαντικά μειωμένες σε ετήσια βάση στο 1^ο 3μηνο του 2013 (ο στόχος για αυξημένες επιστροφές στο 1^ο 2μηνο '13 ήταν προφανώς λάθος) αφού τα εκκαθαριστικά του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (ΦΕΦΠ) που εκδόθηκαν στο 2^ο 6μηνο του 2012 περιείχαν ελάχιστες επιστροφές φόρων, αντίθετα με τα μεγάλα ποσά επιστροφών

που καταλόγιζαν τα εκκαθαριστικά που είχαν εκδοθεί στο 2^ο 6μηνο του 2011 και οι οποίες πληρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό στο 1^ο 3μηνο '12. Επίσης, *οι εισπράξεις εσόδων στο ΠΔΕ κατά € 454 εκατ.* πάνω από τον στόχο οφείλονται στη μη είσπραξη αυτών των εσόδων το 2012 με αποτέλεσμα την αύξηση του πρωτογενούς ελλείμματος της ΓΚ στο προηγούμενο έτος.

Οι ανωτέρω εξαιρετικά εντυπωσιακές επιδόσεις της Ελλάδος επιτεύχθηκαν με μεγάλο κόστος για την ελληνική οικονομία και κοινωνία, όπως προκύπτει και από την πτώση του ΑΕΠ της χώρας κατά -6,4% (4^ο 3μηνο '12: -5,7%) και από την αύξηση της ανεργίας στο 24,4% του εργατικού δυναμικού το 2012 (Δεκ. '12: 26,6%), με βάση τις πρόσφατες εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ. Ωστόσο, η πτώση του ΑΕΠ και η αύξηση της ανεργίας το 2012 σημειώθηκαν υπό την επίδραση εξαιρετικά δυσμενών οικονομικών και πολιτικών συνθηκών (διακράτηση δόσεων δανειακής ενίσχυσης και απειλή εξόδου της χώρας από τη ΖΕ, καταποντισμός του οικονομικού κλίματος και μεγάλη απώλεια καταθέσεων λόγω και της πολιτικής αστάθειας, δραστηκός περιορισμός των επενδύσεων που εξαρτώνται από το κράτος και των επιχορηγήσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ και των χρηματοδοτήσεων από την ΕΤΕπ, κ.ά.).

Οι ανωτέρω αρνητικοί παράγοντες έχουν πλέον πάψει να επενεργούν στην οικονομία. Αντίθετα, το 2013 έχουν ήδη τεθεί σε ισχύ παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν στην γκαίρη ανάκαμψη της οικονομίας και στην αντιστροφή της τάσης μείωσης των επενδύσεων και της απασχόλησης. Ήδη σημειώνονται οι ακόλουθες ενθαρρυντικές εξελίξεις και στην πραγματική οικονομία:

α) Η παραγωγή της μεταποιητικής βιομηχανίας σημείωσε θετική αύξηση κατά 1,9% σε ετήσια βάση στο 4^ο 3μηνο του 2012, ενώ και η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα της βιομηχανίας γενικά ήταν αυξημένη κατά 2,3% σε ετήσια βάση (σε σταθερές τιμές 2005) στο 4^ο 3μηνο '12. Επίσης, τον Ιαν. '13 η παραγωγή της μεταποιητικής βιομηχανίας σημείωσε μικρή πτώση κατά -2,4%, με αύξηση της παραγωγής στα μη μεταλλικά ορυκτά κατά 37,5%, στα ποτά κατά 0,4%, στα ήδη ένδουσης κατά 11,3%, στα δέρματα-ήδη υπόδησης κατά 9,3% στον τομέα του ξύλου και φελλού κατά 1,0%, στο χαρτί και στα προϊόντα από χαρτί κατά 4,3% και με ελάχιστη πτώση της παραγωγής κατά -1,1% στον κρίσιμο τομέα των τροφίμων. Σε κάθε περίπτωση, η μικρή πτώση της βιομηχανικής παραγωγής τον Ιαν. '2013 αναμένεται να αντιστραφεί στους επόμενους μήνες με κινητήριο μοχλό τις εξαγωγές και δεν σηματοδοτεί μεγάλη πτώση του ΑΕΠ στο τρέχον έτος.

β) Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 2,7% (σε σταθερές τιμές του 2005) στο 4^ο 3μηνο '12 (2012: +1,8%) και η αυξητική τους πορεία συνεχίστηκε τον Ιαν. '12 με αύξησή των εξαγωγών χωρίς καύσιμα κατά 3,0% σε ετήσια βάση, μετά την αύξησή τους κατά 5,7% τον Ιαν. '12 και κατά 28,6% τον Ιαν. '11. Το σημαντικό είναι ότι νέα αύξηση κατά 1,9% σε ετήσια βάση σημειώθηκε και στις εισαγωγές αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή, μετά την αύξησή τους κατά 1,8% και στο 4^ο 3μηνο '12. Η αύξηση των εισαγωγών αγαθών χωρίς

πετρελαιοειδή στο 4^ο 3μηνο. '12 δεν είναι συμβατή με την εκτιμηθείσα πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά -9,62% και των επενδύσεων κατά -10,3% στο ίδιο 3μηνο. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των εισαγωγών αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή τον Ιαν. '13 δεν είναι συμβατή με νέα μεγάλη πτώση της εγχώριας ζήτησης στο 1^ο 3μηνο. '13.

Παγκόσμια Οικονομία

Αισιόδοξο μήνυμα για την παγκόσμια οικονομία, αποτέλεσε η αναθεώρηση των οικονομικών στοιχείων για την ανάπτυξη στην Ιαπωνία το 4ο 3μηνο. '2012. Σύμφωνα με τα νέα στοιχεία, το ΑΕΠ της χώρας αυξήθηκε οριακά κατά 0,2% σε ετησιοποιημένη βάση στο 3μηνο αυτό (από -0,4% που ήταν η 1^η εκτίμηση), με αποτέλεσμα η συνολική αύξηση του ΑΕΠ το 2012 να ανέλθει στο 2,0%. Υπενθυμίζεται ότι η ιαπωνική οικονομία είχε υποστεί συρρίκνωση για δύο συνεχή τρίμηνα (2ο και 3ο 3μηνο. '2012). Θετικό ρόλο στην έξοδο της χώρας από την ύφεση αποτέλεσε η ανοικοδόμηση των περιοχών που υπέστησαν καταστροφικές ζημιές από το σεισμό που έπληξε την Ιαπωνία την 11.3.2011 προκαλώντας ένα τεράστιο τσουνάμι και έκρηξη σε πυρηνικές εγκαταστάσεις.

Στη Ζώνη του Ευρώ, η ΕΚΤ, στη συνεδρίαση του ΔΣ της την 7.3.2013 αποφάσισε να διατηρήσει το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης, καθώς και τα επιτόκια διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων αμετάβλητα στο 0,75%, 1,50% και 0,00% αντιστοίχως. Μια απόφαση η οποία διευκολύνθηκε από την πτώση του Ευρώ, λόγω του αποτελέσματος των εκλογών και της αδυναμίας σχηματισμού κυβέρνησης στην Ιταλία και διευκολύνεται ακόμη περισσότερο από την πρόσφατη υποβάθμιση της Ιταλίας από τη Fitch που συμβάλλει στην διατήρηση του Ευρώ στα επίπεδα του 1,306 USD/EUR και σε διακοπή της ανατιμητικής πορείας του έναντι του Γιέν, της Αγγλικής Λίρας και του Ελβετικού Φράγκου.

Η ΕΚΤ έδειξε ότι δεν είναι διατεθειμένη προς το παρόν να διαταράξει την υπάρχουσα ισορροπία, λόγω και της πολιτικής αβεβαιότητας που έχει γεμίσει το εκλογικό αποτέλεσμα στην Ιταλία και των πιθανών επιπτώσεων που ενδεχομένως να έχει στην οικονομική ανάκαμψη της Ευρωζώνης.

Στη συνέντευξη τύπου που έδωσε μετά τη συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου ο πρόεδρος της ΕΚΤ εξέφρασε την άποψη ότι σταδιακά εντός του έτους η οικονομική δραστηριότητα θα ανακάμψει σε συνδυασμό με την ενίσχυση της παγκόσμιας ζήτησης και την υποστηρικτική νομισματική πολιτική. Ωστόσο, δυσμενέστερες είναι οι νέες προβλέψεις της ΕΚΤ για την πορεία της οικονομίας της Ευρωζώνης το 2013, καθώς το ΑΕΠ αναμένεται να συρρικνωθεί από -0,1% έως -0,9%, έναντι προηγούμενης εκτίμησής της σύμφωνα με την οποία η μεταβολή του ΑΕΠ κυμαινόταν από +0,3% έως -0,9%. Τώρα η

ΕΚΤ δεν βλέπει δυνατότητα θετικής εξέλιξης στο ΑΕΠ της Ζώνης το 2013.

Λίγες ώρες μετά την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ, η επικεφαλής του ΔΝΤ τάχθηκε υπέρ της περαιτέρω μείωσης των επιτοκίων από την ΕΚΤ σε ομιλία της στην Ιρλανδία, τονίζοντας ότι η νομισματική πολιτική και στη ΖΤΕ πρέπει να παραμείνει διευκολυντική και ότι η ΕΚΤ διαθέτει ένα περιθώριο μείωσης των επιτοκίων της. Βέβαια, το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στη διαφορά (spread) μεταξύ των επιτοκίων των χωρών του πυρήνα της Ευρωζώνης και των χωρών της περιφέρειας παρά στο βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ και τα πολύ χαμηλά διαπραγματευτικά επιτόκια.

Αμετάβλητα, στο 0,5% άφησε τα επιτόκια παρέμβασής της και η ΤτΑγγλίας, η οποία δεν αποφάσισε καμιά μεταβολή και στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης μέσω αγοράς ομολόγων, που ήδη διαμορφώνεται στα £375 δις. Η ΤτΑγγλίας δεν είχε ανάγκη να αλλάξει πολιτική δεδομένου ότι η διολίσθηση της Αγγλικής Λίρας έναντι του Ευρώ συνεχίζεται με την ισοτιμία να διαμορφώνεται στις 0,8738 GBP/EUR την 13.3.2013, από 0,781 GBP/EUR την 19.7.2012.

Εν τω μεταξύ, την 8.3.2013 ο οίκος αξιολόγησης Fitch ανακοίνωσε την υποβάθμιση κατά μια βαθμίδα του αξιόχρεου της Ιταλίας και συγκεκριμένα σε BBB+ με προοπτικές αρνητικές, από A- με αρνητικές προοπτικές. Ο Οίκος επικαλείται την πολιτική αβεβαιότητα που επικρατεί στην Ιταλία μετά το πρόσφατο ασαφές εκλογικό αποτέλεσμα. Σύμφωνα με την έκθεση του οίκου, η υποβάθμιση αντανακλά, το αποτέλεσμα των κοινοβουλευτικών εκλογών, καθώς καθιστά απίθανο το σχηματισμό μιας σταθερής κυβέρνησης. Προβλέπει επίσης τη συνέχιση της οικονομικής ύφεσης η οποία θα οδηγήσει σε συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά -1,8% το 2013, την διόγκωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ στο 130% το 2013 από 125% το 2012 και την επιδείνωση των συνθηκών χρηματοδότησης του δημοσίου τομέα με τις όποιες αρνητικές συνέπειες αυτό συνεπάγεται για τον ιδιωτικό τομέα. Η κίνηση του οίκου αξιολόγησης πραγματοποιήθηκε λίγες ημέρες πριν τη δημοπρασία της 13^{ης} Μαρτίου για 3ετή ομόλογα με κουπόνι 2,75%, ύψους €3,5 δισ., 15ετή ομόλογα με κουπόνι 4,75% ύψους €2,0 δισ. και δύο ομολογιακές εκδόσεις κυμαινόμενου επιτοκίου συνολικού ύψους €3,5 δισ..

Η στάση της ΕΚΤ να μην μεταβάλει τους ισχύοντες κανονισμούς για την αγορά ομολόγων, λόγω της επικρατούσης πολιτικής αβεβαιότητας στην Ιταλία, συνέβαλε στην περαιτέρω αποκλιμάκωση των πιέσεων στις ευρωπαϊκές αγορές ομολόγων. Σε εβδομαδιαία βάση, τόσο οι τιμές των CDS (5ετή) όσο και των αποδόσεων των ομολόγων στην Ευρώπη, εξαιρουμένου ορισμένων περιπτώσεων (Γερμανία, Φινλανδία, Ολλανδία), κινούνται πτωτικά. Ειδικότερα, την 12.3.2013 τα CDS της Ιρλανδίας διαπραγματεύονταν στις 166 μ.β., της Πορτογαλίας στις 381 μ.β., της Ισπανίας στις 257 μ.β., της Ιταλίας στις 267 μ.β., της Γαλλίας στις 76 μ.β. και της

Γερμανίας στις 37 μ.β.. Το CDS της Ελλάδας διαπραγματεύεται στο 38,90% ή 3.890 μονάδες βάσης. Οι αποδόσεις των 10ετών ομολόγων διαμορφώνονταν την 12.3.2013 στην Ισπανία σε 4,73% από 5,26%, στην Ιταλία σε 4,62% από 4,84%, στη Γαλλία σε 2,11%, στην Πορτογαλία σε 5,85% από 6,24% και στο Βέλγιο σε 2,28%. Το ελληνικό 10ετές ομόλογο διαπραγματεύεται στο 10,41% από 10,94%, ενώ το αντίστοιχο γερμανικό 10ετές κινείται οριακά ανοδικά στο 1,43%. Η διαφορά απόδοσης του 10ετούς ιταλικού ομολόγου από το αντίστοιχο 10ετές γερμανικό, συνεχίζει να περιορίζεται αλλά παραμένει υψηλότερα κατά 19 μ.β., στις 311 μ.β., από την ημέρα ανακοινώσεως του εκλογικού αποτελέσματος στην Ιταλία.

Στην πρωτογενή αγορά, πολύ ικανοποιητική κρίνεται από πλευράς συμμετοχής η δημοπρασία εντόκων γραμματίων (ΕΓ) του ισπανικού δημοσίου 6μηνής και 12μηνής διάρκειας που πραγματοποιήθηκε την 12.3.2013, καθώς ξεπέρασε το ανώτατο όριο προσφορών που είχε θέσει ως στόχο. Στόχος του ισπανικού δημοσίου ήταν να αντλήσει ένα ποσό μεταξύ €4,5-5,5 δισ. και τελικά συγκέντρωσε € 5,832 δισ.. Ειδικότερα, στη δημοπρασία των 6μηνών ΕΓ συγκεντρώθηκαν €1,977 δισ. με μέσο κόστος δανεισμού 0,794%, από 0,859% που ήταν στην αντίστοιχη τελευταία δημοπρασία. Τέλος, στη δημοπρασία των 12μηνών ΕΓ συγκεντρώθηκαν € 3,855 δισ. με μέσο κόστος δανεισμού 1,363% από 1,548% που ήταν στην αντίστοιχη τελευταία δημοπρασία.

Εξελίξεις στην πραγματική οικονομία:

Στις ΗΠΑ, αισιόδοξα είναι τα μηνύματα από την αγορά εργασίας. Ειδικότερα, αύξηση κατά 236 χιλ. θέσεις κατέγραψε η απασχόληση (μη περιλαμβανομένου του αγροτικού τομέα) τον Φεβρ.'13, από 119 χιλ. τον Ιαν.'13. *Ο ιδιωτικός τομέας συνεχίζει να πρωταγωνιστεί στην ανάκαμψη σε αντίθεση με το δημόσιο ο οποίος εμφανίζει σταδιακή συρρίκνωση.* Στον ιδιωτικό τομέα, αύξηση των θέσεων εργασίας παρατηρήθηκε κυρίως στον τομέα των κατασκευών εξέλιξη που συνδέεται με τα σημάδια βελτίωσης που εμφανίζει η αγορά ακινήτων, στον κλάδο των υπηρεσιών, στην παραγωγή εμπορευμάτων και στον τομέα στελέχωσης γραφείων. Παράλληλα με την αύξηση των θέσεων εργασίας, μείωση κατέγραψε και το ποσοστό της ανεργίας στο 7,7% (χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 4 ετών), από 7,9% τον Ιαν.'13. *Τέλος, οι εβδομαδιαίες αιτήσεις για εγγραφή στα ταμεία ανεργίας, σημείωσαν μείωση κατά 7 χιλ. την εβδομάδα έως 2.3.2013 και διαμορφώθηκαν σε 340 χιλ. ενώ ο μέσος όρος 4 εβδομάδων, υποχώρησε κατά 7.000 στις 348.750 αιτήσεις, ήτοι στα χαμηλότερα επίπεδα από τον Μάρτιο 2008.* Επιβεβαιώνεται και πάλι η εκτίμηση ότι η αγορά εργασίας των ΗΠΑ έχει αρχίσει να σταθεροποιείται.

Στη Ζώνη του Ευρώ (ΖτΕ), σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία της Eurostat το ΑΕΠ μειώθηκε κατά -0,6% σε 3μηνιαία βάση και κατά -0,9% σε ετήσια βάση στο 4^ο 3μηνο.'12, ενώ συνολικά για το 2012, το ΑΕΠ μειώθηκε κατά -0,6% έναντι αύξήσεως 1,4% το 2011.

Άλλωστε σύμφωνα με τις χειμερινές προβλέψεις της Ε. Επιτροπής, το 2013 το ΑΕΠ της ΖτΕ προβλέπεται να μειωθεί για δεύτερη συνεχή χρονιά κατά -0,3%. Καταλύτης εξελίξεων θα αποτελέσει, ο εξαγωγικός τομέας, καθώς η εγχώρια ζήτηση θα συμβάλει ελάχιστα στην αύξηση του ΑΕΠ της Ζώνης.

Τέλος, στις αγορές συναλλάγματος, η απουσία οικονομικών ανακοινώσεων στις αρχές της τρέχουσας εβδομάδας συνέβαλε στον περιορισμό της διακυμάνσεως (volatility) των νομισμάτων. Το ευρώ εμφανίζει τάσεις σταθεροποίησης στην περιοχή των 1,30 USD/EUR, αν και το ενδιαφέρον των επενδυτών επικεντρώνεται στις κινήσεις της βρετανικής λίρας (GBP).

Η βρετανική λίρα διαπραγματεύονταν στα 1,4842 USD/GBP την 12.3.2013 από 1,6279 USD/GBP που ήταν την 20.12.2012 έχοντας καταγράψει απώλειες έναντι του δολαρίου της τάξεως του 9,1%. Σε σχέση με το ευρώ, η βρετανική λίρα διαπραγματεύονταν στα 0,8769 GBP/EUR την 12.3.2013 από 0,7778 GBP/EUR που ήταν την 24.7.2012 σημειώνοντας απώλειες της τάξεως του 12,7%. Η αγορά εκτιμά ότι εάν οι οικονομικές ανακοινώσεις της τρέχουσας εβδομάδας (Βιομηχανική παραγωγή Ιαν.'13, εμπορικό ισοζύγιο Ιαν.'13, τιμές ακινήτων Φεβρ.'13) απογοητεύσουν, θα ενταθούν εκ νέου οι πιέσεις στη βρετανική λίρα. Η οικονομία του Ην. Βασιλείου βρίσκεται σε ύφεση και η ΤτΑγγλίας δεν θα μπορέσει να αποφύγει μια νέα μείωση επιτοκίων ή ένα νέο πακέτο μέτρων τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Εν τω μεταξύ, ο σταθμισμένος δείκτης δολαρίου (Dollar Index), ο οποίος χρησιμοποιείται για να αποτυπώνει τη συμπεριφορά του δολαρίου έναντι των νομισμάτων των 6 βασικότερων εμπορικών εταίρων των ΗΠΑ υποχώρησε στο 82,67 (12.3.2013) μετά την άνοδο του στο 82,92 στις 8.3.2013 που αποτελεί την υψηλότερη καταγραφείσα τιμή από την 3.8.2012.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Ελληνική Οικονομία

ΑΕΠ 2012: Συνεχίστηκε η μεγάλη πτώση του ΑΕΠ της χώρας κατά -5,7% σε ετήσια βάση στο 4^ο 3μηνο του 2012, έναντι πτώσεως του κατά -6,65% σε ετήσια βάση στο 3^ο 3μηνο.'12, κατά -6,4% σε ετήσια βάση στο 2^ο 3μηνο.'12, κατά -6,7% στο 1^ο 3μηνο.'12 και -7,9% στο 4^ο 3μηνο.'11. Έτσι, το 2012 ως σύνολο το ΑΕΠ

μειώθηκε κατά -6,4%, εξέλιξη που οφείλεται στους ακόλουθους βασικούς παράγοντες:

Πρώτον, στη νέα μεγάλη πτώση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου κατά -19,26% το 2012 (-10,3% σε ετήσια βάση στο 4^ο 3μηνο '12), μετά την πτώση τους κατά -19,6% σε ετήσια βάση το 2011 και -15,03% σε ετήσια βάση το 2010. Έτσι, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν στα € 23,0 δις ή στο 13,7% του ΑΕΠ το 2012, από € 56,5 δις (26,8% του ΑΕΠ) το 2007. Αυτή η μεγάλη πτώση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου το 2012 οφείλεται: **α) Στη συνεχίζουσα μεγάλη πτώση των επενδύσεων σε κατοικίες** (2012: -32,9%, 2011: -18%, 2010: -21,6%), με αποτέλεσμα την πτώση τους στα € 5,94 δις το 2012, από € 26,17 δις το 2007. Η επίπτωση της πτώσης των επενδύσεων αυτών στο ΑΕΠ ανήλθε στις -1,62 ποσοστιαίες μονάδες (π.μ.) το 2012, έναντι -1,0 π.μ. το 2011. Ωστόσο, οι επενδύσεις σε κατοικίες έχουν μειωθεί στο 3,5% του ΑΕΠ το 2012 και αναμένεται να μειωθούν περαιτέρω στο 3,0% του ΑΕΠ το 2013, από 12,5% του ΑΕΠ το 2007 και από άνω του 8,0% που ήταν ο μέσος όρος της 40ετίας 1968-2008. **β)** Στην πτώση των επενδύσεων σε εξοπλισμό μεταφορών (2012: -29,0%, 2011: -18,4%). Ωστόσο η πτωτική πορεία των επενδύσεων αυτής της κατηγορίας περιορίστηκε στο -5,5% στο 4^ο 3μηνο του 2012, από -34% στο 1^ο 9μηνο '12. **γ)** Στην πτώση των επενδύσεων σε μεταλλικά προϊόντα και μηχανήματα (2012: -7,3%, 2011: -17,9%). Ωστόσο, στο 4^ο 3μηνο του 2012 σημειώθηκε σημαντική ανάκαμψη αυτών των επενδύσεων κατά 19,6%. **δ)** Συνεχίστηκε η πτώση των επενδύσεων σε λοιπές κατασκευές κατά -7,9% το 2012, μετά την μεγάλη πτώση τους κατά -25,1% το 2011 και κατά -15,7% το 2010. Καμιά βοήθεια δεν σημειώθηκε από τις επενδύσεις που εξαρτώνται από το κράτος για τη συγκράτηση της μεγάλης πτώσης των ιδιωτικών επενδύσεων και ιδιαίτερα για την αντιστάθμιση της κατακόρυφης πτώσης των επενδύσεων σε κατοικίες.

Γενικά, μεγάλη πτώση σημείωσαν και το 2012 οι επενδύσεις που εξαρτώνται από το κράτος, με νέα πτώση των δαπανών του ΠΔΕ (-6,8%), αλλά και των επενδύσεων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΣΠΑ). Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εκταμιεύσεις επενδυτικών πόρων και δανειακών κεφαλαίων από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ και από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) κυμάνθηκαν το 2012 σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από ότι είχε προγραμματιστεί, ενώ η επίλυση των προβλημάτων απορρόφησης των διαθέσιμων πόρων σε αυτόν τον τομέα εξακολουθεί να είναι πολύ αργή. Για παράδειγμα, η επανεκκίνηση των εργασιών υλοποίησης σημαντικών έργων υποδομής, όπως οι τέσσερις μεγάλοι οδικοί άξονες - που μπορεί να δώσουν μια γενικότερη ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα και στις επενδύσεις της χώρας, φαίνεται ότι δεν θα πραγματοποιηθεί πριν από τα μέσα του 2012, αφού προ-απαιτεί την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών.

Σε κάθε περίπτωση, κάποια ανάκαμψη των επενδύσεων που εξαρτώνται από το κράτος αναμένεται να γίνει πράξη από το 2013 και στο

βαθμό που αυτό θα συμβεί θα συμβάλει στον περιορισμό της πτώσης των επενδύσεων σε όλες τις ανωτέρω κατηγορίες. Επίσης, οι επιχειρηματικές επενδύσεις αναμένεται να επηρεαστούν ευνοϊκά τόσο από την αναμενόμενη ανάκαμψη των κρατικών επενδύσεων, όσο και από την ήδη επιτευχθείσα εγκαθίδρυση ενός πολύ πιο εποικοδομητικού οικονομικού κλίματος στη χώρα- μετά την καταβολή των δόσεων της χρηματοδοτικής βοήθειας από τη ΖτΕ και από το ΔΝΤ ύψους άνω των € 48 δις στο 3μηνο Δεκ.'12-Φεβρ.'13 - και ακόμη και από την επιτάχυνση της υλοποίησης του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων. Σχετικά σημειώνεται η εντυπωσιακή ανάκαμψη των επενδύσεων σε μεταλλικά προϊόντα και μηχανήματα κατά 19,6% στο 4^ο 3μηνο του 2012, ενώ και η πτώση των επενδύσεων σε εξοπλισμό μεταφορών περιορίστηκε στο -5,5% στο ίδιο 3μηνο, από -34% στο 1^ο 9μηνο του 2012. Τέλος, οι συναλλαγές και οι επενδύσεις σε κατοικίες θα ανακάμψουν μόνο όταν θα έχει ξεκαθαριστεί το τοπίο όσον αφορά την υπερβολική φορολόγηση των ακινήτων, ιδιαίτερα κατά το 2013. Συμβολή στην ανάκαμψη των συναλλαγών σε ακίνητα μπορεί να έχει επίσης: (1) η ήδη προωθούμενη ορθολογικοποίηση του συστήματος των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων σε κάθε περιοχή, με επαναπροσδιορισμό αυτών των αξιών λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές αξίες που έχουν διαμορφωθεί στην αγορά μετά την κρίση και (2) η συζητούμενη από την Κυβέρνηση σημαντική μείωση των φόρων (8%-10% επί της αντικειμενικής αξίας) μεταβιβάσεως ακινήτων..

Δεύτερον, η ιδιωτική κατανάλωση σε σταθερές τιμές του 2005 σημείωσε εκ νέου μεγάλη πτώση κατά -9,1% το 2012 (-9,62% στο 4^ο 3μηνο του 2012)), μετά την πτώση της κατά -7,7% το 2011 (-7,3% στο 4^ο 3μηνο του 2011 και -12,9% στο 4^ο 3μηνο του 2010). Ειδικότερα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ, η ιδιωτική κατανάλωση σε πραγματικές τιμές 2005 μειώθηκε στα € 26,4 δις στο 4^ο 3μηνο του 2012, από € 36,23 δις στο 4^ο 3μηνο του 2009 και από € 26,54 δις στο 4^ο 3μηνο του 2000. Η εκτίμηση της ΕΛΣΤΑΤ για τη μεγάλη πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2012 και στο 4^ο 3μηνο του 2011 απεικονίζει ασφαλώς την προσαρμογή της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών στα νέα δεδομένα της σημαντικής μείωσης των εισοδημάτων τους και την μεγάλη αύξηση της ανεργίας. Απεικονίζει ωστόσο και τα ακόλουθα: (1) Την υπέρμετρα διογκωμένη αβεβαιότητα όσον αφορά την εξέλιξη της οικονομικής κατάστασης των ιδίων των καταναλωτών ατομικά, αλλά και της οικογένειάς τους, στο μέλλον, υπό την απειλή της εξόδου της Ελλάδος από το Ευρώ. Η καταναλωτική εμπιστοσύνη διατηρήθηκε σε υπέρμετρα χαμηλά επίπεδα έως και τον Νοέμβριο του 2012 και, παρά τη σημαντική βελτίωσή της στην περίοδο Δεκ.'2012-Φεβρ.'2013, εξακολουθεί και σήμερα να διατηρείται σε επίπεδα άνω του -70 – πολύ υψηλότερα από οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΕ-27. (2) Το τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας που αντιμετώπισε η χώρα στο 2^ο 6μηνο του 2012, λόγω

της μη καταβολής των δόσεων της χρηματοδοτικής βοήθειας. (3) Ωστόσο, η ανωτέρω κατακόρυφη πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης απεικονίζει επίσης σε σημαντικό βαθμό και την αυξημένη λειτουργία πολλών επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου και ιδιαίτερα επαγγελματιών παροχής υπηρεσιών στην τελευταία 2ετία εκτός της επίσημης οικονομίας. Η πρακτική της πραγματοποίησης συναλλαγών (σχετικά μεγάλης αξίας) χωρίς να εκδίδονται αποδείξεις επεκτείνεται (αντί να περιορίζεται) στην περίοδο αυτή. Όπως δείχνουν τα στοιχεία από τους ελέγχους του ΣΔΟΕ και του ΣΕΠΕ, η παράλληλη οικονομία έχει διογκωθεί μετά τον Σεπτ. 2011 και κατά το 2012 εις βάρος της επίσημης οικονομίας.

	4ο 3μηνο 2012	3ο 3μηνο 2012	2ο 3μηνο 2012	1ο 3μηνο 2012	4ο 3μηνο 2011	3ο 3μηνο 2011	2ο 3μηνο 2011	1ο 3μηνο 2011
Δημόσια Κατανάλωση	-9,62	-8,9	8,6	9,5	-7,3	3,5	7,3	-12,2
Δημόσια Κατανάλωση	-5,78	-10,2	-1,4	0,5	-0,5	-3,3	-9,0	-8,0
Επενδύσεις Παν.Κεφαλαίου	10,25	-21,5	-21,5	-22,8	23,0	15,3	-18,4	-21,5
Καταναλωτικές	-35,7	-33,9	-31,1	-31,2	23,3	18,0	-16,4	-14,5
Λοιπές Καταναλωτικές	-6,7	-7,7	8,1	9,6	22,7	25,3	-26,5	-26,5
Μεταβολή Αποθεμάτων (bn €)	2,55	-0,85	-0,98	-0,81	1,47	-0,50	-0,09	-0,28
Εξωτερικές	-4,76	-4,2	-3,0	4,2	-5,1	4,4	0,9	-0,3
Εισπραξιές	8,12	18,7	12,9	14,9	12,0	2,9	5,7	8,1
ΑΕΠ (έσφαλτ. κατά 2005=100)	-5,7	-6,7	-6,4	-5,7	-7,9	-6,0	-7,9	-8,2
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Μάρτιος 2013)								

Επίσης, χαρακτηριστικά και σχετικά με τα ανωτέρω είναι και τα στοιχεία που αφορούν την εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα παροχής υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης (Πίνακας 2). Ο σχετικός δείκτης σημείωσε πτώση στο 4^ο 3μηνο του 2012 κατά -56,1% έναντι του 4^{ου} 3μήνου 2008.

Τρίτον, πολύ μεγάλη ήταν και πάλι η πτώση της δημόσιας κατανάλωσης κατά -5,8% στο 4^ο 3μηνο του 2012, μετά την πτώση της κατά -10,2% στο 3^ο 3μηνο του 2012 (με συμβολή στην πτώση του ΑΕΠ στο 3μηνο αυτό κατά -1,91 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ η πτώση της δημόσιας κατανάλωσης ήταν ελάχιστη, κατά -1,8% στο 2^ο 3μηνο '12 και η εξέλιξή της ήταν θετική κατά 1,4% στο 1^ο 3μηνο '12. Νέα μεγάλη πτώση της δημόσιας κατανάλωσης αναμένεται και στο 1^ο 3μηνο '12.

	2012	2011	2008	% Δ 2012/2011	% Δ 2012/2008
1ο 3μηνο	36,7	48,3	73,9	-24,0%	-50,3%
2ο 3μηνο	76,0	96,0	114,7	-20,8%	-33,7%
3ο 3μηνο	138,5	156,5	175,3	-11,5%	-21,0%
4ο 3μηνο	40,3	51,4	91,9	-21,6%	-56,1%
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ					

Τέταρτον, οι καθαρές εξαγωγές (εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μείον εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών) είχαν εντυπωσιακή θετική επίπτωση στη μεταβολή του ΑΕΠ το 2012, η οποία ανήλθε τελικά στις 3,7 ποσοστιαίες μονάδες. Η εξέλιξη αυτή σημειώθηκε λόγω της πτώσης του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών κατά -52,7%, στα € 6,0 δις το 2012, από € 12,6 δις το 2011. Έτσι, το έλλειμμα αυτό διαμορφώθηκε στο -3,5% του ΑΕΠ το 2012, από -7,0% του ΑΕΠ το 2011 και από -14,1% του ΑΕΠ το 2008. Η πτώση του ελλείμματος ήταν αποτέλεσμα της πτώσης των εξαγωγών και υπηρεσιών κατά -2,4% και της πολύ μεγαλύτερης πτώσης των εισαγωγών κατά -13,7%. Πρόκειται για εντυπωσιακή προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας

μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα 4-ετών. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η πτώση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών το 2012 οφείλεται αποκλειστικά στην πτώση των εξαγωγών υπηρεσιών και ιδιαίτερως στην πτώση των εισπράξεων από την ελληνική ναυτιλία. Αντίθετα, οι εξαγωγές αγαθών σε σταθερές τιμές του 2005 ήταν αυξημένες κατά 1,8% το 2012, μετά την αύξησή τους κατά 4,0% το 2011 και κατά 7,6% το 2010, ενώ στην ίδια περίοδο οι εισαγωγές αγαθών σημείωναν σημαντική πτώση κατά -14,8% το 2012, -6,4% το 2011 και -9,3% το 2010. Μετά από αυτή την εξέλιξη οι εξαγωγές αγαθών ανήλθαν στο 12,8% του ΑΕΠ το 2012, από 9,3% του ΑΕΠ το 2009, ενώ οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν στο 22,2% του ΑΕΠ το 2012, από 31,1% του ΑΕΠ το 2008. Αυτό σημαίνει ότι η καθαρή εγχώρια προστιθέμενη αξία των εξαγωγών αγαθών έχει ήδη αυξηθεί σημαντικά.

Όσον αφορά την πτώση των εξαγωγών υπηρεσιών κατά -6,7% το 2012 και κατά -3,0% το 2011 αυτό οφείλεται αποκλειστικά στην υποχώρηση του εξωτερικού τουρισμού και των εισπράξεων από τη Ναυτιλία για ένα ακόμη έτος. Η υποχώρηση αυτή σημειώθηκε παρά τις πολύ μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης που έχει η Ελλάδα στους συγκεκριμένους κλάδους. Οι δυνατότητες αυτές θα αρχίσουν να γίνονται εμφανείς από το 2013, όπου οι προοπτικές ανάκαμψης του εξωτερικού τουρισμού είναι ήδη πολύ καλές. Ανάλογη ανάκαμψη αναμένεται το 2013 και στα έσοδα από την ναυτιλία δεδομένου ότι η εξαιρετικά προωθημένη και συστηματική δυσφήμιση που υπέστη η Ελλάδα κατά το 2012 από τα παγκόσμια μέσα ενημέρωσης φαίνεται ότι έχει τώρα διακοπεί, ελπίζουμε οριστικά.

Πέμπτον, ελάχιστη θετική συμβολή κατά 0,3 π.μ. στη μεταβολή του ΑΕΠ το 2012, είχε η αύξηση των αποθεμάτων.

Όσον αφορά το 2013, οι ανωτέρω εξελίξεις που προσδιόρισαν την πτώση του ΑΕΠ στο 4^ο 3μηνο '12, δεν δικαιολογούν τις εκτιμήσεις για πτώση του ΑΕΠ κατά ποσοστό άνω του -4,5% και το 2013, για τους ακόλουθους λόγους. (α) Η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης από τα υπέρμετρα χαμηλά επίπεδα του 2012 θα είναι, προφανώς, πολύ χαμηλότερη το 2013. Για παράδειγμα, ο κύκλος εργασιών στον τομέα της παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης ήταν μειωμένος κατά -56,1% στο 4^ο 3μηνο του 2012, έναντι του 4^{ου} 3μήνου του 2008, ενώ το 2012 ως σύνολο έχει μειωθεί κατά -36% έναντι του 2008. Ακόμη και αν σημειωθεί κάποια περαιτέρω μείωσή του (όχι βέβαια λόγω της δημοσιονομικής προσαρμογής, ή λόγω του υψηλού συντελεστή του ΦΠΑ) αυτή θα είναι ελάχιστη σε σχέση με τον καταποντισμό του 2012. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για την πτώση του όγκου του κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο, ο οποίος το 2012 ήταν μειωμένος κατά -32% έναντι του 2008. Περαιτέρω πτώση του μπορεί πράγματι να σημειωθεί αλλά μόνο αν η οικονομική πολιτική οδηγήσει σε νέα εκροή καταθέσεων από το τραπεζικό σύστημα της χώρας (αντί της ικανοποιητικής εισροής που σημειώνεται έως σήμερα) και αν το οικονομικό κλίμα στη χώρα και η καταναλωτική εμπιστοσύνη επανέλθουν σε τροχιά δραματικής πτώσης όπως το 2012.

2) Οι συνολικές επενδύσεις στη χώρα έχουν συρρικνωθεί δραματικά στα € 23 δις (13,0% του ΑΕΠ) το 2012, από € 56,5 δις (26,8% του ΑΕΠ) το 2007. Δεδομένου ότι η πτώση αυτή η οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην κατακόρυφη πτώση των επενδύσεων που εξαρτώνται από το κράτος και στη μη ορθολογική-υπερ-φορολόγηση του τομέα των ακινήτων θα πρέπει να αναμένονται έγκαιρα διορθωτικές πολιτικές για την ανάκαμψη του εξαιρετικά κρίσιμου τομέα των επενδύσεων που είναι ο κύριος μηχανισμός που μπορεί να βγάλει τη χώρα από την κρίση και να σταθεροποιήσει την επιτευχθείσα δημοσιονομική προσαρμογή και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση, η πτώση των επενδύσεων το 2013 θα είναι πολύ χαμηλότερη από την κατακόρυφη πτώση του 20012 και του 2011.

3) Η προαναφερθείσα μεγάλη πτώση των εξαγωγών υπηρεσιών το 2012 δεν θα επαναληφθεί το 2013, ενώ οι εξαγωγές αγαθών δεν θα είναι το 2013 περιορισμένες από την έλλειψη ρευστότητας, όπως συνέβη το 2012. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να αναμένεται περιορισμός της πτωτικής πορείας των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών.

Συνολικά, υπάρχουν τώρα όλες οι προϋποθέσεις που μπορεί να εξασφαλίσουν τον αναγκαίο περιορισμό της πτώσης του ΑΕΠ το 2013 σε επίπεδα κάτω του -3,0%, από -4,5% που προβλέπουν έως τώρα η Κυβέρνηση και η Τρόικα.

Εκτέλεση του Προϋπολογισμού 2013:

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού κατά το δίμηνο Ιαν.-Φεβ.'13, το πρωτογενές πλεόνασμα της κεντρικής κυβέρνησης αυξήθηκε σε €463 εκατ., ή κατά 26% έναντι του πρωτογενούς πλεονάσματος της αντίστοιχης περιόδου πέρυσι.

Εκτέλεση Προϋπολογισμού 2013						
	Ιαν.Φεβ. 2011	Ιαν.Φεβ. 2012	Ιαν.Φεβ. 2013	%Δ2012	%Δ2013	Στόχος Ιαν.-Φεβ. 2013
Καθαρά Έσοδα	7.950,0	8.067,0	7.728,0	1,5%	-4,2%	7.515,0
Έσοδα + Επιστροφές	8.525,0	8.410,0	7.760,0	-1,3%	-7,7%	7.990
Ειδικά έσοδα από εκχώρηση αδείων	0,0	0,0	62,0			14
Επιστροφές φόρων	575,0	343,0	96,0	-40,3%	-72,0%	489
Δαπάνες Τακτικού Προϋπ.	9.353,0	9.562,0	9.143,0	2,2%	-4,4%	9.975,0
Πρωτογενείς Δαπάνες	8.109,0	8.635,0	7.738,0	6,9%	-10,4%	8.504
Τόκοι	859,0	962,0	1.275,0	0,3%	47,9%	1.277
ΠΔΕ	349,0	1.003,0	635,0			-170,0
Έσοδα	604,0	1.191,0	884,0	97,2%	-25,8%	430,0
Δαπάνες	255,0	191,0	279,0	-25,1%	46,1%	600,0
Κρατικός Προϋπολογισμός						
Έσοδα	8.554,0	9.258,0	8.610,0	8,2%	-7,0%	7.945,0
Δαπάνες	9.608,0	9.753,0	9.422,0	1,5%	-3,4%	10.575,0
Έλεγμα ΚΚ	-1.054,0	-495,0	-812,0			-2.630,0
Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΚ	-195,0	367,0	463,0			-1.353,0

Όσον αφορά στα έσοδα του Τ.Π. - προ επιστροφής φόρων - αυτά ανήλθαν στα € 7,82 δις. στο 2μηνο Ιαν.-Φεβ.'13, μειωμένα κατά -7,0% σε ετήσια βάση, σημειώνοντας αρνητική απόκλιση ύψους € 182 εκατ., έναντι του στόχου για το διάστημα αυτό. Αναφορικά με την υστέρηση των εσόδων, σημειώνεται ότι οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ εξακολουθούν να μειώνονται στο 2μηνο Ιαν.-Φεβ.'13 κατά -8,1% σε ετήσια βάση (Ιαν.'13 -18,4%), ενώ και το 2012 τα έσοδα από το ΦΠΑ ήταν μειωμένα κατά -11,4%

παρά την εφαρμογή αυξημένων συντελεστών (23%) στην εστίαση κατά το έτος αυτό.

Επιπλέον, η υστέρηση προήλθε κυρίως: (1) από τα μειωμένα έσοδα από τον ΦΠΑ όλων των κατηγοριών κατά € 213 εκατ. ή κατά -8,1% έναντι του στόχου για το 1^ο 2μηνο.'13, (2) από την μείωση εσόδων από τους λοιπούς έμμεσους φόρους κατανάλωσης, και κυρίως από τον ΕΦΚ καπνού κατά € 192 εκατ. (-33,2%), (3) από τα τέλη κυκλοφορίας οχημάτων κατά € 134 εκατ. (λόγω της μικρότερης διάρκειας παράτασης που δόθηκε τον Ιαν.'13 έναντι του Ιαν.'12), και (4) τα μειωμένα έσοδα στον ΕΦΚ ενεργειακών προϊόντων, εκτός του πετρελαίου θέρμανσης κατά € 28 εκατ., ή κατά -3,9%. Σημειώνεται ότι τα έσοδα από τον ΕΦΚ πετρελαίου θέρμανσης ήταν αυξημένα κατά 80% σε ετήσια βάση στο 2μηνο Ιαν.-Φεβ.'2013, παρά την πτώση της καταγεγραμμένης κατανάλωσης πετρελαίου θέρμανσης κατά 67%.

Αντίθετα, το δίμηνο Ιαν.- Φεβ.'13 αυξημένα έναντι του στόχου ήταν τα έσοδα από τον Φόρο Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων (ΦΕΦΠ) κατά € 206 εκατ. ή κατά 18,7%, και τα έσοδα από τους φόρους περιουσίας κατά € 122 εκατ., ή κατά 33,1%. Τα έσοδα αυτά ανήκουν σε μεγάλο βαθμό στο 2012. Η μεταφορά τους στο 2013 αύξησε αναλόγως το πρωτογενές έλλειμμα του 2012.

Τα ανωτέρω στοιχεία, ιδιαίτερα όσον αφορά τους έμμεσους φόρους δείχνουν ότι η φοροδιαφυγή συνεχίζεται στον τομέα αυτό, ταυτόχρονα με την αδυναμία έως τώρα των υπηρεσιών εισπράξης των φόρων να εισπράξουν τους φόρους που έχουν ήδη βεβαιωθεί, ακόμη και στον ΦΕΦΠ. Μάλιστα, τα νέα στοιχεία που ανακοινώνονται από το ΣΔΟΕ (για αδήλωτα εισοδήματα, φοροκλοπή και εικονικά και πλαστά τιμολόγια ύψους € 327,2 εκατ. τον Φεβρ.'13), δείχνουν την διόγκωση των κρουσμάτων φοροδιαφυγής τους τελευταίους μήνες (ιδιαίτερα από τον ΦΠΑ, αλλά και στην αγορά καυσίμων) και δεν αφήνουν αμφιβολίες για τις αιτίες της συνεχούς υστέρησης των φορολογικών εσόδων και των εσόδων από εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία (-19,8% σε ετήσια βάση τον Ιαν.'13). Αναμένεται σημαντική βελτίωση της λειτουργίας του συστήματος εισπράξης των φόρων και των εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία για να υλοποιηθεί πολύ καλύτερα των πολύ υποβαθμισμένων στόχων για τα έσοδα της γενικής κυβέρνησης ο Π2013.

Όσον αφορά στις δαπάνες, σημειώνεται και πάλι η **μεγάλη πτώση των συνολικών πρωτογενών δαπανών του Τ.Π.** (συμπεριλαμβανομένων και των δαπανών για αποπληρωμή χρεών των νοσοκομείων, για καταπτώσεις εγγυήσεων και για εξοπλιστικά προγράμματα) κατά -10,4% το δίμηνο Ιαν.-Φεβ.'13 έναντι του αντίστοιχου διαστήματος το 2012, ενώ οι δαπάνες αυτές είναι μειωμένες κατά € 766 εκατ. έναντι του στόχου. Έτσι, οι πρωτογενείς δαπάνες διαμορφώθηκαν στα € 7,738 δις. το 2μηνο Ιαν.-Φεβ.'13, ενώ σύμφωνα με το **Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2013-2016** οι δαπάνες αυτές έχουν προγραμματιστεί να μειωθούν κατά -5,0% το 2013 (από -7,8% το 2012). Επιπλέον, οι καταπτώσεις εγγυήσεων διαμορφώθηκαν στα €

106 εκατ. το δίμηνο Ιαν.-Φεβ.'13 (έναντι στόχου για € 140 εκατ.), και οι πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα ήταν μηδενικές.

Το ισοζύγιο του ΠΔΕ ήταν πλεονασματικό το δίμηνο Ιαν.-Φεβ.'13 στα €606 εκατ. έναντι πλεονάσματος € 1,0 δισ. το αντίστοιχο διάστημα 2012 και έναντι του στόχου για έλλειμμα € 170 εκατ. Η καλύτερη της αναμενόμενης πορείας του ΠΔΕ προήλθε από τις αυξημένες εισροές από την Ε.Ε. για αιτήσεις πληρωμών που είχαν υποβληθεί στο τέλος του 2012 (και θα έπρεπε να είχαν εισπραχθεί το 2012, μειώνοντας ισόποσα το πρωτογενές έλλειμμα του προηγούμενου έτους. Έτσι, τα έσοδα από την πηγή αυτή ανήλθαν στα € 884 εκατ. το 2μηνο Ιαν.-Φεβ.'13, έναντι του στόχου για έσοδα € 430 εκατ. Από την άλλη πλευρά, σημειώνεται η εκ νέου μεγάλη υστέρηση των δαπανών του ΠΔΕ στα € 279 εκατ. το 2μηνο Ιαν.-Φεβ.'13, έναντι του στόχου για € 600 εκατ. και έναντι € 191 εκατ. στο 2μηνο Ιαν.- Φεβ.'12.

Οι δαπάνες για τόκους ανήλθαν στα € 1,275 δις το 2μηνο Ιαν.-Φεβρ.'2013, από € 862 εκατ. στο αντίστοιχο 2μηνο 2011, λόγω της πληρωμής των τόκων των ομολόγων που παραδόθηκαν με το PSI plus. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθούν και τα € 24 εκατ. που αφορούν προμήθειες εκταμίευσης των ομολόγων του EFSF.

Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2013-2016 προβλέπει το 2013 πρωτογενές έλλειμμα στην Κεντρική Κυβέρνηση (ΚΚ) ύψους € 2,0 δισ., αναθεωρημένο προς τα κάτω σε σχέση με τον Π2013 για πρωτογενές έλλειμμα € 2,294 δισ. το 2013, και από € 3,464 δισ. το 2012. Η μέχρι τώρα εξέλιξη δείχνει ότι ο στόχος αυτός μπορεί να υπερκαλυφθεί, όπως συνέβη και το 2012.

Πληθωρισμός: Ο **πληθωρισμός**, με βάση τον ΔΤΚ, **υποχώρησε στο +0,1% τον Φεβρ.'13** από +0,2% τον Ιαν.'13, +0,8% τον Δεκ.'12 και 2,1% τον Φεβρ.'12 και διαμορφώνεται στο χαμηλότερο επίπεδο στην ΕΕ-27, όπου ο πληθωρισμός υποχώρησε στο 2,3% τον Δεκ.'12, από 2,4% τον Νοέμ.'12.

Η μείωση του πληθωρισμού τον Φεβρ.'13, οφείλεται κυρίως: α) Στην πτωτική επίπτωση κατά -0,06 π.μ από τις τιμές των νωπών λαχανικών, κατά -0,01 π.μ από την πτώση στις τιμές εσπιατορίων και κατά -0,06 π.μ. από τις χειμερινές εκπτώσεις. Από την άλλη πλευρά, αυξητική επίπτωση στον πληθωρισμό κατά +0,01 π.μ. είχαν οι αυξήσεις στις τιμές βενζίνης και πετρελαίου θέρμανσης και κατά +0,06 π.μ. από τις διάφορες μικρο-αυξήσεις.

Ο δομικός πληθωρισμός (που δεν επηρεάζεται από τις αυξομειώσεις στις τιμές των καυσίμων και των φρέσκων φρούτων και λαχανικών) διατηρήθηκε σε αρνητικό επίπεδο, στο -1,4% τον Φεβρ.'13 από -1,2% τον Ιαν.'13 και -0,6% τον Δεκ.'12.

Όπως φαίνεται στον ανωτέρω Πίνακα, επιπλέον του πετρελαίου θέρμανσης (+31,3%), σημαντικές αυξήσεις τιμών που επηρεάζουν τον ετήσιο πληθωρισμό σημειώθηκαν στο ηλεκτρικό ρεύμα (12,3%), τα καύσιμα αυτοκινήτου (1,8%), τα

αεροπλάνα (32,1%) κ.ά. Από την άλλη πλευρά, σημειώνεται η πτώση των τιμών στα φάρμακα (-14,6%), στα έξοδα ξενοδοχείων (-5,4%), στα ενοίκια κατοικιών (-4,6%), στα διδάκτρα (-4,0%), στις οικιακές υπηρεσίες (-7,3%), στα εστιατόρια – ζαχαροπλαστεία (-1,1%), στα ασφαλιστρα μεταφορών (-2,2%), στις τηλεφωνικές υπηρεσίες (-5,1%), στα αυτοκίνητα (-4,4%), κ.ά.

Συμβολή στον Πληθωρισμό Κύριων Κατηγοριών Προϊόντων				
	% μεταβολή τιμών Φεβρ'12/ Φεβρ'11	Επίπτωση στον πληθωρισμό Φεβρ'12	% μεταβολή τιμών Φεβρ'13/ Φεβρ'12	Επίπτωση στον πληθωρισμό Φεβρ'13
Αγαθά και Υπηρεσίες				
Δημητριακά και παρασκευάσματα	3,3	0,08	-1,9	-0,05
Γαλακτοκομικά και Αυγά	2,8	0,08	0,6	0,02
Φρούτα (νωπά)	7,8	0,08	-3,0	-0,03
Κρέατα γενικά	0,8	0,03	1,6	0,06
Πατάτες (νωπές)	-18,3	-0,07	25,0	0,07
Επιπλα-Καλύμματα δαπέδου	-4,1	-0,05	-3,8	-0,05
Είδη κλινοστρωμής-Λευκά είδη	-2,9	-0,03	-4,2	-0,04
Ηλεκτρικά Ρεύμα	13,9	0,28	12,3	0,28
Πετρέλαιο θέρμανσης	25,1	0,71	31,3	1,10
Καύσιμα αυτοκινήτου	8,6	0,54	1,8	0,12
Αυτοκίνητα	-1,8	-0,07	-4,4	-0,17
Τηλεφωνικές υπηρεσίες	-1,0	-0,05	-5,1	-0,22
Οικιακές υπηρεσίες	-2,5	-0,03	-7,3	-0,10
Ασφάλιστρα μεταφορών	5,2	0,10	-2,2	-0,04
Οπτικοακουστικός εξοπλισμός-υπολογιστές	-5,2	-0,05	-5,6	-0,05
Φάρμακα	-5,1	-0,05	-14,6	-0,14
Δίδακτρα	-1,0	-0,03	-4,0	-0,11
Εστιατόρια-Ζαχαροπλαστεία-Καφερεία-Κυλικία	3,1	0,34	-1,1	-0,12
Έξοδα ξενοδοχείων	-11,4	-0,06	-5,4	-0,03
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.				

Ο μέσος πληθωρισμός με βάση το ΔΤΚ διαμορφώθηκε στο 1,5% το 2012, ενώ περαιτέρω πτώση του στο -0,2% αναμένεται το 2013 (-0,4% τον Δεκ.'13) από 3,4% το 2011. Επίσης, ο μέσος πληθωρισμός με βάση τον Εναρμονισμένο ΔΤΚ διαμορφώθηκε στο 1,0% το 2012 και αναμένεται να διαμορφωθεί στο -0,5% το 2013 (-0,7% τον Δεκ.'2013), από 3,1% το 2011. Οι εκτιμήσεις για το 2013 στηρίζονται στην υπόθεση ότι οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου σε ευρώ θα διαμορφωθούν με όχι μεγάλες αποκλίσεις από τις τιμές του το 2012.

Απασχόληση-Ανεργία με βάση την έρευνα εργατικού δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΛΣΤΑΤ: Σύμφωνα με τα μη εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, **ο αριθμός των απασχολούμενων (15-74 ετών) υποχώρησε κατά 11,8 χιλ. άτομα εντός του Δεκ.'12**, μετά τη μείωσή τους κατά 109,4 χιλ. άτομα εντός του Νοέμ.'12, με αποτέλεσμα η απασχόληση να διαμορφωθεί στις 3.618,4 χιλ., έναντι 3.630,1 χιλ. τον Νοέμ.'12, σημειώνοντας ωστόσο πτώση κατά -6,9% σε ετήσια βάση, έναντι της πτώσης της κατά -6,7% τον Νοέμ.'12 και κατά -8,0% τον Δεκ.'11.

Επίσης, σύμφωνα με την έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ, το εργατικό δυναμικό (απασχολούμενοι και άνεργοι) μειώθηκε κατά 29,6 χιλ. σε μηνιαία βάση τον Δεκ.'12, μετά τη μείωσή του κατά 60,5 χιλ. τον Νοέμ.'12 και την αύξησή της κατά 97 χιλ. τον Οκτ.'12, έναντι αντίστοιχης μείωσής του κατά 36,4 χιλ. τον Δεκ.'11. Ωστόσο, σε ετήσια βάση το εργατικό δυναμικό της χώρας, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ, ήταν αυξημένο τον Δεκ.12 κατά 37 χιλ. άτομα έναντι του Δεκ.'11. Αυτό συνέβη παρά την εξαιρετικά παρατεταμένη ύφεση που διανύουμε και παρά τις

αθρόες συνταξιοδοτήσεις στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας.

Η μικρή μείωση του αριθμού των απασχολούμενων, υπερ-αντισταθμιστήκε από τη μείωση του εργατικού δυναμικού τον Δεκ.'12, με αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των ανέργων στα 1.315 χιλ άτομα (26,7% του εργατικού δυναμικού) τον Δεκ.'12, από 1.333 χιλ. άτομα (26,9% του εργατικού δυναμικού) τον Νοέμ.'12. **Έναντι του Δεκ.'11 η ανεργία αυξήθηκε κατά 281,6 χιλ. άτομα, με μείωση της απασχόλησης κατά 247,1 χιλ. άτομα.** Κατά συνέπεια, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 26,7% του εργατικού δυναμικού τον Δεκ.'12, έναντι 21,0% τον Δεκ.'11. **Το έτος 2012 ως σύνολο το μέσο ποσοστό ανεργίας με βάση τις Έρευνες Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ διαμορφώθηκε στο 24,1% του εργατικού δυναμικού (μη εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία).**

Η άνοδος του ποσοστού ανεργίας συνοδεύεται από μεταβολές στη σύνθεση των ανέργων, ως προς το φύλο, την ηλικιακή διάρθρωση και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Είναι ενδεικτικό ότι **ενώ κατά την περίοδο 2000-2010 το 60% των ανέργων ήταν γυναίκες, το ποσοστό αυτό υποχώρησε στο 49,8% το 3^ο 3μηνο '12.** Παράλληλα, τον Δεκ.'12 αυξήθηκε αλματωδώς το ποσοστό ανεργίας των νέων στο κλιμάκιο ηλικιών 15-24 στο 57,5% (Δεκ.'11: 53,1%, Δεκ.'10: 39,3%) επί του αντίστοιχου εργατικού τους δυναμικού. Επίσης, στο κλιμάκιο ηλικιών 25-34 η ανεργία αυξήθηκε στο 34,0% (Δεκ.'11: 28,8%, Δεκ.'10: 20,4%) και στο κλιμάκιο ηλικιών 35-44 η ανεργία αυξήθηκε στο 23,4% του αντίστοιχου εργατικού δυναμικού (Δεκ.'11: 17,6%, Δεκ.'10: 11,9%).

Κατά γεωγραφικές περιοχές **το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας εντοπίστηκε στην Αττική** (Δεκ.'12: 28,4%, Δεκ.'11: 22,7%) και ακολουθούν Ήπειρος-Δυτική Μακεδονία (Δεκ.'12: 28,1%, Δεκ.'11: 23,0%), Μακεδονία και Θράκη (Δεκ.'12: 26,9%, Δεκ.'11: 22,9%), Θεσσαλία-Στερεά Ελλάδα (Δεκ.'12: 25,9%, Δεκ.'11: 21,5%), Κρήτη (Δεκ.'12: 23,9%, Δεκ.'11: 17,0%), Πελοπόννησος-Δυτική Ελλάδα-Ιόνια Νησιά (Δεκ.'12: 23,7%, Δεκ.'11: 18,3%), και τα νησιά του Αιγαίου (Δεκ.'12: 22,6%, Δεκ.'11: 14,2%).

Βιομηχανική Παραγωγή: Ο δείκτης **παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας** μειώθηκε κατά -2,4%, σε ετήσια βάση, τον Ιαν.'13, από αύξησή του κατά +2,0% τον Δεκ.'12, +0,1% τον Νοέμ.'12 και μετά την πτώση του κατά -9,1% τον Ιαν.'12.

Αξιοσημείωτη εξέλιξη αποτελεί η αύξηση της παραγωγής τον Ιαν.'13 σε πολλούς κλάδους, όπως στα μη μεταλλικά ορυκτά (Ιαν.'13: 37,5%, Δεκ.'12: 18,3%, Ιαν.'12: -53,3%), είδη ένδυσης (Ιαν.'13: 11,3%, Ιαν.'12: -20,9%), δέρματα-είδη υπόδησης (Ιαν.'13: 9,3%, Ιαν.'12: -42,6%), χαρτί και προϊόντα από χαρτί (Ιαν.'13: 4,3%, Ιαν.'12: -12,9%), παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (Ιαν.'13: 2,3%, Ιαν.'12: 23,6%), βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα (Ιαν.'13: 2,1%, Ιαν.'12: -10,3%), κλωστοϋφαντουργικές ύλες (Ιαν.'13: 2,0%, Ιαν.'12: -28,1%), ξύλο και φελλός (Ιαν.'13: 1,0%, Ιαν.'12: -18,2%).

Επίσης, ελάχιστη μείωση της παραγωγής σημειώθηκε στον σημαντικό κλάδο των τροφίμων (Ιαν.'13: -1,1%, Ιαν.'12: -11,5%) και του **καπνού** (Ιαν.'13: -6,4%, Ιαν.'12: 5,0%).

Γενικά, στους ανωτέρω κλάδους με θετική εξέλιξη της παραγωγής τους τον Ιαν.'13 συμπεριλαμβάνονται και πολλοί σημαντικοί παραδοσιακοί κλάδοι των οποίων η δραστηριότητα έχει εκτοπιστεί σε σημαντικό βαθμό από την Ελλάδα τα τελευταία έτη, σε μια διαδικασία που άρχισε από τις αρχές της 10ετίας του 2000, εξαιτίας του έντονου ανταγωνισμού που υφίστανται από χώρες χαμηλού κόστους. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις έχουν ήδη μεταφέρει την παραγωγή τους στις γειτονικές χώρες χαμηλού κόστους και χαμηλής φορολογικής επιβάρυνσης και αντί για παραγωγή στην Ελλάδα και για εξαγωγές από την Ελλάδα, εισάγουν στη χώρα μας προϊόντα από τις χώρες στις οποίες τα παράγουν. Παραμένουν, ωστόσο, στην Ελλάδα ένα αριθμός παραγωγικών επιχειρήσεων σε αυτούς τους κλάδους, με σημαντική, κυρίως, εξαγωγική δραστηριότητα. Ωστόσο, μετά τη σημαντική μείωση του κόστους εργασίας στην Ελλάδα και την αποκατάσταση ενός πιο εποικοδομητικού πλαισίου λειτουργίας της οικονομίας και των επιχειρήσεων στην εγχώρια οικονομία, η οικονομική κατάσταση και η δραστηριότητα των επιχειρήσεων και στους ανωτέρω κλάδους θα μπορούσε να βελτιωθεί σημαντικά με τη βελτίωση και των συνθηκών χρηματοδότησής τους και με επανεκκίνηση και της επενδυτικής τους δραστηριότητας με επιδίωξη πάντοτε την παραγωγή προϊόντων υψηλότερης ποιότητας για την παγκόσμια και όχι μόνο για την ελληνική αγορά.

Μεταβολή (% σε ετήσια βάση) της παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας κατά κλάδο			
	Στάθμιση στο ΔΤΜΒ	Ιαν.'13	Ιαν.'12
Τρόφιμα	18,23%	-1,1%	-11,5%
Φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα	1,74%	2,1%	-10,3%
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	11,30%	2,3%	23,6%
Ποτα	6,00%	0,4%	-9,3%
Καπνός	1,90%	-6,4%	5,0%
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	3,10%	2,0%	-28,1%
Είδη Ένδυσης	3,40%	11,3%	-20,9%
Ξύλο και φελλός	1,20%	1,0%	-18,2%
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	2,30%	4,3%	-12,9%
Χημικά προϊόντα	5,34%	-9,5%	-23,6%
Μη μεταλλικά ορυκτά	10,30%	37,5%	-53,3%
Βασικά μέταλλα	8,00%	-12,2%	0,0%
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική υλή	4,20%	-9,0%	-13,2%
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	5,10%	-11,5%	-8,8%
Επιπλα	1,54%	-21,2%	-31,7%
Ηλεκτρ. Υπολ. -Ηλεκτρον. & Οπτικά προϊόντα	1,21%	0,7%	8,5%
Ηλεκτρολογικός Εξοπλισμός	3,00%	-6,8%	-0,4%
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	2,05%	-19,7%	-27,9%
Δείκτης Παραγ. Μεταποιητικής Βιομηχανίας	100,00%	-2,4%	-9,1%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Η μείωση της παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας τον Ιαν.'13 σε ετήσια βάση αποδίδεται κυρίως στους ακόλουθους κλάδους:

α) Στους κλάδους που συνδέονται με τις κρατικές προμήθειες, των οποίων η λειτουργία στηρίζονταν έως πρόσφατα σε μεγάλο βαθμό σε μη ανταγωνιστικές κρατικές παραγγελίες. Ειδικότερα, ο κλάδος του «**λοιπού εξοπλισμού μεταφορών**» (στον οποίο εντάσσονται και τα ναυπηγεία) σημείωσε νέα πτώση της παραγωγής του κατά -15,1% τον Ιαν.'13, έναντι

πτώσης της κατά -38,3% τον Ιαν.'12. Τα ναυπηγεία δεν λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό διότι δεν έχουν τη δυνατότητα να αναλάβουν παραγγελίες από τον ιδιωτικό τομέα, λόγω καταδίκης τους από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για παραβίαση της κοινοτικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού στο παρελθόν. Από την άλλη πλευρά, κρατικές παραγγελίες δεν υπάρχουν πλέον. Η επίλυση των δύσκολων θεμάτων για την παραγωγική και ανταγωνιστική επαναλειτουργία των επιχειρήσεων του κλάδου αυτού είναι άμεσης προτεραιότητας. Επίσης, στον κλάδο των μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων σημειώθηκε πτώση της παραγωγής κατά -49,7% τον Ιαν.'13, από -14,5% τον Ιαν.'12. Σημαντικές επιχειρήσεις του κλάδου βρίσκονται στο στάδιο της αποκρατικοποίησής τους.

Όσον αφορά στους υπόλοιπους κλάδους της μεταποιητικής βιομηχανίας υποχώρηση σημειώθηκε στους ακόλουθους:

Τον κλάδο του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού που έχει επηρεαστεί αρνητικά από τη μεγάλη πτώση της εγχώριας οικοδομικής δραστηριότητας και γενικότερα της εγχώριας ζήτησης, αλλά πραγματοποιεί σημαντικές εξαγωγές. Έτσι, η πτώση της παραγωγής ήταν σχετικά μικρή κατά -6,8% τον Ιαν.'13 από -0,4% τον Ιαν.'12. Ο κλάδος μπορεί να αυξήσει ακόμα περισσότερο την εξωστρέφειά του και να επιτύχει θετικούς ρυθμούς αύξησης της παραγωγής μόλις αποκατασταθούν συνθήκες ομαλής λειτουργίας και χρηματοδότησης της εγχώριας οικονομίας.

Τα βασικά μέταλλα, όπου σημειώθηκε σχετικά μεγάλη πτώση της παραγωγής κατά -12,2% τον Ιαν.'13, μετά τη μηδενική μεταβολή τον Ιαν.'12. Η παραγωγή στον κλάδο επηρεάστηκε αρνητικά το 2012 από την αλλαγή των συνθηκών για τα προϊόντα του κλάδου στις διεθνείς αγορές, με συγκράτηση των εξαγωγών του που είχαν σημειώσει σημαντική αύξηση στα προηγούμενα έτη.

Την παραγωγή προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη όπου σημειώθηκε πτώση κατά -9,0% τον Ιαν.'13, μετά την πτώση της κατά -13,2% τον Ιαν.'12.

Την παραγωγή χημικών προϊόντων η οποία σημείωσε επίσης πτώση κατά -9,5% τον Ιαν.'13, μετά την πτώση της κατά -23,6% τον Ιαν.'12. Στα έπιπλα (Ιαν.'13: -21,2%, Ιαν.'12: -31,7%).

Τέλος, όσον αφορά στον **Γενικό Δείκτη της Βιομηχανικής Παραγωγής**, μειώθηκε κατά -4,8% σε ετήσια βάση τον Ιαν.'13, έναντι της μεγαλύτερης πτώσης του κατά -6,8% τον Ιαν.'12. Η μείωση του Γενικού Δείκτη προήλθε από: (1) Την πτώση της παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας (-2,4%), όπως προαναφέρθηκε. (2) Τη μείωση της εξόρυξης λιγνίτη κατά -19,8%, λόγω των σημαντικών βροχοπτώσεων και της αυξημένης λειτουργίας των σταθμών παραγωγής Η/Ε από ΑΠΕ. (3) Τη μείωση της παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος κατά -9,3%, μετά την πτώση της κατά -5,5% τον Ιαν.'12. (4) Τη μείωση της παροχής νερού κατά -0,4% τον Ιαν.'13, μετά την αύξησή της κατά +3,3% τον Ιαν.'12.

Εμπορευματικές Συναλλαγές (ΕΛΣΤΑΤ): Οι εξαγωγές αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή, αυξήθηκαν κατά 3,0% τον Ιαν.'13, από αύξησή τους κατά 5,7% τον Ιαν.'12 και κατά 28,6% τον Ιαν.'11. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή ανήλθαν στα € 1,28 δις τον Ιαν.'13 από € 1,25 δις τον Ιαν.'12 και € 1,18 δις τον Ιαν.'11.

Ειδικότερα, τον Ιαν.'13 σημειώθηκε μείωση των εξαγωγών αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή προς τις τρίτες χώρες, εκτός της ΕΕ-27 κατά -3,0% σε ετήσια βάση, από αύξησή τους κατά 14,7% σε ετήσια βάση τον Ιαν.'12. Από την άλλη πλευρά, αύξηση των εξαγωγών κατά 6,7% τον Ιαν.'13 σημειώθηκε προς τις χώρες της ΕΕ-27, μετά την πτώση τους τον Ιαν.'12 κατά -5,9%.

Οι εισαγωγές αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή σημείωσαν απροσδόκητα νέα αύξηση κατά 1,9% τον Ιαν.'13 μετά την αύξησή τους κατά 1,8% στο 4^ο 3μηνο '12, από πτώση τους κατά -15,6% τον Ιαν.'12 και -13,3% τον Ιαν.'11.

Εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών αγαθών χωρίς πετρελαιοειδή			
	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εμπορικό Ισοζύγιο
Ιαν.'11	2.655,1	1.188,9	-1.466,2
Ιαν.'12	2.299,4	1.247,2	-1.052,2
Ιαν.'13	2.344,0	1.284,6	-1.059,4
%Δ			
Ιαν.'11	-13,3%	29,9%	-31,7%
Ιαν.'12	-15,6%	1,0%	-28,2%
Ιαν.'13	1,9%	3,0%	0,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας χωρίς πετρελαιοειδή αυξήθηκε κατά +0,7% τον Ιαν.'13, μετά την μεγάλη πτώση του κατά -28,2% τον Ιαν.'12 και -31,7% τον Ιαν.'11. Έτσι το έλλειμμα αυξήθηκε στα € 1,06 δις τον Ιαν.'13 από € 1,05 δις τον Ιαν.'12.

Παγκόσμια Οικονομία

ΗΠΑ: Αισιόδοξα είναι τα μηνύματα από την αγορά εργασίας καθώς η αύξηση της απασχόλησης (εξαιρουμένου του αγροτικού τομέα) διαμορφώθηκε λίγο υψηλότερα του αναμενομένου, στις 236 χιλ. τον Φεβρ.'13 από 119 χιλ. τον Ιαν.'13 (προηγούμενη εκτίμηση: 157 χιλ.) και 219 χιλ. τον Δεκ.'12 (προηγούμενη εκτίμηση: 196 χιλ.). Συνεπώς, φαίνεται ότι η αγορά εργασίας σταθεροποιείται, και θα βοηθήσει στην αύξηση του ΑΕΠ στο 1^ο 3μηνο '13, μετά την απροσδόκητη στασιμότητά του στο 4^ο 3μηνο '12. Το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε στο 7,7% (χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 4 ετών), από 7,9% τον Ιαν.'13 και 7,8% τον Δεκ.'12.

Στον ιδιωτικό τομέα οι θέσεις εργασίας αυξήθηκαν κατά 246 χιλ. τον Φεβρ.'13, μετά την αύξησή τους κατά 140 χιλ. τον Ιαν.'13. Πιο αναλυτικά, αύξηση των θέσεων εργασίας παρατηρήθηκε κυρίως στον τομέα των κατασκευών κατά 48 χιλ. από 25 χιλ. τον Ιαν.'13, εξέλιξη που δείχνει σταθεροποίηση στην αγορά κατοικίας, στην παραγωγή εμπορευμάτων (+67 χιλ.), στη μεταποιητική βιομηχανία (+14 χιλ.), στον κλάδο των υπηρεσιών (+179 χιλ.), στον τομέα των λιανικών πωλήσεων (+23,7 χιλ.), στον τομέα της Πληροφόρησης (+20 χιλ.), στο χρηματοοικονομικό τομέα (7 χιλ.), στα επαγγέλματα γραφείου (73 χιλ.), στον τομέα της φιλοξενίας (+24 χιλ.). Αντίθετα, μείωση των θέσεων απασχόλησης σημειώθηκε στον κλάδο μεταφορές /αποθήκευση (-1,3 χιλ.), καθώς και στον δημόσιο τομέα κατά -10 χιλ. Επίσης, οι εβδομαδιαίες αιτήσεις για εγγραφή στα ταμεία ανεργίας, σημείωσαν πτώση κατά 7 χιλ. την εβδομάδα έως 2.3.2013 και διαμορφώθηκαν στις 340 χιλ. ενώ ο μέσος όρος 4 εβδομάδων, διαμορφώθηκε στις 348,75 χιλ., σημαντικά χαμηλότερα από τις 400 χιλιάδες.

Η παραγωγικότητα της εργασίας (εξαιρουμένου του αγροτικού τομέα) μειώθηκε κατά -1,9% σε ετήσια βάση το 4^ο 3μηνο'12, έναντι αύξησής της κατά 3,1% το 3^ο 3μηνο'12. Επιπλέον, το ανά μονάδα κόστος εργασίας αυξήθηκε κατά 4,6% σε ετήσια βάση το 4^ο 3μηνο'12, έναντι μείωσης -1,9% το 3^ο 3μηνο'12.

Στον τομέα των εξωτερικών συναλλαγών, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου διαμορφώθηκε στα \$ 44,45 δισ. τον Ιαν.'13 έναντι \$ 38,14 δισ. τον Δεκ.'12 και \$ 52,29 δισ. τον Ιαν.'12. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 3,3% σε ετήσια βάση και οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά -0,9%.

ZTE: Επιβεβαιώθηκε η πτώση του ΑΕΠ κατά -0,6% σε 3μηνιαία βάση και κατά -0,9% σε ετήσια βάση στο 4^ο 3μηνο'12. Καταγράφηκε έτσι η μεγαλύτερη πτώση του ΑΕΠ στη ΖτΕ, σε σχέση με τις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες. Στις ΗΠΑ το ΑΕΠ είχε μηδενική μεταβολή σε 3μηνιαία βάση στο 4^ο 3μηνο'12 και αυξήθηκε κατά 1,6% σε ετήσια βάση. Επίσης, στο Ην. Βασίλειο, η πτώση του ΑΕΠ ήταν κατά -0,3% σε 3μηνιαία βάση το 4^ο 3μηνο'12 (3^ο 3μηνο'12: +1,0%), ενώ σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 0,3%. Τέλος, στην Ιαπωνία, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,1% σε 3μηνιαία βάση και κατά 0,5% σε ετήσια βάση στο 4^ο 3μηνο'12.

Συνολικά το 2012, το ΑΕΠ της Ζώνης του Ευρώ μειώθηκε κατά -0,6%, έναντι αύξησης 1,4% το 2011. Επιπλέον, αναμένεται η ανάπτυξη το 2013 να είναι ασθενική, καθώς η μεγάλη πτώση του ΑΕΠ το 4^ο 3μηνο'12 επιδρά αρνητικά στο 1^ο 3μηνο'13 και ως εκ τούτου το ΑΕΠ το 2013 προβλέπεται να μειωθεί εκ νέου κατά -0,3%, σύμφωνα με τις χειμερινές προβλέψεις της Ε. Επιτροπής, προτού ανακάμψει κατά 1,4% το 2014. Η εγχώρια τελική ζήτηση θα συνεχίσει να συμβάλλει αρνητικά στο ΑΕΠ το 1^ο 6μηνο'13, ενώ από το 2^ο 6μηνο'13 και ειδικά το 2014 προβλέπεται σημαντική ενίσχυσή της, καθώς οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις θα έχουν φθάσει στο τέλος, ενώ οι αναμενόμενες βελτιωμένες συνθήκες στην αγορά εργασίας θα τονώσουν την

κατανάλωση. Ο εξαγωγικός τομέας ενισχύθηκε το 2012, παρά την ύφεση, και θα συνεχίσει ανοδικά και το 2013, καθώς η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και η ενίσχυση του παγκόσμιου εμπορίου θα οδηγήσουν σε αύξηση των εξαγωγών κατά 2,6% το 2013 και 4,9% το 2014.

Όσον αφορά στις επιμέρους οικονομίες, επιβεβαιώθηκε η μεγάλη πτώση του ΑΕΠ στη Γερμανία κατά -0,6% σε 3μηνιαία βάση το 4^ο 3μηνο'12, ενώ και στη Γαλλία το ΑΕΠ μειώθηκε κατά -0,3% σε 3μηνιαία βάση. Στην Ισπανία, το ΑΕΠ μειώθηκε για 6^ο συνεχές 3μηνο, κατά -0,8% σε 3μηνιαία βάση (-0,7% αρχική εκτίμηση) και -1,9% σε ετήσια βάση, επιβεβαιώνοντας την βαθεία ύφεση που έχει εισέλθει η οικονομία. Στην Πορτογαλία η πτώση του ΑΕΠ ήταν ιδιαίτερα έντονη κατά -1,8% σε 3μηνιαία βάση στο 4^ο 3μηνο'12, όπως και στην Ιταλία (4^ο 3μηνο'12: -0,9% σε 3μηνιαία βάση).

Ειδικότερα, όλες οι συνιστώσες που προσδιορίζουν το ΑΕΠ μειώθηκαν στο 3μηνο αυτό, και κυρίως οι επενδύσεις και οι εξαγωγές, ενώ η πτώση των εισαγωγών στο 3μηνο αυτό απέτρεψε μία ακόμα μεγαλύτερη πτώση του ΑΕΠ.

	ΖτΕ: ΑΕΠ (% μεταβολή)							
	3μηνιαία βάση				ετήσια βάση			
	4ο 3μηνο'12	3ο 3μηνο'12	2ο 3μηνο'12	1ο 3μηνο'12	4ο 3μηνο'12	3ο 3μηνο'12	2ο 3μηνο'12	1ο 3μηνο'12
ΑΕΠ	-0,6	-0,1	-0,2	-0,1	-0,6	-0,6	-0,5	-0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	-0,4	-0,1	-0,5	-0,2	-1,2	-1,5	-1,1	-1,1
Κοινωνικές Επενδύσεις	-1,1	-0,8	-1,7	-1,4	-4,9	-4,4	-3,9	-2,5
Εξαγωγές	-0,9	1,0	1,6	0,5	2,2	3,2	3,6	2,5
Εισαγωγές	-0,9	0,1	0,6	-0,4	-0,6	-1,0	-0,7	-1,1

Πηγή: Eurostat

α) Η καταναλωτική δαπάνη μειώθηκε για 5^ο συνεχές 3μηνο, κατά -1,2% σε ετήσια βάση το 4^ο 3μηνο'12, έναντι πτώσης -1,5% το 3^ο 3μηνο'12. Το 2013 αναμένεται να μειωθεί κατά -0,7%, από -1,2% το 2012, λόγω της περαιτέρω μείωσης της απασχόλησης (2012: -0,9%, 2013: -0,8%), της συμπίεσης των πραγματικών μισθών και κυρίως στην άνοδο του ποσοστού ανεργίας σε πολύ υψηλό επίπεδο, στο 12,2% το 2013, και 12,1% το 2014. Ωστόσο, το 1^ο 3μηνο'13 παρατηρείται μία βελτίωση στον δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης, ενώ πολύ ενθαρρυντική εξέλιξη είναι η αύξηση των λιανικών πωλήσεων κατά 1,2% σε μηνιαία βάση τον Ιαν.'13 (μεγαλύτερη αύξηση από τον Δεκ.'09), έναντι πτώσης -0,8% τον Δεκ.'12.

β) Η δημόσια κατανάλωση μειώθηκε ελαφρά στο 4^ο 3μηνο'12 κατά -0,2% σε ετήσια βάση, έναντι πτώσης κατά -0,1% το 3^ο 3μηνο'12, ενώ αναμένεται να μειωθεί το 2013 κατά -0,25, από -0,3% το 2012. Ωστόσο, μεγαλύτερη μείωση αναμένεται στις χώρες που εφαρμόζουν έντονη πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής, όπως η Ισπανία (2013: -2,7%, από 2012: -1,9%), η Ιταλία (2013: -2%, 2012: -4,2%), η Πορτογαλία (2013: -2,8%, 2012: -5,8%) και η Ελλάδα (2013: -7,75, 2012: -8,0%).

γ) Οι επενδύσεις στη ΖτΕ μειώθηκαν εκ νέου δραστηρικά, για 7^ο συνεχές τρίμηνο, κατά -4,9% σε ετήσια βάση το 4^ο 3μηνο'12. Ειδικότερα, μεγάλη ήταν η πτώση και των επενδύσεων στη Γερμανία,

κυρίως των επενδύσεων σε εξοπλισμό κατά -2,0% σε 3μηνιαία βάση το 4^ο 3μηνο. '12. Η βελτίωση του δείκτη επιχειρηματικού κλίματος Ifo στη Γερμανία και η βελτίωση του δείκτη PMI στη μεταποίηση συμβαδίζουν με ανάκαμψη των επενδύσεων, κυρίως στη Γερμανία, ήδη από το 1^ο 3μηνο. '13. Έτσι, αν και οι επενδύσεις παραμένουν σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτό που επικρατούσε την περίοδο της παγκόσμιας ύφεσης το 2008, λόγω κυρίως της εντεινόμενης πτώσης της οικοδομικής δραστηριότητας που οδηγεί σε μείωση των επενδύσεων σε κατασκευές, Η Ε. Επιτροπή προβλέπει περιορισμένη πτώση των επενδύσεων στη ΖΕ κατά -1,8% το 2013, από -4,1% το 2012 και ανάκαμψή τους κατά 2,4% το 2014.

δ) Οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά -0,9% σε 3μηνιαία βάση στο 4^ο 3μηνο. '12, ωστόσο μειώθηκαν και οι εισαγωγές κατά το ίδιο ποσοστό και συνεπώς, ο εξαγωγικός τομέας είχε μηδενική συμβολή στο ΑΕΠ. Σε ετήσια βάση, όμως, οι εξαγωγές αυξήθηκαν ικανοποιητικά κατά 2,2% το 4^ο 3μηνο. '12, από +3,2% το 3^ο 3μηνο. '12, ενώ οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά -0,6% οπότε, σε ετήσια βάση οι εξαγωγές είχαν θετική συμβολή στο ΑΕΠ κατά +0,7 π.μ. (από 1,0 π.μ. το 3^ο 3μηνο. '12). Σύμφωνα με την Ε. Επιτροπή το 2013 ως σύνολο ο εξωτερικός τομέας θα έχει θετική συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,7 π.μ., καθώς οι εξαγωγές θα συνεχίσουν να αυξάνονται και το 2013 κατά 2,6%, από 2,8% το 2012. Τέλος, η μεταβολή των αποθεμάτων συνέβαλε αρνητικά στην μεταβολή του ΑΕΠ σε ετήσια βάση κατά -0,5 π.μ., από -0,8 π.μ. το 3^ο 3μηνο. '12.

Ιαπωνία: Το ΑΕΠ της Ιαπωνίας αναθεωρήθηκε προς τα πάνω το 4^ο 3μηνο. '12 σηματοδοτώντας το τέλος της ύφεσης στην οικονομία. Ειδικότερα, το ΑΕΠ αυξήθηκε τελικά κατά 0,1% σε 3μηνιαία βάση το 4^ο 3μηνο. '12 (έναντι αρχικής εκτίμησης για πτώση του κατά -0,1%), από -0,9% το 3^ο 3μηνο. '12, ενώ σε ετησιοποιημένη βάση τελικά αυξήθηκε κατά +0,2%, από -0,4% αρχική εκτίμηση. Σε ετήσια βάση το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,5%, από 0,4% το 3^ο 3μηνο. '12. Η ιδιωτική κατανάλωση αλλά και η δημόσια, ενίσχυσαν την οικονομία, ενώ η βελτίωση στο ΑΕΠ προήλθε από την μηδενική τελικά μεταβολή των επενδύσεων σε 3μηνιαία βάση το 4^ο 3μηνο. '12, από -0,8% που εκτιμήθηκε αρχικά. Ειδικότερα:

α) Η κατανάλωση των νοικοκυριών, που αποτελεί το 60% του ΑΕΠ, ενισχύθηκε και αυξήθηκε κατά 0,5% σε 3μηνιαία βάση, μετά την μείωση κατά -0,5% το 3^ο 3μηνο. '12. Η υποτίμηση του γιέν, η χαμηλή ανεργία και οι υποσχέσεις του Πρωθυπουργού για λήψη δημοσιονομικών μέτρων που θα στηρίξουν την ανάπτυξη, και για τερματισμό του αρνητικού πληθωρισμού, ενισχύουν την καταναλωτική εμπιστοσύνη, καθώς ο δείκτης διαμορφώθηκε στο υψηλότερο επίπεδο από τα μέσα του 2007, στο 44,3 τον Φεβ. '13, από 43,3 τον Ιαν. '13. Ενδεικτικό είναι ότι 69,5% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι ο πληθωρισμός θα αυξηθεί τους επόμενους 12 μήνες.

Ιαπωνία: ΑΕΠ									
	% 3μηνιαία βάση				% ετήσια βάση				
	4ο 3μηνο '12	3ο 3μηνο '12	2ο 3μηνο '12	1ο 3μηνο '12	4ο 3μηνο '12	3ο 3μηνο '12	2ο 3μηνο '12	1ο 3μηνο '12	
ΑΕΠ	0,0	-0,9	-0,2	1,5	0,9	0,4	3,9	3,4	
Καταπόληση Νοικοκυριών	0,5	-0,5	0,0	1,2	1,1	1,3	3,1	3,8	
Επιχ. Επενδύσεις	0,0	-1,3	1,6	-0,2	0,8	4,2	7,7	5,5	
Επενδ. σε Κατοικίες	3,5	1,7	2,2	-1,7	5,7	1,4	4,6	-0,1	
Εξαγωγές	-3,7	-5,1	0,0	3,4	-3,7	-4,8	9,2	0,9	
Εισαγωγές	-2,7	-0,5	1,7	2,1	0,7	5,1	9,1	0,7	

Πηγή: Cabinet Office, Government of Japan

β) Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου τελικά είχαν μηδενική μεταβολή, όπως προαναφέρθηκε, από -1,3% σε 3μηνιαία βάση το 3^ο 3μηνο. '12. Οι επενδύσεις σε κατοικίες αυξήθηκαν ικανοποιητικά κατά 3,5% σε 3μηνιαία βάση, συμβάλλοντας θετικά κατά 0,1 π.μ. στο ΑΕΠ, ενώ οι επενδύσεις εξαιρουμένων των κατοικιών μειώθηκαν κατά -1,5%, από -3,3% το 3^ο 3μηνο. '12. Απογοητευτικά ωστόσο είναι νεότερα στοιχεία που δείχνουν μεγάλη πτώση των παραγγελιών μηχανολογικού εξοπλισμού, εξαιρουμένων των πλοίων και της ηλεκτρικής ενέργειας, κατά -13,1% σε μηνιαία βάση τον Ιαν. '13, έναντι αύξησης 2,8% τον Δεκ. '12. Επιπλέον, ο δείκτης PMI στη μεταποίηση εξακολουθεί να βρίσκεται κάτω του 50, στο 48,5 τον Φεβ. '13, που δείχνει ότι η αισιοδοξία των επενδυτών αλλά και των επιχειρηματιών λόγω της υποτίμησης του γιέν δεν έχει ακόμα οδηγήσει σε ανάκαμψη των επενδύσεων.

γ) Οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά -3,7% σε 3μηνιαία βάση και -5,7% σε ετήσια βάση, λόγω και της ανατίμησης του γιέν την περίοδο εκείνη, αλλά και της επιβράδυνσης των αναπτυσσόμενων οικονομιών στο τελευταίο 3μηνο 2012, ενώ οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά -2,3% σε 3μηνιαία βάση (+0,7% σε ετήσια βάση). Συνεπώς, ο εξωτερικός τομέας συνέβαλε αρνητικά στην αύξηση του ΑΕΠ κατά -1,0 π.μ. σε ετήσια βάση, από -1,6 π.μ. το 3^ο 3μηνο. '12. Η Ε. Επιτροπή εκτιμά ότι ο εξωτερικός τομέας θα ανακάμψει το 2013, και θα συμβάλει θετικά στο ΑΕΠ κατά 0,5 π.μ., από -0,8 π.μ. το 2012, λόγω της σημαντικής ενίσχυσης των εξαγωγών κατά 4,8% το 2013, από -0,3% το 2012.

Το 2012 το ΑΕΠ αυξήθηκε τελικά κατά 2,0%, και η Ε. Επιτροπή προβλέπει επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας κατά 1,0% το 2013 και 1,4% το 2014. Ωστόσο και η κυβέρνηση, αλλά και η ΤτΙαπωνίας είναι αποφασισμένη να ακολουθήσει επεκτατική πολιτική. Η κυβέρνηση ήδη έχει προωθήσει ένα δημοσιονομικό πακέτο μέτρων ύψους ¥ 13,1 τρις, ενώ και η ΤτΙαπωνίας υιοθετεί μέτρα όπως υποτίμηση του νομίσματος, με διατήρηση επιτοκίων σε μηδενικό επίπεδο, προκειμένου να διασφαλίσει την αύξηση του πληθωρισμού (ο στόχος που έχει τεθεί είναι 2%) και να ξεφύγει η οικονομία από τον αποπληθωρισμό.

Κίνα: Το εμπορικό ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό, παρά τις εκτιμήσεις για έλλειμμα, και διαμορφώθηκε στα \$ 15,25 δισ. τον Φεβ. '13, έναντι πλεονάσματος \$ 29,15 δισ. τον Ιαν. '13 και ελλείμματος \$ 32 δισ. τον Φεβ. '12. Η εντυπωσιακή αυτή εξέλιξη είναι αποτέλεσμα της μεγάλης αύξησης των εξαγωγών και τον Φεβ. '13, κατά 21,8% σε ετήσια βάση, (έναντι εκτιμήσεων για αύξηση μόλις κατά 10,1%), από

αύξηση κατά 25% τον Ιαν. '13 αντίστοιχα. Οι εισαγωγές μειώθηκαν σημαντικά, κατά -15,2% σε ετήσια βάση τον Φεβ. '13, μετά την εντυπωσιακή αύξησή τους κατά 28,9% τον Ιαν. '13. Όσον αφορά τις εξαγωγές προς τις ΗΠΑ, αυτές συνεχίζουν να αυξάνονται ικανοποιητικά κατά 15,7% σε ετήσια βάση τον Φεβ. '13, από 14,5% τον Ιαν. '13, ενώ οι εξαγωγές προς την Ε. Ένωση ανέκαμψαν και αυξήθηκαν κατά 16,5%, από 5,2% τον Ιαν. '13. Αντίθετα, οι εξαγωγές προς την Ιαπωνία μειώθηκαν κατά -6,5% τον Φεβ. '13, έναντι αύξησης 5,7% τον Ιαν. '13, ενώ περιορισμένη ήταν η αύξηση των εξαγωγών προς τις χώρες της Ασίας κατά 27,75%, από 48,6% τον Ιαν. '13.

Το 2μηνο Ιαν-Φεβ. '13, το εμπορικό ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό στα \$ 44,4 δισ., έναντι ελλείμματος \$

4,9 δισ. το αντίστοιχο διάστημα 2012, λόγω εντυπωσιακής αύξησης των εξαγωγών κατά 23,7% και της πολύ μικρότερης αύξησης των εισαγωγών κατά 4,9%. Συνεπώς, φαίνεται ότι παρά την ύφεση στην ΖτΕ, ο εξαγωγικός τομέας συνεχίζεται να αναπτύσσεται ικανοποιητικά λόγω κυρίως της αυξημένης ζήτησης από τις ΗΠΑ. Η Ε. Επιτροπή προβλέπει αύξηση των εξαγωγών της Κίνας κατά 6,0% το 2013 και κατά 6,5% το 2014 (από 5,5% το 2012), ενώ οι εισαγωγές αναμένεται να αυξηθούν κατά 4,5% το 2013 και κατά 5,8% το 2014 (από 3,9% το 2012).

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ
 (ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Ετήσια στοιχεία	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές αγοράς)	5,5	3,6	-0,2	-3,2	-4,9	-7,1	-6,4
Ιδιωτική Κατανάλωση	4,3	3,6	4,3	-1,6	-6,3	-7,7	-9,1
Δημόσια Κατανάλωση	2,3	7,1	-2,6	4,9	-8,7	-5,2	-4,2
Ακαθάριστες Επενδύσεις	20,4	22,8	-14,3	-13,7	-15,0	-19,6	-19,2
- Κατοικίες	31,4	25,6	-33,6	-20,7	-21,6	-18,0	-32,9
- Εξοπλισμός	15,6	27,4	-4,8	-18,4	-8,2	-18,1	-17,4
Μεταποίηση	2,0	2,2	-4,7	-11,2	-5,1	-8,5	-3,9
Ανεργία (%)	8,9	8,3	7,6	9,5	12,5	17,7	24,4
Συνολική Απασχόληση	1,9	1,2	1,1	-1,0	-2,8	-6,6	-9,2
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (μέσα επίπεδο)	3,2	2,9	4,2	1,2	4,7	3,3	1,5
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (1995=100)	2,2	5,0	8,7	6,6	-1,7	-3,0	-8,1
Πιστωτική Επέκταση (προς ιδιωτικό τομέα)	21,1	21,5	15,9	4,1	0,0	-3,1	-4,0
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-5,7	-6,5	-9,8	-15,6	-10,7	-9,4	-6,5
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών με κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (% ΑΕΠ)	-9,6	-12,4	-13,3	-10,3	-9,2	-8,6	-1,7

Πηγή: ΔΟΜ Alpha Bank, ΕΛΣΤΑΤ, European Commission, Autumn 2012

Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας	2010	2011				2011	2012-2013
		έτος	I	II	III		
Οικονομική Δραστηριότητα							
Ογκος Λιανικών Πωλήσεων (εκτός καυσίμων)	-6,9	-14,0	-11,7	-8,7	-8,7	-8,7	-11,8 (12μην)
Νέες εγγραφές ΙΧ Αυτοκινήτων	-37,2	-55,9	-42,2	-34,4	-29,8	-29,8	-35,9 (Ιαν13)
Οικοδομική Δραστηριότητα	-23,7	-54,2	-44,6	-35,5	-36,0	-37,7	-30,6 (12μην)
Μεταποίηση	-5,1	-7,1	-9,6	-8,0	-9,5	-9,5	-2,4 (Ιαν13)
Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών PMI στη μεταποίηση	43,8	43,7	45,6	43,9	41,1	43,6	41,7 (Ιαν13)
Δείκτης Οικονομικού Κλίματος	79,3	82,2	77,5	76,5	74,2	77,6	85,8 (Ιαν13)
Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Μεταποίηση	75,8	79,2	77,6	78,3	72,5	76,9	83,7 (Ιαν13)
Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών	-63	-69	-71	-74	-83	-74	-71,9 (Ιαν13)
Πιστωτική Επέκταση							
Ιδιωτικός Τομέας	0,0	-0,4	-1,2	-2,2	-3,1	-3,1	-4,0 (Ιαν13)
Επιχειρήσεις	1,1	1,1	0,2	-0,9	-2,0	-2,0	-4,4 (Ιαν13)
- Βιομηχανία	-2,0	-1,2	-2,2	0,5	0,1	0,1	1,1 (Ιαν13)
- Κατασκευές	1,9	-0,4	-0,3	-2,1	-7,4	-7,4	-1,3 (Ιαν13)
- Τουρισμός	2,9	0,2	0,5	-0,8	-2,3	-2,3	1,3 (Ιαν13)
Νοικοκυριά	-1,2	-1,9	-2,5	-3,1	-3,9	-3,9	-3,7 (Ιαν13)
- Καταναλωτική Πίστη	-4,2	-4,6	-5,8	-6,5	-6,4	-6,4	-5,1 (Ιαν13)
- Στεγαστικά Δάνεια	-0,3	-1,3	-1,7	-2,1	-2,9	-2,9	-3,2 (Ιαν13)
Τιμές							
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	4,7	4,7	3,5	2,4	2,8	3,3	0,1 (Φεβρ)
Δομικός Πληθωρισμός	3,0	2,5	1,7	0,7	1,3	1,5	-1,4 (Φεβρ)
Δείκτης Τιμών Διαμερισμάτων	-4,7	-5,4	-4,9	-4,3	-5,9	-5,1	-11,7 (3ο 3μην)
Επιτόκια							
Ταμειοτηρίου	0,38	0,39	0,40	0,40	0,41	0,40	0,42 (Ιαν13)
Δάνεια προς επιχειρήσεις	6,14	6,88	7,35	7,73	7,88	7,46	7,47 (Ιαν13)
Καταναλωτικών Δανείων (σύνολο με επιβαρύνσεις)	11,64	12,25	12,51	12,68	12,04	12,37	10,54 (Ιαν13)
Στεγαστικών Δανείων (σύνολο με επιβαρύνσεις)	3,84	4,48	4,77	4,94	4,66	4,71	3,25 (Ιαν13)
Απόδοση 10-ετούς Ομολόγου	8,95	11,92	14,76	18,23	28,95	18,69	11,9 (Ιαν13)
ΑΕΠ σε σταθερές τιμές							
Κατανάλωση Νοικοκυριών	-3,5	-8,0	-7,3	-5,0	-7,5	-6,9	-5,7 (4ο 3μην)
Επενδύσεις	-3,9	-8,6	-7,4	-5,2	-7,0	-7,1	-9,6 (4ο 3μην)
Εξαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	-18,0	-24,2	-19,6	-16,4	-22,2	-20,7	-10,3 (4ο 3μην)
Εισαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	3,8	-2,4	0,8	4,5	-6,1	-0,3	-4,8 (4ο 3μην)
Εισαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	-4,8	-9,8	-4,5	-3,8	-14,2	-8,1	-8,1 (4ο 3μην)
Ισοζύγιο Πληρωμών σε δις €							
Εξαγωγές Αγαθών	17,1	4,3	9,5	15,1	20,2	20,2	22,0 (12μην)
Εισαγωγές Αγαθών	45,4	11,9	23,7	36,0	47,5	47,5	41,6 (12μην)
Εμπορικό Ισοζύγιο	-28,3	-7,6	-14,2	-21,0	-27,2	-27,2	-19,6 (12μην)
Ισοζύγιο Αδήλων Πόρων	6,3	0,6	1,2	7,1	8,8	8,8	16,3 (12μην)
Αναλογία Αδήλων Πόρων προς Εμπορικό Έλλειμμα	22,3	7,5	8,6	34,0	32,4	32,4	83,4 (12μην)
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (κεφαλ. μεταβιβ.)	-22,0	-7,0	-13,0	-13,9	-18,4	-18,4	-3,3 (12μην)
Άμεσες Επενδύσεις (καθ. μεταβολή ροής)	0,7	-0,3	-0,7	-1,6	0,03	0,03	2,3 (12μην)
Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (καθ. μεταβολή ροής)	-20,9	-6,1	-9,7	-14,6	-17,3	-17,3	-100,5 (12μην)
Χρηματιστήριο							
Γενικός Δείκτης Τιμών ΧΑ	1.413,9	1.535,2	1.279,1	798,4	680,4	680,4	986,76 (Ιαν13)
(% μεταβολή ΓΔ)	-35,6	-25,8	-10,8	-45,7	-51,9	-51,9	8,7 (Ιαν13)
Χρηματιστηριακή Αξία (% ΑΕΠ)	23,3	25,7	21,4	13,8	11,8	11,8	18,9 (Ιαν13)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΛΣΤΑΤ.